РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН

С О В Е Т
Нижнекамского муниципального района

423570, г.Нижнекамск, пр.Строителей,12
факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

Түбән Кама муниципаль районы
С О В Е Т Ы

423570, Түбән Кама шәһәре, Төзүчеләр пр., 12
факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

Р Е Ш Е Н И Е **К А Р А Р**

№ 19 **2018 елның 21 феврале**

Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районының Макаровка авыл җирлеге шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле нормативларын раслау турында

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 29.4 статьясы нигезендә Түбән Кама муниципаль районы Советы

КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы Макаровка авыл җирлеген шәһәр төзелешен проектлаштыруның кушымтада бирелгән җирле нормативларын расларга.
2. Әлеге карарны Түбән Кама муниципаль районының рәсми сайтында бастырып чыгарырга.
3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны төзелеш, җир төзелеше, торак-коммуналь хуҗалык һәм транспорт буенча даими комиссиягә йөкләргә.

Түбән Кама муниципаль
районы Башлыгы А.Р.Метшин

Түбән Кама муниципаль районы
Советының
2018 елның 21 февралендәге
19 номерлы карарына
кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ МАКАРОВКА АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ ШӘҺӘР ТӨЗЕЛЕШЕН ПРОЕКТЛАШТЫРУНЫҢ ҖИРЛЕ НОРМАТИВЛАРЫ

Кереш

Түбән Кама муниципаль районы Макаровка авыл җирлеген шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле нормативлары (алга таба - нормативлар) җирлек үсешенең иминлеген һәм тотрыклылыгын шәһәр төзелеше чаралары белән тәэмин итүгә, халык сәламәтлеген саклауга, табигать ресурсларын һәм әйләнә-тирә мохитне саклауны, мәдәни мирас объектларын һәм мәдәни мирас объектлары билгеләренә ия объектларны саклап калуга, территорияләрне табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтылардан яклауга, шулай ук Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән гражданнарның, инвалидларны һәм халыкның аз мобиль төркемнәрен кертеп, социаль гарантияләрен гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыруга, социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәт күрсәтү һәм транспорт инфраструктурасын һәм төзекләндерү объектлары белән тәэмин итү өлешендә юнәлдерелгән.

Нормативларның төп максаты - шәһәр төзелешен планлаштыру белән территорияне үстерүне социаль-икътисадый планлаштыруның үзара бәйләнешен, килештерелүен тәэмин итү. Нормативлар шулай ук территориаль планлаштыру документларының, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларының һәм территорияне планлаштыру документларының сыйфатын бәяләү критерие булып тора.

Әлеге нормативлар гамәлдәге федераль нормаларның төп нигезләмәләрен конкретлаштыралар һәм үстерәләр.

Әлеге нормативлар Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә эшләнгән.

Нормативларда кеше яшәешенең уңай шартларын тәэмин итүнең минималь исәпләү күрсәткечләре (шул исәптән социаль һәм коммуналь-көнкүреш билгеләнешендәге объектлар, мондый объектларның халык өчен (инвалидларны да кертеп), инженер-транспорт инфраструктурасы объектлары, территорияне төзекләндерү) бар.

Нормативлар Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 2003 елның 6 октябрендә кабул ителгән «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 131-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә эшләнгән.

Җирлекнең табигый-климатик, социаль, икътисадый, милли һәм территориаль үзенчәлекләрен исәпкә алып, статистик һәм демографик белешмәләр нигезендә төзелгән «Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында» 2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы. Нормативларны раслау һәм аларга үзгәрешләр кертү Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

1. Куллану өлкәсе

1.1. Әлеге нормативлар җирлекне проектлаштыруга кагыла һәм аны планлаштыруга һәм төзүгә төп таләпләрне үз эченә ала.

1.2. Җирлек территориясендә шәһәр төзелешен нормалаштыру объектлары:

функциональ зоналар: торак, иҗтимагый-эшлекле, җитештерү, рекреацион зоналар, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары, махсус билгеләнештәге, авыл хуҗалыгы файдалануындагы зоналар;

мәдәни мирас объектлары билгеләренә ия тарихи-мәдәни мирас объектларын урнаштыру зоналары;

социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре челтәре;

транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектлары.

Җирлек территориясендә шәһәр төзелешен нормалаштыру объектларының урнашуы территориаль планлаштыру схемасы, генераль план, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре һәм территорияләрне планлаштыру проектлары нигезендә билгеләнә.

1.3. Территориаль планлаштыру документларын, җирдән файдалану һәм төзелеш проектлары һәм территорияне планлаштыру документларын эшләгәндә түбәндәгеләрне үтәргә кирәк:

конкрет мохит районнары өчен дифференциацияләнгән территориядән файдалануның интенсивлыгы;

мәдәни мирас объектларын, мәдәни мирас объектлары билгеләренә ия булган объектларны саклау һәм тарихи планлаштыруны һәм төзелешне саклап калу таләпләре;

әйләнә-тирә мохитне һәм табигый комплекс территорияләрен саклау таләпләре;

санитар-гигиена нормалары һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләре;

инвалидлар һәм халыкның аз мобиль төркемнәре өчен шәһәр төзелеше объектларыннан файдалану таләпләре.

1.4. Әлеге нормативлар территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләгәндә, шулай ук күрсәтелгән документларга үзгәрешләр керткәндә кулланыла.

Нормативлар капиталь төзелеш объектлары өчен функциональ зоналар чикләрен, җир участоклары күләмнәрен, җирле әһәмияттәге капиталь төзелеш объектларын планлаштырып урнаштыру зоналары күләмнәрен, объектларның мөмкин булу радиусларын билгеләгәндә проект оешмалары тарафыннан исәпкә алына.

1.5. Шәһәр төзелешен проектлаштыру нормативлары территориаль планлаштыру документлары проектларын районның җирле үзидарә органнары белән килештергәндә исәпкә алына.

1.6. Нормативлар халык тарафыннан да, башка кызыксынган субъектлар да генераль план проекты буенча халык алдында тыңлаулар уздырганда, җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре проекты, территорияне планлаштыру проекты һәм территорияне планлаштыру документлары составында әзерләнгән территорияне ызанлау проекты буенча исәпкә алына.

1.7. Җирле үзидарә органнары тарафыннан шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы законнарның үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыруга вәкаләтле Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органы, контроль вәкаләтләрне гамәлгә ашырганда ачыкланган хокук бозуларны нигезләү өчен шәһәр төзелешен проектлаштыруның республика нормативлары нигезләмәләренә таянырга хокуклы.

1.8. Нормативлар биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында техник регламент» 2009 елның 30 декабрендәге 384-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә туры килә, ул биналарга һәм корылмаларга (шул исәптән алар составына керә торган инженерлык-техник тәэмин итү челтәрләренә һәм инженер-техник тәэмин итү системаларына) карата, шулай ук проектлау (эзләнүләрне дә кертеп), төзелеш, монтаж, җайга салу, эксплуатацияләү һәм утильләштерү (снос) процесслары биналары һәм корылмалары белән бәйле таләпләрне, шул исәптән таләпләрне билгели:

механик иминлек;

янгын куркынычсызлыгы;

куркыныч табигый процессларда һәм күренешләрдә һәм (яисә) техноген йогынтыларда иминлек;

биналарда һәм корылмаларда кеше сәламәтлеге өчен имин яшәү шартлары;

биналар һәм корылмалардан файдаланучылар өчен иминлек;

инвалидлар һәм хәрәкәт мөмкинлекләре чикләнгән халыкның башка төркемнәре өчен биналардан һәм корылмалардан файдалану;

биналарның һәм корылмаларның энергетик нәтиҗәлелеген;

биналарның һәм корылмаларның әйләнә-тирә мохиткә йогынтысының куркынычсыз дәрәҗәсе.

Нормативларда «Янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән таләпләр бар.

1.9. Махсус сакланылучы табигать территорияләрендә нормативлар махсус сакланылучы табигать территорияләрен саклау өлкәсендәге законнарга каршы килмәгән өлешендә кулланыла.

1.10. Табигать һәм яшелләндерелгән территорияләрдә нормативлар күрсәтелгән территорияләрне саклау һәм алардан файдалану кагыйдәләренә каршы килмәгән өлешендә кулланыла.

1.11. Территорияләрдән файдаланунын махсус шартлары булган зоналар территорияләрендә нормативлар федераль һәм республика законнары таләпләренә каршы килмәгән өлешендә кулланыла, алар нигезендә территорияләрдән файдаланунын махсус шартлары булган зоналар билгеләнгән.

1.12. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрдә нормативлар мәдәни мирас объектларын саклау һәм алардан файдалану өлкәсендәге законнарга каршы килмәгән өлешендә кулланыла.

1.13. Халыкның һәм территориянең, шул исәптән янгын деполарының, ашыгыч ярдәм күрсәтү подстанцияләренең, башка объектларның иминлеген тәэмин итүче ашыгыч хезмәтләр объектларын урнаштыру федераль законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.14. Нормативлар аларны раслаганнан соң гамәлгә керәләр.

2. Норматив сылтамалар

Нормативларда аларга карата 1 нче кушымтада китерелгән норматив хокукый актларга, Россия Федерациясенең, Татарстан Республикасының норматив-техник документларына һәм стандартларына сылтамалар файдаланылды.

Искәрмә: Нормативлардан файдаланганда гомуми файдаланудагы мәгълүмат системасында сылтама стандартларының һәм классификаторларның гамәлдә булуын тикшерү максатка ярашлы булыр: мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә стандартлаштыру буенча «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә яисә агымдагы елның 1 гыйнварына ел саен басылып чыга торган торыш буенча һәм ай саен бастырып чыгарыла торган информация күрсәткечләре буенча мәгълүмати порталда.

Әгәр сылтама документы Татарстан Республикасы документы булса, Татарстан Республикасының гомуми файдаланудагы рәсми мәгълүмат системасында сылтама документларының гамәлдә булуын тикшерү максатка ярашлы булыр.

Әгәр сылтама документы алыштырылган (үзгәртелгән) булса, нормативлардан файдаланганда, алмаштырылган (үзгәртелгән) документ белән эш итәргә кирәк. Әгәр сылтама материал алыштырылмаган булса, аңа сылтама бирелгән нигезләмә әлеге сылтамага кагылмый торган өлештә кулланыла.

3. Билгеләмәләр

Әлеге нормативларда аларга карата 2 нче кушымта нигезендә терминнар кулланылды.

4.Авыл җирлеге территорияләрен оештыру

4.1. Җирлек территориясен үстерү концепциясе һәм гомуми оештыру

4.1.1. Җирлекне үстерү перспективалары, тәкъдимнәрне исәпкә алып, Россия Федерациясен, Татарстан Республикасын һәм Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасы белән билгеләнергә тиеш.

Проектлаштырганда Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнарына, Россия Федерациясе Президентының, Татарстан Республикасының, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең, Татарстан Республикасының указларына, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең, Татарстан Республикасының указларына таянып, Россия Федерациясе территориясен, Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерүнең федераль, республика һәм җирле максатчан программаларындагы тәкъдимнәрне, фаразларын һәм программаларын исәпкә алырга кирәк.

4.1.2. Җирлек үсешенең стратегик юнәлешләре түбәндәгеләр:

әйләнә-тирә мохитне сәламәтләндерү проблемаларын хәл итү, инженер-транспорт инфраструктурасын реконструкцияләү, территориядән файдалануны интенсификацияләү һәм аларның пространстволы үсешен җайга салу өстенлекләре белән агломерацияләр составында җирлек үсешен тәртипкә салу;

җирлекне торгызу һәм үстерү буенча федераль һәм республика программаларын гамәлгә ашыру, торак пунктларның архитектура-сәнгати йөзен мәдәни-агарту һәм туристлык-рекреация эшчәнлеге өчен актив файдалануның нигезе буларак саклап калу һәм яңарту.

4.1.3. Җирлекне үстерүнең территориаль планлаштыруы аларның урынын һәм урнашу буенча Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы карарларында һәм районны территориаль планлаштыру документларында беркетелгән республика, районара, район һәм җирле (локаль) системадагы ролен исәпкә алырга тиеш.

Генераль планны һәм планлаштыру проектларын эшләгәндә җирлекнең тибын аның үзенчәлекләре: халык саны, халык хуҗалыгы профиле, халык урнашу системасындагы роле, административ-территориаль һәм муниципаль төзелеше һ.б. нигезендә исәпкә алырга кирәк.

4.1.4. Җирлекне территориаль планлаштыру документларында территорияләр үсешенең оптималь чиратын күз алдында тоту зарур. Шул ук вакытта җирлекне, территориаль үсеш, функциональ зоналар, инженерлык-транспорт инфраструктурасы, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча принципиаль карарларны да кертеп, исәп-хисап срогыннан читтә үстерү перспективаларын билгеләргә кирәк.

Кагыйдә буларак, исәп-хисап срогы 20 елга кадәр булырга тиеш, ә шәһәр төзелеше фаразын 30 - 40 ел дәвам итәргә мөмкин.

4.1.5. Торак районнарны комплекслы төзү, территорияне инженерлык җайланмасы белән тәэмин итү һәм торак йортларны һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы файдалануга тапшыруны күздә тота.

Магистраль коммуникацияләр салу микрорайоннар төзелеше һәм район билгеләнешендәге хезмәт күрсәтү предприятиеләре төзелеше чиратына бәйле рәвештә торак районнарда төзелеш башланганчы гамәлгә ашырылырга тиеш.

Төбәк эчендәге коммуникацияләрне салу беренче чиратта төзелеш эшләре башланган объектларга һәм беренче чираттагы шәһәр төзелеше комплексларына карата гамәлгә ашырылырга тиеш. Хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы гамәлгә кертү шәһәр төзелеше комплексы составына керүче торак йортлар комплексын, хезмәт күрсәтү предприятиеләрен (СНиП 1.05.03-83) төзүне оештыру проекты нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

4.1.6. Җирлекнең тарихи-мәдәни әһәмияте мәдәни мирас объектларының (тарихи һәм мәдәни ядкарьләренең) саны белән дә, аларның статусы (бөтендөнья, федераль яисә региональ әһәмияттәге) белән дә билгеләнә.

Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы әлеге нормативларга 7 нче кушымтаның 1 нче таблицасында китерелгән.

4.1.7. Исәп-хисап чорына халык санын Татарстан Республикасының һәм районның үсеш перспективалары, халыкның урнашу системасындагы урыны турындагы мәгълүматлар нигезендә билгеләргә кирәк, ул, халык һәм хезмәт ресурслары санының һәм хезмәт ресурсларының барлыкка килгән тенденцияләрен, муниципаль берәмлекләрнең социаль-икътисадый үсеше планнары булган халык санының һәм структурасының демографик фаразын, шулай ук планлаштырылган чикләүләрне исәпкә алып, конкретлаштырылырга тиеш.

4.1.8. Өстенлек функциональ файдалануны исәпкә алып, җирлек территориясе түбәндәге төп зоналарга бүленә:

торак;

иҗтимагый-эшлекле;

җитештерү;

транспорт инфраструктурасы;

инженерлык инфраструктурасы;

рекреация билгеләнеше;

махсус сакланылучы территорияләр;

авыл хуҗалыгы файдалануы;

башкалар.

4.1.9. Шәһәр төзелешен зоналаштырганда функциональ зоналар чикләрендә территориаль зоналар билгеләнә. Территориаль зоналарның составы, шулай ук аларның җир участокларыннан файдалану үзенчәлекләре, федераль, республика норматив хокукый актларында билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып, авыл җирлегеннән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре, шулай ук әлеге нормативлар белән билгеләнә.

4.1.10. Территориаль зоналарның составы, шулай ук аларның җир участокларыннан файдалану үзенчәлекләре шәһәр төзелеше регламенты, шәһәр төзелеше, җир, табигатьне саклау, санитария, башка махсус законнар, әлеге нормативлар, шулай ук махсус нормалар белән билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнә.

Территориаль зоналар составында гомуми файдаланудагы мәйданнар, урамнар, юллар, яр буйлары, скверлар, бульварлар, сулыклар һәм халыкның иҗтимагый мәнфәгатьләрен канәгатьләндерү өчен билгеләнгән башка объектлар биләгән җир участоклары бирелергә мөмкин.

4.1.11. Функциональ һәм территориаль зоналарның чикләре түбәндәгечә билгеләнергә мөмкин:

магистральләр,

урамнар,

юллыклар,

транспорт агымнарын капма-каршы юнәлешләргә бүлүче транспорт агымнары;

кызыл сызыкларга;

җир участоклары чикләре;

торак пунктлар чикләре;

муниципаль берәмлекләр чикләре;

табигать объектларының табигый чикләре;

башка чикләр.

4.1.12. Территориаль зоналарны бүлеп биргәндә һәм алардан файдалануның регламентларын билгеләгәндә шәһәр төзелеше эшчәнлегенә чикләүләрне дә исәпкә алырга кирәк, бу территорияне махсус файдалануның билгеләнгән зоналарына бәйле. Алар арасында: тарихи төзелеш зоналары, тарихи-мәдәни тыюлыклар; тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне саклау зоналары; махсус сакланылучы табигать территорияләре зоналары; санитар-яклау зоналары; су саклау зоналары һәм яр буе яклау полосалары; файдалы казылмалар ятмалары зоналары; төзелеш урыннарын урнаштыру өчен чикләүләр булган зоналар табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтыга бәйле рәвештә (янгын чыгу һәм су басу, утырту грунтлары һ. б.).

Территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналар чикләре, шул исәптән Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә торган мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре территориаль зоналар чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

4.1.13. Уртача яклау функцияләрен башкаручы җитештерү һәм башка объектларның санитар-яклау зоналары әлеге объектлар урнашкан территориаль зоналар составына кертелә. СанПиНда 2.2.1/2.1.1.1200 китерелгән гамәлдәге законнар, әлеге нормативлар, санитария кагыйдәләре нигезендә, шулай ук санитария-эпидемиология күзәтчелеге җирле органнары белән килештереп, санитария-эпидемиология зоналарыннан файдалану һәм төзелеш режимы кабул итәргә кирәк.

Табигать һәм техноген факторларның куркыныч йогынтысына дучар булган территорияләрне зоналаштырганда, биналарны һәм корылмаларны урнаштыруга карата әлеге нормативларда китерелгән чикләүләрне исәпкә алырга кирәк.

Территорияләрне радиация белән пычраткан территорияләрне зоналаштырганда, туфракны һәм күчемсез милек объектларын дезактивацияләү буенча кирәкле чаралар уздырганнан соң, әлеге территорияләрдән файдалану режимын этаплап үзгәртү мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк.

4.1.14. Район муниципаль берәмлекләрен территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителә торган исемлеге әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 2 нче таблицасында китерелде.

4.2. Торак зоналары

Гомуми таләпләр

4.2.1. Торак зоналары торак фондын урнаштыру өчен билгеләнгән. Торак зоналарда шулай ук халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтүнең аерым торучы, төзелгән яисә кушып төзелгән объектларын, гыйбадәт биналарын, автомобиль транспортын һәм җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә, алар санитар-яклау зоналарын урнаштыруны таләп итми һәм яшәү тирәлегенә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты ясау чыганагы булып тормый (тавыш, вибрация, магнит кырлары, радиация тәэсире, туфракны, һаваны, суны пычрату һәм башка зарарлы йогынты ясау).

Торак зоналары торак пунктлар чикләрендә урнашырга тиеш.

Искәрмә: Җирле үзидарә органнары карары буенча, бакчачылык (дача) участокларын урнаштыру өчен, территориянең торак пунктларында булырга мөмкин. Мондый территорияләр торак зонасына керә. Бу зоналарга карата социаль, транспорт һәм инженерлык инфраструктурасын үстерү киләчәктә даими яшәү мөмкинлеген тәэмин итә торган күләмнәрдә каралырга тиеш.

4.2.2. Торак зоналарның планлаштыру структурасын, территориянең шәһәр төзелеше һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алып, торак пунктның зоналаштыру һәм планлаштыру структурасы белән үзара бәйләнештә формалаштырырга кирәк. Шул ук вакытта торак йортларны, җәмәгать биналарын һәм корылмаларын, урам-юл челтәрен, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрне, шулай ук урнаштыру торак зоналары территориясендә санитария-гигиена нормалары һәм куркынычсызлык таләпләре буенча рөхсәт ителә торган башка объектларны үзара бәйләнештә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

4.2.3. Торак зоналар территорияләренең зурлыгын алдан билгеләү өчен, 2 нче таблицада (СП 42.13330.2011) китерелгән 1000 кешегә исәпләгәндә, зуррак күрсәткечләрне кулланырга рөхсәт ителә.

2 нче таблица

Торак төзелеше типлары буенча торак зоналар мәйданының зур күрсәткечләре

Төзелеш тибы	**Торак зоналар мәйданының эре күрсәткечләре, 1 000 кешегә**
Участоклар белән шәхси утар (бер фатирлы торак йортлар)	40

4.2.4 Торак төзелеше күләмнәрен һәм структурасын билгеләү өчен республика буенча торак урыннарның гомуми мәйданының исәп-хисап минималь тәэмин ителеше Татарстан Республикасының факттагы статистик күрсәткечләре нигезендә һәм әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы һәм 1 нче таблицасы нигезендә перспективага исәпләнгән Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы нигезендә кабул ителә.

3 нче таблица

Халыкның торак белән тәэмин ителешенең факттагы һәм исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч исеме	**Фактик хисап күрсәткечләр, кв.метр/кешегә**	**Исәп-хисап күрсәткечләренә чорлар, кв.метр/кешегә**	
	2011 ел	**2015 ел**	**2025 ел**
Исәп-хисап минималь тәэмин ителеш торак урыннарның гомуми мәйданы, шул исәптән:	19,6	22	26
авыл торак пунктларында	19,0	23,1	26,4
Искәрмә: Расчетлы күрсәткечләр перспективага 2015, 2025, 2035 елларда ирешелгән торак урыннарның гомуми мәйданының исәп-хисап минималь тәэмин ителешен исәпкә алып төзәтелә.			

4.2.5. Торак төзелеше күләмнәренең һәм типларының исәп-хисап күрсәткечләре килеп туган һәм фаразлана торган социаль-демографик вәзгыятьне һәм халыкның керемнәрен исәпкә алып башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта 4 нче таблица нигезендә уңайлылык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак йортларның төрле типларын күз алдында тотарга тәкъдим ителә. Торак белән тәэмин ителешнең уртача исәп-хисап күрсәткече төрле дәрәҗәдәге торак йортларның һәм фатирларның нисбәтенә бәйле һәм исәп-хисап белән билгеләнә (СП 42.13330.2011).

4.2.6. Торак төзелешен реконструкцияләгәндә, кагыйдә буларак, гамәлдәге капиталь торак һәм иҗтимагый төзелеш сакланып калырга һәм яңартылырга тиеш. Яңа биналар һәм корылмалар төзү, иҗтимагый биналарның аскы катларын функциональ файдалануны үзгәртү, биналарның өске катларын төзү, мансард катларын төзү, санитария-гигиена, янгынга каршы һәм әлеге нормативларның башка таләпләрен үтәгәндә җир өсте һәм җир асты киңлеген файдалану рөхсәт ителә. Шулай ук әлеге нормативларның «Учреждение һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре» бүлеге таләпләре нигезендә халыкка хезмәт күрсәтүнең норматив дәрәҗәсен, шулай ук инженерлык һәм транспорт инфраструктурасын модернизацияләүне тәэмин итәргә кирәк (СП 42.13330.2011).

4 нче таблица

Уңайлык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак фонды структурасы

Торак йорт һәм уңайлылык дәрәҗәсе буенча фатирлар тибы	**Торак йортның һәм фатирның мәйданы нормасы бер кешегә исәпләгәндә, кв.метрга**	**Торак йортка һәм фатирга күчену формуласы**	**Торак төзелешенең гомуми күләмендә өлеш,**
Дәрәҗәле (бизнес-класс)	60	k = n + 1 k = n + 2	_10 15
Массакүләм (эконом-класс)	30	k = n k = n + 1	_25 50
Социаль (муниципаль торак)	20	k = n +-1 k = n	_60 30
Махсуслаштырылган	-	k = n - 2 k = n - 1	_7 5

Искәрмә:

1. k фатирында яки йортында торак бүлмәләрнең гомуми саны һәм яшәүче кешеләр саны n.
2. Торакның махсуслаштырылган типлары - кунакханә тибындагы йортлар, махсуслаштырылган торак комплекслары.
3. Санауда - беренче чиратта, ваклаучыга - хисап срогына.
4. Күрсәтелгән норматив күрсәткечләр чынбарлыкта урнашу нормасын билгеләү өчен нигез була

4.2.7. Торак зонасын урнаштыру өчен санитария-гигиена һәм инженер-геология мөнәсәбәтләрендә уңайлырак территорияләр сайланырга тиеш, алар зур күләмдә инженерлык әзерлеге, планлаштыру эшләре һәм табигать мохитенең табигый торышын саклау буенча әһәмиятле чаралар таләп ителми.

Торак зоналарын оештырганда, тулаем алганда җирлекләрнең зоналарын һәм структурасын, территориянең шәһәр төзелешен һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алырга, торак һәм иҗтимагый төзелешләрнең, урам-юл челтәрен, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрнең үзара бәйләнештә урнашуын тәэмин итәргә кирәк.

4.2.8. Торак зоналарны савыктыру суны, һаваны, туфракны пычрату һәм югары шау-шу, электромагнит һәм радиация кырларын бетерү исәбенә тәэмин ителә.

Торак зоналарның аерым өлешләре чикләрендә урнаштыру өчен рөхсәт ителә торган объектлар исемлеге җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре составында расланган шәһәр төзелеше регламентлары белән билгеләнә.

Торак зоналарын оештыру принциплары

4.2.9. Торак зоналарны оештыруның структур нигезе аларның функциональ-планлаштыру бүленеше булып тора. Торак зоналары торак төзелеше участокларына (бер фатирлы торак йорт участогы, торак комплексы участогы), торак төркеменә, микрорайонга, торак районга бүленә.

4.2.10. Бер фатирлы торак йорт участогы торак төркем, торак комплексы, торак микрорайон, торак районы территориясендә урнаштырыла.

Бер фатирлы торак йорт участогында яшәүчеләрнең җиңел автомобильләрен саклау өчен урыннар оештырылырга тиеш.

Бер фатирлы торак йорт участогында каты коммуналь калдыкларны сортировкалау һәм чүп җыю өчен контейнерлар урнаштыру өчен урын оештырылырга тиеш.

4.2.11. Торак комплексның участогы торак микрорайон, торак квартал территориясендә яисә аерым функциональ-планлаштыру берәмлеге рәвешендә урнаштырыла.

Торак комплексы участогы тәэмин ителергә тиеш:

1) торак комплексының керү төркемнәренә, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспортына (янгын сүндерү, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт) керү юлларына;

2) төрле урамнар булган участок территориясенә ике яисә аннан күбрәк керү (чыгу).

Торак комплексы түбәндәгеләрне үз эченә алырга тиеш:

торак комплексының керү төркемнәренә якын килүне һәм участок территориясе буенча хәрәкәт итүне тәэмин итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре; автомобиль кую урыннары;

кунаклар өчен автостоянкалар, торак комплекста урнашкан учреждениеләр һәм предприятиеләргә килүчеләрнең эшләүче автомобильләрне парковкалау урыннары;

спорт белән шөгыльләнү, көн саен ихтыяҗ булган сәүдә, туклану һәм көнкүреш хезмәтләре күрсәтү предприятиеләре, яшел үсентеләрне урнаштыру өчен биналар һәм өлекләр; каты коммуналь калдыкларны сортларга аеру һәм чүп җыю контейнерларын урнаштыру урыннары.

Торак комплексында урнашу рөхсәт ителә:

1) балалар бакчасы;

2) барлык яшелләндерү мәйданнары - түбәләрдә, террасаларда, кышкы бакча биналарында һәм торак комплексы атриумнарында;

3) иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар, аларның суммар төзелеш мәйданы торак комплексы төзелеше гомуми мәйданының 20 процентыннан артмаган шарт белән.

Яшелләндерелгән территорияләрдә яисә яшелләндерелгән торак комплексы мәйданнарында балалар һәм өлкәннәр өчен ял итү мәйданчыклары каралырга тиеш.

4.2.14. Торак төркеме торак микрорайон, торак район территориясендә урнаша.

Торак төркем территориясе составына түбәндәгеләр керергә тиеш:

1) торак төзелеше участоклары;

2) социаль инфраструктура объектлары участоклары;

3) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән рекреация территориясе участоклары;

4) үтү юллары.

Торак төркем территориясендә түбәндәгеләр урнаштырылырга тиеш:

балалар бакчасы;

кунаклар өчен автостоянкалары, торак төркем территориясендә урнашкан социаль инфраструктура объектларында эшләүче һәм булучы кешеләр автомобильләрен кую урыннары;

юлларны, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспорты (янгын, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт) өчен;

торак төркем территориясе буенча халыкның хәрәкәт итүен тәэмин итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре.

Торак төркем территориясендә урнаштыру рөхсәт ителә:

1) гомуми белем бирү мәктәпләре участоклары;

2) иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар участоклары, дини билгеләнештәге объектларны да кертеп, объектның территориясе мәйданы 0,05 гектардан артмаган очракта, объектлар участокларының суммар территориясе торак төркем территориясенең 10 процентын тәшкил итә, ә мондый объектларның гомуми төзелеш мәйданы өлеше - торак төркем территориясендә төзелешнең гомуми мәйданының 20 процентыннан артыгын тәшкил итә;

3) торак төркемдә яшәүчеләрнең җиңел автомобильләрен саклау өчен биналар, корылмалар участоклары;

4) велосипед юллары.

4.2.16. Торак район территориясендә торак төзелеше торак микрорайоннар; торак микрорайоннар һәм торак төркемнәре; торак микрорайоннар, торак төркемнәре һәм торак төзелеше участоклары рәвешендә формалашырга мөмкин.

Торак район территориясе составына түбәндәгеләр керергә тиеш:

торак төзелеше участоклары;

иҗтимагый-эшлекле төзелеш участоклары, шул исәптән социаль инфраструктура объектлары участоклары;

рекреация территорияләре (скверлар, бульварлар, бакчалар, парклар);

район территориясенә коммуналь хезмәт күрсәтү объектлары участоклары; район әһәмиятендәге, җирле әһәмияткә ия урамнар,

юллар.

Торак район территориясендә түбәндәгеләр урнаштырылырга тиеш:

район, җирле әһәмияттәге урамнар, район территориясендә һәм халкына транспорт хезмәте күрсәтүне тәэмин итә торган юллар челтәре;

торак төркемнәре һәм микрорайоннар территориясендә урнаштыру өчен мәҗбүри булган социаль инфраструктура объектлары, шулай ук музыка һәм сәнгать мәктәпләре, күпфункцияле мәдәни үзәкләр, физкультура-сәламәтләндерү комплекслары, балалар-яшүсмерләр спорт комплекслары, территориаль поликлиникалар, универсаль сәүдә үзәкләре, махсуслаштырылган кибетләр, көнкүреш хезмәте күрсәтүнең комплекслы предприятиеләре, рестораннар, кафелар, халыкка социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре;

халыкның җәмәгать транспорты тукталышларына, массакүләм килү объектларына һәм территорияләренә куркынычсыз хәрәкәт итүен тәэмин итүче торак район территориясе буйлап хәрәкәт итүе өчен җәяүлеләр коммуникацияләре; халыкның җиңел автомобильләрен саклау урыннары;

торак район территориясендә урнашкан торак булмаган билгеләнештәге объектларга керүче һәм эшләүче җиңел автомобильләрне кую урыннары;

велосипед юллары.

Торак районы территориясендә, дини билгеләнештәге объектларны, җитештерү билгеләнешендәге объектларны, транспорт һәм инженерлык инфраструктураларын да кертеп, иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар участокларын урнаштыру рөхсәт ителә, әлеге очракта объектның участогы территориясе күләме 2,0 гектардан артмый.

Торак район территориясендә: районара һәм шәһәр әһәмиятендәге урамнар һәм юллар урнаштыру; урамнардан читтә һәм тышкы транспортта тизйөрешле линия объектлары урнаштыру рөхсәт ителми.

4.2.17. Торак пункт торак зонасы чикләрендә төзелешнең характеры нигезендә түбәндәге төзелеш типлары билгеләнә:

аз катлы торак төзелеше - 3 катка кадәр биеклектәге бер фатирлы торак йортлар белән шәхси утар төзү;

3 катка кадәр булган блоклы торак йортлар белән төзелеш.

Җирле шартларга карап, күрсәтелгән төзелеш типлары, кагыйдә буларак, дифференциацияләнә: торак пункт системасында урнашу, уңайлылык дәрәҗәсе, архитектура һәйкәлләренең булуы һәм сакланышы, төзелеш тарихи чоры буенча һ.б.

Төзелеш типлары һәр торак пунктка карата бирелә һәм аларны оештыруга карата таләпләр җирдән файдалану һәм җирлектә төзелеш алып бару кагыйдәләре белән беркетелә.

4.2.18. Урта районнарда төзелешләр оештыру аларның конкрет үзенчәлекләрен - тирәлекнең шәһәр төзелеше потенциалын, халыкның социаль төркемнәренә районга күченүче ихтыяҗларны, көнкүреш оештыруның милли үзенчәлекләрен, шулай ук инвалидларның һәм халыкның аз мобильле төркемнәренең ихтыяҗларын өйрәнүне таләп итә.

Искәрмә: Инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтчән төркемнәренең тулы кыйммәтле тормыш эшчәнлеге өчен шартлар югары дәрәҗәдә ВСН 62-91* и СНиП 35-01-2001 таләпләре нигезендә кабул ителә.

4.2.19. Тарихи зоналарда төзелешләрне формалаштыруга торак пункт үсешенең функциональ һәм архитектура-пространство үзенчәлекләрен, аның тарихи-мәдәни традицияләрен ачыклаучы тарихи-шәһәр төзелеше тикшеренүләре, шулай ук уртача район тибына туры китереп, төзелешне реконструкцияләүгә карата таләпләр һәм тәкъдимнәр билгеләүче нигез булырга тиеш.

Торак фондының сакланып калуы яисә җимерелергә тиешле күләмнәрен, аның икътисадый һәм тарихи кыйммәтен, яшәү өчен яраклы торак фондын максималь саклауны исәпкә алып, билгеләнгән тәртиптә билгеләргә кирәк.

4.2.20. Барлыкка килгән торак төзелешен реконструкцияләү планлаштыру структурасын һәм урамнар челтәрен тәртипкә салуны, иҗтимагый хезмәт күрсәтү системасын камилләштерүне, территорияне яшелләндерүне һәм төзекләндерүне, торак һәм иҗтимагый биналарны яңартуны һәм капиталь ремонтлауны күздә тотарга тиеш.

Реконструкцияләнә торган мохитне оештырганда реконструкцияләнә торган шәһәр кварталларын кабул итү өчен, алар чикләрендә хезмәт күрсәтүче учреждениеләр, шул исәптән җәяүлеләр галереяләре урнаштырып, алга киткән җәяүлеләр пространстволары системасын булдыру, шулай ук җәяүлеләр өчен бәйләнешләр системасы белән берләштерелгән мәйданчыклар һәм скверлар рәвешендәге рекреация тупланма пространстволарын булдыру мөһим.

Җирлектә торак төзелешенең норматив параметрлары

4.2.21. Торак зоналарын оештыру өчен түбәндәгеләр нормалаштырыла:
торак фондның тыгызлыгы (4.2.23 - 4.2.32);
төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь үлчәмнәре (4.2.27);
яшелләндерелгән территорияләр мәйданы (4.2.41);
көндәлек һәм даими хезмәт күрсәтү объектларының һәркем файдалана алырлык булуы (5.1.8);
автомобиль саклау урыннары белән тәэмин ителеш (5.2.210);
биналар арасындагы ераклык (4.2.36 - 4.2.40);
төзелешнең катлылыгы (4.2.33);
индивидуаль торак төзелеше өчен участокның минималь зурлыгы (4.2.35);
утар төзелешендә торак йортлардан хуҗалык корылмаларына кадәр минималь ара (4.2.39 - 4.2.40);
азкатлы төзелеш зонасында коймалар (4.2.42)
торак йортларда торак булмаган объектларны урнаштыру шартлары (4.2.43);
беренче катларда урнашкан керү төркемнәренә карата таләпләр, шулай ук төп урамга чыга торган торак йортларның подвалларында һәм цоколь катларында (4.2.50); лоджий һәм балконнарга пыяла кую (4.2.54);
җир өсте массакүләм транспортының тукталыш пунктларына кадәр җәяүле алымнарның озынлыгы (ераклыгы);
тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау таләпләре (6.12 бүлек).

4.2.22. Төзелеш тыгызлыгының төп күрсәткече - квартал төзелеше коэффициенты - барлык биналарның һәм корылмаларның төзелеш мәйданнары суммасының тулаем квартал мәйданына карата мөнәсәбәте.

4.2.23. Гомуми һәм саф авырлык тыгызлыгын аералар. Гомуми авырлык тыгызлыгы - биналарның һәм корылмаларның квартал, микрорайон мәйданына гомуми мәйданының мөнәсәбәте. Саф авырлык тыгызлыгы - биналарның барлык торак катларының да гомуми мәйданының квартал территориясенә карата мөнәсәбәте.

4.2.24. Квартал төзелеше коэффициенты - барлык биналарның һәм корылмаларның төзелеш мәйданнары суммасының тулаем квартал мәйданына нисбәте, ул 5 нче таблицада китерелгән күрсәткечләрне кабул итәргә тиеш.

5 нче таблица

Торак төзелеше төренә карап квартал төзелеше коэффициентын билгеләү

Төзелеш типлары	**Квартал төзелеше коэффициенты**
Кече катлы блокланган төзелеш (1 - 2 кат)	0,3
Йорталды участоклары булган йортлар төзү (1 - 3 кат)	0,2

4.2.25. Микрорайонның торак зонасы түбәндәге территорияләрдән тора:
автомобиль кую өчен мәйданчыклар;
физкультура һәм спорт корылмалары;
торак биналар;
яшел усентеләр;
өлкән яшьтәге халыкның ялы өчен;
мәктәпкәчә һәм кече яшьтәге балалар уеннары өчен мәйданчыклар;
этләр йөртү өчен мәйданчыклар;
юл йөрү, тротуарлар, хуҗалык мәйданчыклары.

4.2.26. Микрорайонның иҗтимагый зонасына түбәндәгеләр керә:
мәктәпкәчә мәгариф оешмалары;
гомуми белем бирү оешмалары;
учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре.

4.2.27. Күпфатирлы төзелешнең магистральара территориясендә (кварталларда) урнаштырыла торган төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь рөхсәт ителгән күләмнәрен 6 нчы таблица буенча кабул итәргә кирәк.

4.2.28. Социаль, массакүләм һәм абруйлы торак төзү өчен микрорайон иҗтимагый зонасы территориясенең барлык элементларының күләмен әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 2, 3, 4 нче таблицалары буенча кабул итү дәвам итә.

4.2.29. Кварталларда фатир һәм йорт янындагы участокларда, шул исәптән блокланган төзелештә, бакча-дача корылмаларында төзелеш алып бару мәйданнарының чагыштырма күрсәткечләрен кыскартырга кирәк:
балалар уеннары өчен - 50 процентка (бу мәйданчыкларны аерым комплекс рәвешендә, мәсәлән, җәмәгать үзәге каршында урнаштырганда);
магистральара территориядә (индивидуаль участоктан читтә) автомашиналар кую өчен - 50 процентка (нигездә җәмәгать үзәгендә урнашкан);
этләрне йөртү өчен - 70 процентка.

6 нчы таблица

Төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларны урнаштыру параметрлары

Мәйданчыкларны билгеләү	Ясалма үлчәм мәйданчыклар, кв.метр/кеше	Урта бер үлчәм мәйданчыклар, кв.метр	Ара ераклыкка кадәр торак тәрәзәләре һәм иҗтимагый биналар, метр
Мәктәпкәчә һәм кече балалар уеннары өчен мәктәп яшендәге	0,7	30	12
Өлкәннәр ялы өчен	0,1	10	12
Физкультура белән	2,0	100	40/10*
Хуҗалык максатлары өчен	0,01	10	20
Этләрне йөртү өчен	0,2	25	40
Автомашиналар кую өчен	0,8		

*Ваклаучыда - әгәр спорт мәйданчыкларында тавыш характеристикалары арттырылмаса биналардагы шау-шу дәрәҗәсе (ябык мәйданчыклардан файдаланганда яисә мәйданчыклар урнаштырганда өстәл теннисы өчен).

Искәрмә:

1. Балалар уен мәйданчыклары мәҗбүри тәртиптә индивидуаль яисә типик альбомнар буенча кабул ителә торган җиһазлар белән тәэмин ителергә тиеш.

Мәйданчыкларның җиһазлар проекты участокны төзү проекты составында эшләнә.

2.Чүп җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларын торак бинага (чүп үткәргечләре булган йортлар өчен) иң ерак керүдән 100 метр һәм 50 метр (чүп үткәргечләрсез йортлар өчен) урнаштырырга кирәк. Чүп җыю мәйданчыкларына чүп-чар ташучы транспортка хезмәт күрсәтүче транспортны маневрларга мөмкинлек бирә торган подъездлар тәэмин ителергә тиеш.

3. Чүп-чар җыю мәйданчыкларыннан алып балалар өчен уен, өлкәннәр өчен ял итү мәйданчыкларына кадәр халыкның һәм физкультура мәйданчыкларының кимендә 20 метрын кабул итәргә кирәк.

4.2.30. Аерым торучы инженерлык корылмалары (трансформатор подстанцияләре, насос, котельныйлар һ.б.) мөстәкыйль участокларга ия булырга тиеш. Инженерлык корылмаларын башка билгеләнештәге участоклар чикләрендә саклаганда һәм урнаштырганда тоткарлыксыз якын килү һәм әлеге корылмаларга килү, шулай ук аларның нормаль эшләвенең башка шартларын күздә тоту зарур.

4.2.31. Социаль торак белән тәэмин ителешнең хисап нормативын - 20 кв.метр/кеше, массакүләм торак өчен - 30 кв.метр/кеше, абруйлы торак өчен - 60 кв.метр/кеше кабул итәргә тиеш.

Социаль торак төзү өчен микрорайонның (кварталның) торак зонасы территориясенең барлык элементларының күләмнәрен 4 нче кушымтаның 2 нче таблицасы буенча, массакүләм торак төзелеше өчен - 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы буенча, абруйлы торак төзү өчен - әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 4 нче таблицасы буенча кабул итәргә кирәк.

Искәрмә: мәктәпкәчә һәм кече яшьтәге балалар уеннары өчен, өлкәннәр өчен ял итү өчен, этләрне йөртү өчен территория яшелләндерелгән территорияләрдә урнаша ала.

4.2.32. Торак фондының һәм микрорайон (квартал) территориясендә халыкның хисап тыгызлыгын тиешенчә 7 һәм 8 нче таблицаларда китерелгән кабул итү тәкъдим ителә.

7 нче таблица (кв.метр/гектар)

Микрорайон (квартал) торак фондының тыгызлыгы

Торак тибы	**Кат**													
	2	**3**												
Саф авырлык тыгызлыгы														
Социаль	4	5												
Массакүлә	4	6												
Дәрәҗәле	4	6												
Гомуми авырлык тыгызлыгы														
Социаль	3	4												
Массакүлә	3	4												
Дәрәҗәле	3	4												

Искәрмә: Төрле каттагы биналарны фондының тыгызлыгын формула буенча төзегәндә торак уртача гармонияле алырга кирәк:

a1 a2 a3

П п2 пъ кайда:

a1, a2, a3 - катлылык проектында микрорайонның барлык торак биналарының гомуми мәйданыннан процентларда кабул ителгән торак биналарның гомуми мәйданы; п1, п2, п3 - 5 нче таблица буенча билгеләнә торган биналарның кабул ителгән катлылыгына карап, бер квадрат

8 нче таблица (кеше/гектар)

Микрорайон (квартал) халкының тыгызлыгы

Торак белән Тәэмин ителеш	**Кат**														
	2нче	**3нче**													
20,0 кв.метр/кешегә (социаль торак)	150	195													
30,0 кв.метр/кешегә (массакүләм торак)	100	130													
60,0 кв.метр/кешегә (дәрәҗәле торак)	50	65													

4.2.33. Торак төзелешенең катлылыгы, архитектура-композицион, социаль-көнкүреш, гигиена, демографик таләпләрне, социаль база үзенчәлекләрен һәм инженерлык җиһазлары дәрәҗәсен исәпкә алып, техник-икътисадый исәпләүләр нигезендә билгеләнә.

4.2.34. Җирлекнең блокланган һәм индивидуаль утар төзелеше участокларының мәйданы җирле үзидарә органнары карары нигезендә (торак пункт структурасында төзелеш урнашуга карап дифференциация белән) һәм СП 42.13330.2011 исәбе белән кабул ителә.

Блокланган азкатлы төзелештә фатир яны участогының минималь күләме 30 кв.метрны, авыл җирлегенең утар төзелешендә 1200 кв. метрны кабул итәргә рөхсәт ителә.

4.2.35. Торак, торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы араларны инсоляциягә таләпләр (СанПиН 2.2.1/2.1.1076-01) һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк («Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон).

4.2.36. Торак һәм иҗтимагый биналар биналары өчен өзлексез инсоляциянең нормалаштырылган озынлыгы фатирлар, биналарның функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына, географик киңлеккә карап дифференциацияләнгән рәвештә билгеләнә: Татарстан Республикасы өчен 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр көненә 2 сәгатьтән дә ким түгел.

Торак биналарда инсоляция дәвамлылыгы 1-3 бүлмәле фатирның бер бүлмәсендә һәм кимендә дүрт бүлмәле һәм аннан да ким булмаган ике бүлмәле фатирда тәэмин ителергә тиеш.

Тулай торак биналарында торак бүлмәләрнең кимендә 60 проценты инсолировацияләнергә тиеш.

Инсоляция дәвамлылыгы өзекле булырга мөмкин, ләкин ул вакытта бер ара 1,0 сәгатьтән ким булмаска тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырылган инсоляциянең суммар дәвамлылыгы һәр зона өчен 0,5 сәгатькә арттырылырга тиеш.

Ике бүлмәле һәм өч бүлмәле фатирларда кимендә ике бүлмәдә 0,5 сәгатькә инсоляция дәвамлылыгы кимергә мөмкин, һәм күп бүлмәле фатирларда (дүрт һәм аннан да күбрәк бүлмәле), анда кимендә өч бүлмә инсоляцияләнә, шулай ук шәһәрләрнең төп үсеш планнары белән билгеләнгән үзәк, тарихи зоналарында урнашкан торак төзелешен реконструкцияләгәндә дә инсоляция кими.

4.2.37. Ут чыдамлыгы дәрәҗәсенә һәм аларның конструктив янгын куркынычы классына бәйле рәвештә торак, иҗтимагый һәм административ биналар, сәнәгать оешмалары корылмалары һәм биналары арасындагы янгынга каршы ераклыкларны әлеге нормативларга карата 87 нче таблица һәм 10 нчы кушымтаның 2-6 таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.2.38. Утар корылмалары районнарында ара булырга тиеш (СП 42.13330.2011):

торак бина тәрәзәләреннән алып күрше участокта урнашкан хуҗалык корылмаларына кадәр - кимендә 10 метр;

участокның чигеннән торак йорт стенасына кадәр - кимендә 3 метр;

участок чикләреннән алып хуҗалык корылмаларына кадәр кимендә 1 метр;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда бәдрәфтән күрше йорт диварларына кадәр ара - 12 метрдан да ким түгел;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда бәдрәфтән су белән тәэмин итү чыганагына (кое) кадәр ара 25 метрдан да ким түгел.

4.2.39. Хуҗалык сараен, гаражны, мунча, теплицаны, «фатирдагы торак йортлар» СНиП таләпләрен үтәп, 31-02-2001 нче номерлы йортлар, санитар һәм янгынга каршы нормаларны үтәү, шулай ук хуҗаларның үзара ризалыгы буенча күрше участокларда хуҗалык корылмаларын блоклау рөхсәт ителә (СП 42.13330.2011).

Искәрмә. Торак пункт чикләре чикләрендә урнашкан шәхси төзелеш участоклары территориясендә йорт хайваннары өчен биналар төзү җирле үзидарә органнары карары буенча, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештергәндә рөхсәт ителә.

4.2.40. Торак зоналарның яшелләндерелгән территорияләре торак төркемнәр, микрорайоннар, торак районнарны яшелләндерүнең бердәм системасы рәвешендә формалаштырыла. Яшелләндерү системасы җәяүлеләр һәм транспорт коммуникацияләре буенда яшел үсентеләр (газоннар, гади агач һәм куаклар утырту), торак төзелеше участокларыннан читтә яшелләндерелгән мәйданчыклар (спорт, спорт-уен, этләрне урамда йөртү һ.б.), гомуми кулланылыштагы яшелләндерү объектлары (скверлар, бульварлар, микрорайон бакчалары).

Торак район төзелеше кысаларында төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясен яшелләндерү дәрәҗәсе) 25 проценттан да ким булмаска тиеш (микрорайон территориясенең гомуми мәйданын да кертеп). Торак районда гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрнең мәйданы 6 кв.метрдан да ким булмаска тиеш.

Күпфатирлы торак зонаның (микрорайон) яшелләндерелгән территориясенең мәйданы (гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участокларын исәпкә алмыйча) квартал территориясенең кимендә 25 процентын тәшкил итәргә тиеш. Яшелләндерелгән территориянең аерым участоклары мәйданына ял итү, балалар уеннары өчен мәйданчыклар, җәяүлеләр юллары кертелә, әгәр алар участокның гомуми мәйданының 30 проценттан да артмаганын били.

Гомуми белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын тәшкил итә. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен яшелләндерү территориясенең кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш. Агачлар 15 метрдан да ким булмаган арада, ә куаклар оешма бинасыннан 5 метрдан да ким булмаган санда утырта. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметергә рөхсәт ителә.

1 гектар яшелләндерелә торган мәйданга агач һәм куаклар утырту нормалары торак зоналарда 9 нчы таблицада китерелгән (Россия Федерациясе шәһәрләрендә яшел үсентеләрне булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре).

9 нчы таблица

Торак зоналарында агач һәм куаклар утырту нормалары

Яшелләндерелгән территория	**1 гектар мәйданга агачлар саны**	**1 гектар мәйданга куаклар саны**
Торак районнар һәм микрорайоннар	180 - 200	1440 - 1600
Торак территорияләре	150 - 170	750 - 850
Балалар бакчалары участоклары	180 - 220	1440 - 1760
Мәктәп участоклары	100 - 120	1000 - 1200

Торак биналарның йорт яны территориясен яшелләндергәндә торак йортларның стеналарыннан алып иң кечкенә диаметрлы агач кәүсәләренең күчәренә кадәр кимендә 5 метр ара булырга тиеш. Зур агачлар өчен ара 5 метрдан артык, куаклыклар өчен - 1,5 метр булырга тиеш. Куаклыкларның биеклеге беренче каттагы тәрәзә уемының аскы ягыннан артмаска тиеш (СанПиН 2.1.2.2645-10).

Торак төзелеше участогының проектлана торган чиге белән якындагы урман массивы арасындагы араны 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы “Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турындагы техник регламент” таләпләре нигезендә кимендә 50 метр, ә бер үк вакытта ике катлы индивидуаль төзелеш алып барганда кимендә 15 метр кабул итәргә кирәк.

4.2.42. Азкатлы төзелеш зонасында киртәләр (коймалар) катгый рәвештә кызыл сызыклар буенча һәм җир бүлеп бирүнең чиге (җир участокларының ызан чикләре) буенча куелырга тиеш.

Йортларның биеклеге (койма) җирлекнең җирдән файдалану һәм төзелешләр кагыйдәләре, тарихи барлыкка килгән төзелешләрне, мәдәни мирас объектларын һәм территориаль зоналар төрләрен саклау таләпләрен исәпкә алып регламентлаштырыла.

Янгынга каршы техника һәм хезмәт транспорты йөрүне тәэмин итү максатларында бирелә торган җир участоклары һәм аларның коймалары чикләре урман массивлары (үсентеләр) чикләреннән кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

Коймалар һәм башка файдаланыла торган киртәләрнең тышкы торышы яхшы булырга тиеш: кирәк булганда буялган, пычрактан чистартылган, уелган урыннары, зарарланган участоклары, вертикальдән тайпылышлары, ябыштырылган әйберләр, белдерүләр һәм язулар булырга тиеш түгел.

Койма буенда чүп-чар җыю, төзелеш яки башка материалларны озак вакытка җыеп кую рөхсәт ителми.

Урам ягы коймаларын буяуның төсләр чишелеше районның архитектура һәм шәһәр төзелеше органнары белән килешенгән булырга тиеш.

Торак йортларда торак белән тәэмин ителгән торак булмаган объектларны урнаштыру шартлары СП 31-107-2004 "Күпфатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру карарлары", СанПиН 2.4.1.3049-13 "Мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының эш режимын төзүгә, эчтәлегенә һәм оештыруга санитар-эпидемиологик таләпләр", СП 42.13330.2011, СНиП 2.07.01-89 "Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү".

Төзелеп төзелгән торак булмаган объектларны урнаштыру «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон, СНиП 21-01-97*, СНиП 31-01-2003, СНиП 31-06-2009, СНиП 21-02-99, ПБ 01-03 таләпләре нигезендә янгын куркынычсызлыгы нормаларын үтәү шартлары белән рөхсәт ителә.

4.2.43. Типологик төркемнәр һәм тәгъдим ителә торган номенклатура күпфатирлы торак йортларга (блокланган) предприятиеләрдән һәм җәмәгать билгеләнешендәге учреждениеләрдән тыш, әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 6 нчы таблицасында бирелде (СП 31-107-2004).

4.2.44. Урам-юл челтәре, җәмәгать пассажир транспорты челтәре, җәяүлеләр өчен чыгу юллары озынлыгы, торак зонаны планлаштырганда һәм төзегәндә җәяүлеләр хәрәкәте һәм инженерлык белән тәэмин итү «Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары» (4.6), «Транспорт инфраструктурасы» (5.3) һәм «Инженерлык инфраструктурасы» (5.4) бүлекләре таләпләре нигезендә әлеге нормативларны проектлаштырырга кирәк.

4.2.45. Торак төзелеше кварталлары территориясенә һәм квартал эчендәге машина юлларына керүләрне проектлау СНиП 2.07.01*.

4.2.58 Авыл җирлекләрендә торак йортларның тәрәзәләреннән алып терлек һәм кош-корт блокларына кадәр санитар аермалар кабул ителә: берле яисә икеле - кимендә 15 метр, 8 блокка кадәр - 25 метрдан ким булмаска тиеш.

4.3. Иҗтимагый-эшлекле зоналар, катнаш зоналар Гомуми таләпләр

4.3.1.Иҗтимагый-эшлекле зоналар сәламәтлек саклау, мәдәният, сәүдә, җәмәгать туклануы, социаль һәм коммуналь-көнкүреш билгеләнешендәге объектлар, һөнәри белем бирү оешмалары һәм югары белем бирү мәгариф оешмалары, административ, фәнни-тикшеренү учреждениеләре, культ биналары, эшлекле, финанс билгеләнешендәге объектлар, автомобиль транспорты стоянкалары, гражданнарның тормыш эшчәнлеген тәэмин итүгә бәйле башка объектлар урнаштыру өчен билгеләнгән.

4.3.2. Иҗтимагый-эшлекле зоналарны төзү шәһәр төзүнең барлык тарихи кыйммәткә ия факторларының сакланышын тәэмин итү шартларында башкарыла: планлаштыру, төзелеш, композицияләр, төрле киңлекләр (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән), күләм-пространство структурасы, фрагментар һәм рунлаштырылган шәһәр төзелеше мирасы һ.б. Тарихи җирлекнең үсеш процессында алган функциясен саклап калу тәкъдим ителә.

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе

4.3.3. Иҗтимагый үзәкләр саны, составы һәм урнашуы җирлек составындагы торак пункт зурлыгын, аларның урнашу системасындагы һәм төзелә торган хезмәт күрсәтү үзәкләре системасындагы ролен исәпкә алып кабул ителә.

Җәмәгать үзәгендә урнаштырырга планлаштырылган биналар һәм корылмаларны классификацияләү үз максаты белән проектлаштырганда икътисадый максатка ярашлы карарлар сайлауга ярдәм итү.

Проектлана торган биналарны аерым хезмәт күрсәтү дәрәҗәсенә илтеп җиткерүне түбәндәге шартлар нигезендә башкарырга кирәк:

хезмәтләргә ихтыяҗ формалаштыручы халыкның социаль-демографик структурасы буенча:

авыл җирлекләре халкының саны;

торак пунктның яисә планировка элементларының халык саны;

күрсәтелгән хезмәтләрне куллану ешлыгы буенча:

даими рәвештә - көндәлек хезмәт күрсәтүләр;

кирәк булган саен - периодик яки эпизодик; төп урын буенча:

муниципаль районның, шәһәр округының административ үзәге яисә муниципаль районның эре торак пункты;

җирлекнең административ үзәге яки җирлекнең эре торак пункты;

торак пункт яки аерым планлаштыру элементлары.

4.3.4. Иҗтимагый үзәкләрнең, иҗтимагый-эшлекле зонадагы объектларның һәм хезмәт күрсәтү төрләренең структурасын һәм типологиясен, гомум үзәк урнашкан урынга бәйле рәвештә, әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул итәргә тәкъдим ителә.

4.3.5. Күпфункцияле иҗтимагый зона чикләрендә территорияләр арасындагы үзара мөнәсәбәтләрне түбәндәгечә кабул итәргә кирәк:

иҗтимагый төзелеш участоклары - 40 проценттан да ким түгел; торак төзелеше участоклары - 25 проценттан артык түгел; җитештерү объектлары участоклары - 10 проценттан артык түгел. Шул ук вакытта иҗтимагый-эшлекле территория чикләрендә торак фондының гомуми күләмендә торак булмаган фонд өлеше 60 процентка кадәр тәшкил итәргә мөмкин.

Искәрмә: Күпфункцияле иҗтимагый зоналар чикләрендә аерым участокларның төзелеш коэффициенты 1,0 га җитәргә мөмкин.

Иҗтимагый-эшлекле зона төзелешенең норматив параметрлары

4.3.6. Төрле функциональ билгеләнештәге биналарның иҗтимагый-эшлекле зоналарын планлаштыру һәм төзү әлеге бүлек таләпләрен, шулай ук әлеге нормативларның «Торак зоналары» бүлеген исәпкә алып башкарыла.

4.3.7. Учреждениеләрнең һәм предприятиеләрнең хезмәт күрсәтү санын һәм аларның урнашуын, иҗтимагый-эшлекле зонада җир участокларының күләмен исәпләп чыгару, аларны урнаштыру, әлеге нормативка 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицалары нигезендә объектның функциональ билгеләнешеннән чыгып, социаль нормативлар буенча билгеләнә.

Әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицаларында күрсәтелмәгән объектлар өчен, исәп-хисап күрсәткечләрен проектлауга биремдә билгеләргә кирәк.

Торак пунктның иҗтимагый-эшлекле зонасында урнашкан биналарның санын, составын һәм сыйдырышлылыгын билгеләгәндә, иҗтимагый үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып, башка торак пунктлардан килүчеләрне өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

4.3.8. Иҗтимагый-эшлекле зона территориясеннән файдалануның ешлыгы объектлар төрләре белән билгеләнә һәм әлеге нормативларга 3 нче, 4 нче кушымталарда күрсәтелгән параметрлар белән регламентлана.

Иҗтимагый-эшлекле зона территориясеннән файдалануның ешлыгы төзелеш тыгызлыгы (мең кв.метр/гектар) һәм территориянең төзелеш проценты белән характерлана.

Төрле функциональ билгеләнештәге биналар биләгән территориядә төзелешнең тыгызлыгын, барлыкка килгән планлаштыруны һәм төзелешне, үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып һәм 10 нчы таблицада китерелгән тәкъдим ителгән нормативлар нигезендә кабул итәргә кирәк.

10 нчы таблица

Территориядә төзелеш тыгызлыгын билгеләү

Комплекслар тибы	**Төзелеш тыгызлыгы (гектарга гомуми мәйданның мең кв. метры), кимендә**			
	торак пунктлар			
	зур		**урта һәм кече**	
	ирекле территорияләрдә	**реконструкцияләгәндә**	**ирекле территорияләрдә**	**реконструкцияләгәндә**
Мәдәни-ял итү комплекслары	5	5	5	5

4.3.9. Иҗтимагый-эшлекле зонадагы биналарны кызыл сызыклардан чигенгән килеш урнаштырырга кирәк. Кызыл сызык буенча биналарны урнаштыру, тиешле нигезләрдә төзелгән корылмалар шартларында рөхсәт ителә.

4.3.10. Иҗтимагый-эшлекле зонада, аның зурлыгына һәм планлы оешмасына карап, гомумшәһәр үзәгенең үзәген тәшкил итүче үзара бәйле иҗтимагый киңлекләр системасы (төп урамнар, мәйданнар, җәяүлеләр зоналары) формалаша.

Шул ук вакытта үзәк биналарына, транспорт тукталышларына һәм яшелләндерелгән рекреация мәйданчыкларына уңайлы якын килүне тәэмин итүче бердәм җәяүлеләр зонасы формалаша.

4.3.11. Иҗтимагый-эшлекле зона инженерлык инфраструктурасы объектларын һәм челтәрләрен урнаштыру «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә әлеге нормативларны гамәлгә ашырырга кирәк.

4.3.12. Транспорт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм җиңел автомобильләрне кую өчен машина урыннары санын исәпләүне әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге, шулай ук әлеге бүлекнең таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

Объект янындагы автостоянкаларны җәяүлеләр хәрәкәтеннән читтә һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларыннан 100 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

4.3.13. Иҗтимагый-эшлекле зона территорияләрен яшелләндерүнең минималь мәйданын «Рекреацион зоналар» бүлеге таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.3.14. Экологик иминлек (шау-шу дәрәҗәсе, атмосфера һавасының, туфракның пычрануы, радиоактив пычрануы һ.б.) иҗтимагый-эшлекле зоналар «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләре нигезендә әлеге нормативлар белән тәэмин ителә.

4.3.15. Иҗтимагый-эшлекле зоналарда иминлек шартлары «Янгын куркынычсызлыгы» бүлеге нигезендә тәэмин ителә.

Торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы минималь араларны инсоляция һәм яктырту исәпләүләре, янгынга каршы таләпләрне һәм санитария өзелмәләрен исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк. Гомуми һәм торак биналарның инсоляциясе һәм яктыртылуы таләпләре әлеге нормативларның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегендә китерелгән.

4.3.16. Аз катлы торак төзелеше территориясенең иҗтимагый үзәге мәдәният объектларын урнаштыру, сәүдә-көнкүреш хезмәте күрсәтү, административ, физкультура-сәламәтләндерү һәм ял итү биналары һәм корылмалары урнаштыру өчен билгеләнгән.

Иҗтимагый үзәктә үзара бәйләнештәге пространство-мәйданчыклар системасын (ял итү, спорт, күчмә хезмәтләр күрсәтү) һәм җәяүлеләр өчен юлларны формалаштырырга кирәк.

Иҗтимагый үзәк чикләрендә транспорт чараларының гомуми стоянкасын күз алдында тотарга кирәк.

Катнаш зоналар

4.3.17. Катнаш зоналар, кагыйдә буларак, торак һәм җитештерү корылмалары өстенлек иткән кварталлардан урнашкан торак пунктларда формалаша.

Моннан тыш, мондый зоналарда шулай ук иҗтимагый объектлар, бизнес объектлары, ял итү өлкәсе, уку йортлары урнаштыру мөмкин.

Катнаш зоналарның җитештерү объектлары параметрлары чикләнә:

участокның мәйданы 5 гектардан артмый;

янгынга каршы һәм куркыныч булмаган җитештерү процесслары;

тавыш, вибрация, электр магнитлары һәм ионлаштыручы нурланышлар булмау; атмосфера һавасының, җир өсте һәм җир асты суларының пычрануы булмау

төзелеш өчен билгеләнгән нормалардан югарырак;

санитар-яклау зоналарының зурлыгы 50 метрдан артмый;

4.3.18. Для территорий смешанных зон нормируются:

зона чикләрендә урнаштыру өчен мөмкин булган җитештерү объектлары параметрлары;

«мохитнең санитария-гигиена һәм янгынга каршы таләпләргә каршы куркынычсызлыгы шартлары;

автомобиль кую урыннары белән тәэмин ителеш;

тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау һәм куллану таләпләре.

4.3.19. Предприятиеләрнең әйләнә-тирә мохиткә тискәре экологик йогынтысын бетерү катнаш зоналар формалаштыру өчен мәҗбүри.

Гамәлдәге торак һәм җитештерү корылышын реконструкцияләгәндә һәм тәртипкә китергәндә предприятиеләрдән файдалану чикләрен киңәйтү рөхсәт ителми.

Предприятиеләрне техник яктан яңадан коралландыру шулай ук әйләнә-тирә мохитнең начарлануына һәм аның санитар-яклау зонасының артуына ярдәм итәргә тиеш түгел.

Предприятиеләрнең яшәү тирәлегенә йогынтысының барлык төрләре рөхсәт ителә торган концентрациягә (алга таба - ПДК) һәм рөхсәт ителә торгандәрәҗәгә (алга таба - ПДУ) кадәр киметелергә тиеш.

Искәрмә: Җитештерүнең зарарлы йогынтысын бетерү мөмкин булмаган очракта, предприятие милекчеләрен аның куәтен киметүне тәэмин итәргә, кире кагу яки участокны бушатырга мәҗбүр итә торган шартлар тудыру.

4.3.20. Катнаш зоналарда санитария-гигиена таләпләрен үтәгәндә һәм торак йортларга кадәр җитештерү корылмаларыннан алып торак йортларга кадәр булган зооветеринария өзелгәндә төрле махсуслашкан крестьян-фермер хуҗалыклары (шул исәптән 50 метрдан артмаган санитар-яклау зоналары булган терлекчелек фермалары), шулай ук авыл хуҗалыгы чималын эшкәртү, техникага хезмәт күрсәтү предприятиеләре, традицион кәсепләр остаханәләре һ.б. урнашкан булырга мөмкин.

Шәһәрләрнең утар төзелеше районнарының катнаш зоналарында санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп, мини-фермалар урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4. Җитештерү зоналары

4.4.1. Җирлекнең җитештерү зоналары, башлыча сәнәгать предприятиеләрен җитештерүләрнең санитар классификациясенә, фәнни-җитештерү, коммуналь-складларга бәйле рәвештә урнаштыру өчен билгеләнгән сәнәгать зоналарын үз составына кертәләр. Уртача саклау функцияләрен башкаручы җитештерү объектларының санитар-яклау зоналары мондый объектлар урнашкан зоналар составына кертелә.

4.4.2. Җитештерү территорияләре параметрлар буенча аерыла:

җитештерүнең зарарлы класслары - I, II, III, IV, V класслар (зыянлылык кимүе буенча);

биләп тора торган территориянең зурлыгы: гектарның 0,5 гектарына кадәр; 0,5 - 5,0 гектар; 5,0 - 25,0 гектар; 25,0 - 200,0 гектар һәм аннан да күбрәк;

территориядән файдалануның интенсивлыгы:

төзелеш тыгызлыгы коэффициенты - 2,5 - 3,0; 1,0 - 2,0; 1,0 дән кимрәк;

төзелеш коэффициентына - 0,4 - 0,5; 0,3 - 0,4; 0,3 тән кимрәк;

эшләүчеләр саны: 50 кешегә кадәр; 50 - 500 кеше; 500 - 5000 кеше; 5000 -10000 кеше; 10000 кешедән артык;

йөк әйләнеше зурлыгында (килү яки китү юлларының зуррак өлешенә карап кабул ителә):

тәүлеккә - 2 гә кадәр; 2 дән 40 ка кадәр; 40 тан артык;

бер елга - 40; 40 меңнән 100 меңгә кадәр; 100 меңнән артык тонна

куллану ресурсларының зурлыгы: су куллану (тәүлеккә мең куб метр) - 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык,

җылылык куллану (Гкал/сәг) - 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык

4.4.3. Житештерү зоналарын оештыру өчен түбәндәгеләр нормалаштырыла:

экологик иминлек;

җитештерү объектларын урнаштыруга шәһәр төзелеше таләпләре; яшел утыртмалар, иҗтимагый киңлекләр биләгән территорияләр;

санитар-яклау зоналарын оештыруга шартлар һәм таләпләр; киртәләр материалларына таләпләр, реклама урнаштыру; завод алды зонасына таләпләр; сәнәгать объектларының дизайнына һәм төзеклегенә таләпләр.

Җитештерү зоналары структурасы, предприятиеләрне классификацияләү һәм аларны урнаштыру

4.4.4. Яңа җитештерү предприятиеләрен төзү һәм булганнарын киңәйтү өчен җитештерү зонасы, аэроклиматик характеристикаларны, җирлекнең рельефын, атмосферадагы сәнәгать калдыкларын тарату закончалыкларын, атмосферадагы пычрану мөмкинлекләрен, торак, рекреацион зоналарга, районның территориаль планлаштыру схемасына, район җирлекләренең генераль планнарына туры китереп, җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре таләпләренә туры китереп проектлана.

4.4.5. Җитештерү зоналары, сәнәгать төеннәре, предприятиеләр (алга таба - җитештерү зонасы) һәм алар белән бәйле отваллар, калдыклар, чистарту корылмаларын авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә урнаштырырга кирәк. Мондый җирләр булмаган очракта авыл хуҗалыгы җирләрендә начар сыйфатлы җирләр сайлап алынырга мөмкин.

Урман фонды җирләрендә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган җитештерү зоналарын һәм объектларны урнаштыру, Россия Федерациясе Урман кодексының 21 статьясындагы 1 пунктында күрсәтелгән объектлардан тыш тыела.

Файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында җитештерү зонасын урнаштыру җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәте белән җир асты байлыкларының дәүләт фонды идарәсе Федераль органы тарафыннан рөхсәт ителә.

4.4.6. Предприятиеләрнең калдыкларны бүлеп чыгару, шламонакопиельләр, складлау урыннарын урнаштыру аларны утильләштерүнең мөмкин булмавын дәлилләгәндә генә рөхсәт ителә, шул ук вакытта җитештерү зоналары өчен үзәкләштерелгән (төркемле) катламнарны күз алдында тотарга кирәк. Алар өчен участокларны, санитар нормаларны үтәп, җир асты су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарын предприятие һәм II пояс территориясеннән читтә урнаштырырга кирәк.

Сланец, мышьяк, кургаш, терекөмеш һәм башка ягулык һәм токсик матдәләр булган тау токымнары торак һәм иҗтимагый биналардан һәм санитар-яклау зонасы белән аерылырга тиеш.

4.4.7. Елгаларның һәм сулыкларның су саклау зоналарында җитештерү зоналарын урнаштыру су объектларын пычранудан, чүпләнүдән һәм сулыкларны саегудан саклауны тәэмин итә торган корылмалар белән су һәм табигатьне саклау законнарына туры китереп җиһазланган очракта рөхсәт ителә.

Елгаларның яр буе участокларында һәм башка сулыкларда җитештерү зонасы урнашканда, предприятиеләр мәйданчыкларының планлаштыру тамгасы, су агымының яшерен һәм авышлыгын исәпкә алып, исәп-хисап иң югары горизонтыннан, шулай ук гидротехник корылмаларга йөкләнеш һәм йогынты ясау таләпләре нигезендә билгеләнә торган дулкын биеклегеннән ким дигәндә 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

Исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен халык хуҗалыгы һәм оборона әһәмиятенә ия булган предприятиеләр өчен, 100 елга бер тапкыр, ә калган предприятиеләр өчен - 50 елга бер тапкыр, ә куллану срогы 10 елга кадәр булган предприятиеләр өчен - 10 елга бер тапкыр арттыру ихтималы бар.

4.4.8. Җитештерү зонасын урнаштыру рөхсәт ителми:

рекреацион зоналар составында;

махсус сакланыла торган территорияләр җирләрендә, шул исәптән:

эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарының барлык поясларында, санитария округлары зоналарында, дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларын тау-санитария саклау зоналарында;

мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрен) саклау зоналарында, мәдәни мирас объектларын дәүләт саклавы өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт органы белән килештермичә;

предприятиеләрне төзүгә һәм эксплуатацияләүгә янарга мөмкин булган актив карст, ишелеп төшүләр, тау эшләнмәләре йогынтысында утыру яисә өслек ишелү зоналарында;

кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе билгеләгән сроклар агымына кадәр органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган участокларда;

гидротехник корылмаларны җимерү нәтиҗәсендә су басу һәм катастрофик су басу зоналарында.

4.4.9. Яшәү тирәлегенә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты ясау чыганаклары булып торучы сәнәгать объектлары һәм җитештерү, корылмалар өчен, әйләнә-тирә мохиткә пычраткыч матдәләр бүлеп чыгара торган, барлыкка килә торган тавыш, вибрация һәм башка зарарлы физик факторларның куәтенә, эксплуатацияләү шартларына, характерына һәм санына бәйле рәвештә, шулай ук, сәнәгать объектларының һәм җитештерүләрнен санитар классификациясе нигезендә яшәү тирәлегенә һәм кеше сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметү буенча каралган чараларны исәпкә алып, санитар-саклау зоналарының түбәндәге ориентир күләмнәре билгеләнә:

I класс предприятияләре өчен - 1000 метр;

II класс предприятияләре өчен - 500 метр;

III класс предприятияләре өчен - 300 метр;

IV класс предприятияләре өчен - 100 метр;

V класс предприятяеләре өчен - 50 метр.

Санитар-саклау зоналары күләмнәре СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп билгеләнде.

4.4.10. Санитар-яклау зонасының якынча күләме атмосфера һавасының көтелгән пычрануын исәпләп (фонны исәпкә алып) һәм атмосфера һавасына физик йогынты дәрәҗәләрен исәпләп, санитар-саклану зонасы проектында нигезләнергә тиеш һәм СанПиН 2.2.1/2.1.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр нәтиҗәләре белән расланырга тиеш.

4.4.11. Атмосфера һавасының аерым чисталыгын таләп итә торган предприятиеләрне, атмосфера һавасын пычрату чыганаклары булган күрше предприятиеләргә карата өстенлек итүче юнәлештәге җилләр ягына урнаштырырга кирәкми.

4.4.12. Азык-төлек һәм эшкәртү сәнәгате предприятиеләрен төзү өчен җир участогы сайлау һәм бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) Идарәсенең мәҗбүри катнашында башкарылырга һәм санитар-техник корылмаларга һәм коммуналь билгеләнештәге җайланмаларга карата, атмосфера һавасын пычратучы зарарлы һәм начар ис килә торган матдәләр булган технологик процесслар булган предприятияләргә өстенлекле юнәлештәге җилгә каршы якта, торак һәм иҗтимагый биналарга карата җил тими торган якта проектланырга тиеш.

4.4.13. Балыкчылык предприятиеләрен проектлау санитар-гигиена һәм ветеринария-санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә туры китереп башкарыла һәм бары тик Татарстан Республикасы буенча ветеринария һәм фитосанитар күзәтчелек буенча Федераль хезмәт органнары белән килешеп кенә рөхсәт ителә. Балык хуҗалыгы предприятияләре өчен җир участоклары бирүне СН 455-73 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

4.4.14. Атмосфера һавасы, су объектлары, туфрак пычрату чыганаклары, шулай ук тавыш, вибрация, электромагнит һәм радиоактив йогынтылар чыганаклары булган җитештерү зоналарын әлеге нормативларның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк.

4.4.15. Санитар классификациядән тыш, җитештерү предприятияләре һәм объектлары кайбер характеристикаларга ия һәм аларның параметрлары буенча аерыла, шул исәптән:

биләп торган территориянең зурлыгы буенча:

участок: 0,5 гектарга кадәр; 0,5 - 5,0 гектар; 5,0 - 25,0 гектар;

зона: 25,0 - 200,0 гектар;

территориядән файдаланунының интенсивлыгы буенча:

төзелешнең тыгызлыгы (капиталь объектларның гомуми мәйданының кв.метры): 25 000 - 30 000; 10 000 - 20 000; 10 000 нән кимрәк;

төзелеш проценты (%): 60 - 50; 50 - 40; 40 - 30, кимрәк - 30; эшләүчеләр саны буенча: 50 кешегә кадәр; 50 - 500 кеше; 500 - 1000 кеше; 1000 - 4 000 кеше; 4 000 - 10 000 кеше; 10 000 артык кеше;

йөк әйләнеше зурлыгы буенча (ике йөк агымының күбрәге кабул ителә торган - килү яки җибәрү):

йөк әйләнеше зурлыгы буенча (күбрәк ике йөк агымыннан кабул ителә торган - килү яки җибәрү):

тәүлеккә автомобиль: 2 гә кадәр; 2 дән 40 ка кадәр; 40 тан артык; тонна

елга: 40 ка кадәр; 40тан 100 000 гә кадәр; 100 000 дән артык;

куллану ресурслары күләме буенча:

су куллану (тәүлеккә мең куб. метр): 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык;

җылылык куллану (Гкал/сәг): 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык.

Торак пунктлар территориясе транспорт һәм инженерлык ресурслары белән тәэмин ителеш буенча җитештерү территорияләре ихтыяҗларына туры килергә тиеш.

4.4.16. Торак пунктлар чикләрендә урнашкан җитештерү зоналарының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысы булган очракта, егәрлекнең кимүен, предприятиене үзгәртеп коруны яки торак пунктларның экологик яктан имин булмаган сәнәгать предприятиеләрен торак пунктларның селитеб зоналарыннан чыгаруны күздә тотарга кирәк.

4.4.17. Территориянең җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә, башка функциональ билгеләнештәге территорияләргә якын килүне исәпкә алып, үзгәртеп корырга кирәк:

җитештерү зоналарын иҗтимагый-эшлекле зоналарга тоташтыру полосасында җитештерү зоналарының иҗтимагый-административ объектларын, шул исәптән аларны иҗтимагый үзәкләр һәм зоналар булдыруга кертеп, урнаштырырга кирәк;

торак зоналарга тоташу полосасында җитештерү зонасы чигендә тоташ коймалар урнаштырырга кирәк түгел. Торак районның коммуналь объектларын, төрле типтагы автостоянкаларны, яшел үсентеләрне урнаштыру өчен, санитар-яклау зонасы составына керүче полосадан файдалану киңәш ителә;

җитештерү зоналарының автомобиль һәм тимер юллары янындагы полосада күпләп сату һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре, зур склад бүлмәләрен, зур габаритлы подъездларны, борылыш мәйданчыкларын таләп итүче компактлы җитештерү төзелеше участокларын урнаштыру киңәш ителә.

4.4.18. Җитештерү территорияләре параметрлары җирдән файдалану һәм шәһәр округы территорияләрен төзү кагыйдәләренә, экологик куркынычсызлык, территорияләрне куллану күләме һәм интенсивлыгы буенча буйсынырга тиеш.

4.4.19. Җитештерү зоналарын урнаштырганда, вакытның минималь чыгымнары булган очракта, аларның торак районнары белән рациональ бәйләнешен тәэмин итәргә кирәк.

Сәнәгать зонасы

4.4.20. Җирлекнең сәнәгать зоналары территорияләре яңаларын урнаштыру һәм булганнарын яңадан торгызу, реконструкцияләү, модернизацияләү өчен билгеләнгән.

Сәнәгать зоналары территориясендә ярдәмче хезмәтләр, инженерлык һәм транспорт белән тәэмин итү системалары, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү (п.4.1 СП 18.13330.2011) кооперациясе булган сәнәгать предприятиеләрен урнаштырырга кирәк.

4.4.21. Сәнәгать зоналарын урнаштырганда, яшәү урыннарыннан эш урыннарына күчүгә вакыт сарыф иткән очракта, торак зоналар белән аларның рациональ бәйләнешен тәэмин итәргә кирәк, хезмәткәрләрнең 90 проценты өчен (бер якка) 40 минуттан да артык түгел (п.11.2 СП 42.13330.2011).

4.4.22. Сәнәгать зонасы территориясендә сәнәгать зонасы предприятиеләрендә эшләүчеләрнең, сәнәгать зонасы объектларында булучыларның, шулай ук сәнәгать зонасы территориясендә урнашкан предприятиеләрнең җитештерү эшчәнлегенә бәйле вакытлыча яшәүче гражданнарның автомобильләренә парковка урыннары оештырылырга тиеш.

4.4.23. Сәнәгать зонасы территориясендәге керү төркемнәреннән җир өсте җәмәгать транспорты тукталышларына кадәр һәм автомобильләрнең парковка урыннарына кадәр максималь ераклык 400 метрдан да артмаска тиеш.

4.4.24. Инвалидларга һәм халыкның аз мобильле төркемнәренә хезмәт куллану мөмкинлеге каралган сәнәгать зонасы объектларында җитештерү, административ-көнкүреш һәм башка ярдәмче биналарга керү урыннарын пандуслар белән җиһазландырырга кирәк (п.5.15 п. 13330.2011).

4.4.25. Сәнәгать үзеген төзүнең һәм реконструкцияләүнең беренче һәм алдагы чиратлары тәмамланган гомумүзәк объектлары, транспорт һәм инженерлык челтәрләре һәм эшләүчеләргә социаль хезмәт күрсәтү объектлары булган сафка кертелә торган комплекс буларак проектланырга һәм төзелергә тиеш. Эшләтеп җибәрү комплексы компактлы, бердәм мәйданчыкта, сәнәгать предприятиеләре чикләре арасында нигезсез өзеклекләрсез урнашырга тиеш. Эшләтеп җибәрү комплексына һәм сәнәгать үзеген төзүнең һәр чиратына планлаштыру проектын эшләргә кирәк (п.5.3 СП 18.13330.2011).

4.4.26. Сәнәгать зоналары территорияләреннән файдалануның күләмнәрен һәм дәрәҗәсен җитештерү үзенчәлегенә бәйле рәвештә, шәһәр структурасында зоналар урнаштыру шартларын һәм шәһәр территориясенең төрле участокларының шәһәр төзелеше кыйммәтләрен исәпкә алып кабул итәргә кирәк.

4.4.27. Җитештерү объектларын урнаштыруга карата шәһәр төзелеше таләпләре үз эченә сәнәгать зоналарының функциональ-планлаштыру оешмасын, сәнәгать зонасы территориясен эш белән тәэмин итүне, сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләмен, төзелешнең төп күрсәткечләрен ала.

4.4.28. Сәнәгать зоналарының функциональ-планировка оешмасын кварталлар рәвешендә (кызыл сызыклар чикләрендә) күздә тотарга кирәк, әлеге кварталлар чикләрендә предприятиеләрнең тармак характеристикаларын, аларны урнаштыруга санитария-гигиена һәм янгынга каршы таләпләрне, аларның йөк әйләнешен һәм транспорт төрләрен, шулай ук төзелешнең чиратлылыгын исәпкә алып (п.8.4 СП 42.13330.2011).

4.4.29. Сәнәгать предприятиеләре һәм башка җитештерү объектлары мәйданчыклары, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре биләгән Территория сәнәгать зонасы территориясенең кимендә 60 процентын тәшкил итәргә тиеш (п.8.4 СП 42.13330.2011).

4.4.30. Сәнәгать зонасы территориясенең урнашуы процентларда сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларының һәм аларга бәйле объектларның киртә (участок чикләре) чикләрендә мәйданнары суммасының, шулай ук тышкы керү юллары һәм резерв участоклары биләгән мәйданны шәһәрнең генераль планы белән билгеләнгән сәнәгать зонасы территориясенең гомуми мәйданына кертүгә бәйле хезмәт күрсәтү учреждениеләренең нисбәте буларак билгеләнә. Билгеләнгән территорияләр предприятие һәм башка объектлар мәйданчыкларында биналар һәм корылмаларны урнаштыру өчен проектлауга йөкләмә нигезендә билгеләнгән резерв участокларны үз эченә ала (п.8.4 СП 42.13330.2011).

4.4.31. Сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләме, әлеге нормативка 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә, сәнәгать предприятиеләре мәйданчыклары төзелешенең норматив тыгызлыгы күрсәткеченә карата, аның төзелеше мәйданына тигез рәвештә кабул ителә.

4.4.32. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданны сәнәгать зонасы өчен участок (квартал) мәйданына карата 11 нче таблица нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

11 нче таблица

Территория зоналары участокларын төзүнең тыгызлыгы күрсәткечләре

Территориаль зоналар	**Төзелеш коэффициенты**	**Төзелеш тыгызлыгы коэффициенты**
Сәнәгать зонасы	0,8	2,4
Фәнни-җитештерү *	0,6	1,0
Коммуналь-склад	0,6	1,8
* Тәҗрибә кырларын һәм полигоннарын, резерв территорияләрен һәм санитар-яклау зоналарын исәпкә алмыйча		

4.4.33. Сәнәгать зонасының иҗтимагый-административ киңлекләрендә комплекслы төзекләндерү түбәндәге зоналарны үз эченә ала: «завод алды» зонасын оештыру һәм төзекләндерү, җәяүлеләр коммуникацияләрен оештыру һәм төзекләндерү, предприятиеләр территориясен яшелләндерү, социаль инфраструктура объектлары комплексын оештыру, кыска вакытлы ял итү зоналарын оештыру.

4.4.34. Завод алды зонасын административ, төп җитештерү бинасы яисә Сәнәгать зонасының керү төркеме янында, җитештерү зоналары территорияләре эчендә, шулай ук алар янәшәсендәге иҗтимагый территорияләрдә, аларны да кертеп, шәһәр җәмәгать зоналары янындагы полосада урнаштырырга кирәк. Төзекләндерү элементларын яшелләндерү һәм урнаштыру өчен завод алды зонасы территориясенең 40-50 процентын (МНГПИ белән охшашлык буенча-1.13.01-08 «Иркутск шәһәрен шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле нормативлары») бирергә кирәк.

Сәнәгать объектларының завод алды зоналары күләмнәрен 12 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк (П.5.8 СП 18.13330.2011).

12 нче таблица

Объектларның завод алды зоналары күләмнәре

Эшчеләр саны, мең кеше	Җир участокларының күләме, гектар
0,5 кә кадәр	0,8
0,5 тән 1 гә кадәр	0,7
1 дән 4 кә кадәр	0,6
Искәрмә: объектның өч сменада эшләгәндә беренче һәм икенче сменаларда эшләүчеләр санын исәпкә алырга кирәк. Беренче һәм икенче сменаларда эшләүчеләр саны бер сменада проект санын ике тапкыр арттыру буларак исәпләнә.	

4.4.35. Җәяүлеләр коммуникацияләрен сәнәгать зонасы территориясе буйлап, аеруча йөк һәм башка махсус транспортта хәрәкәт итү өчен юллар, җайланмалар һәм корылмалар белән кисешү яисә тоташтыру урыннарында кешеләрнең тоткарлыксыз һәм куркынычсыз хәрәкәт итүен тәэмин итүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк.

Җәяүлеләр коммуникацияләре буенда яшелләндерүне газон һәм чәчәк түтәлләре, гади куаклар һәм агачлар утырту рәвешендә проектларга киңәш ителә. Сәнәгать зонасы территориясендә рекреация объектларын, кагыйдә буларак, кыска вакытлы ял итү өчен зоналар рәвешендә формалаштырырга кирәк. Кыска вакытлы ял итү зоналарын җитештерү эшчәнлегенең тискәре йогынтысыннан максималь дәрәҗәдә якланган территориядә урнаштырырга кирәк. Предприятиеләр территориясен яшелләндерү өлешен кимендә 20 процент кабул итәргә кирәк.

Җир участогын яшелләндерү өчен, үсемлекләрнең җирле төрләрен, аларның санитар-яклау һәм декоратив үзлекләрен һәм предприятиеләр бүлеп чыгара торган зарарлы матдәләргә тотрыклылыгын исәпкә алып, кулланырга кирәк.

Азык-төлек сәнәгате объектлары, җитештерүнең төгәл процесслары булган цехлар, шулай ук һава өрдергечләр, компрессорлар һәм мотор сынау станцияләре территориясендә мамык чәчәк атканда бүлеп бирелгән агач үсентекләре, җепселле матдәләр һәм төшерелгән орлыклар куллану тыела.

Норматив янгынга каршы аралар чикләрендә ылыслы токым агачлары утырту рөхсәт ителми (п.5.62, СП 18.13330.2011).

4.4.36. Сәнәгать зонасы территориясендә сәламәтлек саклау учреждениеләрен (даруханәләрне, медпунктларны), җәмәгать туклануы предприятиеләрен, көндәлек ихтыяҗ товарлары белән сәүдә предприятиеләрен, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен үз эченә алган барлык эшләүче социаль инфраструктура объектлары комплексын урнаштырырга кирәк.

4.4.37. Торак территорияләренә кушылу полосасын, кагыйдә буларак, торак зонасының коммуналь объектларын, күпкатлы гаражларны, төрле типтагы машина кую урыннарын, яшел үсентекләрне урнаштыру өчен файдаланырга кирәк.

Предприятиеләр һәм башка җитештерү объектлары урнашканда әйләнә-тирә мохитне саклау

өлкәсендәге таләпләр үтәлә: туфракны, җир өсте суларын һәм җир асты суларын, атмосфера һавасын пычратуны, табигать мохитен торгызуны, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалануны һәм аларны торгызуны, экологик иминлекне тәэмин итүне булдырмау чаралары. Җитештерү һәм хезмәт күрсәтүче объектларның куркыныч дәрәҗәсе кануннарда билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

4.4.38. Санитар-яклау зоналары, зарарлы матдәләрне чистарту һәм зарарсызландыру буенча барлык техник һәм технологик чаралар уздырганнан соң, сәнәгать зонасы чигендә тавыш дәрәҗәсенең иң чик мөмкин булган зарарлы матдәләр концентрациясе дәрәҗәләре һәм тавыш бирүнең иң чик мөмкин булган дәрәҗәләре тәэмин ителмәвен күздә тотарга кирәк. Сәнәгать предприятиеләренең санитар-яклау зоналары күләмнәре СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә билгеләнә һәм предприятие ташлауларындагы зарарлы матдәләрне таркату исәп-хисаплары белән раслана. Сәнәгать предприятиеләре төркемнәре өчен барлык чыганакларның суммар чыгаруларын һәм физик йогынтысын, шулай ук гамәлдәге предприятиеләр өчен лаборатория күзәтүләренең еллык циклы нәтиҗәләрен исәпкә алып, бердәм санитар-саклау зонасы билгеләнә (п.8.6, СП 42.13330.2011).

4.4.39. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары участоклары предприятиеләр территориясе составына кертелми һәм төзелешләре шул зоналар территориясендә рөхсәт ителә торган объектларны урнаштыру өчен бирелергә мөмкин. Санитар-яклау зонасы чикләрендә урнаштырырга рөхсәт ителгән объектлар исемлеге, СанПиНда күрсәтелгән 2.2.1/2.1.1.1200-03 (V бүлек) күрсәтелгән.

4.4.40. Предприятиеләрнең җитештерү зоналары һәм санитар-яклау зоналары чикләрендә торак биналар, кунакханәләр, тулай тораклар, бакча корылмалары, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, медицина оешмалары, ял йортлары, спорт корылмалары, сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары предприятиеләре, азык-төлек чималы күпләп складлары, эчәргә яраклы су әзерләү һәм саклау өчен сууткәргеч корылмалар комплекслары, җитештерүгә хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган башка иҗтимагый биналар һәм корылмалар урнаштыру рөхсәт ителми. Санитар-яклау зоналары территориясе рекреацион максатлар һәм авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү өчен файдаланылырга тиеш түгел. Санитар-яклау зонасы күләме предприятиенең санитар-яклау зонасы проектын эшләгәннән соң кимергә мөмкин (п.8.2, СП 42.13330.2011).

4.4.41. Санитар яклау зонасы булган азык-төлек, медицина, фармацевтика һәм сәнәгатьнең башка тармаклары предприятиеләрен 100 метрга кадәр металлургия, химия, нефть химиясе һәм сәнәгатьнең зарарлы производстволары булган башка тармаклары предприятиеләре белән сәнәгать зоналары территориясендә, шулай ук аларның санитар-яклау зоналары чикләрендә (п. 8.3, СП 42.13330.2011) урнаштырырга ярамый.

4.4.42. Чистартылган территориядә әйләнә-тирә мохитне саклауга бәйле сәламәтләндерү, санитария-гигиена һәм башка чаралар, санитар-яклау зоналарын төзекләндерүне дә кертеп, зарарлы матдәләр чыгаручы предприятие хисабына гамәлгә ашырыла (п. 8.2, СП 42.13330.2011).

4.4.43. Санитар- яклау зоналарын яшелләндерүнең минималь мәйданын зона киңлекләренә карап 13 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк (п. 8.6, СП 42.13330.2011).

13 нче таблица

Санитар - яклау зоналарын яшелләндерү мәйданы

Санитар-яклау зонасы киңлеге, метр	Минималь яшелләндерү мәйданы,
300 гә кадәр	60
300 дән 1000 гә кадәр	50
1000 нән 3000 гә кадәр	40
3000 дән артык	20
Яшелләндерү мәйданы предприятиенең санитар-яклау зонасы проекты нигезендә арттырылырга мөмкин.	

Санитар - яклау зоналарында торак һәм иҗтимагый-эшлекле зоналар ягыннан киңлеге агач-куаклык полосасын кимендә 50 метр, ә зонаның киңлеге 100 метрга кадәр булганда - кимендә 20 метр (п.8.6, СП 42.13330.2011) булуын күз алдында тотарга кирәк.

4.4.44. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләре булып торучы барлыкка килгән җитештерү корылмалары объектларын реконструкцияләгәндә, аларның тарихи йөзен саклау чараларын күрергә кирәк (п. 8.1, СП 42.13330.2011).

Фәнни-җитештерү зоналары

4.4.45. Фәнни - җитештерү зоналары территорияләре яңа фәнни-җитештерү зоналарын урнаштыру һәм булганнарын яңадан торгызу, реконструкцияләү, модернизацияләү өчен, гамәлдәге фән һәм фәнни хезмәт күрсәтү учреждениеләрен, лаборатор, тәҗрибә-конструкторлык, эксперименталь, техник-гамәлгә кертү объектлары һәм алар белән бәйле һөнәри белем бирү оешмалары һәм югары белем бирү оешмалары территорияләрен урнаштыру өчен, технопаркларга, фәнни парклар, бизнес-инкубаторлар, инновацияләр инкубаторлары урнаштыру, шулай ук хезмәт күрсәтүче зоналарны: кунакханәләр, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре объектларын, транспорт һәм инженерлык корылмаларын урнаштыру өчен билгеләнгән (п.8.8., СП 42.13330.2011).

4.4.46. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданны фәнни-җитештерү зонасы өчен участок (квартал) мәйданына карата әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (п.8.8, СП 42.13330.2011).

4.4.47. Фәнни-җитештерү зоналарының составын, аерым элементларның урнашу шартларын, шулай ук аларның санитар-яклау зоналарының зурлыгын тәҗрибә производстволарының әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясау факторларын исәпкә алып билгеләргә кирәк. 50 метрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналарын таләп итми торган сынау производстволары булган очракта, фәнни-җитештерү зоналарында аларны катнаш төзелеш зоналары тибында формалаштырып, торак төзелешен урнаштыру рөхсәт ителә (п.8.8, СП 42.13330.2011).

4.4.48. Технопарклар гамәлдәге предприятиеләр базасында яисә яңа төзелә торган объектлар рәвешендә алдынгы технологияләрнең тәҗрибәле полигоннары буларак формалаша. Технопаркларны оештыруга таләпләр проектлауга йөкләмә белән билгеләнә.

Коммуналь-склад зонасы

4.4.49. Коммуналь-склад зоналары территорияләре предприятиеләрне азык-төлек (азык-төлек, ит һәм сөт) сәнәгате, гомумтовар (азык-төлек һәм азык-төлек булмаган), махсуслаштырылган складлар (суыткычлар, бәрәңге-, яшелчә-, җиләк-җимеш саклагычлары), шәһәр халкына коммуналь, транспорт һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре (п. 8.2 СП 42.13330.2011) урнаштыру өчен билгеләнгән.

Транспорт үзәкләрендә һәм автомобиль юллары буйлап күпкатлы җир өсте һәм җир асты машина кую урыннары, гаражлар, коммуналь-склад билгеләнешендәге объектлар урнаштырылып, файдалануның югары интенсив коммуналь-склад зоналарын булдыру кирәк.

4.4.50. Халыкка уртача хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган логистик һәм склад комплекслары системасын торак пунктлардан читтә, аларны тышкы транспорт төеннәренә якынайтып формалаштырырга кирәк.

Дәүләт резервлары, нефть һәм нефть продуктлары складларын, сыекландырылган газларны, шартлагыч материалларны һәм көчле кулланыла торган агулы матдәләрнең базис складларын, азык-төлекнең базис складларын, фураж һәм сәнәгать чималының базис складларын, урман һәм төзелеш материалларының базис базаларын урнаштыру, шулай ук торак пунктлардан һәм аеручa саклана торган территорияләрдән читтә санитария, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәп, шулай ук күздә тотылырга тиеш.

4.4.51. Яна торган материалларның, оемнэр, чүп-чар калдыкларын урнаштыру өчен ачык складлар мәйданнарын коммуналь-склад зоналары территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

4.4.52. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданны коммуналь-склад зонасы өчен участок (квартал) мәйданына карата әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

4.4.53. Шәһәр халкына хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән складларның җир участоклары күләме 10-13 (СП 42.13330.2011) таблицалары нигезендә кабул ителә.

Бәрәңге, яшелчә һәм җиләк-җимеш саклау зоналары 50 метрдан да ким булмаган күләмне кабул итәргә кирәк (п. 8.11, СП 42.13330.2011).

4.4.54.Халыкка турыдан-туры көндәлек хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган склад комплексларын торак пункттан читтә, җирлекнең аерымланган склад районнарында, санитар, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәп, тышкы транспорт узелларына якын итеп формалаштырырга кирәк (п. 8.9, СП 42.13330.2011).

4.4.55. Махсус нормалар һәм бүлеп бирелгән урнаштыру дәүләт резервлары складлары, беренче төркемдәге нефть һәм нефть продуктлары складлары, нефть һәм нефть продуктларының күчереп төяү базалары, сыекландырылган газ складлары, көчле тәэсир итүче агулы матдәләр складлары, азык-төлек базасы, фураж һәм сәнәгать чималы, урман эшкәртү базалары, урман һәм төзелеш материалларының базислы складлары өчен каралган (п. 8.9, СП 42.13330.2011).

4.4.57. Җирлекнең яшел зонасында, шәһәрне утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып, агач һәм куак үсемлекләре питомникларын һәм төсле-оранжерея хуҗалыкларын күздә тотарга кирәк.

Питомникларның мәйданы бер кешегә 3 - 5 кв. метр исәбеннән алырга кирәк.

Чәчәкле-оранжерея хуҗалыкларының гомуми мәйданын 0,4 кв.метр/кеше исәбеннән алырга кирәк.

15 нче таблица

Махсуслаштырылган 1 мең кешегә исәпләнгән җир участокларының сыйдырышлылыгы һәм күләмнәре

Махсуслаштырылган складлар	**Складларның сыйдырышлылыгы, тонна**	**Җир участокларының күләме, кв.метр**
Суыткыч бүлүчеләр (ит һәм ит продуктлары, балык һәм балык продуктлары, май, хайван мае, сөт продуктлары һәм йомырка саклау өчен)	27	190* 70
җиләк-җимеш саклагычы	17	1300* 610
Яшелчэ саклагычы	54	
Бәрәңге саклагычы	57	
* Санауда бер катлы складлар өчен нормалар китерелгән, ваклаучысында - күпкатлы складлар өчен. Искәрмә: 1.Районнарда бәрәңге, яшелчә, җиләк-җимешләр үстерү һәм әзерләү складларның сыйдырышлылыгы һәм, димәк, җир участокларының мәйданнары күләме 0,6 коэффициенты белән кабул ителә.		

4.4.58. Коммуналь-склад билгеләнешендәге объектлар өчен санитар-яклау зоналарының күләме СанПиН 2.2.1/2.1.1.1.1200-03 нигезендә билгеләнә.

4.4.59. Төрле билгеләнештәге җир участокларының мәйданнарын һәм күләмнәрен кабул итү 14-17 нче таблицалар нигезендә рөхсәт ителә.

16 нчы таблица

Вахта һәм экспедиция бистәләре өчен складларның 1 мең кешегә сыйдырышлылыгы

Складлар, үлчәү берәмлеге	**Поселоклар өчен складларның**	
	вахта	**экспедиция**
Коры продуктлар, куб метр.	0,3	3,5
Суыткычлар, тонн	0,01	0,1
Яшелчә саклагычы, бәрәңгесаклагыч, җиләк-җимеш саклагычы, тонна	0,5	0,5
Искәрмә: коры продуктлар һәм суыткычлар складлары нормасы вахталылар өчен айлык запастан һәм экспедиция бистәләре өчен еллык запастан чыгып билгеләнгән. Яшелчә, бәрәңге һәм җиләк-җимеш саклау нормалары еллык запастан чыгып билгеләнде.		

17 нче таблица

Төзелеш материаллары һәм каты ягулык складларының җир участокларының күләме, 1 мең кешегә

Складлар	**Җир участокларының күләме, кв.метр**
Төзелеш материаллары складлары	300
өстенлекле кулланылыштагы каты ягулык складлары:	
күмер	300
утын	300

Җирлекнең җитештерү зонасы

4.4.60. Җирлекнең җитештерү зонасында, мөмкин булганча, торак зонага карата һәм җирлекнең рельефы буенча түбәнрәк яктан урнаштырырга кирәк

Производство зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны бер мәйданчыкта селитеб зонасына карата берьяклы урнашу белән бергә туплау кирәк.

4.4.61. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең мәйданын санитария, ветеринария һәм янгынга каршы таләпләрдән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып, СНиП II-97-76 буенча кабул итәргә кирәк.

4.4.62. Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм объектлары өчен санитар-яклау зоналары һәм торак төзелешенә кадәр санитар аермалар СанПиН 2.2.1.1.1.1200 нигезендә билгеләнә.

Зур санитар-яклау зоналарын таләп итә торган җитештерү объектларын торак зонадан иң ерак урнашкан сәнәгать объектларына урнаштырырга кирәк (агулы химикатлар складларыннан тыш).

Алар белән торак зонасы арасындагы аермада кече класслы зыянлы объектларны гамәлдәге СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200 таләпләрен исәпкә алып урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4.63. Җитештерү объектларын урнаштырганда, әлеге 6 бүлектәге таләпләрне исәпкә алып, туфракның, җир өсте һәм җир асты суларының, атмосфера һавасының пычрануын булдырмау чараларын күрергә кирәк.

4.5. Рекреация зоналары

4.5.1. Рекреацион зоналар составында гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр, массакүләм ял зонасы, махсус сакланылучы табигый территорияләр, урманнар, скверлар, парклар, бакчалар, буалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, шулай ук ял итү, туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен файдаланыла һәм билгеләнгән башка территорияләр бүленергә мөмкин.

4.5.2. Рекреацион зоналар территориясендә яңа сәнәгать, коммуналь-склад һәм башка объектлар төзү рөхсәт ителми. Алар рекреацион, сәламәтләндерү һәм табигатьне саклау

билгеләнешендәге объектларны эксплуатацияләүгә турыдан-туры бәйле түгел (п. 9.1. СП 42.13330.2011).

4.5.3. Яшел үсентекләре торак пунктта аның зурлыгын һәм әһәмиятен, аның планировка структурасын, төзелешнең архитектура-пространство композициясен һәм җирле шартларны исәпкә алып, бердәм система рәвешендә күз алдында тотарга кирәк.

Торак пунктның яңа территорияләрен проектлаганда һәм булганнарын реконструкцияләгәндә гамәлдәге яшел үсентекләре максималь саклауны һәм файдалануны күздә тотарга кирәк.

4.5.4. Торак пунктны төзү чикләрендә төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсе) кимендә 55 процент, торак район территориясе чикләрендә - 25 проценттан ким булмаска тиеш, шул исәптән микрорайонның (кварталның) яшелләндерелгән территориясенең суммар мәйданы да (п.9.12, СП 42.13330.2011).

1 километрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналары урнаштыруны таләп итүче предприятиеләр булган шәһәрләрдә төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсен 15 процентка арттырырга кирәк.

Гомуми файдаланудагы яшел территорияләр

4.5.5. Гомуми файдаланудагы яшеллек территорияләре - шәһәр төзелешен нормалаштыру объектлары - парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, халыкның кыска вакытлы ял итү урыннары рәвешендә тәкъдим ителгән.

4.5.6. Шәһәр территориясендә урнашкан паркларны, бакчаларны, бульварларны, скверларны яшелләндерелгән территорияләр мәйданын кимендә кабул итәргә кирәк (п.9.14, СП 42.13330.2011).

торак районнар өчен, 6 кв.метр/кеше;

гомумшәһәр территорияләре өчен - 10 кв.метр/кеше.

Шәһәр урманнарының гамәлдәге массивларын шәһәр урман-паркларына үзгәртеп корырга һәм аларны, 5 кв.метрдан да артык булмаган күрсәткечтән чыгып, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләргә өстәмә рәвештә кертергә кирәк (п.9.14, СП 42.13330.2011).

4.5.7. Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр структурасында 0,5 километр киңлектәге эре парклар һәм урман парклары кимендә 10 процент тәшкил итәргә тиеш (п.9.15, СП 42.13330.2011).

4.5.8. Гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары мәйданнарын түбәндәгеләр кабул итәргә тиеш:

парклар - 15 гектар;

торак районнарның парклары - 10 гектар;

бакчалар - 3 гектар;

скверлар - 0,5 гектар.

Төзекләндерү шартлары өчен әлеге күләмнәр киметелергә мөмкин (п.9.4, СП 42.13330.2011).

4.5.9. Яңа рекреацион объектны проектлау һәм рекреацион зоналарның гамәлдәге территорияләрен реконструкцияләү иң чик рекреацион йөкләнешне ориентлашу дәрәҗәсе һәм 17 нче таблица нигезендә алу радиусы белән күздә тотылырга тиеш.

4.5.10. Урман паркларына бер тапкыр килүчеләр саны 10 - 50 кеше/гектар булганда, аларның хәрәкәтен оештыру өчен юл-тропик челтәрен, ә алан кырыйларында туфракны яклаучы агачлар утыртуны күздә тотарга кирәк, бер тапкыр килүчеләр саны 50 кеше/гектар һәм аннан да күбрәк булганда урман ландшафтын паркка үзгәртеп кору чаралары (п.9.16, СП 42.13330.2011).

4.5.11. Парк - халыкның даими ялы өчен билгеләнгән, кагыйдә буларак, кимендә 10 гектар зурлыкта үсешле төзекләндерү системасы булган күпфункцияле яисә махсуслаштырылган рекреацион эшчәнлекнең яшелләндерелгән территориясе. Реконструкция шартларында парк территориясенең зурлыгы шәһәр төзелеше вәзгыяте белән билгеләнә.

Ландшафт композициясенең өстенлек итүче элементларына карап, паркларның болын, су, балалар, спорт, этнографик һәм башка билгеләнешендәге өлешләрен аерып күрсәтәләр, башкарыла торган структура-планлаштыру функциясенә бәйле рәвештә - барлык яшьтәге һәм төрле яшьтәге халыкның ихтыяҗларын канәгатьләндерүне исәпкә алып, гомумшәһәр күпфункцияле парклары һәм торак районнарның (микрорайоннарның) парклары.

4.5.12. Парк территориясе элементлары нисбәтен паркның гомуми мәйданының процентын кабул итәргә кирәк:

яшел үсентекләре һәм сулыклар территорияләре - 65 - 70;

аллеялар, юллар, мәйданчыклар - 25 - 28;

бина һәм корылмалар - 5 - 7.

4.5.13. Парк территориясен функциональ оештыруны 18 нче таблица нигезендә проектларга кирәк.

4.5.14. Уңайлылык радиосы түбәндәгеләрне төзергә тиеш:

парклар өчен - җәмәгать транспортында 20 минуттан артык түгел;

торак районнар парклары (микрорайоннар) өчен - 15 минут яисә 1200 метр җәяүлеләр йөри алу мөмкинлеге (п.9.15, СП 42.13330.2011).

18 нче таблица

Яңа рекреацион объекттан файдалану мөмкинлеген билгеләү һәм рекреацион зоналарның гамәлдәге территорияләрен реконструкцияләү

Рекреацион объект тибы	**Алдагы рекреацион йөкләнеш - бер тапкыр килүчеләр саны,**	**Уңайлылык радусы**
Урманнар:		
караңгы ылыслылар	иң күбе 1 - 3	
якты ылыслылар	иң күбе 3	-
катнаш киң яфраклы	иң күбе 8	
урман болыннары	иң күбе 20	
Урман парклары	иң күбе 10	транспорт белән барып җитү мөмкинлеге 15 - 20
Болын парклары	иң күбе 10	транспорт белән барып җитү мөмкинлеге 15 - 20
Гидропарклар	иң күбе 10	транспорт белән барып җитү мөмкинлеге 15 - 20
Парклар	иң күбе 100	1200 - 1500 м
Ял итү зоналары парклары	иң күбе 70	транспорт белән барып җитү мөмкинлеге 15 - 20
Бакчалар	иң күбе 100	400 - 600 м
Скверлар	иң күбе 100	300 - 400 м
Бульварлар	иң күбе 100	300 - 400 м

Искәрмә:

Бер объект территориясендә рекреация йөкләнеше төрле дәрәҗәдә булган зоналар бүленергә мөмкин.

Фактик рекреацион йөкләнеш үлчәүләр белән билгеләнә, көтелә торган - түбәндәге формула буенча исәпләнә:

$$R = \frac{N}{S}$$

кайда:

R - рекреацион йөкләнеш, кеше / гектар; N - рекреация объектларына килүчеләр саны, кеше;

S - рекреация территориясе мәйданы, гектар.

3. Бер үк вакытта рекреация территориясендә булган килүчеләр саны рекреация

4.5.15. Парк территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: төп юлларның каты өслекләрен каплау элементларын, өслекләрне тоташтыру элементларын, яшелләндерү, эскәмияләр һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, мәйданчыкларны җиһазлау, яктырту җиһазлары.

Күпфункцияле парк территориясендә төзекләндерү элементлары түбәндәгеләрне кертә: төп юлларны һәм мәйданчыкларны (спорт һәм балалардан тыш), өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, декоратив-гамәли бизәлеш элементлары, су җайланмалары (сулыклар, фонтаннар), эскәмияләр, урналар һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, коймалар (паркны тулаем алганда, ракционнар зоналарын, аерым мәйданчыкларны, мәйданчыкларны җиһазлау, урам техник җиһазлары ("Су сиптерү", "Туңдырма"), яктырту җайланмалары, архитектура-яктырту җиһазлары, паркның зонасы яки паркның инфор турында мәгълүмат йөртүче.

19 нчы таблица

Парк территориясен функциональ оештыру

Файдалану төрләре буенча паркның функциональ зоналары	**Парк зоналарының жир участоклары**	
	паркның гомуми	**кв.метр/кеше**
Мәдәни-агарту чаралары зонасы	3 - 8	10 - 20
Массакүләм чаралар зонасы (тамаша, аттракционнар һәм башкалар).	5 - 17	30 - 40
Физкультура-савыктыру чаралары зонасы	10 - 20	75 - 100
Балаларның ял итү зонасы	5 - 10	80 - 170
Йөрү зонасы	40 - 75	200
Хуҗалык зонасы	2 - 5	-

4.5.16. Агачлардан, куаклардан декоратив композицияләр булдыру, әлеге климат зонасына хас булган үсемлекләр төрләрен, шулай ук махсус паркларда үсемлекләрнең экзотик төрләрен куллану тәкъдим ителә: вертикаль (пергол, трельяж, шпалерлар), мобиль (контейнерлар, вазоннар), агачлардан, куаклардан декоратив композицияләр булдыру.

4.5.17. Бакча күбесенчә халыкның ял итүе һәм көнкүрештә ял итүе өчен билгеләнгән рекреация эшчәнлеге төрләре буенча чикләнгән яшелләндерелгән территориядән гыйбарәт, аның мәйданы, кагыйдә буларак, 3-5 гектар. Реконструкция шартларында бакча территориясенең зурлыгы шәһәр төзелеше вәзгыяте белән билгеләнә.

4.5.18. Бакча территориясе элементлары нисбәтен кабул итәргә кирәк, бакчаның гомуми мәйданының проценты:

яшел үсентекләр һәм сулыклар территорияләре - 80 - 90;

аллеялар, юллар, мәйданчыклар - 8 - 15;

биналар һәм корылмалар - 2 - 5.

4.5.19. Гомуми файдаланудагы микрорайонны (кварталны) проектлаганда микрорайон бакчасы рәвешендә аның 400 метрдан да артык булмаган ераклыктагы микрорайонда яшәүчеләргә барып җитүен тәэмин итеп төзелергә тәкъдим ителә.

Микрорайон (квартал) бакчасы өчен бакча территориясенең 4.7.17 нче пунктында китерелгән элементларының яшелләндерү һәм юл мәйданын арттыру ягына нисбәтен үзгәртү рөхсәт ителә, әмма ул 20 проценттан артмый.

4.5.20. Бакча территориясендә комплексլы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юлларны плитка белән каплау, өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүплекләр, урам техник җиһазлары (арбалар), яктырту җиһазлары.

4.5.21.Бульвар һәм җәяүлеләр аллеялары урамнар һәм елгалар буйлап транзит җәяүлеләр хәрәкәте, йөреп кайту, көндәлек ял итү өчен билгеләнгән сызыкча формадагы яшелләндерелгән территорияләрдән гыйбарәт.

Бульвар һәм җәяүлеләр аллеяларын җәяүлеләр хәрәкәтенең массакүләм агымы юнәлешендә (п.9.21 СП 42.13330.2011) күздә тотарга кирәк.

Бер буй җәяүлеләр аллеясы булган бульварларның киңлеген, ким дигәндә, урнаштырыла торган метрларны кабул итәргә кирәк:

урам күчәре буенча - 18;

урамның бер ягындагы юл өлеше белән төзелеш арасындагы йорт – 10 (п.9.21 СП 42.13330.2011)

иңлек һәм бульварның озынлыгын минималь нисбәттән ким дигәндә 1:3 алырга кирәк.
бульварга керү системасы өстәмә рәвештә аның озын яклары буйлап 250 метрдан да артмаган, ә интенсив хәрәкәтле урамнарда җәяүлеләр кичүе белән үзара бәйләнештә урнаша.

4.5.22 Торак урамнар буйлап 18дән 30 метрга кадәр киңлектәге бульвар полосаларын проектларга кирәк.

4.5.23. бульвар территориясе элементлары нисбәтен аның киңлегенә карап, 20 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

20 нче таблица

Бульвар территориясе элементлары нисбәте

Бульварның киңлеге, метр	**Территория элементлары (гомуми мәйданнан процент)**		
	Яшел усентеләр һәм сулыклар	**Аллеялар, мәйданчыклар**	**Корылма һәм төзелеш**
18 - 25	70 – 75	30 - 25	-
25 - 50	75 – 80	23 - 17	2 – 3
50 дән артык	65 – 70	30 - 25	5 тән артык

4.5.24. сквер көндәлек кыска вакытлы ял итү һәм халыкның җәяүлеләр өчен транзит күчү өчен билгеләнгән, кагыйдә буларак, 0,5 дән 2,0 гектарга кадәр зурлыктагы компактлы яшелләндерелгән территориядән гыйбарәт.

4.5.25.сквер территориясе элементларының нисбәтен 21 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

21 нче таблица

Бакча территориясе элементлары нисбәте

Теркәлгән скверлар:	**Территория элементлары (гомуми**	
	яшел утыртмалар һәм сулыклар	**аллеялар, юллар, мәйданчыклар, кече**
Шәһәр урамнарында һәм	60 - 75	40 – 25
Торак районнарда, торак урамнарда, биналар арасында, аерым биналар	70 - 80	30 – 20

4.5.26. Бульварларга һәм скверларга комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юлларның һәм мәйданнарның каты өслекләрен каплау элементлары, җир өслеген бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен кечкенә контейнерлар, яктырту җайланмалары, архитектура яктырту җайланмалары - декоратив яктырту. Юлларны күбесенчә плитә куэте рәвешендә проектларга тәкъдим ителә, өслекнең колористик чишелешен, декоратив-гамәли бизәлеш элементларын урнаштыруны, декоратив киртәләрнең түбән булуын күздә тотарга тәкъдим ителә.

4.5.27. Биналардан алып яшел үсентеләргә кадәрге араларны 22 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Биналар һәм корылмалардан алып яшел утыртмаларга кадәр аралар

22 нче таблица

Биналар	Арада, метрда, бинадан, корылмадан алып усакларга кадәр	
	Агач ботыгы	**куак**
Бина һәм корылманың тышкы дивары	5,0	1,5
Трамвай полотносының чиге	5,0	3
Тротуар кыры һәм бакча юлы	0,7	0,5

Җирле әһәмияттәге урамнарның юл кыры, юл кырые яки канау кашкасы киселешенең чите	2,0	1,0
Мачта һәм яктырту челтәренең терәге, трамвай, күпер	4,0	-
Яр табаннары, террасалар һ. б.	1,0	0,5
Идән асты яки терәк стенаның эчке кыры	3,0	1,0
Җир асты челтәрләре: газүткәргеч, канализация	1, 5	-
җылылык челтәре (канал стенасы, тоннель яки бес	2,0	1,0
суүткәргеч, дренаж	2,0	-
Көч кабеле һәм элемтә кабеле	2,0	0,7
Искәрмә: 1. Алынган нормалар крон диаметры 5 метрдан артмаган агачларга карый һәм зуррак диаметрлы агачлар өчен арттырылган. 2. Биналар янындагы агачлар торак һәм җәмәгать биналарының инсоляцияләренә һәм яктыртылуларына комачауламаска тиеш (9.5 п, 42.13330.2011).		

4.5.27. Гомуми файдаланудагы яшеллек территорияләре кече архитектура формалары: фонтаннар һәм бассейннар, баскычлар, пандуслар, идән асты стеналары, беседкалар, яктырткычлар һ.б. белән төзекләндерелергә һәм җиһазландырылырга тиеш. Яктырткычлар санын территорияләрне яктырту нормалары буенча билгеләргә кирәк (9.22 п., 42.13330.2011).

4.5.28. ландшафт-рекреация территорияләренең юл челтәре (юллар, аллеялар, сукмаклар) җәяүлеләр хәрәкәтенең төп юллары юнәлешләренә туры китереп һәм тукталыш пунктларына, уен һәм спорт мәйданчыкларына иң кыска араны билгеләүне исәпкә алып, мөмкин булган кадәр минималь тайпылышлар белән трассировкаларга кирәк.

4.5.29. Юлның киңлеге берничә тапкыр 0,75 метр (бер кешенең хәрәкәт полосасының киңлеге) (9.23 п. 42.13330.2011).

4.5.30. Шәһәрләрнең яшел зоналарында, шәһәр һәм авыл җирлекләре төркемен утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып, агач һәм куак үсемлекләре питомникларын һәм төсле-оранжерея хуҗалыкларын күздә тотарга кирәк. Питомникларның мәйданы 80 гектардан да ким булмаска тиеш. Питомникларның мәйданын, халыкның гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр белән тәэмин ителеш дәрәҗәсенә, санитар-яклау зоналары күләмнәренә, бакчачылык ширкәтләрен үстерүгә, табигый-климат үзенчәлекләренә һәм башка җирле шартларга бәйле рәвештә, 3 - 5 кв.метр/кеше исәбеннән кабул итәргә кирәк. Чәчәкле-оранжерея хуҗалыкларының гомуми мәйданын кешенең 0,4 кв.метр исәбеннән кабул итәргә кирәк (9.24 п., 42.13330.2011).

Ял зоналары

4.5.31. Массакүләм ял итү һәм су коену өчен кулланыла торган су объектларын рекреацияләү зоналарын проектлаганда, аларны урнаштыру урынын сайлау билгеләнгән тәртиптә билгеләнә. Шул ук вакытта түбәндәге таләпләрне исәпкә алырга кирәк: су объектының су сыйфаты һәм территориянең санитар-эпидемиологик һәм гигиена таләпләренә туры килү; суга җайлы һәм куркынычсыз якын килү булу яисә урнаштыру мөмкинлеге; рекреация зонасына керү юллары булу; су объектының куркынычсыз рельефы һәм уңайлы гидравлик режимы; уңайсыз һәм куркыныч процессларның чагылышы мөмкинлеге булмау (Алга таба һ.б.) (ГОСТ 17.1.5.02-80 «Су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»).

4.5.32. Җирле шартларны исәпкә алып, су объектларын рекреацияләү зонасы портлардан һәм порт корылмаларыннан, гидротехник корылмалардан, агып төшүче суларны агызу урыннарыннан, шулай ук пычрануның башка чыганакларыннан читләштерелергә тиеш. Рекреация зонасы өчен урнаштырылырга тиеш

4.5.33. Ял итү зоналарында урнаштырыла торган пляжлар (елга һәм күлләр) территорияләре бер килүчегә кимендә 8 кв.метр, балалар өчен бер килүчегә кимендә 4 кв.метр булырга тиеш. Елга һәм күл пляжлары өчен яр буе полосасының минималь озынлыгын бер кешегә кимендә 0,25 метр кабул итәргә кирәк (9.32 СП 42.13330.2011).

4.5.34. пляжларда бер үк вакытта килүчеләр санын пляжларның бер үк вакытта пляжларны йөкләү коэффициентларын исәпкә алып исәпләргә кирәк: шифаханәләр - 0,6 - 0,8; ял һәм туризм учреждениеләре - 0,7 - 0,9; балаларның ялы һәм сәламәтләндерү учреждениеләре - 0,5 - 1,0; җирле халык өчен гомуми кулланылышта - 0,2;

4.5.35. пляжларда бер үк вакытта килүчеләр санын пляжларның бер үк вакытта пляжларны йөкләү коэффициентларын исәпкә алып исәпләргә кирәк: шифаханәләр - 0,6 - 0,8; ял һәм туризм учреждениеләре - 0,7 - 0,9; балаларның ялы һәм сәламәтләндерү учреждениеләре - 0,5 - 1,0; җирле халык өчен гомуми кулланылышта - 0,2;

4.5.36. Ял итү зонасы территориясендә: медицина хезмәте күрсәтү пунктын, коткару станциясен, җәяүлеләр өчен юллар, инженерлык җиһазларын (эчәргә яраклы су белән тәэмин итү, су агызу, пычранган өске су агызып төшүдән

саклау), яшелләндерү, чүп-чар чистарту җайланмаларын, күләгә навесларын, җәмәгать бәдрәфләрен (ГОСТ 17.1.5.02-80 «Су объектларын кренлаштыру зоналарына гигиена таләпләре») проектлаштырырга кирәк

4.6. Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары

4.6.1. Инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары тимер юл, автомобиль, елга, диңгез, һава һәм торба үткәргеч транспорт корылмаларын һәм коммуникацияләрен, элемтә һәм инженерлык җиһазларын урнаштыру өчен билгеләнгән.

4.6.2. Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектларын җирлек территориясендә урнаштырганда санап үтелгән объектларның җирлекнең торак, иҗтимагый төзелешләренә һәм рекреация зоналарына зарарлы йогынты ясаучы чыганаклардан норматив аермаларны билгеләү белән тәэмин ителә торган зарарлы йогынты ясаучы торак, иҗтимагый төзелешләргә һәм рекреация зоналарына зарарлы йогынтысын булдырмый калуны күздә тотарга кирәк. Норматив аермалар СанПин2.1/2.1.1.1200 нигезендә билгеләнә. Халык иминлегенә турыдан-туры зарарлы йогынты ясый торган корылмалар һәм коммуникацияләр шәһәр һәм авыл җирлекләреннән читтә урнашкан.

4.7. Авыл хуҗалыгы файдалануы зоналарына гомуми таләпләр

4.7.1. Торак пунктлар территориясе чикләрендә билгеләнә торган функциональ зоналар составына авыл хуҗалыгы файдалануы зоналары (шул исәптән авыл хуҗалыгы җирләре зоналары), шулай ук авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар белән шөгыльләнүче һәм авыл хуҗалыгын алып бару, дача хуҗалыгы, бакчачылык өчен билгеләнгән зоналар, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны, шәхси ярдәмче хуҗалык объектларын үстерү керә ала.

4.7.2. Дача хуҗалыгы, бакчачылык, яшелчәчелек, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару өчен билгеләнгән яңа төзелә торган объектларны шәһәр округы территориясе чикләрендә һәм торак пунктлар чикләреннән читтә урнаштырырга тәкъдим ителә

4.7.3. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар биләгән һәм авыл хуҗалыгын алып бару, дача хуҗалыгы, бакчачылык, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару, үсеш өчен билгеләнгән зоналарны кертү исәбенә торак пунктларның чикләрен үзгәртү, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны җирлекнең генераль планына 2 өлештә билгеләнгән тәртиптә үзгәрешләр кертү юлы белән гамәлгә ашырырга тәкъдим ителә - Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 24 маддәсенең 14.

4.7.4. Авыл хуҗалыгы җирләре зоналары - ул, кагыйдә буларак, торак пунктлар, чәчүлек җирләре, печәнлекләр, көтүлекләр, урыннар, күпьеллык үсентеләр (бакчалар) биләгән җирләр.

4.7.5. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар - авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, саклау һәм беренчел эшкәртү өчен файдаланыла торган биналар, төзелешләр, корылмалар белән эш итүче зоналарга шулай ук хуҗалык эчендәге юллар, коммуникацияләр, агач-куаклыклар биләгән һәм җирләрне чүп-чардан, антропоген һәм техноген факторлар йогынтысыннан, ябык сулыклар белән яклауны тәэмин итү өчен билгеләнгән җирләр һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны үстерү өчен резерв җирләр керә.

4.7.6. Авыл хуҗалыгы зоналары, төп максатчан билгеләнештән тыш, төп функцияле җитештерү өчен кулланылырга мөмкин: интенсив бакчачылык һәм яшелчәчелек; төп функцияләре булган фәнни-мәгариф зоналары; фәнни тикшеренүләр; югары белем, фәнни тикшеренү; махсус белем.

4.7.7. Авыл хуҗалыгы Файдалануы зоналарында профильле тармакларны үстерүгә бәйле булмаган максатларда авыл хуҗалыгы җирләренең барлык төрләрен тартып алу чикләнә. Әлеге зоналарда авыл хуҗалыгының төп тармаклары үсеше шартларына тискәре йогынты ясый торган җитештерү эшчәнлегенең барлык төрләре максималь рәвештә чикләнә.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны урнаштыру зоналарына (җитештерү зонасы) гомуми таләпләр.

4.7.8. Җирлекнең һәм торак пунктларның җитештерү зоналарын территориаль планлаштыру документларына туры китереп урнаштырырга кирәк.

4.7.9. Җирлекнең һәм торак пунктларның җитештерү зоналарында (алга таба җитештерү зоналары) терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек предприятиеләрен, авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү предприятиеләрен, авыл хуҗалыгы машиналарын һәм автомобильләрен ремонтлау, аларга техник хезмәт күрсәтү һәм саклау, төзелеш корылмалары, җирле материаллардан эшләнмәләр һәм детальләр әзерләү, машина сынау станцияләре, ветеринария учреждениеләре, теплицалар һәм егетләр, промысел цехлары, проектлана торган предприятиеләр белән бәйле материаль складлар, транспорт, энергетика һәм башка объектлар, шулай ук җитештерү зонасының эчке һәм тышкы элемтәләрен тәэмин итүче коммуникацияләр урнаштырырга кирәк.

4.7.10. Җитештерү зоналарын һәм аларга бәйле коммуникацияләрне урнаштыру өчен Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә йә иң начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә мәйданчыклар һәм трассалар сайларга кирәк.

4.7.11. Күпьеллык җиләк-җимеш утыртмалары, саклагыч урманнар белән мәшгуль сөрүлек җирләрендә, сугарулы һәм киптерелгән җирләрдә җитештерү зоналарын урнаштыру аерым очракларда гына рөхсәт ителә.

4.7.12 Җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителми: җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәтеннән башка файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында;

предприятиеләрне, биналарны һәм корылмаларны төзүгә һәм эксплуатацияләүгә янарга мөмкин булган оползней зоналарында;

эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарында; шифаханә-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитария, тау-санитария саклауның барлык зоналарында;

яшел зоналар җирләрендә;

органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган җир кишәрлекләрендә Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе һәм Татарстан Республикасы буенча Ветеринария һәм санитария күзәтчелеге федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсе тарафыннан билгеләнгән сроклар тәмамланганчыга кадәр;

Махсус сакланылучы табигать территорияләре җирләрендә, шул исәптән мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында, Татарстан Республикасы дәүләт органы рөхсәтеннән башка.

4.7.13. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, махсус сакланылучы территорияләрнең саклау зоналарында производство зоналары биналарын һәм корылмаларын урнаштыру рөхсәт ителә, әгәр билгеләнгән объектлар төзү яисә аларны эксплуатацияләү аларның табигый шартларын бозмаса һәм аларның сакланышына янамаса. Билгеләнә торган объектларны урнаштыру шартлары махсус сакланылучы табигать территорияләре урнашкан йортлар белән килештерелергә тиеш.

4.7.14. Елгаларның һәм сулыкларның су саклау зоналарында җитештерү зоналарын су объектларын пычранудан, чүпләнүдән һәм суларны саегудан саклауны тәэмин итә торган корылмалар урнаштырган очракта, су һәм табигатьне саклау законнары нигезендә су саклау зоналарында җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителә.

4.7.15. Елгаларның яисә сулыкларның яр буе участокларында җитештерү зоналары урнашканда, зоналар мәйданчыкларының планировка билгеләре, су агымының терәлүен һәм авышлыгын, шулай ук дулкынның һәм аның нагонының исәп-хисап биеклеген исәпкә алып, суның исәп-хисап горизонтыннан 0,5 метрдан да ким булмаска тиеш. Түләү срогы 10 елдан артык булган предприятиеләр өчен, исәп-хисап горизонты өчен, 50 елга бер тапкыр кабаттан чыгу ихтималы булган, 10 елга кадәр эксплуатацияләү срогы булган предприятиеләр өчен - 10 елга бер тапкыр иң югары су дәрәҗәсен кабул итәргә кирәк. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен сулыкларның яр буе

участокларында урнаштырганда һәм предприятиеләрнең алар белән турыдан-туры элемтәсе булмаганда, кимендә 40 метр киңлектәге текә яр буе полосасын күздә тотарга кирәк.

4.7.16. Радио- станцияләр, шартлаткыч матдәләр складлары, көчле эшләүче агулы матдәләр һәм башка предприятиеләр һәм махсус билгеләнгән объектлар урнашкан районда җитештерү зоналарын урнаштырганда проектлана торган зоналардан күрсәтелгән объектларга кадәрге араны күрсәтелгән объектларның санитар-яклау зоналарын үтәгәндә гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк (СанПиН 2.2.1.1/2.1.1.1200-03).

4.7.17. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре, атмосферага шактый күләмдә төтен, тузан һәм начар исләр бүлеп чыгара торган җитештерү зоналары табигый җилләтү белән тәэмин ителмәгән территорияләрдә урнаштырырга рөхсәт ителми.

4.7.18. Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне яклау чаралары складларын җитештерү зоналарында урнаштырганда, сулыкларга зарарлы матдәләр эләгүне булдырмый торган кирәкле чаралар үтәлергә тиеш. Үсемлекләрне яклауның минераль ашламалары һәм химик чаралары складларын балыкчылык сулыкларыннан кимендә 2 километр ераклыкта урнаштырырга кирәк. Кирәкле очракта, балыкчылык һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештерелгән очракта, күрсәтелгән складлардан балыкчылык сулыкларына кадәр араны киметергә рөхсәт ителә. Үсемлекләрне яклау өчен минераль ашламалар һәм химик чаралар складлары өчен СанПиН 2.2.1/2.1.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә санитар яклау зоналарын оештыруны күздә тотарга кирәк.

4.7.19. Җирлекнең җитештерү зонасында мөмкин кадәр торак төзелешенә карата һәм урынның рельефы буенча түбәнрәк яктан урнаштырырга кирәк. Җитештерү зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны торак зонасына карата берьяклы урнашулы бер мәйданчыкта туплау мөмкинлеге буенча файдаланырга кирәк. Җитештерү зоналары территорияләре тимер яки автомобиль юлларының аерымланган участокларына, шулай ук елгаларга аерылырга тиеш түгел.

4.7.20. Җитештерү зоналарын планлаштырганда һәм төзегәндә түбәндәге чараларны алдан күрергә кирәк: селитеб зонасы белән планировка бәйләнеше; бер җир кишәрлегендә авыл хуҗалыгы һәм сәнәгать предприятиеләренә икътисадый яктан координацияләү һәм ярдәмче һәм хезмәт күрсәтү билгеләнешендәге гомуми объектларны оештыру; табигать - климат, геологик һәм башка җирле шартларны исәпкә алып, комплекслы технологик һәм инженер-техник таләпләр үтәү һәм бердәм архитектура ансамблен булдыру.

Җитештерү зоналарында төзелешнең норматив параметрлары

4.7.21. Җитештерү зонасы территориясеннән файдалануның ешлыгы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы белән билгеләнә. Җитештерү зонасы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 2 нче таблицасында каралырга тиеш.

4.7.22. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны урнаштыру өчен җир кишәрлегенең мәйданы, төзелешнең минималь тыгызлыгы нормативын исәпкә алып, проектлауга бирем буенча билгеләнә.

4.7.23. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, җитештерү зоналары биналарын һәм корылмаларын урнаштырганда, алар арасындагы ераклыкны, төзелеш тыгызлыгыннан, санитария, ветеринария, янгын сүндерү таләпләреннән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып, әлеге нормативлар таләпләренә туры китереп, минималь мөмкин булган ара билгеләргә кирәк.

4.7.24. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан янгынга каршы араларны «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк. Тәрәзә уемнары аша яктыртыла торган биналар арасындагы ераклык каршы торучы биналарның иң зур биеклеге (кәрниз түбәсенә кадәр) булырга тиеш.

4.7.25. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре, җитештерү зоналарының биналары һәм корылмалары җитештерелә торган зарарлы матдәләрне әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирү чыганаклары булып торалар, әлеге нормативларга 5 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә торган торак һәм иҗтимагый биналардан санитар-яклау зоналары белән аерылырга тиеш. Санитар-яклау зоналары территориясе җирдән файдаланудан алынмый һәм авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен мөмкин кадәр күбрәк файдаланылырга тиеш. Санитар-яклау зоналарының күләме, шулай ук алар территориясендә объектлар, биналар һәм корылмалар урнаштыру шартлары СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә билгеләнә.

4.7.26. Селитеб зонасы ягыннан 100 метрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналары чигендә кимендә 30 метр киңлектәге агачлы-куаклыклар полосасы, ә зона киңлеге 50 метрдан 100 метрга кадәр булганда киңлеге 10 метрдан да ким булмаган полоса булырга тиеш.

4.7.27. Санитар-яклау зоналары 500 метр бүленә торган предприятиеләр һәм объектлар авыл торак пунктларының су зонасыннан иң ерак урнашкан җир кишәрлекләрендә су асты объектларына карата (агулы химикатлар складларыннан тыш) аерым урнашкан производство территориясен урнаштырырга кирәк. Предприятиеләр һәм объектлар арасындагы өзеклектә, санитар-яклау зоналары күләме 500 метрдан артып китә, торак зонасы белән санитар классификация буенча азрак куркыныч булган объектларны урнаштыру рөхсәт ителә, моңа дарулар матдәләре, дару чаралары һәм (яисә) дару формалары, фармацевтика предприятиеләре өчен чимал һәм ярымпродуктлар складлары, сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары объектлары, азык-төлек чималының күпләп складлары, эчә торган суны әзерләү һәм саклау өчен суүткәргеч корылмалар комплекслары керми, алар продукциянең сыйфатына йогынты ясарга мөмкин.

4.7.28. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, авыл торак пунктларының җитештерү зоналары биналарын һәм корылмаларын проектлаучы предприятиеләрне әлеге объектлар өчен бертөрле җитештерү процесслары үзенчәлекләре, санитария, зооветеринария һәм янгынга каршы таләпләр, йөк әйләнеше, хезмәт күрсәтүче транспорт төрләре, су куллану, җылылык, электр энергиясе белән берләштерергә кирәк, шул ук вакытта предприятиеләр мәйданчыкларын; ярдәмче производстволарның гомуми объектлары складларын оештырырга кирәк.

4.7.29. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын түбәндәге функциональ зоналарга бүләргә кирәк: җитештерү; коммуналь-склад. Күрсәтелгән зоналарга бүлү төзелешнең конкрет шартларын һәм проектлауга йөкләмәне исәпкә алып башкарыла. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын проектлаганда аларны урнаштыру нормаларын исәпкә алырга кирәк.

4.7.30. Үсемлекләрне яклау өчен минераль ашламалар һәм химик чаралар складларын торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарына карата үлчәнгән яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.31. Терлекчелек һәм кошчылык фермалары, ветеринария учреждениеләре һәм сәнәгать нигезендә сөт, ит һәм йомырка җитештерү предприятиеләре, башка авыл хуҗалыгы объектларына һәм авыл хуҗалыгы территориясенә карата сыналган яктан урнаштырырга кирәк. Терлекчелек һәм кошчылык предприятиеләрен проектлаганда азык-төлек саклагычларын һәм азык складларын технологик проектлауның тиешле нормалары буенча кабул итәргә кирәк.

4.7.32. Ветеринария учреждениеләре (ветеринария үткәрүчеләрдән тыш), ачык типтагы тирес саклагычларны терлекчелек һәм кошчылык биналарына һәм корылмаларына карата юнәлдерелгән яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.33. Җир өслегеннән иң югары дәрәҗәдә грунт сулары булган көньяк яисә көньяк-көнчыгыш битләрендә җир өстеннән кимендә 1,5 метр озынлыкта проектланырга кирәк. Җир кишәрлекләрен планлаштырганда теплицаларны һәм парникларны төп корылмаларны функциональ билгеләнеше буенча төркемләргә кирәк (теплицалар, парниклар, җылытыла торган грунтлы мәйданчыклар), шул ук вакытта хезмәт сыйдырышлы процессларны механикалаштыру өчен кирәкле шартлар тәэмин итә торган юллар һәм юллар системасы да каралырга тиеш.

4.7.34. Авыл хуҗалыгы продукциясенең складларын һәм саклагычларын, санитар-яклау зоналарын исәпкә алып, җир өстеннән иң югары дәрәҗәдәге грунт сулары кимендә 1,5 метр булган яхшы җилләтелә торган җир кишәрлекләрендә урнаштырырга кирәк. Авыл хуҗалыгы продукциясен (яшелчә, бәрәңге, сөт, терлек һәм кош-кортны, йонны, майлы культураларны беренчел эшкәртү өчен) саклау һәм эшкәртү өчен биналар һәм биналар СНиП 2.10.02-84 таләпләре нигезендә проектлана.

4.7.35. Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең ярдәмче биналарын проектлаганда технологик, төзелеш һәм санитария нормаларын үтәп, аларны берләштерергә кирәк. Трансформатор подстанцияләр һәм 6 - 10 кВ көчәнешле бүлү пунктлары, вентиляция камералары һәм җайланмалары, янмый торган сыеклыкларны һәм газларны күчерү буенча насослар, җиңел янып китүчән һәм складлардан тыш, арадаш чыгым складлары янучан сыеклыклар һәм газларны җитештерү биналарына төзелгән яки аларга кушып төзелгән дип проектларга кирәк.

4.7.36. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре территорияләренә хезмәт күрсәтүче янгын сүндерү деполары «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законның 17 бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Янгын сүндерү депосы гомуми челтәр юлларына скотопрогоннар кисешкән башка чыккан җир участокларында проектлана. Янгын депосының урнашу урынын «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законның 76 статьясында билгеләнгән торак пунктта беренче бүлекчәнең чакыру урынына килү вакытын һәм аларда өстенлек итүче категорияләр булган предприятиеләргә хезмәт күрсәтү радиусын исәпкә алып сайларга кирәк: А, Б һәм В - 2 чакрым, Г һәм Д - 4 чакрым. Күрсәтелгән радиусны арттырган очракта, авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында 1 автомобильгә янгын постын күз алдында тотарга кирәк. Янгын сүндерү постын җитештерү яки ярдәмче биналарга кертергә рөхсәт ителә.

4.7.37. Ачык һавада яисә җылытыла торган биналарда эш урыннарыннан алып санитар-көнкүреш биналарына кадәр (җыемнардан тыш) ераклык 500 метрдан артмаска тиеш. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре, шул исәптән терлекчелек һәм кошчылык мәйданчыкларын, җитештерү зонасында проектлауга бирелгән биремгә туры китереп карарга кирәк.

4.7.38. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыгының төп юл пунктын төп алым яисә подъезд ягыннан карарга кирәк. Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең 5 гектардан артык мәйданы кимендә ике керү юлы булырга тиеш, алар арасындагы ераклык 1500 метрдан артмаска тиеш.

4.7.39. Үткәрү пунктлары алдында шушы пункттан файдаланучы эшкә 0,15 кв.метр исәбеннән (иң зур сменада) алынган мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк. 4.7.40. Гражданнарга караган автотранспорт кую мәйданчыклары түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк: исәп-хисап чорына - 2 автомобиль, перспективага - ике чиктәш сменада 100 эшләүчегә 7 автомобиль. Күрсәтелгән мәйданчыкларның җир кишәрлекләре күләмен 1 автомобильгә 25 кв.метр исәбеннән алырга кирәк.

4.7.40. Төзелеш һәм өслекләрдән азат булган участокларда, шулай ук предприятие мәйданчыгы периметрында яшелләндерүне күз алдында тотарга кирәк. Яшелләндерү өчен билгеләнгән участокларның мәйданы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданының кимендә 15 процентын тәшкил итәргә тиеш, ә төзелеш тыгызлыгы 50 проценттан артса - 10 проценттан да ким түгел. Биналар һәм корылмалардан агач һәм куаклыкларга кадәр араларны 40 нчы таблица буенча кабул итәргә кирәк.

4.7.41. Яшел утыртмалар полосасының киңлеген 23 нче таблица буенча алырга кирәк.

Яшел утыртмалар полосаларының киңлеген билгеләү

23 нче таблица

Полоса	Полосаның киңлеге кимендә
Куаклыклар белән бер рәттә агачлар яки агачлар рәт белән утыртылган газон: бер рәт утырту; ике рәтле утырту	 2 5
Бер рәт биеклектәге куаклар утыртылган газон: 1,8 метра артык ;	 1,2

1,2 - 1,8 метра артык; 1,2 метрага кадәр	1 0,8
Төркемләп яки агачларны куртин ысулы белән утыртылган газон	4.5
Төркемләп яки куакларны куртин ысулы белән утыртылган газон	3
Газон	1

4.7.42. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә яшелләндерү зоналарында иң күп санлы сменада эшләүче 1 кв.метрга исәпләнгән хезмәт ияләрен ял итү өчен төзекләндерелгән ачык мәйданчыклар булдыруны күздә тотарга кирәк.

4.7.43. Тышкы транспорт һәм җитештерү зонасы юллары челтәре барлык авыл хуҗалыгы предприятиеләре һәм селитеб зонасы белән транспорт элемтәләрен тәэмин итәргә һәм әлеге нормативның 5.2.143 - 5.2.156 п таләпләренә, шулай ук әлеге бүлекнең таләпләренә туры килергә тиеш.

4.7.44. Тимер юл транспортын проектлаганда предприятиеләрнең тимер юл юлларын авыл торак пунктларының селитеб зонасы чикләрендә урнаштыруга юл куелмый. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарына тимер юлларны кертү тупик булырга тиеш. Йөк тимер юллар тапшыруы бары тик тиешле нигезләрдә генә рөхсәт ителә.

4.7.45. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан алып гомуми челтәрнең тимер юл юлының күчәренә кадәр булган араларны СНиП II - 97-76 таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.7.46. Автомобиль юлларын һәм тротуарларны проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында транспорт һәм җәяүлеләр юлларын, инженерлык челтәрләрен, яшелләндерү полосаларын иң компактлы урнаштыру шартларыннан, әмма каршылыклы биналар һәм корылмалар арасындагы янгынга каршы, санитария һәм зоветеринария ераклыкларын кабул итәргә кирәк.

4.7.47. Автомобиль юлларының юл өлеше кырыена кадәр биналардан һәм корылмалардан торган араны 24 нче таблица буенча алырга кирәк.

Автомобиль юлларының узу өлешенә кадәрге биналардан һәм корылмалардан ераклыкны билгеләү

24 нче таблица

Биналар һәм корылмалар	Ара, метр
Биналар диварларының тышкы чиге: бинага керү мөмкинлеге булмаганда һәм бинаның озынлыгы 20 метрга кадәр булганда; шул ук вакытта 20 метрдан артык; электр карлары, автокарлар, автопогрузчиклар һәм ике күчәрле автомобильләр өчен бинага кергәндә; бинага кергәндә өч күчәрле автомобиль	1,5 3 8 12
Предприятие мәйданчыкларын күзәтү	1,5
Эстакадагы терәкләрне, яктырту баганаларын, мачталарны һәм башкаларны яктырту корылмалар	0,5
1 520 мм параллель урнашкан колеяның күчәрләре	3,75

4.7.51. 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» Федераль законның 98 статьясы таләпләре нигезендә биналарга, корылмаларга һәм корылмаларга янгын сүндерү автомобильләренә килү тәэмин ителергә тиеш, шул исәптән:

биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның бөтен озынлыгы буенча: бер яктан - бина, корылма яисә төзелеш киңлеге 18 метрдан артмаган очракта; ике яктан - киңлектә - 18 метрдан артык, шулай ук йомык һәм ярымйомык ишегалларын төзегәндә; һәр яктан - төзелеш мәйданы 10 000 кв.метрдан артык яисә киңлеге 100 метрдан артыграк булган биналар өчен. Шул ук вакытта янгын сүндерү автомобильләре узуны тәэмин итә торган юл читеннән яки планлаштырылган өслектән бинаның стеналарына кадәр ара, метрдан артмаска тиеш: 25 - биналар биеклеге 12 метрдан артмаганда; 8 - бина биеклеге 12 метрдан артык булса да, 28 метрдан артмаса; 10 - бина биеклеге 28 метрдан артык. Автомобиль юлларының юл өлеше кырыеннан ераклыкны «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законның 67 статьясы таләпләрен үтәгәндә арттырырга рөхсәт ителә.

4.7.52. 2008 елның 22 июлендәге Федераль закон таләпләре нигезендә № 123-ФЗ “Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент” янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганаклары булып торган сулыкларга, шулай ук су янгынны сүндерү өчен файдаланылырга мөмкин булган корылмаларга карата янгын сүндерү автомобильләрен, аларны урнаштыру һәм су алу өчен 12-12 метрдан да ким булмаган өслекле юллар булдыруны күздә тотарга кирәк.

4.7.53. Тышкы транспорт элемтәләре һәм җитештерү зонасында юллар челтәре «Транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләренә туры китереп, әлеге нормативлар нигезендә нормалаштырыла.

4.7.54. Җитештерү зоналарының авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында инженерлык коммуникацияләренең бердәм системасы буларак, аларны берләштереп салуны күздә тотып, проектлаштырырга кирәк.

4.7.55. Хуҗалык-эчәр, җитештерү һәм янгынга каршы су белән тәэмин итү системасын проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләрен су чыгымы тиешенчә кабул ителә

4.7.56. Тышкы челтәрләрне һәм канализация корылмаларын проектлаганда, су өсте суларын бөтен бассейннан чыгаруны күздә тотарга кирәк.

4.7.57. Электр тапшыру, элемтә һәм башка линия корылмалары линияләрен, авыл хуҗалыгы җирләре белән мәшгуль булмаган территориядән булган коммуникацияләргә иркле керү мөмкинлеген тәэмин итәрлек итеп, юл, урман полосалары буйлап чәчү әйләнешләре кырлары чикләре буйлап урнаштырырга кирәк.

4.7.58. Инженерлык челтәрләрен проектлаганда «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләрен үтәргә кирәк.

4.7.59. Авыл торак пунктларының җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә түбәндәгеләрне күз алдында тотарга кирәк: җитештерү объектларын бер җир кишәрлегендә туплау; яңа авыл хуҗалыгы предприятиеләрен киңәйтү һәм урнаштыру өчен җир кишәрлекләрен ачыклау өчен җитештерү зоналарын планлаштыру һәм төзү; кече эшлекле килү юлларын һәм юлларны бетерү; алга таба үсеш өчен җир кишәрлекләре булмаган вак һәм искергән предприятиеләрне һәм объектларны, шулай ук авыл зонасына, күрше предприятиеләргә һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган предприятиеләрне һәм объектларны юк итү; җитештерү территорияләрен һәм санитар-яклау зоналарын төзекләндерү, төзелешнең архитектура дәрәҗәсен күтәрү; автомобиль транспортын туктату өчен мәйданчыклар оештыру.

4.7.60. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм җитештерү зоналары объектларын киңәйтү өчен җир кишәрлекләрен резервлау күрсәтелгән предприятиеләр яисә объектлар мәйданчыкларыннан читтәге җирләр исәбеннән рөхсәт ителә.

4.7.61. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында җир кишәрлекләрен резервлау тиешле техникикътисадый нигезләү биремнәре нигезендә гамәлгә ашырылуны күз алдында тота.

4.7.62. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыкларын проектлау СССР Авыл хуҗалыгы министрлыгының Баш ветеринария идарәсе тарафыннан расланган махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыклары (фермалар) өчен Ветеринария-санитария кагыйдәләре һәм аларны

урнаштырганда һәм төзегәндә таләпләр таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла, алар СССР Авыл хуҗалыгы министрлыгының Баш ветеринария идарәсе тарафыннан 04.12.1974 ел, СССР Авыл хуҗалыгы министрлыгының Баш ветеринария идарәсе тарафыннан расланган умарта кортларын тоту буенча ветеринария-санитария кагыйдәләре таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырыла.

4.7.63. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыкларын урнаштыру Татарстан Республикасы буенча Ветеринария һәм фито- санитария күзәтчелеге федераль хезмәте органнары белән килештереп гамәлгә ашырыла. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыклары ябык режимда эшлиләр. Чит затларның җитештерү зоналарына керү, шулай ук хуҗалыкларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган теләсә кайсы транспорт төренә керү тыела.

4.7.64. Умартачылык хуҗалыкларын территориаль аерымланган зоналарга: административ-хуҗалык, стационар пасекларга (товар, репродуктив һәм карантин) һәм даими күчмә урыннарга бүлүне исәпкә алып проектлаштырырга кирәк. Административ-хуҗалык зонасында бал, балавыз эшкәртү, умарта һәм тары әзерләү, тукландыру, сотый саклау цехлары, умарта ояларын, тара һәм инвентарьларны саклау өчен лапаслар, ветеринария пункты һәм санитар пропускник (цехка керү ишеге янында бал, балавыз эшкәртү, тукландыру) урнаштырыла.

4.7.65. Умарталыкларны (ульләрне) урнаштыру шартлары һәм тәртибе урман кишәрлекләрендә урнашкан җир законнары, ветеринария-санитария таләпләре, умарта оялары (умарта) адлиясе таләпләре нигезендә Россия Федерациясе Урман кодексы нигезендә билгеләнә. Умарталыклар территориясен ким дигәндә ераклыкта урнаштыралар: 500 метр - шоссе һәм тимер юллардан, пилорлардан, югары вольтлы электр линияләреннән; 1000 метр - терлекчелек һәм кошчылык корылмаларыннан; 5000 метр - кондитер һәм химия сәнәгате предприятиеләреннән, аэродромнардан, хәрби полигоннардан, радиолокацион, радио- һәм телетапшырулар станцияләреннән һәм микродулкынлы нурланышның башка чыганакларыннан. Коч умарталыклары 1500 метрдан да ким булмаган ераклыкта икенче һәм стационар умарталыклардан 3000 метрдан ким булмаган ераклыкта урнаштырыла. Умарталыкларның күләме һәм умарталарның саны җирле шартларга бәйле рәвештә билгеләнә. Умарталар арасындагы ераклык кимендә 3 метр булырга тиеш, умарталар сафлары арасында кимендә 10 метр.

4.7.66. Умартачылык хуҗалыклары биналары һәм корылмалары арасындагы аралар, технологик һәм планлаштыру таләпләренә бәйле рәвештә аларны арттыру зарурлыгы килеп чыкмаса, янгынга каршы тигез аермага китерергә кирәк.

4.7.67. Крестьян (фермер) хуҗалыгы (алга таба - фермер хуҗалыгы) аларның шәхси катнашуларына нигезләнгән гомуми милектәге һәм җитештерү һәм башка хуҗалык эшчәнлеген (авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, эшкәртү, саклау, күчереп йөртү һәм сатуга) гамәлгә ашыручы гражданнар берләшмәсе булып тора. Фермер хуҗалыгы бер граждан тарафыннан төзелергә мөмкин.

4.7.68. Фермер хуҗалыклары төзү һәм аларның эшчәнлеге «Крестьян (фермер) хуҗалыгы турында» 2003 елның 11 июнендәге 74-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре белән җайга салына.

4.7.69. Фермер хуҗалыгы эшчәнлегенең төп төрләре - авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү һәм эшкәртү, шулай ук транспортировкалау (транспортировка) була.

4.7.70. Гамәлдәге авыл хуҗалыгы предприятиеләре, умарталыклар, фермер хуҗалыклары һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектлар базасында экологик туризмны үстерү максатларында, шулай ук авыл торак пунктлары территориясендә кунак йортлары урнаштырылырга мөмкин. Авыл кунак йорты - авыл торак пунктына туристик максатлар белән килгән гражданнарны урнаштыру чарасы (рухи һәм башка ихтыяҗларны канәгатьләндерү, тормыш эшчәнлегенә ярдәм итү, физик көчләрне торгызу һәм үстерү максатларында табигый, тарихи, социаль-көнкүреш һәм башка объектлардан файдалану) һәм вакытлыча булу урынындагы чыганаклардан керем алуга бәйле эшчәнлек белән шөгыльләнү максатларыннан башка.

4.7.71. Авыл кунак йорты уңайлы экологик шартлары булган территорияләрдә, магистраль транспорт һәм инженерлык коммуникацияләреннән еракта, әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган сәнәгать предприятиеләрендә һәм башка объектларда, шулай ук тавыш һәм күңелсез ис чыганакларында урнаштырырга кирәк. Авыл кунак йортының уңайлы подъезды, тирә-юне төзекләндерелгән территориясе, автотранспорт чараларын саклау урыны булырга тиеш. Авыл кунак йортын СНиП 31-01-2003, СНиП 31-02-2001, СНиП 2.07.01-89, шулай ук «Авыл җирлекләре торак пунктларын төзүнең норматив параметрлары» бүлеге таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

4.8 Махсус билгеләнештәге зоналар. Гомуми таләпләр

4.8.1. Җирлекнең махсус билгеләнештәге зоналары составына зиратлар, крематорийлар, үләт базлары, җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыру (саклау һәм күмү) объектлары һәм башка объектлар керә ала, аларны урнаштыру күрсәтелгән зоналарны аерып чыгару юлы белән генә һәм башка функциональ зоналарда рөхсәт ителмәгән килеш тәэминителергә мөмкин.

4.8.2. Махсус билгеләнештәге зонада урнашкан предприятиеләр, производстволар һәм объектлар өчен, әйләнә-тирә мохиткә бүленеп бирелүче пычраткыч матдәләрнең һәм башка зарарлы физик факторларның куәтенә, характерына һәм санына карап, санитария классификациясе нигезендә санитар яклау зоналары СанПиН 2.2.1/2.1.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә билгеләнә. Санитар-яклау зоналарын оештыру «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегенең таләп итүләре нигезендә әлеге нормативлар гамәлгә ашырыла.

4.8.3. Санитар-яклау зоналары чикләрне мәҗбүри билгеләп, махсус билгеләнгән территорияләр зоналарын мәгълүмат тамгалары белән аерып тора.

Зиратлар урнаштыру зоналары

4.8.4. Зиратларны, күмү биналарын һәм корылмаларын урнаштыру, киңәйтү һәм реконструкцияләү «Күмү һәм күмү эше турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы Федераль закон, СанПиН 2.1.1279-03 һәм әлеге нормативлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.5. Зиратларны түбәндәге территорияләрдә урнаштыру рөхсәт ителми: үзәкләштерелгән су һәм минераль сулар чыганакларын санитар саклау зоналарының беренче һәм икенче поясларында; закарстованлы, көчле саклана торган токымнар өстенә чыгып һәм су йөртүчән офыкларны аерып алу урыннарында; грунт суларының иң биек урында торулары белән җир өстеннән 2 метрдан да кимрәк ераклыкта булуы, шулай ук каты өслекләргә һәм сазланган катламнарга салынуы белән; халык хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары өчен кулланыла торган яр буйларында, күлләрдә, елгаларда һәм башка ачык сулыкларда су коену һәм мәдәни-савыктыру максатларында.

Зират урнаштыру өчен җир кишәрлеген сайлау түбәндәге факторларга санитар-эпидемиологик бәя нигезендә башкарыла: санитар-эпидемиологик вәзгыять;

территорияне шәһәр төзелеше билгеләнеше һәм ландшафт зоналаштыру; геологик, гидрогеологик һәм гидрогеохимик мәгълүматлар; туфрак-географик һәм туфрак байлыклары һәм туфрак огрунтлары үзлегеннән чистартылуга; Эрозия потенциалы һәм пычранулар миграциясе; транспорт белән барып җитү. Зират астына бирелә торган участок түбәндәге таләпләрне канәгатьләндерергә тиеш: хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш максатларында грунт суларын файдаланганда торак пунктка капма-каршы булган, ачык сыер савучылар ягына авышлык булырга; язгы ташу вакытында су басмаска; грунт суларының максималь торуы белән җир өстеннән кимендә 2,5 метр ераклыкта тору дәрәҗәсе бар. Җирнең өске катламыннан 2,5 метрдан югарырак булганда, кишәрлек зиратны кремацидан соң күмү өчен генә файдаланылырга мөмкин.

4.8.6. Зиратны төзү расланган проект нигезендә гамәлгә ашырыла, анда түбәндәгеләр каралган: зиратны әйләнә-тирә мохитне яклауны тәэмин итү чаралары белән урнаштыру урынының нигезлелеге; традицион типтагы зиратлар өчен су үткәрмәүчән катлам булу; дренаж системасы; территориянең күләме; санитар-яклау зонасын оештыру һәм төзекләндерү; яшел утыртмаларның характеры һәм мәйданы; килү юлларын һәм автостоянкаларны оештыру; күмү зонасының барлык

типтагы зиратлар өчен күмү зонасын, күмү типлары буенча аерылып торган участокларга бүлеп, планлаштырып хәл итү зиратның гомуми мәйданының 65-70 процентын тәшкил итәргә тиеш; зират территориясен функциональ зоналарга (керү, ритуаль, административ-хуҗалык, күмү, зират периметры буенча яшел саклану) бүлү; канализация, су-, җылылык, электр белән тәэмин итү, территорияне төзекләндерү.

4.8.7. Зират өчен җир кишәрлегенең күләме конкрет торак пунктта яшәүчеләрнең санын исәпкә алып билгеләнә, ләкин 40 гектардан да артык була алмый. Шул ук вакытта халык санының, үлүчеләр коэффициентының, гамәлдәге җирләү хезмәте күрсәтү объектларының булуы, кабул ителгән схема һәм күмү, дин тоту ысуллары, бер күмүгә җир кишәрлеге нормалары исәпкә алына

Мәрхүмне күмү өчен зиратлар территорияләрендә җир участогы күләме җирле үзидарә органы тарафыннан үлгән ир яисә хатынның якын туганының шул ук җир кишәрлегендә җирләүне гарантияләү өчен билгеләнә.

4.8.8. Федераль хәрби мемориаль зират өчен җир кишәрлегенең күләме анда күмелгән урыннарның фаразланган санынннан чыгып билгеләнә һәм 40 гектардан артык булырга мөмкин. Һәлак булучыны (вафат булучыны) күмү өчен мемориаль зират территориясендә җир кишәрлеге 5 кв.метр тәшкил итә.

4.8.9. Яңа төзелә торган җирләү урыннары селитеб территориясе чикләреннән кимендә 300 метр ераклыкта урнаштырылырга тиеш.

4.8.10. Үлгән җирнең гәүдәсен (калдыкларын) кабергә күмү юлы белән зиратларны түбәндәге ераклыкларга урнаштыралар: торак, иҗтимагый биналардан, спорт-савыктыру һәм шифаханә-курорт зоналарыннан: 100 метр - зират мәйданы 10 гектар һәм аннан да кимрәк; 50 метр - авыл, ябык зиратлар һәм мемориаль комплекслар өчен; су белән тәэмин итүнең үзәкләштерелгән чыганагы су алу корылмаларыннан, су чыганагын санитар саклау зоналары поясларының һәм фильтрлау вакытының ераклыгы җитәрлек булуын раслап, кимендә 1000 метр; коелар, каптажлар, чишмәләр һәм су белән тәэмин итүнең башка табигый чыганаклары файдаланыла торган авыл торак пунктларында зиратлар һәм торак пункт арасында грунт сулары агымы буенча югарырак санитар-саклау зонасы туфрак суларын чистарту нәтиҗәләре һәм лаборатория тикшеренүләре мәгълүматлары нигезендә тәэмин ителә.

4.8.11. Санитар-яклау зоналары территориясе планлаштырылырга, уңайлыклар һәм күлләр планлаштырылырга тиеш.

4.8.12. зиратларның, күмү билгеләнешендәге биналарның һәм корылмаларның санитар-яклау зоналары территорияләрендә күрсәтелгән объектларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган биналар һәм корылмалар төзү рөхсәт ителми, моңа гыйбадәт кылу объектлары да керми. Санитар-яклау зоналары һәм зиратлар территориясендә үзәкләштерелгән хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү челтәрләрен салу тыела.

4.8.13. Зиратларда, башка биналарда һәм күмү корылмаларында су белән тәэмин итү системасын күздә тотарга кирәк. Су белән тәэмин итүнең һәм канализациянең үзәкләштерелгән системалары булмаганда, шахта коеларын су сибү һәм санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә туры китереп, чүп таптыру тибындагы җәмәгать бәдрәфләрен төзү рөхсәт ителә.

4.8.14. Зиратлар, биналар һәм күмү корылмалары участокларында кимендә 20 метр киңлектәге яшел үсентеләр зонасы, автокатафалклар һәм автотранспорт стоянкалары, чүп җыю урналары, чүп-чар җыю мәйданчыклары, аларга якын килү юллары булган чүп-чар җыю мәйданчыклары каралган.

4.8.15. Зиратларны һәм күмүләрне күчергәндә территорияләрне һәм участокларны рекультивацияләү уздырырга кирәк. Торак территорияне планлаштыру өчен юк ителә торган урыннардан грунтлар файдалану рөхсәт ителми. Күмү урыны территориясен куллану аны күчергәннән соң егерме ел узгач рөхсәт ителә. Бу очракларда җирләү урыны территориясен бары тик яшел утыртмалар астында гына кулланырга мөмкин. Бу территориядә биналар һәм корылмалар төзү тыела. Зиратлар күчерелгәннән соң санитар-яклау зоналарының, шулай ук зират чоры тәмамланганнан соң яңа каберлекләр өчен ябык зиратларның күләме үзгәрешсез кала бирә.

4.8.16. Матәм йолалары йортлары торак төзелеше чикләрендә һәм торак зоналарыннан читтә урнашкан җир кишәрлекләрендә гамәлдәге яисә яңадан проектлана торган зиратлар, коммуналь зоналар территорияләрендә урнаштыралар. Матәм йолалары йортларыннан торак биналарга, дәвалау, балалар, белем бирү, спорт-савыктыру, мәдәни-агарту учреждениеләренә кадәр ераклык.

Терлек базларын урнаштыру зоналары

4.8.17. Терлек каберлекләре (биотермик чокырлар) биологик калдыкларны (хайван һәм кош үләннәрен), терлек суюу пунктларында, чүп аулауларда, ит эшкәртү оешмаларында, базарларда,

сәүдә оешмаларында һәм башка оешмаларда ачыкланган ветеринария конфискатларын яндыру яисә күмү өчен билгеләнгән; хайванның азык-төлек һәм азык булмаган чималын эшкәрткәндә алына торган башка калдыкларны. Терлек зиратлары (биотермик чокырлар) Россия Федерациясе Баш дәүләт ветеринария-спекторы тарафыннан расланган биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юкка чыгару буенча ветеринария-санитария кагыйдәләре таләпләренә туры китереп проектлана 04.12.1995 № 13-7-2/469.

4.8.18. Терлекчелек базын яисә аерым торган биотермик чокырны төзү өчен җир кишәрлеген сайлау һәм бирү җирле үзидарә органнары Татарстан Республикасы буенча Ветеринария һәм фитосанитар күзәтү буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы буенча идарәсенең санитар-эпидемиологик бәяләмәсе һәм кеше хокукларын яклау өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсенең әлеге объектларны урнаштыруга тәкъдим итүе буенча җирле үзидарә органнары үткәрә.

4.8.19. Грунт суларының тору дәрәҗәсе җир өстеннән кимендә 2 метр булырга тиеш.

4.8.20. Санитар-яклау зонасы күләме үләт базыннан (биотермик чокырдан) түбәндәгеләргә кадәр: торак, җәмәгать биналары, терлекчелек фермалары (комплекслары) - 1000 метр; терлек һәм көтүлекләр - 200 метр

4.8.21. Дәүләт ветеринария оешмалары территориясендә урнашкан биотермик чокырлар ярдәмче корылмалар составына керә. Ветеринария оешмалары чокыры һәм житештерү биналары арасындагы әлеге территориядәге ераклык регламентлаштырылмый.

4.8.22. Махсус сакланылучы территорияләрдә (шул исәптән махсус сакланылучы табигать территорияләрендә, су саклау зоналарында, су белән тәэмин итү чыганакларын саклау зоналарында) терлек каберлекләрен (биотермик чокырларны) урнаштыру катгый тыела.

4.8.23. Үләт базының (биотермик чокырның) территориясен керү капкалары кимендә 2 метр биеклектәге тавыш ишетелми торган койма белән проектлыйлар. Бөтен периметр буйлап койманың эчке ягыннан тирән траншея 0,8 - 1,4 метр һәм киңлеге 1,5 метрдан ким булмаган һәм траншея аша күчеш күпере пректлана.

4.8.24. Үләт базы янында хайваннарның үле гәүдәләрен ачу, дезинфекция чараларын, инвентарьларны, махсус киемнәрне һәм инструментларны саклау өчен бина проектлыйлар.

4.8.25. Татарстан Республикасы Баш дәүләт ветеринария инспекторы рөхсәтеннән аерым очракларда, соңгы күмү вакытыннан соң: биотермик чокырга кимендә 2 ел узды; җир чокырына - 25 елдан да ким булмаган. Сәнәгать объекты азык-төлек һәм азык-төлек продуктларын кабул итү, җитештерү һәм эшкәртү белән бәйле булырга тиеш түгел.

Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү объектларын урнаштыру зоналары

4.8.26. Җитештерү һәм куллану калдыкларын туплау, саклау, күмү һәм зарарсызландыру объектларын урнаштыруны «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы, «Экологик экспертиза турында» 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы, «Җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында» 1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы, СНиП 2.01.28-85, СанПиН 42-128-4690-88, СанПин 2.1.7.1322-03, СанН 2.2.2.2.1.1.1.1-1200 номерлы федераль законнар таләпләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Дәүләт комитетының «Экологик экспертиза турында» 2003 елның 21 июлендәге 152-ФЗ номерлы һәм коммуналь комплекслар төзү һәм калдыкларны чистарту тәртибе турында» карарын исәпкә алып, Россия Федерациясе торак пунктларын чистарту һәм коммуналь структурасын, калдыкларны төзекләндерү һәм калдыкларны чистарту өчен билгеләнгән территорияләрне чистарту һәм чистарту буенча Россия Федерациясе генераль схемаларын раслау хакында.

4.8.27. Калдыкларны урнаштыру объектларын төзү калдыклар белән эш итү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органнары тарафыннан үз компетенцияләре нигезендә бирелгән рөхсәтләр нигезендә гамәлгә ашырыла. Калдыкларны урнаштыру объектлары төзелеше урынын

билгеләү Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән тәртиптә махсус (геологик, гидрологик һәм башка) тикшеренүләр нигезендә гамәлгә ашырыла. Эксплуатацияләнүе калдыклар белән эш итүгә бәйле предприятиеләрне, биналарны, төзелешләрне, корылмаларны һәм башка объектларны төзү, реконструкцияләү, консервацияләү һәм бетерү шәһәр төзелеше эшчәнлеге, дәүләт экспертизасы турындагы законнар нигезендә уздырыла торган дәүләт экспертизасының уңай бәяләмәсе булганда рөхсәт ителә. Калдыкларны урнаштыруга һәм зарарсызландыруга бәйле объектларның проект документациясе «Экологик экспертиза турында» 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль законның 11 статьясы нигезендә дәүләт объекты булып тора.

4.8.28. Торак пунктлар, элемтә, курорт, дәвалау-савыктыру, рекреация зоналары чикләрендә, шулай ук саклау зоналарында, җир асты су объектларының су җыю мәйданнарында калдыкларны күмү тыела, алар эчәр өчен һәм хуҗалык-көнкүрешне су белән тәэмин итү максатларында файдаланыла. Файдалы казылмалар ятмалары урыннарында һәм тау эшләрен алып бару урыннарында, әгәр файдалы казылмалар ятмалары урыннарын пычрату һәм тау эшләрен алып баруның иминлеге куркынычы барлыкка килсә, калдыкларны күмү тыела. Калдыкларны урнаштыру объектларының дәүләт реестрына кертелмәгән объектларда калдыклар урнаштыру тыела.

4.8.29. Җитештерү һәм куллану калдыкларын саклау һәм күмү объектларын җитештерү һәм куллану калдыкларын (чүп яндыру һәм чүп эшкәртү объектлары) зарарсызландыру

4.8.30. Калдыклар белән эш итү объектларының санитар-яклау зоналары күләмнәре Россия Федерациясенең Баш дәүләт санитария табибының 2007 елның 25 сентябрендәге 74 номерлы «СанПиН 2.2.1.2.1.1200-03 «Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләрнең, корылмаларның санитария классификациясе» СанПиН 2.2.1.1.1200-03 санитария-эпидемиология кагыйдәләренең яңа редакциясен һәм нормативларын гамәлгә кертү турында» карары белән билгеләнде.

Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары

4.8.31. Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары (алга таба - объектлар) җитештерү калдыкларын озак вакытлар саклау, аларны күмү һәм зарарсызландыру өчен каралган, аларны эксплуатацияләүнең бөтен чорына һәм ябылганнан соң халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итү шарты белән. Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары СанПиН 2.1.1322-03, СНиП 2.01.28-85, СанПиН 2.2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә проектлана.

4.8.32. Корылмаларны, норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп, торак зонасыннан читтә һәм аерымланган территорияләрдә урнаштырырга кирәк. Объектлар торак төзелешенә карата үлчәнгән яктан урнаштырылырга тиеш.

4.8.33. Объектларны урнаштыру рөхсәт ителми: су чыганакларын санитар саклау зоналары территориясендә; дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны саклау зоналарында; халыкның күпләп ял итү зоналарында һәм дәвалау-савыктыру учреждениеләре территориясендә; ял итү зоналарында; су йөртүчән офыкларны аерып алу урыннарында; сазланучы һәм су белән тәэмин ителә торган территорияләрдә; билгеләнгән су саклау зоналары чикләрендә сулыклар һәм су агымнары чикләрендә.

4.8.34. Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү буенча полигоннар шулай ук түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителми: файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәтеннән башка; актив карст зоналарында; оползнея зоналарында; эчәргә яраклы суның җир асты чыганакларын тукландыру зонасында; рекреацион зоналар территорияләрендә; урманнар, урман парклары һәм башка яшел утыртмалар белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән, аларны яклау һәм санитария-гигиена функцияләрен үтәүче һәм халыкның ял итү урыны булган җирләрдә; Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт билгеләгән сроклар агымына кадәр органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган участокларда.

4.8.35. Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү буенча полигоннарны проектлаштырырга кирәк: торак пункт территориясенә карата пропорциональ яктан (өстенлек итүче юнәлештәге җилләр өчен); әйләнә-тирә мохитне пычратуны булдырмый торган чараларны һәм инженерлык чишелешләрен гамәлгә ашыру мөмкин булган мәйданчыкларда; эчәргә яраклы суны, балык үрчетү хуҗалыкларын су җыю урыннарыннан түбәнрәк; хуҗалык өчен булмаган яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә йә авыл хуҗалыгы җирләрендә иң начар сыйфатлы җирләрдә; аз профильле грунтлар (балчык, суглинкалар, сланецлар) булган участокларда гидрогеологик шартларга туры китереп, грунт сулары ятмалары, алар иң югары күтәрелгәндә, полигонны эксплуатацияләгәндә су күтәрелүен исәпкә алып, күмүче калдыкларның аскы дәрәҗәсеннән 2 метрдан да ким түгел. Полигон урнаштыру өчен участок җир асты сулары ятмалары дәрәҗәсе 2 метрдан артыграк булган территорияләрдә түшәлә торган токымнарның фильтрациясе коэффициенты белән урнаштырылырга тиеш

Уңайсыз гидрогеологик шартларда сайлап алынган мәйданчыкта грунт сулары дәрәҗәсенең таләп ителә торган кимүен тәэмин итә торган инженерлык чараларын күздә тоту зарур. Утырту грунтларында полигоннарны урнаштыру грунтларның утыру үзлекләрен тулысынча бетерү шарты белән рөхсәт ителә.

4.8.38. Объект участогының күләме калдыкларның җитештерүчәнлеге, төре һәм куркынычы классы, эшкәртү технологиясе, 20 - 25 елга исәпләнгән эксплуатацияләү срогы һәм аннан соңгы калдыкларны файдалану мөмкинлеге белән билгеләнә.

4.8.39. Объектлар участокларының функциональ зоналаштыру объектның билгеләнүенә һәм сыйдырышлылыгына, калдыкларны эшкәртү дәрәҗәсенә бәйле һәм аннан да ким булмаска тиеш. 2 зона (административ-хуҗалык һәм җитештерү зоналары).

4.8.40. Объектлар территориясендә калдыкларны яндыру, юу корылмалары, машина механизмнарын пропаркалар һәм зарарсызландыру өчен автоном котельня, махсус җайланмалар урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.41. Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннары составында түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк: токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводы; токсик сәнәгать калдыкларын күмү участогы; токсик сәнәгать калдыкларын ташу өчен билгеләнгән махсус автотранспорт стоянкасы.

4.8.42. Объект территориясендә калдыкларны урнаштыру СанПиН 2.1.1322-03, токсик сәнәгать калдыклары таләпләре нигезендә шулай ук СНиП 2.01.28-85 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.43. Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводын калдыкларны төп тәэмин итүче предприятиедән мөмкин кадәр кыска арага урнаштырырга кирәк.

4.8.44. Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча завод төзүнең тыгызлыгы 30 проценттан да ким булмаска тиеш.

Завод биналарының, корылмаларының һәм биналарының составы СН2.01.28-85 бүлегенең таләпләре нигезендә билгеләнә.

4.8.45. Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча заводның санитар-яклау зонасы күләмнәре һәр конкрет очракта атмосфера һавасының көтелгән пычрануы һәм атмосфера һавасына физик йогынтының исәпләүләре нигезендә, алга таба табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр үткәрелеп билгеләнә.

4.8.46. Токсик сәнәгать калдыкларын күмү участогын (алга таба - күмү участогын) әлеге нормативларның 4.8.73 - 4.8.74 п. таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк. Җирләү участогы территориясендә корылмаларны проектлау СНиП 2.01.28-85 бүлегенең таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.47. Торак пунктларга һәм ачык сулыкларга кадәр, шулай ук мәдәни-сәламәтләндерү максатларында кулланыла торган объектларга кадәр санитар-яклау зонасы күләмнәре җирле шартларны исәпкә алып, әмма кимендә 3000 метрга кадәр билгеләнә.

Күмү участогының санитар-яклау зонасында токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча завод урнаштыру, махсуслаштырылган автотранспорт һәм пычратылган яңгыр һәм дренаж суларын суырту җайланмалары урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.48. Җирләү участокларын якын араларга урнаштырырга кирәк:

200 метр - авыл хуҗалыгы җирләреннән, гомуми челтәрдәге автомобиль һәм тимер юллардан;

50 метр - ял итү максатларында файдалану өчен билгеләнмәгән урман һәм урман утыртмалары чикләреннән.

Грунт суларының, аларның физик-химик һәм бактериологик составының биеклеген калдыкларны күмү участогы территориясендә һәм аның санитар-яклау зонасында тикшереп торуны тәэмин итү өчен, кәүсәләрне күз алдында тотарга кирәк. күзәтү скважиналары СНиП 2.01.28-85 таләпләре нигезендә (8.6 п.).

4.8.49. Махсуслаштырылган автотранспорт тукталышын, кагыйдә буларак, токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводы белән янәшә урнаштырырга кирәк. Махсуслаштырылган автотранспорт стоянкасының санитар-яклау зонасы күләмнәре СанПиН 2.2.1/2.1.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә кабул ителә.

4.8.50. Махсус машиналарны һәм тейнерларны чистарту, юу һәм зарарсызландыру өчен корылмалар административ-көнкүреш биналарыннан 50 метрдан да ким булмаган ераклыктагы полигонның җитештерү зонасыннан чыкканда урнаштырылырга тиеш.

4.8.51. Завод урнаштыру һәм туктап тору өчен торак пунктның җитештерү зонасында булмаганда, токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоны объектларын бер мәйданчыкта урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.52. Җитештерү калдыкларын урнаштыру объектлары су белән тәэмин итүнең, канализациянең, чистарту корылмаларының (локаль) үзәкләштерелгән челтәрләре белән тәэмин ителергә тиеш, шул исәптән өске агымны һәм дренаж суларын «Инженерлык инфраструктурасы зонасы» бүлеге таләпләренә туры китереп чистарту өчен дә.

4.8.53. Объектларга килү юллары әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зонасы» бүлеге таләпләренә туры китереп проектлана.

Каты коммуналь калдыкларны урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары

4.8.54. Каты коммуналь калдыклар полигоннары (алга таба - ТКО) ТКОны изоляцияләү һәм зарарсызландыру өчен билгеләнгән махсус корылмалар булып тора һәм халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген гарантияләргә тиеш.

Полигоннар зурлыгы ягыннан теләсә нинди торак пунктлар өчен оештырылырга мөмкин. Торак пунктлар төркемнәре өчен үзәкләштерелгән полигоннарны проектлау тәкъдим ителә.

ТКО полигоннары 2.1.7.1038-01, Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгы тарафыннан 1996 нчы елның 2 нче ноябрендә расланган каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны проектлау, эксплуатацияләү һәм рекультивацияләү инструкцияләре таләпләре нигезендә проектлана.

4.8.55. ТКО полигоннары торак зонадан читтә, аерымланган территорияләрдә норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп урнаштырыла.

Җир кишәрлеген таратканда полигонны эксплуатацияләү срогы һәм әлеге территорияне хуҗалык куллану (рекультивация) өчен яраклы хәлгә кайтару чаралары билгеләнә.

4.8.56. Санитар-яклау зонасы - 500 метр компостирование участоклары; камилләштерелгән чүплекләр - 1000 метр тәшкил итә.

Санитар-яклау зонасы күләме, табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләрне алга таба башкарып чыгып, атмосферада зарарлы матдәләрне тарату исәбе белән төгәлләштерелергә тиеш. Зона чикләре, әгәр ул норматив зона чикләреннән чыкса, 1 ПДК изолиниясе буенча билгеләнә.

Санитар-яклау зонасында яшел үсентеләр булырга тиеш.

4.8.57. Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми:

су чыганакларын һәм минераль чыганакларны санитар саклау зоналары территориясендә; курортларны саклауның барлык зоналарында;

ярык токымнар өстенә чыгу урыннарында; су йөртүчән офыкларны аерып алу урыннарында;

халыкның күпләп ял итү һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнаштыру урыннарында. ККК полигонын урнаштыру өчен участокны сайлаганда климатогеографик һәм туфрак үзенчәлекләрен, урынның геологик һәм гидрологик шартларын исәпкә алырга кирәк.

ККК полигоннары балчыклар яки авыр суглиннар табылган участокларда урнаша, ә грунт сулары 2 метрдан артык тирәнлектә ята. 1 метрдан артык тирәнлектәге сазлык полигоны һәм

ачкычлар рәвешендәге грунт сулары чыккан участоклар өчен файдаланылмый.

4.8.58. ТКО полигоны калдыкларның бер өлешен атмосфера явым-төшемнәре белән юу һәм алар янәшәсендәге җир мәйданнарын һәм ачык сулыкларны пычрату мөмкинлеген юкка чыгара торган тигез территориядә урнашкан. Чокырлар территориясендә, аның өске катламнарыннан башлап, җир кишәрлеген ККК полигоннарына бүлеп бирү рөхсәт ителә, бу әлеге суларны ачык сулыкларга чыгару өчен өстәмә таулы каналлар урнаштыру юлы белән өске суларны җыю һәм чыгаруны тәэмин итәргә мөмкинлек бирә.

4.8.59. Полигонны үзара бәйләнештәге ике территориаль өлештән: ККК төзүдә мәшгуль территориядән һәм хуҗалык-көнкүреш объектларын урнаштыру өчен территорияләрдән проектлыйлар.

4.8.60. Хуҗалык зонасы персонал өчен көнкүреш бинасын, машиналар һәм механизмнар урнаштыру өчен стоянкаларны урнаштыру өчен проектлана. Персонал өчен кирәкле күләмдә эчә торган һәм хуҗалык-көнкүрешне су белән тәэмин итү, ризык кабул итү бүлмәсе, әлеге нормативларның «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә бәдрәф тәэмин итү күздә тотыла.

4.8.61. Хуҗалык зонасы бетонлаштырыла яисә асфальтлана, яктыртыла, җиңел киртәгә ия.

4.8.62. ККК полигонының бөтен территориясе периметры буенча 2 метрдан артык тирәнлектә җиңел киртә яки киптерү траншеясы проектлана яисә биеклеге 2 метрдан артмый. Полигон коймасында җитештерү-көнкүреш бинасы янындагы шлагбаум ясала.

4.8.63. Полигоннан чыкканда чүп-чар ташучыларның йөрү өлеше өчен бетон ванна җайланмасы белән контроль-дезинфекцияләү җайланмасы каралган. Ванна күләмнәре чүп-чар ташу калдыкларын эшкәртүне тәэмин итәргә тиеш.

4.8.64. Полигонның яшел зонасында контроль скважиналар проектлана, шул исәптән: бер контроль скважина - грунт сулары ташкыны буенча полигоннан югарырак, 1 - 2 скважина җир асты суларына ТКО туплануын исәпкә алу полигонынннан түбәнрәк.

4.8.65. Грунт суларының һәм өске суларның сыйфатын тикшереп тору буенча автотранспорт өчен керү юллары булырга тиеш.

4.8.66. ККК полигоннарына әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы» бүлеге таләпләре нигезендә килү юллары проектлана.

Кар җыю пунктларын урнаштыру зоналары

4.8.67. Торак пунктлар территорияләреннән кар-боз катламнарын җыю, саклау һәм утильләштерү, шул исәптән юллардан, ясалма корылмалардан (күперләрдән, эстакададан, юлүткәргечләрдән) пычранган кар катламын җыю, саклау һәм утильләштерү өчен махсус корылмалар – кар җыю пунктлары күз алдында тотарга кирәк.

Кар җыю пунктлары канализация системасына тоташтырылган кар өемнәре һәм кар эретү шахталары рәвешендә булырга мөмкин.

Кар җыю пунктларны проектлауны 218.5.001-2008 БДМның тармак юл методик документын кардан саклау һәм чистарту буенча методик тәкъдимнәр нигезендә, селитеб территорияләреннән, предприятиеләр мәйданчыкларыннан өслекне җыю, чыгару һәм чистарту системаларын исәпләү буенча тәкъдимнәр һәм аны су объектларына чыгару шартларын билгеләү 28.12.2005 "Су белән тәэмин итүнең, канализациянең, гидротехник корылмаларның һәм инженерлык геологиясенең фәнни-технологик институты" (ФГУПИ ВОДЕО) федераль дәүләт унитар предприятиесе тарафыннан расланган су объектларына чыгару шартларын билгеләү, шулай ук әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә норматив документлар белән тәэмин итү өлкәсендә норматив документлар нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

4.8.68. Кар көрәү пунктлары һәм аларның урнашу урыннары саны түбәндәге шартлардан чыгып билгеләнә:

кар чыгару эшләренең оперативлыгын тәэмин итү;

кар чыгарганда транспорт чыгымнарын минимальләштерү;

читкә чыгарылырга тиешле кар күләмнәрен;

канализация коллекторларының һәм чистарту корылмаларының куәтләренең үткәрү сәләтен;

аларга каршылыксыз транспорт килү тәэмин ителеше.

4.8.69. «Коры» кар суларын су объектларының су саклау зоналарында, боз капламы өслегендә һәм су объекты территориясенең сулык җыелмасында, шулай ук җир асты инженерлык челтәрләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

4.8.70. кар җыю пунктларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-яклау зонасы күләме 100 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителергә тиеш.

4.8.71. Карны «коры» итеп чыгару өчен бирелгән участок: каты өслекле; рельефка кар сулары эләкми торган бөтен периметр буйлап өем; су җыю лотоклары һәм кар суларын локаль чистарту корылмаларына күчерү системасы; бөтен периметр буйлап койма; контроль-үткәрү пункты булырга тиеш.

Карлы суларны канализациягә ташлау локаль чистарту корылмаларын алдан чистартып, норматив күрсәткечләргә кадәр башкарылырга тиеш.

4.8.72. Кар эретү шахталары (камералар) конструкциясендә барлык кышкы чорда агып төшә торган карны эретү, шулай ук кар суларын норматив күрсәткечләргә кадәр чистарту күздә тотыла.

4.8.73. Җәй көне автотранспорт стоянкасын (парковкасын) оештыру яисә башка максатлар өчен кар чистарту территориясен файдалану рөхсәт ителә.

4.9. Хәрби объектлар һәм башка режимлы территорияләр зоналары

4.9.1. Хәрби объектлар һәм башка режим территорияләре зоналары хәрби һәм башка объектларны урнаштыру өчен билгеләнгән.

Җирлекнең режимлы территорияләре зоналарыннан файдалану тәртибе, җирлекнең махсус нормативлары һәм төзү кагыйдәләре нигезендә җирле үзидарә органнары белән килештереп, федераль башкарма хакимият органнары һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан билгеләнә.

5. Җирлек инфраструктурасын формалаштыру

5.1. Социаль инфраструктура

5.1.1. Социаль инфраструктура учреждениеләренә, предприятиеләренә һәм оешмаларына гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, медицина оешмалары, социаль тәэмин итү оешмалары, яшьләр белән эшләү учреждениеләре, спорт һәм физкультура-сәламәтләндерү учреждениеләре, мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре, сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, идарә оешмалары һәм учреждениеләре, проект оешмалары, кредит-финанс учреждениеләре һәм элемтә предприятиеләре, фәнни һәм административ оешмалар һәм башкалар керә (алга таба - хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре). Милекнең барлык төрләренә һәм төрләренә хезмәт күрсәтү предприятиеләрен шәһәр төзелеше вәзгыятен, шәһәр округы, җирлек составындагы торак пунктларның планировка структурасын, бердәм хезмәт күрсәтү системасын булдыру максатларында торак районнарга һәм микрорайоннарга (кварталларга) бүлүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк.

Учреждениеләрне һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен түбәндәге факторларны исәпкә алып урнаштырырга кирәк:

аларның яшәү һәм эшләү урыннарына якынаюы;

иҗтимагый пассажир транспорты челтәре белән үзара бәйләнеш.

5.1.2. Учреждениеләрнең һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлылыгы, аларның җир кишәрлекләре күләмнәрен әлеге нормативларга 3 нче кушымтасының 4 нче таблицасында китерелгән социаль тәэмин ителешнең социаль нормативлары буенча кабул итәргә кирәк.

Җир кишәрлекләренең санын, аларның сыйдырышлылыгын, зурлыгын, микрорайон (квартал) һәм торак районына хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен урнаштыруны исәпләгәндә, халыкның төрле социаль төркемнәренең, шул исәптән физик мөмкинлекләре чикләнгән кешеләрнең ихтыяҗларын канәгатьләндерү зарурлыгыннан чыгып, әлеге нормативларга карата кимендә 4 нче таблицада китерелгән 3 нче кушымтаның социаль нормативларын кабул итәргә кирәк.

Учреждениеләрнең һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләренең сыйдырышлылыгы, аларны

урнаштыру һәм әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелмәгән җир кишәрлекләре күләмнәрен проектлауга йөкләмә буенча билгеләргә кирәк.

5.1.3. Авыл торак пунктларында вакытлыча яшәү шарты белән бакчачылык, яшелчәчелек берләшмәләренең, дача хуҗалыкларының һәм торак фондының сезонлы халыкка хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү 1 000 кешегә исәпләгәндә түбәндәге күрсәткечләр буенча кабул итәргә рөхсәт ителә:

сәүдә учреждениеләре - 80 кв.метр сәүдә мәйданы;

көнкүреш хезмәте күрсәтү учреждениеләре - 1,6 эш урыны;

янгын депосы - 0,2 янгын сүндерү автомобиле.

5.1.4. Хезмәт күрсәтү системасын формалаштырганда учреждениеләр һәм объектлар, шул исәптән көндәлек, педагогик һәм эпизодик хезмәт күрсәтүнең түбәндәге дәрәҗәләре күздә тотылырга тиеш:

көндәлек хезмәт күрсәтү - халыкка атнасына кимендә бер тапкыр килүче учреждениеләр һәм предприятиеләр, яки халыкның яшәү һәм эшләү урыннарына турыдан-туры якын җирдә урнашкан учреждениеләр һәм предприятиеләр;

вакытлы хезмәт күрсәтү - халыкка кимендә айга бер тапкыр килүче учреждениеләр һәм предприятиеләр;

эпизодик хезмәт күрсәтү - халыкка айга кимендә бер тапкыр килгән учреждениеләр һәм предприятиеләр (махсуслаштырылган уку йортлары, хастаханәләр, универмаглар, театрлар, концерт һәм күргәзмә заллары һ.б.).

Хезмәт күрсәтү төрләре буенча объектлар исемлеге әлеге тивларга карата 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында китерелгән.

5.1.5. Көндәлек хезмәт күрсәтү объектларын микрорайон (квартал) территориясенә башка функциональ билгеләнештәге территорияләр әйләнәсендә урнаштырыла торган торак, катнаш торак төзелеш төркеме проектлаганда һичшиксез урнаштыру.

Төркем микрорайон составында урнашкан очракта, көндәлек хезмәт күрсәтү объектлары һәм алар белән тәэмин ителеш күрсәткечләре периодик хезмәт күрсәтү объектлары белән тәэмин ителешнең суммар күрсәткечләренә керә.

5.1.6. ориентир буенча исәпләүләр өчен учреждениеләрнең һәм предприятиеләрнең аз катлы торак төзелеше территорияләрендә хезмәт күрсәтү саны һәм сыйдырышлылыгы күрсәткечләре 28 нче таблица нигезендә кабул ителергә рөхсәт ителә.

28 нче таблица

Аз катлы торак төзелеше территорияләренә хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең санын һәм сыйдырышлылыгын билгеләү

Учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре	Күрсәткечләр	Җир участокларының күләмнәре
1000 кешелек мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, урыннар	Демографик структура буенча 1 - 6 яшьлек яшь төркеменең 85 проценты чикләрендә - якынча 52; 100 процент күләмендә колачлау - якынча 62 процент.	Демографик структура буенча 1 - 6 яшьлек яшь төркеменең 85 проценты чикләрендә - якынча 52; 100 процент күләмендә

1000 кешелек гомуми белем бирү оешмалары, урыннар	Демографик структура буенча 7 - 18 яшьлек яшь төркеменең 100 процентын - якынча 91 процентын колачлый.	Гомуми белем бирү оешмасында, укучыларда: 1 укучыга 40 тан артык 400 - 50 кв. метр; 1 укучыга 400 дән артык 500 - 60 кв. метрга кадәр; 1 укучыга 600 дән 800 - 40 кв. метрга кадәр; 1 укучыга 800дән артык 1100 - 33 кв. метрга кадәр; 1 укучыга 1100 - 1500 - 21 кв. метрдан артык; 1500 дән 2000 - 1 укучыга 17 кв. метрга кадәр; 2000-16 кв. метрдан
Спорт-ял итү комплексы, 1000 кешегә гомуми мәйдандагы кв.метр	300	Объектка 0,2 - 0,5 гектар
Амбулатор-поликлиника учреждениеләре: поликлиникалар, сменага 1000 кешегә бару; амбулаторияләр, гомуми мәйданның кв.метры	22 50	Бер сменага 100 гектарга 0,1 гектар булса да, объектка 0,5 гектар туры килә. Объектка 0,2 гектар
Аптекалар, 1000 кешегә гомуми	50	Объектка 0,2 - 0,4 гектар
Аптека киосклары, гомуми мәйданы 1000 кешегә кв.метр	10	Объектка 0,05 гектар
Көндәлек сәүдә предприятиеләре, 1000 кешелек сәүдә мәйданының кв.метры: азык-төлек кибетләре азык – төлек булмаган	Барлыгы - 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә, шул исәптән 70 кв.метр - хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан - муниципаль район чикләрендә. Барлыгы - 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә, шул исәптән 30 кв.метр - хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан - хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, муниципаль район чикләрендә	0,2 - 0,3 гектара на объект
1000 кешегә көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, эш урыннары	2	Объектка0,15 гектар

Учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре	Күрсәткечләр	Җир участокларының күләмнәре
Элемтә бүлеге, объект	1	Объектка 0,1 - 0,15 гектар
Банк бүлеге, гомуми мәйданның кв.метры 1000 кешегә	40	
Тәртип саклау буенча сайлау пункты, объектлар	1	Объектка 0,1 - 0,15 гектар
Административ үзидарә үзәге	1	
Искәрмә: 1.Гомуми белем бирү оешмалары түбәндәгеләрне урнаштыра: төп һәм урта гомуми белем бирү - халык саны кимендә 2 мең кеше булган җирлекләрдә, башлангыч гомуми белем бирү - халык саны кимендә 500 кеше. 2. Поликлиникаларны урнаштыру якындагы торак массивлары территориясендә, норматив файдалану мөмкинлеге үтәлгәндә, күздә тотылырга мөмкин.		

5.1.8. Аз катлы торак төзелеше территорияләрендә хезмәт күрсәтүне оештыру өчен, шәһәр һәм авыл торак пунктларында оешмаларны, учреждениеләрне һәм предприятиеләрне, күбесенчә беренче һәм цоколь (мәктәпкәчә мәгариф оешмаларыннан тыш) катларда урнашкан һәм торак йортларның торак өлешләреннән аерымланган биналарын урнаштырган индивидуаль эшчәнлек формасын кулланып, урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта төзелгән учреждениеләрнең гомуми мәйданы 150 кв. метрдан артмаска тиеш. Күрсәтелгән учреждениеләр һәм предприятиеләр үзәктә эшләү әһәмиятенә ия булырга һәм торак белеменең үзәк өлешенә урнаштырылырга мөмкин.

5.1.9.Автомобильләрне ремонтлау һәм прокатлау буенча төзелгән һәм кушып төзелгән остаханәләр, көнкүреш техникасын ремонтлау, шулай ук ритуаль хезмәт күрсәтүләр биналары белән торак зонасы читендә урнаштырырга кирәк.

5.1.10 Халык сәламәтлегенә зарарлы йогынты ясый торган төзелгән предприятиеләрне (рентген кабинетлары, аппаратлар (СанПиН 2.6.1.1192-03 таләпләре нигезендә стоматологик таләпләрдән тыш), төзелеш материаллары кибетләрен, москатель-химик һ.б. кибетләрне урнаштыру, аз катлы төзелеш территориясендә рөхсәт ителми.

5.1.11.Авыл торак пунктлары территориясендә учреждениеләрне һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен һәр торак пунктта беренче зарури объектларга бүлүне, 50 кешедән башлап, җирлекнең административ үзәгендә урнашкан югары дәрәҗәдәге база объектларын күздә тотарга кирәк. Авыл халкына көндәлек хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

5.1.12 учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре тарафыннан тиешле дәрәҗәдә тәэмин ителешне, халыкның категорияләре буенча колачлау дәрәҗәсен һәм җир кишәрлекләре күләмнәрен исәпләү әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

Әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелмәгән учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре өчен җир кишәрлекләренең урнашу санын, урнашу шартларын һәм күләмен проектлауга йөкләмә буенча билгеләргә кирәк.

5.1.13 Авыл торак пунктларында учреждениеләрнең һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләренең санын, составын һәм сыйдырышлылыгын билгеләгәндә өстәмә рәвештә зонада урнашкан башка торак пунктлардан килүче халыкны өстәмә рәвештә 30 минуттан да артык булмаган урынга күчерергә кирәк.

5.1.14.Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү объектларын проектлаганда, аларны көндәлек, вакытлы һәм эпизодик хезмәт күрсәтү объектларына бүлү системасын исәпкә алырга кирәк.

5.1.15. Көндәлек (якынча) хезмәт күрсәтүнең социаль әһәмиятле объектларының минималь тәэмин ителеше объектлары исемлеге һәм исәп күрсәткечләре 30 нчы таблицада китерелде.

30 нчы таблица

Көндәлек (якынча) хезмәт күрсәтүнең социаль әһәмияткә ия объектларының исемлеге һәм минималь тәэмин ителешенең исәп күрсәткечләре

Предприятиеләр һәм учреждениеләр	**Үлчәү берәмлекләре**	**Минималь тәэмин ителеш**
Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары	1000 кешегә урын	Демографик структура буенча 1 - 6 яшь төркеменең 85 процентын колачлау
Гомуми белем бирү оешмалары	1000 кешегә урын	Демографик структура буенча 7 - 18 яшьлек яшь төркеменең 100 процентын колачлый
Азык-төлек Кибетләре	1000 кешегә сәүдә мәйданының кв.метры	Барлыгы - 4 нче таблица 3 нче кушымта нигезендә , шул исәптән 100 кв.метрга кадәр - 2000 метрга хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан. - хезмәт күрсәтү радиусыннан читтә, муниципаль район чикләрендә
Азык-төлек булмаган беренче кирәк булган товарлар кибетләре	1000 кешегә сәүдә мәйданының кв.метры	Барлыгы - 4 нче таблица 3 нче кушымта нигезендә, шул исәптән 200 кв.метрга кадәр - 2000 метрга хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан. - хезмәт күрсәтү радиусыннан читтә, муниципаль район чикләрендә
Җәмәгать туклануы предприятиеләре	1000 кешегә урын	8
Аптека пункты	торак төркеменә объектлар	1
Элемтә бүлеге	торак төркеменә объектлар	1
Банк бүлеге	1000 кешегә операция урыны	1
Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре (остаханәләр, ательелар, чәчтарашханә һ.б.)	1000 кешегә эш урыннары	2
кер юу, химик чистартукабул итү пункты	торак объектларына төркем	1
Мәдәният учреждениеләре	1000 кешегә гомуми мәйданның	50
Көндәлек хезмәт күрсәтү спорт-тренажер залы	1000 кешегә идән мәйданы кв. метры	70-80

Тәртип саклау пункты	Торак төркемгә гомуми мәйданның кв.метры	10
Иҗтимагый бәдрәфләр	1000 кешегә приборлар	1
Искәрмә: 200 дән азрак кеше яшәгән авыл торак пунктларына башлангыч сыйныфлар белән берләштерелгән мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын күз алдында тотарга кирәк. Мондый оешмаларның минималь тәэмин ителешен һәм аларның сыйдырышлылыгын проектлауга бирем буенча җирле шартларга бәйле рәвештә кабул итәргә кирәк.		

5.1.16. Һәр торак пунктта яшәүчеләрне беренче зарури хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин итү җәяүлеләр йөри алу мөмкинлеге чикләрендә 30 минуттан да артмаска тиеш (2 - 2,5 чакрым). Югары хезмәт күрсәтү дәрәҗәсендәге учреждениеләрне, шул исәптән вакытлы учреждениеләрне, урнаштыру җирлек чикләрендә җәяүлеләр йөри алырлык 60 минуттан да артык булмаган яисә муниципаль район үзәгендә - учреждениеләр һәм вакытлы хезмәт күрсәтү предприятиеләре тупланунының төп үзәгендә булырга тиеш.

5.1.17. Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү радиуслары:

мәктәпкәчә белем бирү оешмалары - 500 метр;

гомуми белем бирү оешмалары:

белем бирүнең I баскыч укучылары өчен - җәяүлеләр өчен 2 километр һәм транспорт белән барып җитү мөмкинлегенең 15 минутыннан да артык булмаган өлеше (бер якка);

II һәм III баскыч укучылары өчен - җәяүлеләр өчен 4 километрдан артык булмаган һәм транспорт белән барып җитү мөмкинлегенең 30 минутыннан да артмаган (бер якка).

Укучыларга II - III баскычларга хезмәт күрсәтүнең чик радиусы 15 километрдан артмаска тиеш;

сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре - 2000 метрга;

поликлиникалар, амбулаторияләр, фельдшер-акушерлык пунктлары һәм даруханәләр - җәяүлеләр-транспорт белән тәэмин ителешнең 30 минуттан артык булмавы.

5.1.18.Оешмадан 1 чакрым ераклыкта яшәүче авылның гомуми белем бирү оешмалары укучыларына транспорт хезмәте күрсәтелергә тиеш. Укучыларны ташу балаларны йөртү өчен билгеләнгән транспортта башкарыла.

Укучыларның җыелу урынына иң ерак җәяүле килүе тукталыштан 500 метрдан да артмаска тиеш.

Транспортны туктату өч яктан әйләндереп алынган урын белән җиһазландырылачак, юлның машина юлыннан киртә белән ныгытылган, юл ягыннан 250 метрдан да ким булмаган өслекле.

Транспорт хезмәте күрсәтүнең иң чик мөмкинлеге ераклыгында, шулай ук уңайсыз һава шартлары булганда транспорт белән тәэмин ителмәгән очракта, учреждениенең гомуми сыйдырышлылыгы урынының 10 проценты исәбеннән мәктәп яны интернаты (СП 42.13330-2011) каралган.

5.1.19. Нормалаштырыла торган санитария-гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча учреждениеләрне һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен урнаштырганда иминлек шартлары «Әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм әлеге нормативларның «Янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

5.1.20. Торак биналарның, гомуми белем бирү мәктәпләренең, мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының һәм дәвалау учреждениеләренең җир кишәрлекләре чикләреннән авыл җирлекләрендә хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең чикләренә кадәр минималь ара, торак пунктларны инсоляция һәм яктырту исәпләүләре, янгынга каршы һәм көнкүреш өзеклекләрен үтәү нигезендә кабул итәргә кирәк, ләкин 31 нче таблицада китерелгәннән ким түгел.

31 нче таблица.

Торак биналарның, гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмаларының җир кишәрлекләре чикләреннән алып хезмәт күрсәтү предприятиеләренең җир кишәрлекләре чикләренә кадәр минималь ара

Оешмаларның, учреждениеләрнең һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләренең җир кишәрлекләре чикләре	Учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре биналарыннан (кишәрлекләре чикләреннән) ераклык, метрлар		
	кызыл сызыкка кадәр	торак биналарның җир кишәрлекләре чикләренә кадәр	гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмалары чикләренә кадәр
Мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалалары (бина стеналары)	10	инсоляция, яктылык нормлары һәм янгынга каршы таләпләр буенча	
Икенчел чимал кабул итү пунктлары	-	20	50
Янгын сүндерү депосы	10	50	50
Традицион җирләү зираты, гектар:			
10 га кадәр;	6	100	500
10нан 20 гә кадәр;	6	300	500
20дән 40 ка кадәр	6	500	500
Крематорияләр:			
бер камеры мич белән әзерлек һәм йола процессларыннан башка;	6	500	500
мичләр саны бердән артык булганда	6	1000	1000
Ябык зиратлар (соңгы күмүдән соң 25 ел узгач) һәм мемориал комплекслар, колумбарилар, кремациядән соң күмү зираты	6	100	100
Искәрмә: 1. Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары участоклары җайга салынмый торган хәрәкәт белән турыдан-туры урамнарга тоташтырырга тиеш түгел. 2. Икенчел чималның кабул итү пунктларын яшел утыртмалар полосасы белән аерырга кирәк. аларга автомобиль транспорты өчен керү юлларын күздә тоту. 3. Яңа урнашкан хастаханәләрнең участоклары турыдан-туры магистраль урамнарга кушылырга тиеш түгел.			

5.1.21. Территорияне планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләгәндә социаль әһәмиятле объектларның төп төрләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләре нигезендә, шулай ук әлеге нормативларның 5.1.28 - 5.1.34 п.

5.1.22. Социаль әһәмиятле объектлар территорияләреннән сәнәгать, коммуналь, авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, транспорт юлларына һәм магистральләргә кадәр аралар күрсәтелгән объектларның һәм корылмаларның санитар-яклау зоналарына таләпләр нигезендә билгеләнә.

Санитар-яклау зоналары территориясендә объектларны урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.23. 5.1.27 п. күрсәтелгән объектлар территориясенә керү һәм керү юллары, хуҗалык корылмаларына бару юллары, чүп җыю өчен контейнер мәйданчыгына керү әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Хезмәт күрсәтү предприятиеләре территориясенә керү һәм керү юллары, хуҗалык корылмаларына илтә торган юллар,

5.1.24. Социаль әһәмияткә ия объектлар территориясе аша магистраль инженерлык коммуникацияләре (су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, электр белән тәэмин итү) узарга тиеш түгел.

Объектларны инженер ягыннан тәэмин итү "Инженерлык инфраструктурасы зоналары" бүлеге таләпләренә туры китереп проектлана.

5.1.25. Норматив санитария-гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча оешмаларны, учреждениеләрне һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен урнаштырганда иминлек шартлары әлеге нормативларның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм «Янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

5.1.26. Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары биналарын урамнардан еракта урнашкан торак микрорайоннарының квартал эчендәге территорияләрендә шау-шу һәм атмосфера һавасының пычрануын тәэмин итә торган арага санитария кагыйдәләре һәм нормативлар таләпләренә урнаштырырга кирәк. Мәктәпкәчә оешма участогы чигеннән юлга кадәр кимендә 25 метр булырга тиеш.

Мәктәпкәчә оешмалар объектларын төзү өчен җир кишәрлекләрен бирү санитария кагыйдәләренә туры килүе турында санитар-эпидемиологик нәтиҗә булган очракта рөхсәт ителә.

Урынның катлаулы рельефларында балалар өчен уен мәйданчыкларының су басуын һәм пычрануын кисәтү өчен, су ташу һәм яңгыр суларын мәктәпкәчә белем бирү оешмасы участогыннан чыгару күздә тотыла.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары участокларын аэрацияләү шартлары буенча өстенлек итүче җил агымнары, аэродинамик күләгә тизлеге түбән булган зонада урнаштыралар.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары төрләре СанПиН 2.4.1.2660-10 нигезендә билгеләнә.

5.1.27. мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының минималь тәэмин ителеше әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

Җир кишәрлегенең мәйданы әлеге нормативларга 3 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә.

5.1.28.Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары торак төзелеш зонасында, предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-яклау зоналарыннан читтә, санитар шартлаулар, гаражлар, автостоянкалар, автомагистральләр, тимер юл транспорты объектлары, очып китү һәм һава транспорты утырту маршрутларында урнашырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарын урнаштырганда, инсоляциянең норматив дәрәҗәләрен тәэмин итү һәм биналарны һәм уен мәйданчыкларын табигый яктырту өчен торак һәм иҗтимагый биналардан санитар аермалар сакланырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының яңа төзелә торган объектлары аерым урнашкан бинада урнаштырырга тәкъдим ителә. Мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының сыйдырышлылыгы проектлауга бирем белән билгеләнә.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары биналары торак йортларга, административ һәм иҗтимагый билгеләнештәге биналарга (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш), шулай ук торак йортларга төзелгән һәм торак йортларга, административ иҗтимагый билгеләнештәге биналарга (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш) төзелгән аерым урнашкан булырга мөмкин.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын торак йортларга төзелгән биналарда, төзелгән-янкормалы биналарда (яисә корылган) балалар өчен мөстәкыйль керү урыны булган һәм автотранспорт өчен чыгу (керү) урыны булган аерым территориядә урнаштыру рөхсәт ителә.

5.1.29. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасы өч каттан да артык булмаган биеклеккә ия булырга тиеш. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарының өченче катында өлкән мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен төркемнәр, шулай ук балалар белән эшләү өчен өстәмә биналар урнаштырырга тәкъдим ителә.

3 яшькә кадәрге балалар өчен төркем ячейкалары 1 нче катта урнашкан.

5.1.30. Мәктәпкәчә оешма территориясендә түбәндәге функциональ зоналар аерып күрсәтелә:

уен зонасы;

хуҗалык зонасы.

Уен һәм хуҗалык зонасы арасындагы ераклык 3 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.1.31. Уен территориясе зонасы үз эченә ала:

төркем мәйданчыклары - һәр төркем өчен индивидуаль - кечкенә һәм иртә яшьтәге балалар өчен 1 балага 7 кв. метрдан да ким булмаган (3 яшькә кадәр) һәм мәктәпкәчә яшьтәге 1 балага 9 кв. метрдан да ким булмаган (3 яшьтән 7 яшькә кадәр) һәм төркем изоляциясе принцибын үтәгән килеш; физкультура мәйданчыгы (бер яки берничә).

Ясле яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары әлеге төркемнәр биналарыннан чыгу юлларына якын урнашкан.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының төркемле һәм физкультура мәйданчыклары инсоляциясенең озынлыгы торак һәм иҗтимагый биналар һәм территорияләр биналарының инсоляциясенә һәм кояштан саклауга карата гигиена таләпләре нигезендә билгеләнә (СанПиН 2.4.30049-13).

Балаларны кояштан һәм явым-төшемнән яклау өчен һәр төркем мәйданчыгында бер балага кимендә 1 кв. метр мәйданлы күләгә навесы урнаштыралар. 15 кешедән ким булган төркемнәр өчен күләгә навесының мәйданы 20 кв.метрдан да ким булмаска тиеш.

Күләгәдәге навесларны агачтан яки башка төзелеш материалларыннан ясалган, балаларның сәламәтлеге өчен зарарсыз булган идәннәр белән җирдән кимендә 15 сантиметр ераклыкта җиһазландырырга тәкъдим ителә.

Ясле һәм мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен күләгә навеслары өч яктан киртәләнә, киртәнең биеклеге 1,5 метрдан да ким булмаска тиеш.

Ясау бәйрәме көннәрендә 2 яшькә кадәрге балалар өчен уен коралларын мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасына тоташтырырга һәм ял яки йокы оештыру өчен веранда буларак кулланырга рөхсәт ителә. Биналарга терәлеп торучы күләгә навеслары төркем ячейкалары бүлмәләрен күләгәләргә һәм табигый яктылыкны төшерергә тиеш түгел.

5.1.32. Хуҗалык зонасы ашханәнең җитештерү бүлмәләренә керә торган якта урнашырга һәм урамнан мөстәкыйль керергә тиеш.

Килеп туган (тыгыз) шәһәр төзелеше шартларында урамнан мөстәкыйль керү булмау рөхсәт ителә. Хуҗалык зонасы территориясенә мөстәкыйль рәвештә керү мөмкинлеге булмаган очракта, автотранспортның хуҗалык мәйданчыгына керү юлы мәктәпкәчә белем бирү оешмасында балалар булмаган чорда гамәлгә ашырыла.

Хуҗалык зонасы территориясендә урын-җир кирәк-яракларын киптерү һәм келәм эшләнмәләрен чистарту урыннары каралырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә яшелчәсаклагыч урнаштырылырга мөмкин.

Хуҗалык зонасында бинадан кимендә 15 метр ераклыкта чүп җыю мәйданчыгы җиһазландырылачак. Каты өслекле мәйданчыкта капкачлы контейнерлар урнаштырыла. Мәйданчык күләме контейнерларның нигезләнгән мәйданыннан артып китәргә тиеш. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю өчен башка махсус конструкцияләр куллану, шул исәптән аларны торак төзелешенең контейнер мәйданчыкларында мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе белән чиктәш урыннарда урнаштыру да рөхсәт ителә.

5.1.33. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерү төзелештән азат территориянең кимендә 50 процентын исәпләп чыгаруны күздә тота. Яшел утыртмаларны төркемле мәйданчыкларны хуҗалык зонасыннан аерып алу өчен кулланалар. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка кыскартырга рөхсәт ителә.

Агачлар 15 метр ераклыкта түгел, ә куаклар мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасыннан 5 метр ераклыкта утыртыла. Территорияне яшелләндерү вакытында балалар арасында агуланулар, шулай ук чәнечкеле куаклар барлыкка килүне кисәтү максатларында агулы җимешле агач һәм куаклар утыртылмый.

Периметр буенча мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе яшел үсентеләр коймасы һәм полосасы белән яңартыла.

5.1.34. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары салкын һәм кайнар су белән тәэмин итү, канализация системалары белән җиһазланган булырга тиеш. Су белән тәэмин итү һәм мәктәпкәчә оешмаларны канализацияләү үзәкләштерелгән булырга тиеш.

Торак пунктта үзәкләштерелгән су белән тәэмин ителеш булмаганда (салкын һәм кайнар) мәктәпкәчә белем бирү оешмасында су азык-төлек блогына, медицина блогы бүлмәләренә, кер юу (кер юу), барлык төркемле ячейкаларга бәдрәф бирү тәэмин ителә.

Мәктәпкәчә оешмалар биналары каналлаштырылган районнарда чүп-чар җыю яки локаль чистарту корылмалары корылган очракта эчке канализация белән җиһазландырылачак.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары биналары җәмәгать биналарында һәм корылмаларында җылылык, вентиляция һәм һаваны кондиционлаштыру таләпләре нигезендә җылылык һәм вентиляция системалары белән җиһазландырыла. Күчмә җылыту приборларын, шулай ук инфракызыл нурланыш белән җылыткычларны куллану рөхсәт ителми.

5.1.35. Керү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясенә керү, машина үтү, хуҗалык корылмаларына чыгу, чүп җыю өчен контейнер мәйданчыгына керү каты өслекле (асфальт, бетон һ.б.) булырга тиеш.

Терәк-хәрәкәт аппараты бозылган балалар өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә юл һәм тротуарларның тайпылышы 5 проценттан артмый, ә аларның киңлеге 1,6 метрдан да ким түгел. Борылышта һәм 6 метр саен алар ял итү өчен мәйданчыклар булырга тиеш.

Сукырлар һәм начар күрүчеләр өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә балаларның йөрү куркынычсызлыгы өчен йөрү юллары киңлеге кимендә 3 метр булырга һәм ике дәрәҗәдәге киртәгә ия булырга тиеш: 90 сантиметр биеклектә култыкса һәм 15 сантиметр биеклектә планка.

Яктырту балалар йөргәндә киртә булырга мөмкин булган барлык предметлар өчен дә каралган: агачлар, куаклар, баганалар һәм башкалар.

Урам чатлары янында, биналар янында, баганалар һәм башка киртәләр янында борылышлар янында юлның акрынаюы өчен сигнал булып торучы өслекләрнең эре бөртекле структурасы булырга тиеш. Асфальт юлларның киңлеге нинди булуга карап, дугасыман профиль булырга тиеш (юлның уртасын ян-яклардан 5 - 15 сантиметрга югары күтәрәләр).

5.1.36. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмалары биналарын шәһәр урамнарыннан читтәге торак микрорайоннарның квартал эчендәге территорияләрендә шау-шу һәм атмосфера һавасының пычрануы дәрәҗәләренең санитария кагыйдәләре һәм нормативлары таләпләренә туры килүен тәэмин итә торган арага урнаштыралар (СанПиН 2.4.2.2821-10).

5.1.37. Гомуми белем бирү оешмаларының минималь тәэмин ителеше әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

5.1.38. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмаларының Тамашачылар саны бары тик бер сменага гына исәпләнергә тиеш (СанПиН 2.4.2.2821-10).

5.1.39. Участок территориясе 1,5 метр биеклектәге койма белән әйләндереп алынырга һәм аның буенда яшел утыртмалар булырга тиеш.

Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын исәпләп чыгару күздә тотыла. Гомуми белем бирү оешмасы территориясен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметү рөхсәт ителә. Агачлар 15 метрдан да ким булмаган ераклыкта, ә куаклар гомуми белем бирү оешмалары биналарыннан кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

Участокны яшелләндерү вакытында агулану килеп чыгуны булдырмау максатларында агулы җимешле агач һәм куаклар утыртылмый.

5.1.40. Гомуми белем бирү оешмасы территориясендә түбәндәге зоналарны аерып күрсәтәләр: ял зонасы, физкультура-спорт һәм хуҗалык зоналары. Уку-тәҗрибә зонасы бүленеп бирелә.

Уку-тәҗрибә зонасын оештырганда физкультура-спорт зонасын һәм ял итү зонасын кыскарту рөхсәт ителми.

34 нче таблица

Функциональ зоналарның мәйданын билгеләү

№ п/п	**Зоналар**	**Үлчәү берәмлеклә-ре**	Мәгариф оешмаларрының мәйдан					
			башлангыч гомуми белем	төп гомуми белем	урта гомуми белем бирү һәм интернат оешмаларында			
			1 объект (4 класс)	1 объект (9 классов)	1 объект (11 классов)	2 объект (22	3 объект (33	4 объект (22 + 22
1	Физкульт	1 нче	850/213	5450/6	5610/51	6140/	7760/	7920/1

	ура- спорт	сыйныфка зона кв.метр		05	0	280	235	80
2	Уку-укыту тәҗрибәле	1 нче сыйныфка зона кв.метр	240/60	1008/112	1200/109	1430/65	1980/60	2508/57
3	Ял итү	1 нче сыйныфка зона кв.метр	480/120	700/78	700/78	1400/64	2100/64	2800/64
4	Хуҗалык эшләре	1 нче сыйныфка зона кв.метр	500/125	500/56	500/45	625/28	750/2	750/17
Оешмага барлыгы		1 нче сыйныфка зона кв.метр	2070/518	7658/851	8010/728	9595/436	12590/382	13378/318

5.1.41. Традицион типтагы интернат оешмаларының сыйдырышлылыгы 300 урыннан артмаска, балалар йортларының оптималь сыйдырышлылыгы - 60 урыннан артмаска тиеш.

5.1.42. Җир участогы коры, яхшы җилләтелә торган һәм инсолирлана торган булырга, кимендә ике керү юлы (төп һәм хуҗалык юлы), уңайлы килү юллары һәм биеклеге кимендә 1,6 метр булган киртәләр булырга тиеш.

5.1.43. Участокны яшелләндерү интернат учреждениесе территориясенең гомуми мәйданының кимендә 50 процентын исәпләп чыгаруны күздә тота.

Периметр буенча киңлеге 6 метр булган яшел утыртмалар полосасын күздә тотарга кирәк, икенче яктан - 1,5 метр.

Агачлар 10 метрдан да ким булмаган ераклыкта, куаклар бинадан кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

Участокны яшелләндерү вакытында агулану килеп чыгуны булдырмау максатларында агулы җимешле агач һәм куаклар утыртылмый.

5.1.44. Интернат оешмаларының җир кишәрлегендә түбәндәге функциональ зоналар проектлана:

төзелеш зонасы;

физкультура-спорт;

укыту-тәҗрибә;

ял зонасы;

хуҗалык зонасы.

Торак урыннарның составы һәм мәйданнары 2.4.990-00 таләпләре нигезендә билгеләнә.

Бина тыгыз төзелеш шартларында урнаштырылган очракта, җир кишәрлеге зоналары составы проектлауга бирем белән билгеләнә.

Функциональ зоналарның мәйданын 31 нче таблица нигезендә 1 нче сыйныфка исәпләнгән күрсәткечләр буенча кабул итәргә тәкъдим ителә.

5.1.45. катнаш типтагы интернат оешмаларында мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары зонасы аерылып тора. Төркем мәйданчыгының мәйданы 1 балага 7,2 кв.метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителә.

5.1.46. Авыл торак пунктларында урнашкан интернат оешмалары өчен әлеге учреждениеләр янында ярдәмче хуҗалык өчен зона бүлеп бирелә. Шул ук вакытта ярдәмче хуҗалыклардан торак биналарга кадәр ара, җирле шартларны исәпкә алып, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт идарәсенең территориаль бүлеге белән килештерелә.

5.1.47. Физкультура-спорт зонасы мәйданчыкларын төзү һәм җиһазлау балаларның үсүенә һәм яшьләренә туры килергә һәм уеннар һәм дәресләр вакытында балаларның имгәнү мөмкинлеген юкка чыгарырга тиеш.

Физкультура-спорт зонасын интернат оешмалары биналарының уку бүлмәләре тәрәзәсе ягыннан урнаштырырга кирәкми.

Туплы уеннар һәм спорт снарядлары ыргыту мәйданчыкларын бина тәрәзәсеннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк; 3 метр биеклектәге мәйданчыклар киртәләнсә, алардан 15

метрга кадәр ара кыскартылырга мөмкин, физкультура-спорт шөгыльләренең башка төрләре өчен мәйданчыклар кимендә 10 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

5.1.48. Ял итү зонасы яшелләндерелергә һәм тавыш чыганакларыннан (спорт мәйданчыклары, автостоянкалар, остаханәләр) еракта урнашырга тиеш.

5.1.49. Хуҗалык зонасы мәйданын 1 кешегә 3 кв.метр исәбеннән алырга кирәк.

Хуҗалык зонасын төркемле һәм физкультура мәйданчыкларыннан ерактагы җир кишәрлеге чигендә урнаштырырга һәм калган территориядән яшел утыртмалар белән аерырга кирәк.

Хуҗалык зонасында урамнан мөстәкыйль керү булырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә: ягулык саклагычы, су белән тәэмин итү корылмалары (су белән тәэмин итү бәяләре булмаганда), автостоянка, яшелчәсаклагыч, склад бинаалары урнаштырылырга мөмкин.

5.1.50. Хуҗалык зонасында чүп җыючылар өчен интернат учреждениесе бинасыннан кимендә 25 метр ераклыкта бетон мәйданчык каралган. Мәйданчык күләме чүп-чар җыючының нигезе һәр яктан 1,5 метрга артыграк булырга тиеш.

5.1.51. Су белән тәэмин итү һәм интернат оешмаларын канализацияләү җирле котельныйлардан үзәкләштерелгән, җылылык белән тәэмин итү булырга тиеш.

Автономияле җылылык куллану рөхсәт ителә.

Сууткәргечнең үзәкләштерелгән челтәрләре булмаганда һәм канализация булмаганда, су белән тәэмин итүнең һәм канализациянең җирле системалары проектлана.

5.1.52. Балаларга өстәмә белем бирү оешмаларын (балалар иҗаты йортлары, яшь техниклар станцияләре, яшь натуралистлар, яшь туристлар, балалар-яшүсмерләр спорт мәктәпләре, балалар сәнгать мәктәпләре, музыка, сәнгать, хореография мәктәпләре) торак пунктлар территориясендә урнаштырырга, аларны яшәү һәм уку урыннарына якынайтырга, кагыйдә буларак, җәмәгать пассажир транспорты челтәре белән үзара бәйләнештә иҗтимагый үзәкләр составында урнаштырырга кирәк.

5.1.53. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары, шулай ук аларның җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 9 нчы кушымта нигезендә билгеләнә.

Мәктәптән тыш учреждениеләрдән файдалану өчен түбәндәгеләр кабул ителә: авыл торак пунктлары өчен - проектлауга йөкләмә буенча. Мөмкин булган транспорт белән тәэмин ителеш - 30 минуттан да артык түгел (бер якка).

5.1.54. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары биналарыннан кызыл сызыкка кадәр араны гомуми белем бирү мәктәпләре биналары буларак кабул итәргә кирәк.

5.1.55. Участок территориясе 1,2 - 1,5 метр биеклектәге койма белән яисә яшел утыртмалар белән чикләнергә тиеш.

Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын исәпләп чыгару күздә тотыла.

Участокны яшелләндерү вакытында агулану килеп чыгуны булдырмау максатларында агулы җимешле агач һәм куаклар утыртылмый.

5.1.56. Чүп җыю урыннарын хуҗалык зонасында тәрәзә һәм бина ишекләреннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

5.1.57. Дәвалау-профилактика оешмалары (алга таба - ЛПО) СанПиН 2.1.3.2630-10 таләпләренә туры китереп урнаштырыла.

ЛПО туфракны санитар-химик, микробиологик, паразитологик күрсәткечләр, радиация факторы буенча урнаштыру участогында гигиена нормативларына, атмосфера һавасында зарарлы матдәләр микъдары, электр магнит нурланышы дәрәҗәсе, шау-шу, вибрация, инфразвука гигиена нормативларыннан артып китмәскә тиеш.

5.1.58. Психиатрия, йогышлы авырулар, шул исәптән туберкулез, профиль стационар торак төзелеше территориясеннән 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашкан. Күрсәтелгән профильнең 1000 һәм аннан да күбрәк ятмалары стационар итеп яшел зонага урнаштырырга кирәк.

5.1.59. ЛПО участогында аңа функциональ яктан бәйле булмаган оешмалар биналары урнашырга тиеш түгел. ЛПО территориясендә яки турыдан-туры аның янәшәсендә амбулатор тикшерүгә килгән пациентлар һәм/яки озатып йөрүче затлар өчен кунакханәләр яки пансионатлар урнаштыру максатка ярашлы булыр.

5.1.60. Торак һәм иҗтимагый биналарда аерым керү урыны булганда түбәндәгеләрне

урнаштыру рөхсәт ителә:

сменага 100дән дә артык булмаган амбулатор-поликлиника ЛПО, шул исәптән фельдшер-акушерлык пунктларын, көндезге стационар оешмаларын да кертеп;

стоматология кабинетлары, стоматология амбулатор-поликлиника оешмалары, шул исәптән үз составында көндәлек стационарлар булган.

Торак биналарның цоколь катларында түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителә:

табибларны кабул итү кабинетлары (1 метрдан да артык булмаган бүленү белән һәм табигый яктырту коэффициентының нормалаштырылган күрсәткечен үтәгәндә);

стоматология медицина оешмалары;

фельдшер-акушерлык пунктлары, амбулаторияләр.

5.1.61. Торак һәм иҗтимагый биналарда ЛПО урнаштыру рөхсәт ителми, алар йогышлы (шул исәптән туберкулез) авыруларына ярдәм итә, дерматологны амбулатор-поликлиника консультатив кабул итүдән тыш.

Торак биналарда алкоголь һәм наркотик бәйлелектән интегүче затларга ярдәм күрсәтү өчен ЛПО урнаштыру рөхсәт ителми.

Торак биналарда һәм аларга төзелгән биналарда микробиологик лабораторияләр (бүлекләр), магнит-резонанс томография бүлекләре урнаштыру рөхсәт ителми.

ионлаштыручы нурланыш чыганакларыннан файдаланучы оешмаларны урнаштыруга таләпләр радиация куркынычсызлыгы нормалары һәм әлеге эшчәнлек төренә карата санитария-гигиена таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.1.62. Медицина оешмаларының сыйдырышлылыгы, шулай ук аларның җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

Медицина оешмаларыннан файдалану өчен түбәндәгеләр кабул ителә:

авыл торак пунктлары өчен - 5.1.23 пункт буенча әлеге нормативлар.

5.1.63. ЛПО участогын планлаштыруда һәм зоналаштыруда функциональ зоналарның катгый изоляциясен сакларга кирәк.

Стационарлар территориясендә зоналар: йогышлы авырулар һәм йогышлы булмаган авырулар өчен дәвалау корпуслары, бакча-парк, патология-анатомия корпусы, хуҗалык һәм инженерлык корылмалары бүлеп бирелә.

Инфекция корпусы башка корпуслардан яшел утыртмалар полосасы белән аерыла.

Ритуаль зона булган патриолог-анатомия корпусы палата бүлекләре тәрәзәләреннән, шулай ук ЛПО янында урнашкан торак һәм иҗтимагый биналардан каралмаска тиеш. ЛПО ритуаль зонасына аерым керү каралган булырга тиеш.

5.1.64. Инфекцияле, тире-венерология, акушерлык, балалар, психо-соматик, радиологик бүлекләр, күппрофильле медицина оешмалары составына керүче аерым биналарга урнаштырыла.

5.1.65. ЛПО территориясе дәвалау-саклау режимын тәэмин итү кирәклеген исәпкә алып, яңартылырга һәм яктыртылырга тиеш.

Яшел утыртмаларның һәм газларның мәйданы стационарның гомуми мәйданының кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш.

5.1.66. ЛПО хуҗалык зонасы территориясендә тәрәзәдән кимендә 25 метр ераклыкта каты өслекле һәм урам ягыннан керү өчен контейнер мәйданчыгы урнаштыралар. Мәйданчык зурлыгы контейнерларның һәр якка 1,5 метр мәйданны арттырырга тиеш. Контейный мәйданчык чит җирләрдән сакланырга, койма һәм япма булырга тиеш.

Медицина оешмалары калдыклары белән мөрәҗәгать гамәлдәге норматив документлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

5.1.67. Сәламәтлек саклау учреждениесенең җитештерү территорияләрендә сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашалар һәм 44.13330.2011 СП нигезендә исәп тоталар.

5.1.68. Аптекалар аерым урнашкан аз катлы биналарга урнаштырылырга, торак һәм иҗтимагый биналарга кушып төзелгән беренче катларда төзелергә мөмкин.

Авыл торак пунктларында даруханәләрне бер территориядә яки бер бинада, ләкин аерым керү белән комплекска урнаштыру максатка ярашлы.

Аптеканың җир участогы мәйданын әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

Аптекадан файдалану мөмкинлеген 5.1.85 п. нигезендә әлеге нормативларны кабул итәргә

кирәк.

Ашыгыч медицина ярдәме станцияләрен (подстанцияләрен) проектлаганда җир кишәрлеген, ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү пунктларын, фельдшер-акушерлык пунктларын проектлаганда, алу мөмкинлеге булган радиусны, урнаштыру әлеге нормативларга 9 нчы кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.1.69. Авыл торак пунктлары территориясендә яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләр (яшьләр сәясәтенең күппрофильле учреждениеләре) урнаштыру каралырга тиеш.

5.1.70. Яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләр түбәндәге төрләргә мөмкин:

яшәү урыны буенча күппрофильле яшүсмерләр, яшьләр, яшүсмерләр-яшьләр клублары;

профильле һәм тар махсуслаштырылган учреждениеләр (клублар, үзәкләр), шул исәптән яшь гаилә клублары, яшь сайлаучы клублары, компьютер клублары яки интернет-клублар, хәрби-патриотик эзләү клублары һ.б.

5.1.71. Яшьләр эшләре буенча органнар учреждениеләре (балалар һәм яшьләр белән яшәү урыны буенча эшне гамәлгә ашыручы учреждениеләр) тарафыннан җирлекнең халык белән тәэмин ителеш нормативлары муниципаль берәмлектә яшьләр санының уртача күрсәткече халыкның гомуми санының 25 процентын һәм муниципаль берәмлек яшьләренең гомуми санының 10 процентын тутыруның норматив процентын тәшкил итә:

авыл җирлекләре өчен - яшьләр белән эшләү буенча гамәлдәге мәдәният учреждениеләре, өстәмә белем бирү оешмалары базасында яшьләр белән эшләү буенча кимендә бер күппрофильле үзәк (клуб).

5.1.102. Күп функцияле яисә күппрофильле муниципаль учреждение (үзәк, клуб) эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре учреждениенең гомуми мәйданыннан чыгып күрсәтелгән 33 һәм 34 нче таблицаларда.

33 нче таблица

Күпфункцияле яисә күппрофильле муниципаль учреждение эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы - 300 кв.метрга кадәр)

Учреждениенең гомуми мәйданы	100 кв.метрдан ким	100 - 200 кв.метр	200 - 300 кв.метр
Шул исәптән техник бүлмәләр	30 кв.метрга кадәр	30 - 60 кв.метр	60 - 120 кв.метр
Кабинетлар саны	2 дән ким түгел	2-3	3-5
Студияләрдә, секцияләрдә, берләшмәләрдә яшь төркемнәренең гомуми саны (учреждениенең алты көнлек эше һәм төркемнең уртача составы 12 - 15 кеше булганда)	6-10	10-15	15-20
Укучылар саны	70-120 кеше	120-180 кеше	180-240 кеше

34 нче таблица

Күпфункцияле яисә күппрофильле муниципаль учреждение эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы - 300 кв.метрдан артык)

Учреждениенең гомуми мәйданы	300-1400 кв.метр ким	400 - 800 кв.метр	800 кв.метр дан артык
Шул исәптән техник бүлмәләр	120-160 кв.метр	120-160 кв.метр	240 кв.метр дан артык
Кабинетлар саны	5-7	7-15	15 тән ким түгел
Яшь төркемнәренең гомуми саны (учреждениенең алты көнлек эше һәм төркемнең уртача составы 12 - 15 кеше булганда)	20-25	25-60	60 тан ким түгел
Укучылар саны	240-360 кеше	300-800 кеше	800 кешедән күбрәк(1 кв.метрга 1 кеше исәбеннән)

5.1.102. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре тарафыннан минималь тәэмин ителеш әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә кабул ителә, шулай ук: авыл торак пунктлары өчен - 29 нчы таблица буенча. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре файдалана алу өчен түбәндәгеләр кабул ителә: авыл торак пунктлары өчен - әлеге нормативларның 2.3.47 пункты буенча.

5.1.103. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең җир кишәрлекләре мәйданы әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә билгеләнә.

5.1.104. Торак йортларның цоколь, беренче һәм икенче катларында төзелгән һәм төзелгән сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын урнаштыру, моңа кешегә тискәре йогынты ясый торган объектлар керми, СП54.13330.2011 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла. Җәмәгать туклануы предприятиеләрен торак биналарның йорт яны территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.105. Җитештерү территорияләрендә ябык һәм ачык челтәргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре каралырга тиеш. Ябык челтәрдә җәмәгать туклануы предприятиеләре сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаша һәм, хезмәткәрләр санын исәпкә алып, СНиП нигезендә, 44.13330.2011 сменада эшләүчеләр саны 200дән артык кеше булганда ярымфабрикатларда эшләүче ашханәне күздә тотарга кирәк (нигезләгәндә чимал белән эшләүче ашханәләрне күздә тоту рөхсәт ителә); сменада эшләүчеләр саны 200 гә кадәр булганда - аш-су тарату; шул исәптәнсменада эшләүчеләр саны 200дән артык кеше булганда ярымфабрикатларда эшләүче ашханәне күздә тотарга кирәк (нигезләгәндә чимал белән эшләүче ашханәләрне күздә тоту рөхсәт ителә); сменада эшләүчеләр саны 200 кешегә кадәр булганда - аш-су тарату; эшләүчеләр саны сменада кимендә 30 кеше булганда ашарга кабул итү бүлмәсен күздә тоту рөхсәт ителә.

5.1.106. Җитештерү территорияләрендә ябык һәм ачык челтәргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре каралырга тиеш. Ябык челтәрдә җәмәгать туклануы предприятиеләре сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаша һәм, хезмәткәрләр санын исәпкә алып, СНиП нигезендә, 44.13330.2011 сменада эшләүчеләр саны 200дән артык булганда, ярымфабрикатларда эшләүче ашханәне күздә тотарга кирәк (нигезләгәндә чимал белән эшләүче ашханәләрне күздә тоту рөхсәт ителә); сменада эшләүчеләр саны 200 кешегә кадәр булганда - аш-су тарату; эшләүчеләр саны сменада кимендә 30 кеше булганда ашарга кабул итү бүлмәсен күздә тоту рөхсәт ителә.

5.1.107. Җитештерү зоналары һәм торак районнар чикләрендә урнашкан ачык челтәр учреждениеләре күрсәткечләре, 35 нче таблица буенча эшләүчеләрне исәпкә алу коэффициенты белән, якындагы районнар халкына исәпләнелә. Мондый территорияләрдә челтәр составына сәүдә-көнкүреш билгеләнешендәге объектлар, спорт, саклык банклары, элемтә бүлекчәләре, шулай ук автосервис офислары һәм объектлары керә.

35 нчетаблица

Җитештерү зоналары һәм торак районнар территорияләре чигендә урнаштырыла торган ачык челтәр учреждениеләре күрсәткечләре

Эшләүчеләр нисбәте (мең кеше)	Коэффициент	Радиус чикләрендә хисап күрсәткечләре (1000 кешегә) хезмәт күрсәтү			
		Сәүдә, кв. метрларда		Иҗтимагый ашау урыннары, бүленеше	Көнкүреш эш күрсәтү, эш урыннары
		Азык-төлек сәүдә мәйданчыгы	Азык-төлек сәүдә булмаган мәйданчыгы		
0,5	1	70	30	8	2
1	2	140	60	16	4
1,5	3	210	90	24	6

5.1.108. Базарларны торак йортлар күп булган районнарда, сәүдә үзәкләре составында, транспорт магистрале янында, шәһәр транспорты тукталышы, автобус һәм тимер юл вокзаллары (станцияләр) урнашкан районнарда урнаштырырга тәкъдим ителә. Җәмәгать пассажир транспорты тукталышларыннан алып ваклап сату базарларына кадәр җәяүлеләр өчен үтемлелек радиусы 250 метрдан артмаска тиеш. Базар территориясендә күчү озынлыгы зуррак булырга тиеш түгел: базарның иң ерак объектлары арасында - 400 метрдан; 200 метр - теләсә кайсы базардан иҗтимагый бәдрәфкә кадәр.

5.1.109. Базарларның җир участоклары күләмнәрен проект карары белән шәһәр төзелеше ситуациясеннән һәм тәэмин ителешнең исәп-хисап күрсәткечләреннән чыгып билгеләргә кирәк. Җир кишәрлекләре күләмнәрен ваклап сату базарының (комплексның) сыйдырышлылыгына бәйле рәвештә 7 кв.метрдан 14 кв.метрга кадәр күләмне кабул итәргә кирәк: 14 кв.метр - сәүдә мәйданы 600 кв.метрга кадәр булганда; 7 кв.метр сәүдә мәйданы 3000 кв.метрдан артык.

5.1.110. Территорияне рациональ файдалану мөмкинлеген тәэмин итүне исәпкә алып, базарның чикле сәүдә мәйданын 1000 кешегә сәүдә мәйданының 24 кв.метрын исәпләп чыгарырга кирәк. Бер сәүдә урынының мәйданы әлеге нормативларга 3 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә һәм 6 кв.метр сәүдә мәйданы тәшкил итә. Гражданнар өчен 1,5 кв.метрдан да ким булмаган сәүдә мәйданы тәэмин ителгәндә лотоклардан сезонлы сәүдә оештыру рөхсәт ителә. Сәүдә

урыннары ябык ваклап сату базарында (бина, корылмалар), шулай ук ваклап сату базары территориясенең ачык мәйданчыгында проектлана ала. Ваклап сату базарында товар җитештерүчеләр товарларын сату эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен сәүдә урыннары саны муниципаль берәмлек администрациясе тарафыннан билгеләнә, әмма сәүдә урыннарының гомуми санының кимендә 50 проценты

5.1.111. Ваклап сату базарлары территорияләрендә төзелеш минималь тыгызлыгын кимендә 50 процент тәэмин итәргә тәкъдим ителә.

5.1.112. 2013 елның 1 гыйнварыннан базарларда товарларны сату (эшләр башкару, хезмәтләр күрсәтү) эшчәнлеген оештыру өчен, авыл хуҗалыгы базарларыннан һәм авыл хуҗалыгы кооператив базарларыннан тыш (ә 2015 елның 1 гыйнварыннан - авыл хуҗалыгы базарларында да, авыл хуҗалыгы кооператив базарларында) бары тик капиталь биналар, корылмалар, ваклап сату базары биналары комплексы булган корылмалар гына файдаланылырга тиеш. Әлеге максатлар өчен вакытлы биналар, корылмалар куллану тыела. Күрсәтелгән срокка кадәр базарларда капиталь биналар, төзелешләр, корылмалар белән беррәттән вакытлы корылмалар да файдаланылырга мөмкин.

5.1.113. Базарлар хезмәт күрсәтү персоналының һәм килүчеләрнең автомобильләрен вакытлыча саклау (парковкалау) өчен стоянкалар белән тәэмин ителергә тиеш. Автомобильләрне вакытлыча саклау урыннары белән тәэмин ителеш, ваклап сату базарлары территориясендә автотранспорт (автостоянкалар) тукталышы зоналарын урнаштыру, шулай ук автостоянкалардан, керү һәм алардан чыгу юлларын «Транспорт инфраструктурасы зонасы» бүлеге таләпләренә туры китереп проектлаштырырга кирәк.

5.1.114. Җиңел автомобильләрне кую өчен машиналар санының таләп ителә торган күләме 1 сәүдә урынына яисә 10 кв.метрга исәпләнгән сәүдә мәйданына 1 машина-урын исәбеннән проектлана.Иҗтимагый-эшлекле зоналарда урнашкан базарларда, сәүдә мәйданы 1000 кв.метрга кадәр булганда, машина урыннарының исәп-хисап саны 100 нче таблица нигезендә проектлана һәм 50 сәүдә урынына 25 машина урыны тәшкил итә.

Базарны проектлаганда, хезмәт күрсәтүче персоналның һәм килүчеләрнең транспортын парковкалау өчен, аерым бина мәйданчыгында автомобиль юлларының юл өлеше ягыннан күз алдында тотарга кирәк. Мәйданчык торак биналарның йорт яны территориясендә урнашырга тиеш түгел. Автомобильләрне кую урыныннан теләсә кайсы ноктага кадәр ераклык 400 метрдан да артмаска тиеш. Автомобильләрне вакытлыча саклау өчен стоянкалар мәйданы исәпләгәндә, базарның гомуми мәйданына кертелми.

5.1.115. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю мәйданчыкларын базарның хуҗалык зонасында сәүдә зонасы чикләреннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк. 5.1.116. Ваклап сату базары территориясе төзекләндерелергә, яшелләндерелергә һәм киртәләнергә тиеш.

5.1.117. Ваклап сату базарларын су белән тәэмин итү һәм канализацияләү - ТЭЦлардан, район яки җирле котельныйлардан, ав- тономның чыганакларыннан бәяләрдә тотылырга тиеш. Ваклап сату базарлары территориясендә хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итүнең суүткәргечләрен, мөстәкыйль чыгарулары булган көнкүреш һәм җитештерү канализациясенең аерым системаларын, яңгыр канализациясе җайланмаларын проектлаштырырга кирәк.

5.1.118. Торак пунктлар территориясендә авыл хуҗалыгы продукциясен ярминкә сәүдәсен оештыру өчен 1000 кешегә 3 кв.метр исәбеннән вакытлы мәйданчыклар булдыруны күздә тотарга кирәк.

5.2. Транспорт инфраструктурасы

5.2.1. Урам-юл челтәре системасы җирлекнең планлаштыру структурасының нигезен тәшкил итә һәм барлык функциональ зоналар, күчеп утыру зонасының башка җирлекләре, тышкы транспорт объектлары һәм гомуми челтәрнең автомобиль юллары белән уңайлы, тиз һәм куркынычсыз транспорт элемтәләрен тәэмин итәргә тиеш.

5.2.2.Транспорт инфраструктурасын төзү һәм коммуникацияләр барлык функциональ зоналар составында да урнашырга мөмкин.

Җитештерү территорияләре составына керүче транспорт инфраструктурасы зоналары транспорт инфраструктурасы объектларын һәм корылмаларын, шул исәптән тимер юл,

автомобиль, су һәм һава транспорты корылмаларын һәм коммуникацияләрен урнаштыру, шулай ук санитар-яклау зоналарын, махсус саклау билгеләнешендәге җирләрнең санитария шартлауларын, зоналарын, мондый объектлар өчен әлеге нормативлар таләпләре нигезендә төзелеш алып баруны чикләү зоналарын билгеләү өчен билгеләнгән.

5.2.3. Татарстан Республикасының тотрыклы үсеше максатларында транспорт проблемаларын хәл итү алга киткән транспорт инфраструктурасын торак пунктлар чикләреннән транзит агымнарын алып чыгу һәм автомобильчеләргә хезмәт күрсәтүнең югары дәрәҗәсен тәэмин итү белән тышкы элемтәләрнең алга киткән транспорт инфраструктурасын булдыруны күздә тота. Җирлекнең генераль планын эшләгәндә шәһәр округы, җирлек һәм аның янәшәсендәге территориянең планлаштыру структурасы белән үзара бәйләнештә транспорт һәм урам-юл челтәренең бердәм системасын күздә тотарга кирәк. Авыл җирлекләрендә яшәүчеләр өчен яшәү урыннарыннан җитештерү объектларына кадәр күчену (җәяүлеләр яисә транспорттан файдаланып) өчен вакыт чыгымнары авыл хуҗалыгы предприятиесе чикләрендә 30 минуттан артмаска тиеш.

5.2.4. 2015 елга кадәр исәпләнгән срокка автомобильләштерү дәрәҗәсе 1000 кешегә 286 җиңел автомобиль кабул ителә, 2025 елга кадәр исәпләнгән срокка - 420 җиңел автомобиль

Тышкы транспорт

5.2.5. Тышкы транспорт (тимер юл, автомобиль, су һәм һава транспорты) пассажирлар ташу уңайлыгының югары дәрәҗәсен, транспорт корылмалары һәм коммуникацияләр төзүнең һәм эксплуатацияләүнең экономиялелеген, шулай ук җирле һәм транзит ташуларның рациональлеген тәэмин итүче транспорт челтәрләре һәм шәһәр транспорт төрләре белән үзара бәйләнештә комплекслы система буларак проектлаштырырга кирәк.

5.2.6. Тышкы транспорт корылмалары һәм коммуникацияләре өчен җирләрне бүлеп бирү билгеләнгән тәртиптә бүлеп бирүнең гамәлдәге нормалары нигезендә гамәлгә ашырыла. Бу җирләрдән файдалану һәм иминлек тәэмин итү режимы тиешле дәүләт күзәтчелеге органнары тарафыннан билгеләнә. корылмаларны һәм тышкы транспорт объектларын нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итү максатларында гамәлдәге законнар нигезендә саклау зоналары билгеләнә.

5.2.7.Корылмаларны һәм тышкы транспорт объектларын нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итү максатларында гамәлдәге законнар нигезендә саклау зоналары билгеләнә.

5.2.8 «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә автомобиль юллары, аларның әһәмиятенә карап, түбәндәгеләргә бүленә: федераль әһәмияттәге автомобиль юллары; региональ яисә муниципальара әһәмиятле автомобиль юллары; җирле әһәмияттәге автомобиль юллары; хосусый автомобиль юллары.

5.2.9. СНиП ның 2.05.02-85 номерлы автомобиль юллары хәрәкәтнең билгеләнешенә һәм исәп-хисап интенсивлыгына бәйле рәвештә I, б, II, III, IV һәм V категорияләргә бүленә.

5.2.10. Торак пунктлар чикләрендә урнашкан автомобиль юлларыннан тыш, автомобиль юллары өчен юл буе полосалары билгеләнә.

Автомобиль юллары классына һәм (яисә) категориясенә карап, аларның үсеш перспективаларын исәпкә алып, һәр юл буе полосасының киңлеге түбәндәге күләмдә билгеләнә:

75 метр - I һәм II категорияле автомобиль юллары өчен;

50 метр - III һәм IV категорияле автомобиль юллары өчен;

25 метр - V категорияле автомобиль юллары өчен;

5.2.11. Федераль, региональ яисә муниципаль, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының юл буе полосалары чикләрен билгеләү турындагы яисә мондый юл буе полосаларының чикләрен үзгәртү турындагы карар дәүләт хезмәтләрен күрсәтү һәм юл хуҗалыгы өлкәсендә дәүләт мөлкәте белән идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыручы федераль башкарма хакимият органы, Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең вәкаләтле органы, җирле үзидарә органы тарафыннан кабул ителә.

5.2.12. Автомобиль юлларын проектлау Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон, СНиП 2.05.02-85 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

Юллар категорияләрен билгеләгәндә, план элементларын проектлаганда, озынча һәм аркылы профильләрне перспектив чорны 20 елга тигез итеп кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап перспективалы чорының башлангыч елында юл проектын (яки юлның мөстәкыйль участогын) эшләп бетерү елын кабул итәргә кирәк.

5.2.13. Автомобиль юллары трассасы салу, ясалма һәм юл буе корылмаларын, җитештерү базаларын, керү юлларын һәм төзелеш ихтыяҗлары өчен башка вакытлы корылмаларны урнаштыру урыннарын билгеләү әйләнә-тирә мохиткә минималь йогынтыны исәпкә алып башкарылырга тиеш, шул исәптән: автомобиль юллары трассаларын Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы белән билгеләнгән транспорт зонасында төзергә кирәк; авыл хуҗалыгы җирләрендә трассаны чәчү әйләнешенең яисә хуҗалыкларның чикләре буйлап салырга кирәк; елга, күл һәм башка су объектлары буйлап трассаның үзләре өчен билгеләнгән су саклау зоналары һәм яр буе яклау полосалары эшләре өчен төзергә кирәк; курортлар, ял йортлары, пансионатлар, шәһәр яны балалар учреждениеләре урнашкан районнарда һ.б. трассаларны алар тирәсендә билгеләнгән санитар зоналардан читтә төзергә кирәк;

автомобиль юллары трассаларының урман массивлары буйлап, урманнарны яклау категориясен һәм экологик тикшеренүләр күрсәткечләрен исәпкә алып, урман юлларын һәм янгынга каршы өзелүләрне, предприятиеләр һәм урманчылыкларның чикләрен файдаланып мөмкин кадәр күбрәк салырга кирәк; Махсус саклانылучы табигать территорияләре зоналары буйлап трассалар салу рөхсәт ителми. Автомобиль юлларын аркылы (юлның трассасына карап) проектлаганда сулы горизонтта су хәрәкәте белән СНиП 2.05.02-85*.таләпләре нигезендә чаралар күрүне күз алдында тотарга кирәк.

5.2.14. Гомуми челтәрнең I, II, III категорияләрдәге автомобиль юлларын алар янына килү юллары булган торак пунктларны читләтеп узарга кирәк. Торак пунктларны карап йөргәндә, мөмкин булганча, тиешле юлдан төзергә кирәк. Автомобиль юлларының җир полотносы кашыннан төзелешкә кадәр араларны 38 нче таблицада китерелгәннән дә ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк.

38 нчетаблица

Автомобиль юлларының җир полотносы кашыннан төзелешкә кадәр

Автомобиль юллары категорияләре	Кашыннан еаграк җир өслеге, метр, бер дә ким түгел	
	торак төзелешкә кадәр	бакчачылык, яшелчәчелек, дача берләшмәләренә кадәр
I, II, III	100	50
IV	50	25

Төзелешне шау-шудан саклау өчен, әлеге нормативларның 6.5 бүлекчәсенә ярашлы рәвештә, тавыш саклау буенча чараларны, шул исәптән 10 метрдан да ким булмаган киңлектәге яшел үсентеләр полосасын һәм тавыш саклау җайланмаларын күздә тотарга кирәк.

5.2.31. Хәрәкәтнең ешлыгы тәүлегенә 4 000 прив.берәмлектән дә ким булмаган участокларда автомобиль юллары буйлап уза, ә велосипед хәрәкәтенең яисә мопедларның интенсивлыгы бер юнәлештә 200 велосипед (мопед) һәм иң интенсив хәрәкәт яисә тәүлеккә 1000 берәмлек булганда 30 минут эчендә бер юнәлештә 200 велосипед (мопед) һәм аннан да артыграк вакыт эчендә велосипед юлларын күрергә кирәк. Велосипед юллары, кагыйдә буларак, киңлеге мөстәкыйль җир полотносында кимендә 2,2 метр булган берьяклы хәрәкәт өчен, туйлар табанында яки читтәге ярыкларда, шулай ук махсус ясала торган бермаларда (аерым очракларда - юл кисәге читлегеннән кимендә 1 метр ераклыкта) проектларга кирәк.

Бер полосалы велосипед юлларын, кагыйдә буларак, юлның өстенлекле ягыннан (җәйге чорда өстенлек итүче җилләр исәбендә), ә юлның ике ягында да урнаштырырга кирәк. Ташландык шартларда һәм күпер корылмаларына якын килгәндә юл кырыенда велосипед юллары ясау рөхсәт ителә. Бу очракларда юл читен бордюр аша 0,20 - 0,25 метр биеклектәге бордюр белән бүләргә кирәк, ә юлларны вертикаль бордюр кырыннан кимендә 0,75 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк. Халык санына карап, торак пунктларга якын килүләрдә велосипед юлларының якынча озынлыгын 39 нчы таблица буенча билгелиләр.

39 нчы таблица

Торак пунктларга якын килүдә велосипед юлларының якынча озынлыгы

Халык саны, мең кеше	500 дән артык	500 - 250	250 - 100	100 - 50	50 - 25	25 - 10
Велосипедлы юл озынлыгы, километр	15	15 - 20	10 - 8	8 – 6	6 - 3	3 – 1

Халык саны 10 мең кешедән артык булган торак пунктларны бер-берсеннән аз гына (10 километрга кадәр) ераклаштырганда, алар арасында велосипед юлын күздә тотарга кирәк.

5.2.32. Велосипед юллары юл буе полосасында (җирдән файдаланучылар белән хәбәрдар) урнашкан. Велосипед юлының параллельлеге автомобиль юлы полотносына мәҗбүри түгел. Велосипедлы юлларның төп исәп-хисап параметрлары 40 нчы таблицада китерелгән.

40 нчы таблица

Велосипедлы юлларның төп исәп-хисап параметрлары

Нормалаштырыла торган параметр	**Күрсәтелә торган күрсәткечләр**	
	Яңа төзелештә	**Төзекләндергәндә һәм**
Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг	25	15
Юлның киңлеге, метр, хәрәкәт өчен:		
берьяклы	1,0	0,75
ике полосалы берьяклы	2,50	2,00
Җәяүлеләр һәм җәяүлеләр өчен юллар	4,00*(1)	3,25*(2)
Җил-җәяүлеләр юлы җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте бүленешсез	2,50*(3)	2,00*(4)
Велосипед полосасы	1,20	0,90
Велосипед юлының киңлеге, метр	0,5	0,5
Иң кечкенә радиус - кәкре планда, метрларда:		
вираж булмаганда	50	15
вираж төзегәндә	20	10
Вертикаль кәкре, метрларның иң кечкенә радиусы:		
кабарынкы	500	400
Ачыла торган	150	100
Иң зур буй авышлык, %	60	70
Юлның аркылы юнәлеше,	20	20
Виртаж авышлыгы, радиус вакытында:		
10-20 метрда	40 тан артык	
20 - 50 метрда	30	20
50-100 метрда	20	15 – 20
Габарит биеклек буенча, метрда	2,50	2,25
Кечкенә ара ян киртәгә кадәр,	0,50	0,50

*(1) Җәяүлеләр юлының киңлеге 1,5 метр, велосипед юлының киңлеге - 2,5 метр

*(1) Җәяүлеләр юлының киңлеге 1,5 метр, велосипед юлы - 1,75 метр.

*(1) Хәрәкәт интенсив булганда, сәгате 30 велосипед һәм сәгате 15 җәяүле йөри.

*(1) Хәрәкәт интенсивлыгы вакытында 30 велосипед/сәгать һәм 50 җәяүле йөри.

.

5.2.33. Автомобиль юлларын проектлаганда автомобиль транспортының хәрәкәт иминлеген һәм эш нәтиҗәлелеген күтәрүгә ярдәм итә торган юл буйлап автомобиль хәрәкәтенә тулысынча хезмәт күрсәтүне тәэмин итүче предприятиеләр һәм корылмалар күздә тотыла.

5.2.34. Автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыруны территорияне планлаштыру документлары һәм техник регламентлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк. Автомобиль юлының юл буе полосалары чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыру автомобиль юлы хуҗасының язма ризалыгы булганда гамәлгә ашырылырга тиеш. Автомобиль юлын юл сервисы объектлары белән тәэмин итү автомобиль юлында күренүне начарайтырга тиеш түгел, юл хәрәкәте куркынычсызлыгының башка шартлары, шулай ук автомобиль юлын һәм анда урнашкан корылмаларны һәм башка объектларны эксплуатацияләү һәм карап тоту шартлары.

Юл сервисы объектлары транспорт чаралары тукталышлары һәм туктап тору урыннары, шулай ук автомобиль юлыннан керү мөмкинлеген тәэмин итү максатларында керү юллары, чыгу юллары һәм кушылган урыннар белән җиһазланган булырга тиеш. Автомобиль юлы башка автомобиль юлына тоташканда, юл йөрү юллары һәм съездлар күчеш-тизлек полосалары белән җиһазландырылырга һәм автомобиль юлын юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү максатларында төзекләндерү элементлары белән тәэмин ителергә тиеш.

5.2.35. Автосервис предприятиеләре һәм объектлары функциональ әһәмияте буенча өч хезмәт күрсәтү төркеменә бүленә алалар: пассажирлар ташу; хәрәкәт составы; йөк ташу. Пассажирлар ташуга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына түбәндәгеләр керә: автобус тукталышлары, пассажир автостанцияләре, автовокзаллар, автокунакханәләр, мотельләр, кемпинглар, җәмәгать туклануы һәм сәүдә предприятиеләре, ял итү мәйданчыклары, тукталыш мәйданчыклары. Хәрәкәтле составка хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән предприятиеләргә һәм автосервис объектларына түбәндәгеләр керә: техник хезмәт күрсәтү станциясе (алга таба - СТО), автозаправка станцияләре (алга таба - АЗС), юу пунктлары, карау эстакадалары, мәйданчык-стоянка. Йөк ташуларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына түбәндәгеләр керә: транспорт-экспедиция предприятиеләре, йөк автостанцияләре, контроль-диспетчерлык пунктлары, ял мәйданчыклары, мәйданчыклар.

5.2.36. Автомобиль хәрәкәтенә хезмәт күрсәтү биналарын һәм корылмаларын һәм аларның комплексларын турыдан-туры юл буенда яисә аннан ераклыкта, торак пунктның планировка карарларына яисә табигый шартларга бәйле рәвештә урнаштырырга мөмкин. Объектны проектлау дигәндә, юл йөрү өлешеннән төп юлның минималь ара 200 - 300 метр тәшкил итә. Кагыйдә буларак, юл буенда турыдан-туры проектлаштырырга кирәк булган корылмаларга түбәндәгеләр керә: автобус тукталышлары; ял мәйданчыклары; комплекслар янындагы автотранспорт өчен мәйданчыклар, шулай ук юллар янындагы кибетләр һәм җәмәгать предприятиеләре һәм биналар янында; АЗС; СТО; контроль-диспетчерлык пунктлары; җәмәгать туклануы предприятиеләре; юу пунктлары (АЗС һәм СТО белән комплекста).

5.2.37. Осталар һәм утырту мәйданчыклары һәм пассажирлар өчен павильоннар автобус тукталышлары урыннарында булырга тиеш. Тукталыш мәйданчыкларының киңлеген юлның төп полосаларының тигез киңлегендә, ә озынлыгын бер үк вакытта туктаучы автобуслар санына бәйле рәвештә, әмма кимендә 10 метр кабул итәргә кирәк.

I нче категория юлларында автобус тукталышларын җир полотносыннан читтә урнаштырырга кирәк, куркынычсызлык максатыннан аларны машина юлыннан аерып алырга кирәк. I категория юлларында автобус тукталышлары берсен икенчесенә каршы урнаштырырга кирәк, ә II - V категория юлларында аларны павильоннарның якындагы стеналары арасындагы 30 метрдан да ким булмаган арага күчерергә кирәк. I - III категория юлларында автобус тукталышларын 3 чакрымнан да ешрак түгел, ә курорт районнарында һәм халык күп яши торган урыннарда - 1,5 чакрымнан да ешрак билгеләргә кирәк.

5.2.38. Туристлык транспортын ял итү, туктату мәйданчыкларын I һәм II категория юлларында 15 - 20 километр, III категория юлларында 25 - 35 километр һәм IV категория юлларында 45 - 55 километр аша алдан күрергә кирәк. Күрсәтелгән мәйданчыкларның сыйдырышлылыгы 1 категория юлларында тәүлеккә 30000 транспорт берәмлегенә кадәр, II һәм III категорияләр юлларында - 10, IV категория юлларында - 10, IV категория юлларында кимендә 20 - 50 транспорт берәмлеген туктауга исәп тотарга кирәк. I категория юлларында мәйданчыклар икеяклы урнашканда, аларның сыйдырышлылыгы югарыда күрсәтелгән урыннар белән чагыштырганда ике тапкырга кими.

Ял итү мәйданчыклары, туристлык транспорты тукталышлары яхшы булырга тиеш төзелгән.

Ял итү мәйданчыклары территориясендә бәдрәфләр, эчәргә яраклы су чыганаклары, чүп-чар җыю урыннары, азык кабул итү урыннары, автомобильләрне техник карау корылмалары һәм сәүдә пунктлары каралырга мөмкин.

5.2.39. АЗС һәм юл СТО урнаштыру икътисадый һәм статистик тикшеренүләр нигезендә башкарылырга тиеш. Автомобиль станцияләренең куәте һәм алар арасындагы ераклыкны хәрәкәт ешлыгына карап 41 нче таблица буенча алырга тәкъдим ит

41 нче таблица

АЗС куәтен һәм алар арасындагы ераклыкны билгеләү

Хәрәкәтнең тизлеге, тәүлеккә/берәмлектә	АЗС куәте, заправка тәүлеккә	АЗС арасындагы чакрым, км да	АЗС ны урнаштыру
1000 нән 2000 гә кадәр югарылыкта	250	30-40	Берьяклы
2000 нән 3000 гә кадәр югарылыкта	500	40-50	Берьяклы
3000 нән 5000 гә кадәр югарылыкта	750	40-50	Берьяклы
5000 нән 7000 гә кадәр югарылыкта	750	50-60	Ике яклы
7000 нән 20000 гә кадәр югарылыкта	1000	40-50	Ике яклы
20000 нән югарылыкта	1000	20-25	Ике яклы

Искәрмә: АЗС кисешкән зонада урнашкан очракта аның куәте расланган булырга тиеш. шушы участокларда хезмәт күрсәтә торган барлык юлларның озынлыгы, хәрәкәт ешлыгы һәм башка исәп-хисап күрсәткечләре. АЗСка ихтыяҗны исәпкә алганда, 20 - 40 чакрым озынлыктагы эре шәһәр торак пунктыннан беренче кууда 90 процент чамасы шәһәр яны рейсларын башкаручы автомобильләр тәшкил итүен исәпкә алырга кирәк. Исәпләүләрдә беренче перегоннарда ягулык салуга мохтаҗ автомобильләр өлеше якынча 50 процент тәшкил итә, дип кабул итәргә кирәк. Шуңа ярашлы рәвештә автотранспортның заправкаларга ихтыяҗы 0,5 коэффициенты белән кабул ителә. Алдагы бөгүләрдә, әмма мондый торак пунктлардан 100 чакрым ераклыкта түгел, заправкага мохтаҗ автомобильләр өлеше хәрәкәт гомуми интенсивлыгының 75 процентын тәшкил итә. Бу очракта төзәтмәләр коэффициенты - 0,75. Юл буена бөтен транспорт исәпкә алына.

5.2.40.Алар арасындагы ераклыкка һәм хәрәкәтнең интенсивлыгына карап, юл СТО ларында постлар санын 42 нче таблица буенча кабул итәргә тәкъдим ителә.

42 нче таблица
Юл СТОда постлар санын билгеләү

Хәрәкәт ешлыгы, транспорт берәмлеге/тәүлеккә	**СТОда постлар саны бәйлелектә алар арасындагы ераклык, километр**					**СТО ны урнаштыру**
	80	**100**	**150**	**200**	**250**	берьяклы
1000	1	1	1	2	3	берьяклы
2000	1	2	2	3	3	берьяклы
3000	2	2	3	3	5	берьяклы
4000	3	3	-	-	-	Ике яклы
5000	2	2	2	2	3	Ике яклы
6000	2	2	3	3	3	Ике яклы
8000	2	3	3	3	5	Ике яклы
10000	3	3	3	5	5	Ике яклы
15000	5	5	5	8	8	Ике яклы
20000	5	5	8	махсус исәп буенча		Ике яклы
30000	8	8	махсус исәп буенча			Ике яклы

Юл төзелеше объектларында АЗС урнаштыру максатка ярашлы.

5.2.41.Транзит мотельләр һәм кемпингларның Тамашачылар саны (йокы урыннары саны) үтүче автотуристлар санын һәм шәһәрара һәм халыкара пассажирлар йөртү автомобильләренең хәрәкәтенең интенсивлыгын исәпкә алып проектлауга бирем буенча кабул итәргә кирәк. Кунакханә учреждениеләренең торак пункт районындагы сыйдырышлылыгын исәпләгәндә, карап тикшерелә торган торак пункт аша уза торган барлык автомобиль юлларының суммар интенсивлыгыннан чыгып, күрсәтелгән предприятиеләргә ихтыяҗын һәм ихтыяҗын исәпкә алырга кирәк. Мотельләр һәм кемпинглар арасындагы араны 500 дән дә артык булмаган лометр кабул итәргә кирәк. Мотельләрне комплекслы рәвештә проектлау максатка ярашлы, шул исәптән юл СТО, АЗС, туклану һәм сәүдә пунктларын да кертеп.

Автомобиль сервисы объектларында кирәк булганда туклану һәм сәүдә пунктларын урнаштырырга кирәк. Сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре саны һәм аларның сыйдырышлылыгы, узып баручы автотуристлар санын, автомобильләрнең хәрәкәтенең интенсивлыгын, шулай ук якындагы торак пунктларда яшәүчеләрнең ихтыяҗларын исәпкә алып, проектлауга йөкләмә буенча кабул итәргә кирәк (алар булган очракта).

5.2.42. Предприятиеләр һәм автосервис объектларын төзү өчен кишәрлекләрне бүлүнең якынча мәйданы 43 нче таблицада бирелгән.

5.2.43. Торак пункт территориясе аша гомуми челтәр юллары салынган очракта, аларны «Урамнар челтәре һәм юллар» бүлекчәсе таләпләрен исәпкә алып, әлеге нормативларны проектларга кирәк. Шул ук вакытта торак пункт аша уза торган гомуми челтәр юлының категориясе һәм параметрлары торак пункттан читтә юлның категориясенә һәм параметрларына туры килергә һәм (яисә) хәрәкәт ешлыгын исәпкә алып, югарырак кабулителергә тиеш.

43 нче таблица

Автосервис предприятиеләре һәм объектларын төзү өчен участокларны бүлеп бирүнең якынча мәйданы

№	Автосервис предприятиеләре һәм объектлары исемнәре	Җир кишәрлегенең мәйданы,гектары юнәлешләре
1	500 ягулык салу станциясе тукталыш белән	0,8
2	1000 ягулык салу станциясе тукталыш белән	1,1
3	10 пассажирга автопавильон	0,08
4	20 пассажирга автопавильон	0,1
5	Җиңел автомобильләр СТО 5 постка кадәр	Бер постка 0,13
6	Җиңел автомобильләр 5тән 8 постка кадәр	Бер постка 0,17
7	Пассажир автостанциясе 10 кеше сыйдырышлы	0,45
8	Пассажир автостанциясе 25 кеше сыйдырышлы	0,65
9	Пассажир автостанциясе 50 кеше сыйдырышлы	0,75
10	Пассажир автостанциясе 75 кеше сыйдырышлы	0,9
11	5 автомобильгә стоянка-мәйданчык	0,03-0,08
12	5 автопоездга стоянка-мәйдан	0,07
13	Юл хәрәкәте иминлеге буенча Дәүләт инспекциясе Юл-патруль хезмәте	0,1
14	Ял итү, карау эстакадасы, бәдрәф	0.01-0,04
15	Ял итү, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, бәдрәф	0,7-1,0
16	АЗС, туалет, сәүдә һәм җәмәгать предприятиеләре	1,5
17	АЗС, СТО, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, юу пункты, ял бүлмәләре	3,5
18	Кемпинг, АЗС, СТО, туалет, медицина пункты, юу пункты, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре,	5,0
19	Мотель, кемпинг, мәйданчык-стоянка, бәдрәф, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, АЗС, СТО, юу пункты, медицина пункты	9,5
20	Пассажир автостанциясе, мәйданчык-стоянка, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, ял бүлмәләре, юл хәрәкәте иминлеге буенча Дәүләт инспекциясенең Юл-патруль хезмәте посты	0,45- 0,9
21	Автовокзал, мәйданчык-стоянка, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, медицина	1,8

22	Йөк автостанциясе, мәйданчык-стоянка, юу пункты, ял бүлмәсе, медицина пункты, туалет	2,0-4,0
	Искәрмә: 1.Комплексны проектлана торган артезиан скважинасыннан су белән тәэмин иткәндә 1 гектар озынлыктагы күрсә 2. Проектлана торган чистарту корылмаларына канализация стокларын ташлаганда, чистарту корылмалары төренә карап, күрсәтелгән мәйданга 0,4 - 1,0 гектар өсти башларга.телгән мәйдан. 987 / 1000 3. Котельныйны проектлаганда комплекс мәйданына 0,4 дән 0,7 гектарга кадәр өстәргә	

5.2.48. Торба үткәргечләрне урнаштыру һәм проектлауны СНиП 2.05.06-85*, махсус ведомство норматив документлары һәм әлеге бүлекнең таләпләре нигезендә башкарырга кирәк.

5.2.49. Магистраль торба үткәргечләр өчен җирләрне бүлеп бирү СН 452-73 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла. Магистраль җир өсте торбалары өчен җир полосаларының киңлеге билгеләнгән тәртиптә расланган проект белән билгеләнә.

5.2.50. Торба үткәргечләр трассаларын проектлаганда территория участокларының инженерлык-геологик яктан иң уңайлылары сайланырга тиеш. Торба үткәргечләр трассасын сайлаганда, якындагы 20 елга торак пунктларның, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең, автомобиль һәм тимер юлларның һәм башка объектларның перспектив үсешен, шулай ук торба үткәргечне эксплуатацияләү чорында төзү һәм аңа хезмәт күрсәтү шартларын исәпкә алырга, магистраль торба үткәргечләрне төзү һәм эксплуатацияләү процессында табигый шартларның үзгәрешләрен фаразлауны үтәргә кирәк.

5.2.51. Эш шартларына, эретеп ябыштыру кушылмаларының тиешсез контроль күләменә һәм сынау басымы зурлыгына карап, СНиП 2.05.06-85* таләпләре нигезендә магистраль торба үткәргечләр һәм аларның участоклары түбәндәге категорияләргә бүленәләр: В, I, II, III, IV. Магистраль торба үткәргечләр участоклары категорияләрен 3*СНиП 2.05.06-85* нче таблица таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.52. Магистраль торба үткәргечләрне (газүткәргечләрне, нефть үткәргечләрне) проектлаганда аларның җир асты катламын төзүне күз алдында тотарга кирәк. Җир өслегендә торба үткәргечләрне (җир өсте прокладкасы) яисә терәкләрдә (җир өсте прокладкасы) салу сазлыклы җирлекләрдә, шулай ук табигый һәм ясалма киртәләр аша кичүләрдә башкарыла. Шул ук вакытта торбаүткәргечләрне ышанычлы һәм имин эксплуатацияләүне тәэмин итүче махсус чаралар да каралырга тиеш.

5.2.53. Торба үткәргечләрне җир өсте катламыннан яисә юлларның түбәсеннән алып түбәнгә кадәр булган биеклекне җир өстеннән салганда, торба таләпләре нигезендә, СНиП II-89-80*, ләкин кимендә 0,5 метр кабул итәргә кирәк.

5.2.54. Торба үткәргечләрне корыганда көпшәнең яисә пролет төзелешнең түбәннән ераклыгын кисешкәндә кабул итәргә кирәк: чокырлар һәм балчыклар - 5 процентлы тәэмин ителеш вакытында су дәрәҗәсенә кимендә 0,5 метр; бозлавык мөмкин булган сусыз, сусыз елгалар һәм зур чокырлар - 1 процентлы тәэмин ителеш һәм бозлыкның иң югары горизонтыннан кимендә 0,2 метр су биеклегенә кадәр;

суднолар йөри торган елгалар - суднолар йөри торган елгаларда һәм күперләр урнашкан урыннарга төп таләпләр белән торак асты габаритларын проектлау нормаларында билгеләнгән зурлыклардан ким түгел.

Җаексыз елгаларда заломнар яисә корчеход булган очракта, торба яисә пролет корылмаларның түбәннән күтәрелүе һәр конкрет очракта билгеләнә, ләкин югары суларның горизонты өстендә кимендә 1 метр булырга тиеш (бер процентлы тәэмин ителеш елы буенча).

5.2.55. Җир асты торба үткәргечне салу тирәнлеге, әйләнә-тирә мохитне саклау таләпләрен исәпкә алып, торба үткәргеч эшенең ышанычлылыгын тәэмин итүче кабул ителгән конструктив карар белән билгеләнә.

5.2.56. Торба үткәргечләр салганда, туфракларда су үткәрү корылмаларын төзү каралырга тиеш.

5.2.57. Торба үткәргечләр салу берүзе яисә параллель рәвештә гамәлдәге яисә проектлана торган магистраль торба үткәргечләргә - техник коридорга җибәрелергә мөмкин. Магистраль торба үткәргечләрнең техник коридоры астында бер трасса буенча параллель сузылган торба үткәргечләр системасын аңларга кирәк. Аерым очракларда торбаүткәргечләр эшенең ышанычлылыгын тәэмин итү шартларында нефть үткәргечләрнең һәм газүткәргечләрнең бер техник коридорында уртак прокладка җибәрү рөхсәт ителә.

5.2.58. Азык-төлекне бер техник коридор чикләрендә транспортировкалауның рөхсәт ителә торган (суммар) күләмнәре һәм бу коридорлар арасындагы ераклык билгеләнгән тәртиптә расланган нормалар һәм кагыйдәләр нигезендә билгеләнә.

5.2.59. Торак пунктлар, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, аэродромнар, диңгез һәм елга портлары, пристань һәм башка шундый объектлар территорияләрендә магистраль торбаүткәргечләр салу рөхсәт ителми. Барлык категориядәге автомобиль юллары күперләре буенча торба үткәргечләр салу рөхсәт ителми, электр кабельләре, элемтә кабельләре һәм башка торба үткәргечләр булган бер траншеяда, моңа СН3.8 п. СНиП 2.05.06-85* каралган очраклар керми.

5.2.60. Җир асты һәм җир өсте торба үткәргечләре күчәреннән торак пунктларга, аерым сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр ераклыклар торба үткәргечләрнең классына һәм диаметрына, объектларның җаваплылыгына һәм аларның иминлеген тәэмин итү кирәклегенә бәйле рәвештә,

4 СНиП 2.05.06-85 *, «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кабул ителергә тиеш. Газ бүлү, компрессор һәм нефть эшкәртү станцияләреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр араларны торба үткәргечнең классына һәм диаметрына, күрсәтелгән станцияләрнең категориясенә һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү зарурлыгына бәйле рәвештә кабул итәргә кирәк, 5 нче СНиП 2.05.06-85* нче таблицасы таләпләре нигезендә.

5.2.61. проектлана торган һәм гамәлдәге торба үткәргечләрнең үзара кисешкән урыннар аерым очракларда гына, магистраль торба үткәргечләр күчәреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә һәм корылмаларына кадәр минималь араларны үтәп булмаганда гына рөхсәт ителә.

5.2.62. 110 кВ көчәнешле магистраль торба үткәргечләр кисешкән урыннарда торба үткәргечләрне 60 градустан да ким булмаган почмак астында җир асты аша салу гына күздә тотыла.

5.2.63. Торба үткәргечләрнең күчүе табигый һәм ясалма каршылыклар (елгалар, сусаклагычлар, каналлар, күлләр, буалар, инешләр, ермалар һәм сазлыклар, чокырлар һәм автомобиль юллары) аша Проектлана 2.05.06-85*.

5.2.64. Магистраль торбаүткәргечләрне һәм аларның объектлары зыян күрүнең нормаль шартларын тәэмин итү өчен саклау зоналары билгеләнә, шул исәптән:

нефть, табигый газны транспортлаучы торба үткәргечләр буйлап - торба үткәргечнең күчәреннән 25 метр ераклыкта уза торган шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә; күпҗепле торба үткәргечләр буйлап - кырый торба үткәргечләр күчәрләреннән югарыда күрсәтелгән ераклыкта уза торган шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

су асты кичүләре буйлап - су өслегеннән төпкә кадәр булган су пространствосы участогы рәвешендә, ул параллель яссылыклар арасында, һәр яктан 100 метр ераклыктагы иң кырый җепләр күчәрләреннән ераклыкта урнашкан; продукцияне транспортка әзерләүнең технологик җайланмалары, төп һәм арадаш насос станцияләре, резерв парклар, компрессор һәм газ бүлү станцияләре, продукцияне үлчәү төеннәре, налив һәм слив эстакадалары, газны җир асты саклау станцияләре, нефть җылыту пунктлары - күрсәтелгән объектлар территорияләре чикләреннән барлык якларга 100 метр ераклыкта ераклыкта ераклыкта урнашкан җир кишәрлеге рәвешендә әзерләүнең технологик җайланмалары тирәсендә.

5.2.65.Торба үткәргечләрнең саклау зоналарына керә торган җир кишәрлекләре җирдән файдаланучылардан алынмый һәм алар тарафыннан саклау зоналары таләпләрен мәҗбүри үтәгән килеш файдаланыла.

5.2.66. Торба үткәргечләр трасслары һәм табигый һәм оста киртәләр белән кисешкән урыннар җир өслегеннән 1,5 - 2 метр биеклектәге, турыдан-туры күренеп тору чикләрендә урнашкан, әмма 500 метрдан да ким булмаган биеклектәге һәм борылыш почмакларындагы мәгълүмати билгеләр белән күрсәтелә.

5.2.67. торба үткәргечләрнең сак зоналарында торба үткәргечләр транспорты предприятиесенең язма рөхсәтеннән башка түбәндәгеләр тыела: теләсә нинди биналар һәм корылмалар төзү. Аммиакопровода күчәреннән 1000 метр ераклыкта массакүләм спорт ярышлары, тамашачылар катнашында ярышлар уздыру, һәвәскәр балыкчылык, вакытлы кыр торакларын һәм теләсә кайсы билгеләнештәге станокларны урнаштыру, терлекләр өчен утаулар тыела; барлык төрдәге агач һәм куаклар утырту, материалларны берләштерү, балык промысел участокларын бүлеп бирү, балык, су хайваннары һәм үсемлекләре чыгару, суүсемнәр урнаштыру;

торба үткәргечләр, автомобиль транспорты, тракторлар һәм механизмнар трассасы аша чыгу һәм чыгу юлларын салу; мелиоратив җир эшләре җитештерү, сугару һәм киптерү системалары төзү; төрле ачык һәм җир асты, төзелеш, монтаж һәм шартлату эшләрен җитештерү, грунт планировкасы; а геологик төшерү производствосы скважиналар, шурфлар төзү һәм туфрак пробаларын алу (туфрак үрнәкләреннән тыш) белән бәйле геологик разведка, эзләү, геодезик һәм башка тикшеренү эшләре.

5.2.68. торба үткәргечләрнең сак зоналарында торба үткәргечләрнең нормаль кулланылышын бозуга яисә аларның зарарлануына китерә торган гамәлләр башкару тыела, аерым алганда: мәгълүмат билгеләрен, контроль-үлчәү пунктларын күчерү, туплау һәм бозу; линия арматурасы, катод һәм дренаж саклау станцияләре, линия һәм күзәтү коелары һәм башка линия җайланмалары челтәрләренең коймалары бозылу, краннарны һәм арткы ишекләрне ачу һәм ябу, элемтә чараларын сүндерү яки кертү, энергия белән тәэмин итү һәм торбаүткәргечләр телемеханикасы;

чүплекләрне оештыру, кислота, тоз һәм селте эремәләрен аеруны; яр ныгыту корылмаларын, су үткәрү корылмаларын, җир һәм башка корылмаларны (җайланмаларны), торбаүткәргечләрне

җимерүдән саклый торган торба үткәргечләрне, ә аның янәшәсендәге территорияне һәм әйләнә-тирәне җимерү транспортлана торган продукцияне авария хәлендәге ташудан; якорьларны ташларга, бирелгән якорьлар, чылбырлар, лотлар, волокушалар һәм траллар белән узарга, төпләндерү һәм җир казу эшләрен башкарырга; нинди дә булса ачык яисә ябык чыганакларның кабызылуы һәм урнашуы ут.

5.2.69. Саклау зоналарында эшләр оештыру һәм җитештерү Россия Дәүләт тау техник күзәтчелеге (Россия Федераль тау һәм сәнәгать күзәтчелеге) карары белән расланган магистраль торбаүткәргечләрне саклау кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

Авыл урамнары һәм юл челтәре

5.2.70. Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары 53 нче таблица нигезендә кабул ителә.

53нче таблица

Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары

Авыл урамы һәм юл категориясе	Төп билгеләү	Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг	Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр	Хәрәкәт полосалары саны	Тротуарның җәяүлеләр өлешенең киңлеге, метр
Бистә юлы	Авыл җирлегенең гомуми челтәрнең тышкы юллары белән бәйләнеше	60	3,5	2	
Төп урам	Торак территорияләрнең торак үзәге белән бәйләнеше	40	3,5	2-3	1,5 - 2,25
Торак төзелешендәге урам: төп урам Икенчел (тыкрык)	Торак территорияләр эчендәге һәм интенсив хәрәкәт юнәлешләре буенча төп урам белән элемтә Төп торак урамнар арасындагы бәйләнеш Квартал түрендә урнашкан торак йортларның урам белән бәйләнеше	40 30 20	3,0 2,75 2,75 - 3,0	2 2 1	1,0 - 1,5 1,0 0 - 1,0
Хуҗалык юлы, терлекләр куу	Шәхси терлекләрне көтү һәм йөк транспортын индивидуаль җир кишәрлекләренә йөртү	30	4,5	1	

5.2.71. Торак төзелеше территориясендә һәм аның тарту зонасында урам челтәрен эшләтеп җибәрү мөмкинлеген 2015 елга кадәр исәпләнгән вакытка - 1 000 кешегә исәпләнгән 325 җиңел автомобиль, 2025 елга кадәр - 1 000 кешегә исәпләнгән 440 җиңел автомобиль билгеләргә кирәк.

5.2.72. Авыл җирлеге чикләрендә торак пунктларны тоташтыручы юллар, бердәм иҗтимагый үзәкләр һәм җитештерү зоналары, мөмкин булганча, хуҗалык яисә чәчү әйләнешенең чикләре буйлап төзергә кирәк.

5.2.73. Киңлек һәм кызыл сызыклар чикләрендә урамнарның аркылы профиле, аларны төзекләндерү дәрәҗәсен фаразлана торган хәрәкәт агымнары зурлыгына, инженерлык коммуникацияләрен, типларын, катларын һәм төзелешнең гомуми архитектура-планлаштыру чишелешен салу шартларына карап, кагыйдә буларак, 15 - 25 метр эчендә билгеләргә кирәк.

Тротуарларны төзелеш тибына бәйсез рәвештә торак урамнарның ике ягы буенча да күз алдында тотарга кирәк.

Икенчел дәрәҗәдәге урамнарда һәм бер полосалы хәрәкәт белән йөрүләрдә, автотранспорт хәрәкәте белән бергә, һәр 200 метр саен, 7x15 метр зурлыктагы, йөрүче мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк.

Хуҗалык юлларыннан терлекләр йөртергә рөхсәт ителә. Шул ук вакытта алар төп урамнарны кисеп үтәргә тиеш түгел. Хуҗалык юлларының ябылуы йөк автомобильләренең, тракторларның һәм башка транспорт чараларының йөкләнешен түзәргә тиеш.

5.2.74. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларда (алга таба - эчке хуҗалык автомобиль юллары) автомобиль юллары, аларның билгеләнешенә һәм йөк ташуның исәп-хисап күләменә бәйле рәвештә, 54 нче таблица нигезендә категорияләргә бүлергә кирәк.

54нче талица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында җирле автомобиль юллары категорияләре

Хуҗалык эчендәге юлларны билгеләү	**Йөк ташуның хисап күләме, мең тонна нетто, " пик"**	**Юл категориясе**
Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең һәм оешмаларының үзәк утарларын аларның бүлекчәләре, терлекчелек комплекслары, фермалары, продукцияне әзерләү, саклау һәм беренчел эшкәртү пунктлары һәм башка авыл хуҗалыгы объектлары белән тоташтыручы автомобиль юллары, шулай ук авыл хуҗалыгы объектларын гомуми файдаланудагы юллар белән һәм, ярдәмче кыр юлларыннан һәм хуҗалык эчендәге юллардан тыш, үзара тоташтыручы автомобиль юллары	10нан югары	I-с
	10га кадәр	II-с
Аерым авыл хуҗалыгы җирләренә яисә аларның состав өлешләренә транспорт хезмәте күрсәтү өчен билгеләнгән кыр ярдәмче юллары		III-с

5.2.75. Аена ике юнәлештә дә йөк ташуның исәп-хисап күләмен, төзелеш эчендәге юл категориясен билгеләү өчен, суммар рәвештә «пик» перспективага авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм оешмаларын үстерү планнары нигезендә билгеләргә (кимендә 15 елга).

5.2.76. Хуҗалык эчендәге юл биләгән авыл хуҗалыгы җирләренең мәйданы минималь булырга һәм җир өслеген, су алу канауларын һәм киңлеге 1 метр булган саклагыч полосаларны урнаштыру өчен кирәкле булган полосаны кертергә тиеш.

5.2.77 Юллар эчендәге юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең исәп-хисап тизлеген 55 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

55нче таблица

Эчке юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең хисап тизлеге

Юллар категориясе	**Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг**		
	төп	**юллар участокларында рөхсәт ителә торган**	
		кыен	**аеруча кыен**
I-c	70	60	40
II-c	60	40	30
III-c	40	30	20

5.2.78 Юлларның төп параметрларын 56 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

56нчы таблица

Төзелеш юлларының план һәм эчке профильләренең төп параметрлары

План параметрлары һәм буй профиль	**Исәп-хисап вакытында параметрларның әһәмияте**				
	70	**60**	**40**	**30**	**20**
Иң зур буй авышлык, %	60	70	80	90	90
Күренү ераклыгы, метр:					
Юл өсләре	100	75	50	40	25
каршы автомобиль	200	150	100	80	50
Кәкре, метрлы иң кечкенә радиуслар:					
Планда	200	150	80	80	80
Буй профильдә:					
Кабарынкы	4000	2500	1000	600	400
Бөгелгән	2500	2000	1000	600	400
Авыр шартларда бөгелгән	800	600	300	200	100

5.2.79. Җир полотносының һәм юл өлешенең аркылы профиленең төп параметрларын 57 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

57 нче таблица

Җир өслегенең һәм йорт эчендәге юлларның аркылы профиленең төп параметрлары

Аркылы профиль параметрлары	Категория юллары өчен параметрлар билгеләре		
	I-с	II-с	III-с
Хәрәкәт полосалары саны	2	1	1
Киңлеге, метры:			
Хәрәкәт полосалары	3	-	-
Юл өлеше	6	4,5	3,5
Җир полотносы	10	8	6,5
Юл читләре	2	1,75	1,5
Юл буйларын ныгыту	0,5	0,75	0,5

Искәрмә:

1.Автопоездлар даими хәрәкәтләнмәгән очракта IIс категориясе юллары өчен юлның киңлеге 3,5 метрга тигез, ә юл киңлеге - 2,25 метр (шул исәптән ныгытылганнары - 1,25 метр) кабул итү рөхсәт ителә.

2.Чикләү тибындагы киртәләр кую таләп ителә торган юл участокларында киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының даими хәрәкәтендә (5 метрдан артык киңлектә) җир өслеге киңлеге арттырылырга тиеш (юл читләрен җимерү исәбенә).

3. Авыл хуҗалыгының кулланылыштагы җирләрендә төзелә торган җир полотносының киңлеген тигез кабул итү рөхсәт ителә:

8 метр - I категорияле юллар өчен; 7 метр - II категорияле юллар өчен; 5,5 метр - III категорияле юллар өчен.

Авыл хуҗалыгы җирләренә сугарулы, киптерелгән һәм башка сугарулы җирләр, күпьеллык җиләк-җимеш утыртмалары биләгән кишәрлекләр, шулай ук туфракның табигый уңдырышлылыгы югары булган һәм аларга тиңләштерелә торган башка җирләр керә.

5.2.80. Тирә-юньдәге юлларда даими рәвештә киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарын һәм транспорт чараларын хәрәкәтләндерү күздә тотыла, әлеге юл өчен кабул ителгән өслекле юл буйлап бер юл катламын һәм, димәк, җир полотносын җимерү хисабына мәйданчыклар төзергә кирәк.

Мәйданчыклар арасындагы араны транспорт чарасының күренү ераклыгына тигез алырга кирәк, ләкин кимендә 0,5 километр. Шул ук вакытта мәйданчыклар, кагыйдә буларак, басуларга керү урыны белән берләштерелергә тиеш.

Җир өслеге буйлап йөрү өчен мәйданчыкларның киңлеген 8, 10 һәм 13 метрга тигез итеп, авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының фаразланган хәрәкәтендә 3 метрга кадәр, 3 метрдан 6 метрга кадәр һәм 6 метрдан 8 метрга кадәр, ә озынлыгы - машиналар һәм транспорт чараларының (автопоездны да кертеп) озынлыгына карап, әмма 15 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк. Бер полосалы юл өлешеннән разъезд өчен мәйданчыкка күчү участоклары 15 метрдан да ким булмаган озынлыкта, ә ике полосалы юл өлеше өчен 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.2.149. Бер һәм ике транспорт чарасы йөрешле юлларның авышлыкларын СНиП 2.05.11-83 нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.150. Терлекчелек комплекслары, кошчылык фабрикалары, фермалар, теплица комбинатлары һәм башка шундый объектлар чикләрендә урнашкан эчке эшләр мәйданчыклары түбәндәге бүлекләргә бүленә:

авыл хуҗалыгы объекты мәйданчыгы чикләрендә технологик һәм хуҗалык йөртүләрен тәэмин итә торган җитештерү, шулай ук мәйданчык территориясе чикләреннән читтә урнашкан хуҗалык юллары белән элемтә;

янгын сүндерү машиналарының һәм башка махсус транспорт чараларының (авто- һәм электрокарлар, автотөягечләр һ.б.) регуляр йөрмәвен тәэмин итүче ярдәмче җайланмалар.

5.2.152. Урамнар һәм йорт эчендәге юлларның үтү өлешенең киңлеген 58 нче таблица буенча юллар билгеләнүгә һәм транспорт чаралары хәрәкәтен оештыруга бәйле рәвештә кабул итәргә кирәк.

58нче таблица

Параметрлар	**Юллар, метрлар өчен параметрларның**	
	ярдәмче	**җитештерү**
Транспорт хәрәкәте вакытында йөрү өлешенең киңлеге: ике яклы берьяклы	 6,0 4,5	 - 3,5
Юл кырые	1,0	0,75
Юл кырыйларын ныгытуның киңлеге	0,5	0,5

5.2.153. Җитештерү юлларының машина йөртү өлешенең киңлеген тигез итеп кабул итү рөхсәт ителә:

тулы киңлеккә беркетелгән юллар белән 3,5 метр - гамәлдәге төзелешнең уңайсыз шартларында;

58 нче таблица нигезендә беркетелгән юл читләре булган 3,5 метр - бокралы хәрәкәт вакытында, каршы хәрәкәт булмаганда һәм транспорт чараларын узып киткәндә;

1,5 метр киңлектәге һәм икенче яктан борт ташы белән ныгытылган 4,5 метр, каршы як хәрәкәт яисә транспорт чараларын узып китү һәм берьяклы тротуар төзү мөмкинлеге булганда.

Искәрмә: Һәр борт ташы ягыннан юлларның уемын өстәмә рәвештә 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә киптерергә кирәк.

5.2.154. Тракторлар, авыл хуҗалыгы, төзелеш һәм башка үзйөрешле машиналар хәрәкәте өчен аерым юлларны проектлаштырырга кирәк. Бу юллар җәйге чорда өстенлек итүче җилләр өчен билгеләнгән яктан тиешле эчке автомобиль юллары белән янәшә урнашырга тиеш.

5.2.155. Хәрәкәт полосасының һәм аерымланган җир полотносының киңлеге, транспорт составның тәгәрмәч киңлегенә бәйле рәвештә, 59 нчы таблица нигезендә билгеләнергә тиеш.

Таблица 59

Хәрәкәт полосасының киңлеге һәм трактор юлының аерымланган җир полотносы

Транспорт чаралары, үзйөрешле һәм тагылма машиналар колеясенең киңлеге, метр	Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр	Җир катламының киңлеге, метр
2,7 һәм ким	3,5	4,5
2,7 дән 3,1 гә кадәр	4	5
3,1 до 3,6 га кадәр	4,5	5,5
3,6 до 5 кадәр	5,5	6,5

Трактор юлларында керү өчен мәйданчыклар булдыру (кирәк булганда) рөхсәт ителә.

5.2.156. Хуҗалык эчендәге юлларны кисешү, тоташтыру һәм төзекләндерү СНиП 2.05.11-83 таләпләренә туры китереп проектлаштырырга кирәк.

5.3. Инженерлык инфраструктурасы

Инженерлык җиһазлары системасын оештыруның гомуми принциплары

5.3.1. Төзелештәге инженерлык җиһазлары системасын муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру документлары һәм су белән тәэмин итү, канализация, җылылык, газ һәм электр белән тәэмин итү схемалары нигезендә проектларга кирәк, ул билгеләнгән тәртиптә эшләнгән һәм расланган. Әлеге тармак схемаларында технологиянең, егәрлекнең, челтәрләрнең күләмнәренең принципиаль мәсьәләләре хәл ителергә, схеманы гамәлгә ашыруның чиратлылыгы буенча киңәшләр бирелергә тиеш. Проектларда ресурслардан нәтиҗәле файдалану, энергияне сак тоту ысулларыннан файдалану, инженерлык корылмалары эшендә куркынычсызлыкны тәэмин итү һәм җайга салу өчен заманча чараларны куллану мәсьәләләре чагылырга тиеш.

Искәрмә: тармак схемалары булган очракта, проектлаштыруның һәр этабы мөстәкыйль төгәлләнгән карар булып тора һәм шул ук вакытта торак пунктның гомуми үсеш перспективасына органик рәвештә туры килергә мөмкин.

5.3.2. Су белән тәэмин итү, канализация, җылылык һәм газ белән тәэмин итү челтәрләрен һәм корылмаларын проектлаганда, гамәлдәге санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә, шулай ук әлеге норматив таләпләренә туры килергә тиеш.

5.3.3. Инженерлык челтәрләрен һәм корылмаларны проектлаганда грунт сулары дәрәҗәсен үзгәртү мөмкинлеген өйрәнүгә һәм бу үзгәрешләрнең челтәрләрнең эксплуатацион ышанычлылыгына йогынтысы зур игътибар бирелергә тиеш.

5.3.4. Планлаштырылган төзелешкә урнаштырыла торган инженерлык җиһазлары объектлары тиешле нигезләрдә өлешчә яисә тулысынча җир асты киңлегендә урнаштырылырга мөмкин.

5.3.5. **Су белән тәэмин ителеш**

5.3.6. Су белән тәэмин итү схемасын һәм системасын сайлауны торак пунктның

үзенчәлекләрен, аларны үстерүнең төрле этапларында су чыгымнары, су белән тәэмин итү чыганаклары, су басымына, сыйфатына һәм аны бирүнең тәэмин ителешенә карата таләпләрне исәпкә алып башкарырга кирәк.

5.3.7. Торак пунктларын су белән тәэмин итү системаларын проектлау, шул исәптән хуҗалыкта тотылу һәм җитештерү өчен су белән тәэмин итү чыганакларын сайлау, су алу корылмаларын урнаштыру, шулай ук исәп-хисап чыгымнарын билгеләүне СНиП 2.04.01 - 85*, СНиП 2.04.02-84*, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.4.1074-01, СанПин 2.1.4.1175-02, ГОСТ 2761-84*, СанПиН 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Торак-хуҗалык, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары белән булырга тиеш.

5.3.8. Торак пунктның тәүлеклек уртача су кулланы, су сибүгә киткән чыгымнарны исәпкә алып, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары һәм ихтыяҗлары өчен су чыгымнары суммасы буларак билгеләнә.

Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлаганда халыкның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗлары өчен тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллану нормаларын әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Суны аерым куллану җәмәгать биналарында хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗларына, сәламәтләндерү учреждениеләре (санаторийлар, ял йортлары, туристик комплекслар, балалар лагерьлары һ.б.) өчен су чыгымнарыннан тыш, су чыгымнарын үз эченә ала.

Төрле категориядәге кулланучыларның аерым объектлары буенча хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына су чыгымнары турында әлеге нормативларга карата күрсәтелгән 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасы нормалары нигезендә билгеләнә.

5.3.9. Гомумән алганда, аерым районнарда су белән тәэмин итү системасын проектлаганда суның түбәндәге исәп-хисап чыгымнарына таянырга кирәк:

максималь тәүлеклек чыгымнары (куб. метр/тәүлек) - су - койма корылмаларын, су әзерләү станцияләрен һәм су саклау өчен савытларны исәпләгәндә;

максималь сәгать чыгымнары (куб. метр/сәгать) - суны саклау өчен су үткәргечләрнең аерым торбалары буенча су бирә торган насос станцияләренең максималь җитештерүчәнлеген билгеләгәндә;;

максималь сәгать (л/с) - су үткәргечләргә су бирә торган насос станцияләренең, су саклау сыешлыгыннан башка су белән тәэмин итү системасының магистраль һәм бүлү торбаүткәргечләренең максималь бирүен билгеләгәндә һәм күрсәтелгән торбаүткәргечләрне гидравлик исәпләгәндә суның секундлы чыгымнары;

коэффициентларны (Kmax) кабул итәргә кирәк: су куллануның тәүлеклек тигезсезлеге - 1,2; су куллануның сәгать тигезсезлеге - 1,4.

5.3.9. Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның су белән тәэмин итү системаларын, шул исәптән тәкъдим ителә торган күрсәткечләр нигезендә аларның аерым структур элементларын, 67 таблицада китерелгән су куллану күләмен алдан исәпләүләр һәм проектлау өчен кулланыла.

Су куллану күләмен алдан исәпләү һәм торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау өчен исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч	Үлчәү берәмлеге еге	Авыл торак пунктларының территориясе		
		суүткәргеч, канализация һәм кайнар су белән тәэмин ителгән	суүткәргеч һәм канализация белән тәэмин ителгән	су җыю колонкаларыннан судан файдалану
Микрорайонда халык тыгызлыгы	кеше/ гектар	7,5 - 100	7,5 - 100	7,5 - 100
Суның хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары өчен тотылуы	литр/ тәүлеккә бер бер кешегә	230	150	50
Су куллану	куб.метр тәүлеккә	1,7 - 23,0	1,1 - 15,0	0,4 - 5,0

5.3.10. СНиП 2.04.02-84*таләпләренә туры китереп, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, сәламәтләндерү учреждениеләре ихтыяҗлары өчен, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар һәм су сибү чыгымнары аерым билгеләнә.

5.3.11. Су алу корылмаларының тибын һәм схемасын территориянең геологик, гидрогеологик һәм санитар шартларыннан чыгып сайларга кирәк.

Яңа төр су алу җайланмаларын проектлаганда һәм булган су алу җайланмаларын киңәйткәндә аларның күрше участокларда гамәлдәге һәм проектлана торган дозорлар белән үзара хезмәттәшлек шартлары, шулай ук аларның әйләнә - тирәлеккә (өслек агымы, үсемлек һ.б.) йогынтысы исәпкә алынырга тиеш.

Су алу корылмаларын, су куллануның киләчәктәге үсешен исәпкә алып, проектларга кирәк.

5.3.12. Сәнәгать предприятиеләрен җитештерү белән тәэмин итү өчен чистартылган юынтык суларны куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.13. Су челтәрләре божра белән проектлана. Су үткәргечләрнең ахыргы сызыкларын түбәндәге очракларда кулланырга рөхсәт ителә:

җитештерү ихтыяҗларына су бирү өчен-аварияне бетерү вакытында су белән тәэмин итүдә өзеклек булган очракта;

хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗларга су бирү өчен - торбалар диаметры 100 мм дан артык түгел;

янгынга каршы яки хуҗалык-янгынга каршы ихтыяҗларга су бирү өчен, янгын сүндерү чыгымнарына карамастан-линияләрнең озынлыгы 200 метрдан да артмаган очракта.

Бина һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләре белән тышкы су челтәрләрен божралау рөхсәт ителми.

5.3.14. Хуҗалыкта эчәргә яраклы суүткәргечләрне эчәргә яраклы булмаган сыйфатлы су белән тәэмин итүче суүткәргечләр челтәрләре белән тоташтыру рөхсәт ителми.

5.3.15. Янгынга каршы суүткәргеч 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» Федераль закон таләпләре нигезендә проектланырга тиеш.

5.3.16. Хуҗалыкта эчәргә яраклы һәм берләштерелгән җитештерү өчен эчә торган суүткәргечләр проектларында СанПин 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп санитар саклау зоналарын күздә тотарга кирәк.

Су белән тәэмин итү һәм эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары чикләре әлеге нормативларның 9 нчы кушымтасының 3 нче таблицасында китерелгән.

5.3.17. Магистраль суүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 456-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

5.3.18. Суүткәргеч корылмалар урнаштыру өчен мәйданчыклар сайлау, шулай ук аларның территорияләрен планлаштыру һәм төзү «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре һәм санитар саклау зоналарына карата таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан суүткәргеч корылмалары мәйданчыкларының планлаштырылган тамгалары суның максималь күләменнән 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителергә тиеш.

5.3.19. Җитештерүчәнлегенә карап, су әзерләү корылмаларын урнаштыру өчен якынча исәп-хисап күләме, тәүлегенә мең куб. метрны, проект буенча, әмма аннан да артык түгел, кабул итәргә кирәк:

тәүлегенә 0,1 мең куб. метрга кадәр - 0,1 гектар;

0,1 дән 0,2 мең куб. метрга кадәр-0,25 гектар;

0,2 дән 0,4 мең куб. метрга кадәр-0,4 гектар;

0,4-0,8 мең куб. метрдан артык-тәүлегенә-1,0 гектар;

тәүлегенә 0,8 дән 12 мең куб. метрга кадәр-2 гектар;

тәүлегенә 12-32 мең куб. метрдан артык-3 гектар; көчле агулы матдәләрне саклау өчен чыгым складларын суүткәргеч корылмалар мәйданчыгында урнаштырырга кирәк:

кешеләр даими яшәгән һәм сулыклардан һәм сулыклардан 30 метрдан да ким булмаган санда булган биналар һәм корылмалардан (склад хуҗалыгына карамаган) ;

СНиП II нигезендә, кешеләр даими булмаган биналардан файдалану-89-80*-көчле агулы матдәләрне саклаганда торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарыннан (мәйданнан тыш) файдалану;:

стационар сыешлыкларда (цистерналарда, танкларда) - 300 метрдан да ким булмаган арада; контейнерларда яки баллоннарда - 100 метрдан да ким булмаган арада.

Канализация

5.3.20. Торак пунктларның канализация системаларын проектлау 2.04.01 - 85* СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.07.01-89*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән канализация системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

Торак районның (гомумкомплавная, аерым, ярымысырлы) ташландык суларны аерым канализация вакытында сулыкларга ташлауны төшереп калдыруны исәпкә алып, техник-икътисадый чагыштыру нигезендә сайларга кирәк.

Санитар чистартуга, йогышсызландыруга дучар ителмәгән (су объектларына рөхсәт ителгән йогынты нормативларын һәм су объектларында зарарлы матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе нормативларын арттыруга юл куймаудан чыгып), шулай ук техник регламентларның таләпләренә туры килми торган агынты суларны агызу тыела.

5.3.21. Торак пунктларның канализация проектлары су белән тәэмин итү проектлары белән бер үк вакытта, су - куллану балансына һәм юынтык суларны агызу мәҗбүри анализ белән эшләнергә тиеш. Шул ук вакытта чистартылган агым су, яңгыр суларын җитештерү белән тәэмин итү һәм су сибү өчен куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.22. Торак пунктларның канализация системаларын, шул исәптән аерым структур элементларны проектлаганда, көнкүреш суларын исәпләгәндә, тәүлеклек уртача тәүлеклеклек су бүлүне, территориягә су сибүгә һәм яшеллек үсентеләренә су тотуны исәпкә алмыйча, уртача тәүлеклек су куллануны тигез кабул итәргә кирәк

Юынты суларны агызуны исәпләп чыгару (бер ел эчендә), су бүлү системасына бәйле рәвештә, агынты суларның барлык төрләре буенча тәүлеклеклек уртача чыгымнар суммасы итеп билгеләргә кирәк.

Аерым торак һәм иҗтимагый биналардан юынтык суларның исәп-хисап чыгымнарын билгеләү өчен, тупланган чыгымнарны исәпкә алу кирәк булганда, СНиП 2.04.01-85* һәм әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасын кабул итәргә кирәк.

Сәнгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләреннән җитештерү суларының уртача тәүлеклеклек уртача чыгымнары, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар торак пунктның су белән тәэмин итүнең гомуми уртача - төгәл суммасының 25 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул ителә.

Канализацияләнмәгән районнарда бер кешегә 25 л/тәүлегенә аерым су бүлүне кабул итәргә кирәк.

5.3.23. Торак пунктта агып җыела торган суларның исәпләнгән уртача тәүлеклек чыгымын әлеге нормативларның 5.4.23 п. буенча билгеләнә торган чыгымнар суммасы буларак билгеләргә кирәк. Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның канализация системаларын проектлау һәм су белән тәэмин итү күләмен алдан исәпләү өчен кулланыла.

5.3.24. Территориаль планлаштыру документларын эшләгәндә, тәүлеклек уртача (бер елга) су бүлүне кабул итәргә рөхсәт ителә:

шәһәр торак пунктлары өчен - бер кешегә тәүлегенә 550 л;

авыл торак пунктлары өчен - 1 кешегә 150 л.

Искәрмә: тәүлеклек уртача су бүлүне, территориянең җирле шартларына һәм төзекләндерү дәрәҗәсенә карап, 10-20 процентка үзгәртү рөхсәт ителә.

5.3.25. Чагыштырмача су бүлү күләмен су бүлүнең түбәндәге коэффициентларын куллану белән билгеләргә киңәш ителә:

шәһәр торак пункты буенча уртача-0,98;

азкатлы төзелеш территориясе өчен: шәһәр җирлеге-1,0;

авыл җирлеге-0,9;

җирле сәнәгать булганда-0,8-0,9.

5.3.26. Торак пунктларның канализация системаларын, аларның резерв территорияләрен урнаштыру, шулай ук чистарту корылмаларын урнаштыруны СНиП 2.04.03-85 һәм СанПиН нигезендә башкарырга кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03

5.3.27. Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе белән килештереп, үзәкләштерелгән канализация системасы булмаганда, агызу станцияләрне күздә тотарга кирәк. СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп, СНиП 2.04.03 - 85 таләпләренә туры китереп, агызу станцияләренә бүлеп бирелә торган җир кишәрлекләренең күләмнәрен СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк. 2.2.1/2.1.1.1200-03, агызу станцияләрне диаметрлы 400 мм диаметрлы канализация коллекторлары янында проектларга кирәк, шул ук вакытта агынты суларның саны. агызу станциясенең 20 процентлан артмаска тиеш.

5.3.29. Канализация корылмаларын төзү, планлаштыру, төзү һәм аларның территориясен төзекләндерү өчен мәйданчыкларны «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлеге таләпләре һәм санитар-саклау зоналары төзелешенә карата таләпләр нигезендә сайларга кирәк.

Шул ук вакытта җир өсте суларын чистарту корылмаларын һәм явым-төшем җыелмаларын җыю чокырларын торак микрорайоннарда (кварталларда) һәм авыл территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

Су бирү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләмен һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклыкны 68 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 68

Су бирү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләме һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык

Объектның исеме	**Җир кишәрлеге күләме**	**Торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык, метр**
Җир өсте суларны чистарту корылмалары	җитештерүчәнлегенә һәм корылманың тибына карап,	7.1.2 СанПиН таблицасын нигезендә СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03
Квартал эчендәге канализация-канализация насос станциясе	10х10	20
Тоннель коллекторлары шахталары тирәсендә эксплуатация мәйданчыклары	20х20	кимендә 15 (коллекторларның үзәгеннән)

Таблица 69

Канализация чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме

Канализациянең чистарту корылмаларының җитештерүчәнлеге, мең куб. метр/тәүлек буе	**Җир кишәрлекләре үлчәмнәре, гектар**		
	Юынтык сулары	**Ләм мәйдан чыклары**	**Биологик буалар тирән чистарту өчен су**
0,7 гә кадәр	0,5	0,2	-
0,7 дән 17 гә кадәр	4	3	3
17 дән 40 ка кадәр	6	9	6
40 тан 130 га кадәр	12	25	20
130 дан 175 кә кадәр	14	30	30
175 тән 280 гә кадәр	18	55	-
Искәрмә: тәүлегенә 280 мең куб.метрдан артык җитештерүчәнлеге булган чистарту корылмаларының җир участоклары күләмнәрен, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе белән килештерелгән проектлар буенча кабул итәргә кирәк.			

Таблица 70

Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-саклау зоналары

Агынты суларны чистарту корылмалары	**Чистарту корылмаларының исәп-хисап күрсәткечләре буенча метрлар ераклыгы, тәүлегенә мең куб. метр**			
	0,2 кадәр	**0,2 тән 5кадәр**	**5 тән 50кадәр**	**50 тән 280 кадәр**
Насос станцияләре һәм аварияләрне җайга салу кисмәкләре , локаль чистарту корылмалары	15	20	20	30
Явым-төшемнәрне саклап калу өчен катлам мәйданчыклары булган механик һәм биологик чистарту корылмалары, шулай ук су мәйданчыклары	150	200	400	500
Ябык биналарда явым-төшемне термомеханик эшкәртү белән механик һәм биологик чистарту корылмалары	100	150	300	400
Басулар: а) фильтрация; б) сугару	 200 150	 300 200	 500 400	 1000 1000
Биологик буалар	200	200	300	300

Искәрмә: 1. 0,5 гектарга кадәр фильтрация басулары өчен, коммуналь типтагы 1,0 гектарга кадәр сугару басулары өчен, җитештерүчәнлеге 50 куб. метрга кадәр булган юынты суларны механик һәм биологик чистарту корылмалары өчен, 100 метр күләмендә санитар-саклау зоналары кабул итәргә кирәк. 2. Тәүлегенә 15 куб. метрга кадәр үткәрерлек җир асты фильтрациясе кырлары өчен санитар-саклау зоналарын 50 метр күләмендә кабул итәргә кирәк. 3. Агызу станцияләреннән санитар-саклау зоналарының күләме 300 метрны кабул итәргә кирәк. 4. Ачык типтагы өслек суының чистарту корылмаларыннан торак территориягә кадәр санитар-саклау зоналарын - 100 метр, ябык типтагы 50 метр кабул итәргә кирәк. 5. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашмаган чистарту корылмаларыннан һәм җитештерү канализацияләренең насос станцияләреннән, җитештерү юынты суларын мөстәкыйль чистартканда һәм кудырганда, аларны көнкүреш белән бергә чистартканда, санитар-яклау зоналарының күләме юынты сулар килә торган, әмма 58 нче таблицада күрсәтелмәгән производстволар өчен дә кебек үк кабул итәргә кирәк. 6. Торак территориягә кадәр кар чистарткычлардан һәм кар эретү пунктларыннан алып санитар-саклау зоналарының күләме 100 метрны кабул итәргә кирәк.

5.3.30. Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан канализация корылмалары һәм насос станцияләре мәйданчыкларының планировкалы билгеләрен, җил куышы һәм җил дулкынының биеклеге белән 3 процент тәэмин ителгән, язгы ташуның максималь горизонтыннан 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә артыграк кабул итәргә кирәк.

5.3.31. Магистраль канализация коллекторлары өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм куллану СН 456-73 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.32. Агынты суларның чистарту корылмалары мәйданчыгын, җылы чорда җилләр өчен, торак төзелешкә һәм торак пунктка карата, су агымы буенча түбәнрәк булган юнәлештән торырга кирәк.

Җитештерү һәм яңгыр канализациясенең чистарту корылмаларын, кагыйдә булаак, сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаштырырга кирәк.

5.3.33. Канализациянең чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме 69 таблицада күрсәтелгәннән ким булмаска тиеш.

5.3.34. Локаль канализация системаларының чистарту корылмаларының җир участоклары күләмен грунт шартларына һәм агынты сулар санына карап кабул итәргә кирәк, ләкин 0,25 гектардан артык түгел.

Җир участоклары койма белән тотылырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

5.3.35. Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-саклау зоналарын СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 таблица буенча 70.

Яңгыр канализациясе

5.3.36. Җир өсте суларын җыю торак пункт территориясенең бөтен су агынтысы, яңгыр канализациясе челтәрен кертеп, су җыю урыннарына һәм сулыкларга җыелырлык итеп, проектланырга тиеш. Су җыю урынын акмый торган сулыкларга, юдырыла торган чокырларга, йомык түбәнлекләргә, сазланган территорияләргә проектлау рөхсәт ителми.

5.3.37. Территорияне планлаштыру һәм төзү проектлары өслек сулары агымының табигый шартларын максималь рәвештә саклауны күздә тотарга тиеш. Биналарны һәм корылмаларны өске суларны чыгаруны кыенлаштыра торган итеп урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.38. Яңгыр канализациясен проектлаганда торак пунктлар территорияләре өчен яңгыр суларының исәп-хисап чыгымнарын СНиП 2.04.03-85*таләпләренә туры китереп билгеләргә кирәк.

Агынтыны оештыру рельефны оештыру мәсьәләләрен комплекслы хәл итү һәм ачык яки ябык су бирү җайланмалары: су үткәргеч торбалар (водостоклар), лотоклар, кюветлар, тиз агынтылар, яңгыр - кабул итү коелары булдыру белән тәэмин ителергә тиеш.

Өслек сулары агымын проектлаганда СНиП 2.04.03-85, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк.

5.3.39. Күп катлы төзелеш районнарында ябык типтагы яңгыр канализациясен проектларга кирәк.

Ачык су бүлү җайланмаларын (канаулар, кюветлар, лотоклар) бер, ике катлы йортлар районнарында һәм авыл торак пунктларында, шулай ук парклар территорияләрендә куллану бары тик урамнар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урыннарда күперләр яки торбалар төзегән очракта гына рөхсәт ителә.

Рекреацион территорияләрдә яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж челтәрләре рәвешендә өске һәм җир асты суларын бүлеп бирү системасын проектлау рөхсәт ителә.

5.3.40. Өске суларны ачык система буенча бүлеп бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча Идарәсе, су объектларын җайга салу һәм саклау, су биологик ресурсларын саклау органнары белән тиешле нигезләнгән һәм килештерелгән очракта рөхсәт ителә.

Яңгыр каршылыкларын проектлау түбәндәге участокларда карала:

озынча участокларда спусклар (күтәрешләр);

юл чатларында һәм җәяүлеләр кичүендә өске сулар кушылдыгы ягыннан, түбәнәйтелгән урыннарда-озакка сузылган буш урыннар азагында;

түбән урыннарда урамнарның пычкылары профиле булганда; урам, ишегалды һәм парк территорияләренең өске сулары агымнары булмаган урыннарында.

5.3.43. Яңгыр сулары агышын җайга салу өчен буаларны яисә резервуарларны проектларга, шулай ук эчәргә яраклы су чыганагы булмаган, су коену һәм спорт өчен яраксыз һәм балык хуҗалыгы максатларында файдаланылмый торган нygытылган чокырларны һәм гамәлдәге буаларны кулланырга кирәк.

5.3.44. Эрозиягә (авышлык һәм грунт характеристикалары буенча) дучар булган торак төзелеше территорияләре участокларында, биналардан өске суларны локаль бүлеп чыгаруны күздә тотарга кирәк.

5.3.45. Агып төшүче суларны чистартуны СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.04.03-85*, «Агып төшүче суларны чистарту корылмаларын проектлау» 2.1.5.980-00 та

5.3.46. Өлешчә агып төшүче чистарту корылмаларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-яклау зонасын, төзелеш шартларына һәм ачык типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан - 100 метр, ябык типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан - 50 метр файдалануга бәйле рәвештә, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе һәм табигатьне саклау органнары белән килештереп кабул итәргә кирәк.

Мелиоратив системалар һәм корылмалар. Гомуми таләпләр

5.3.47. Мелиоратив (сугару һәм киптерү) системалары һәм корылмаларын СНиП 2.06.03-85, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.05-84, СНиП 2.06.06-85, СНиП 2.06.07-87, СНиП 2.06.04-82 таләпләре һәм әлеге нормативлар нигезендә проектларга кирәк.

5.3.48. Җирләрнең торышын тикшереп тору өчен мелиорация системаларын һәм корылмаларны проектлаганда күзәтү скважиналары челтәрен һәм су чыгымнарын үлчәү чараларын күрергә кирәк. Мелиорация системасы мәйданы 20 мең гектардан артык булганда, өстәмә рәвештә туфракның дымлылыгын һәм корылышын, мәгълүматны автоматик эшкәртү чаралары белән сугару һәм дренаж суларының сыйфатын, шулай ук метеорология станцияләрен һәм су-баланс мәйданчыкларын тикшереп тору лабораторияләрен проектларга кирәк.

5.3.49. Мелиорация системаларында саклаучы урман утыртмаларын СНиП 2.06.03-85 таләпләре нигезендә күздә тотарга кирәк.

5.3.50. Мелиорация системаларын урнаштырганда «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 43 статьясы таләпләрен үтәргә кирәк.

Сугару системалары

5.3.51. Сугару системасы составына табигый яисә ясалма су чыганакларында сусаклагычлар, су җыю һәм балык саклау корылмалары, чүп ташлау станцияләре, насос станцияләре, сугару, су җыю-агызу һәм дренаж челтәрләре, шәрә каналлар, челтәрдәге корылмалар, су сиптерү һәм су сиптерү машиналары, урнаштыру һәм җайланмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиорация халәтен, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектларын, эрозиягә каршы корылмаларны, эксплуатацияләү хезмәтенең җитештерү һәм торак биналарын, юлларны, урман саклагыч утыртмалар, дамбалар керә.

5.3.52. Мелиорация каналлары өчен җирләр полосаларын (сугару, су җыю, коллектор-дренаж) авыл хуҗалыгы культуралары эшләмәгән җирләрдә , төзелеш чираты булган җирләрдә, эшләр башкарылган вакытта гамәлдәге су һәм җир законнарын исәпкә алып, СН474-75 таләпләре нигезендә, төзелеш чираты белән тәэмин ителгән җирләрдә тапшырырга кирәк.

5.3.53. Балыкчылык хуҗалыгы сулыкларында су җыю җайланмаларын проектлаганда, балыкны һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештереп, балыкны су җыю корылмаларына эләгүдән саклау өчен балык саклау корылмаларын урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Балыкны яклау корылмалары булган су җыю урыннары урыны урыны урыны булмаган районнарда, кышлаучы районнарда, интенсив миграция участокларында һәм балыкларның личинкаларын һәм яшьләрен, тыюлыклы зоналарда урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.54. Магистраль каналдан (торбаүткәргечтән, лоткадан), аның тармакларында, төрле тәртипләрне һәм сугару җайланмаларын бүлүчеләрдән торучы беркетү челтәрен торба үткәргечләр яки ачык каналлар һәм лотоклар рәвешендә проектларга кирәк.

5.3.55. Магистраль каналларда һәм бүлүчеләрдә чокырлар, чокырлар, җирле түбәнлекләр, сулыклар белән кисешкән урыннарда урнашкан авария хәлендәге су агызу корылмаларын проектларга кирәк, ә иң эреләрендә су чыгышы секундына 5 куб метрдан артык - концентрацияле ташландык корылмалар булырга тиеш.

5.3.56. Су җыю-агызу челтәрен су сибү участоклары, чәчүлек кырлары чикләрендә, тальвег,чокырлар максималь файдаланылган урыннар буенча проектларга кирәк.

5.3.57. Су чыганакларында, су кабул итү җайланмаларында, , су җыю мәйданында суны исәп - хисап чыгымнары һәм дәрәҗәләренең күләмен формалаштыру үзенчәлекләрен исәпкә алып, 33-101-2003 СП нигезендә билгеләргә кирәк.

Киптерү системалары

5.3.58. Киптерү системаларын проектлаганда территориянең кирәгеннән артык юеш булуының сәбәпләре һәм су балансын тәшкил итүчеләрнең һәркайсының зурлыгы ачыкланырга тиеш.

Киптерелә торган массивта артык мавыгу сәбәпләренә бәйле рәвештә түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк:

мәйданның әйләнә-тирәсендәге сулыклардан өске сулар керүдән яклау - тау каналларын проектлау, тальвега сулыклардагы сулыклардагы су агышын җайга салу юлы белән;

су басудан сулыкларны һәм сулыкларны су басудан яклау - койма дамбаларын проектлау, сулыкларда су ташу суларын җайга салу, елгаларның елга үзәннәренең үткәрү сәләтен арттыру, су җыю мәйданнары арасында, СНиП 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, агымны яңадан бүлү юлы белән;

киптерә торган массивта өске стокны бүлеп чыгару - ябык һәм ачык типтагы көйләүче челтәрләрне проектлау юлы белән; җир асты суларының дәрәҗәләрен тотып алу һәм түбәнәйтү - кеше каналларын яки дреннарны, вертикаль дренаж скважиналарының сызыкча системасын проектлау, системалы горизонталь дренажны өйрәнү юлы белән; җир асты сулары дәрәҗәләрен киметү өчен ябык киптерү челтәрен проектлау юлы белән; сулыклардан һәм су агымнарыннан фильтрацион сулар белән су басудан яклау - яр буе дреннарын яки скважиналарның сызыкча системасын СНиП 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, вертикаль дренаж проектлау юлы белән.

5.3.59. Киптерү системасы составына түбәндәгеләр керә: сuүсемнәрнең көйләнә торган система , үткәргеч, койма челтәре, насос станцияләре, дамбалар, челтәрләрдәге корылмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиорация халәтен тикшереп тору, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектлары, эрозиягә каршы корылмалар, эксплуатацияләү хезмәтенең җитештерү һәм торак биналары, юллар һәм урман саклау утыртмалары.

5.3.60. Язгы һәм җәйге-көзге тезгеннәрне шушы төр өчен рөхсәт ителә торган җирләрдән файдалануга рөхсәт ителә торган срокларга субасуга бәйле елга тугайларында, шушы төр өчен сазланган түбәнлекләрдә һәм сусаклагычларга терәлеп торучы су басу территорияләрендә, вак су басуларны бетерү өчен, киртә дамбаларын корып, киптерү системаларын проектлаштырырга кирәк.

5.3.61. Елгалар, күлләр, су саклагычлар сулары белән сугарылган, тирән үткәргеч каналлар төзүне булдырмас өчен йомык иңкүлекләрне киптерү өчен, гамәлдәге су үткәрү корылмаларын яңадан төзүнең мәгънәсезлеге булмаган аркылы тимер һәм автомобиль юллары буендагы участокларда киптерү системаларын насослар белән су агызу дамбаларын урнаштырмыйча гына проектларга кирәк.

5.3.62. Авыл хуҗалыгы җирләрен киптерү өчен индустриаль дренаж проектларга кирәк. Вертикаль дренаж бертөрле комнар, теләсә нинди куәттәге торфлы, 2 метрга кадәр куәттәге супес һәм җиңел сугиналар белән корылган территорияне киптерү вакытында кулланырга рөхсәт ителә, алар тәүлегенә 150 кв.метрдан артык үткәргеч суалчаннар белән каплана.

Авыл хуҗалыгы җирләрен фильтрацион сулар белән елгаларны, сусаклагычларны, күлләрне су басудан саклау яки объектка керә торган җир асты суларын тоту өчен вертикаль дренажның линияле системасын тәүлеккә 300 квадрат метрдан да ким булмаган түшәмә токымнар уздырганда кулланырга кирәк.

Санитар чистарту

5.3.63. Санитар чистарту объектлары булып йорт яны территорияләре, урам һәм микрорайон юллары, мәдәни-көнкүреш объектлары, предприятие, учреждение һәм оешмалар, парклар, скверлар, мәйданнар һәм башка җәмәгать кулланылышы урыннары, ял итү урыннары тора.

Эпидемия куркынычы югары булу һәм халык сәламәтлеге өчен куркыныч булу сәбәпле, чистартуның үзенчәлекле объектлары дип медицина учреждениеләре, бигрәк тә йогышлы, тире-венерология, туберкулез хастаханәләре һәм бүлекләре, ветеринария объектлары, пляжлар санарга кирәк.

5.3.64. Торак пунктлар территорияләрен санитар чистартуны Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь комплекс буенча дәүләт комитетының 2003 елның 27 сентябрендәге 170 номерлы карары белән расланган Торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары, шулай ук җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары таләпләре нигезендә башкарырга кирәк

5.3.65. Шәһәр төзелеше проектлаштырганда каты коммуналь калдыкларны туплау нормативлары кулланыла, алар Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты яки җирлекләрнең һәм шәһәр округларының җирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнгән (Татарстан Республикасы законы белән аларга тиешле вәкаләтләр бирелгән очракта).

Җыела торган коммуналь калдыкларның исәп-хисап саны даими (биш елга бер тапкыр) фактттагы мәгълүматлар буенча төгәлләнергә, ә нормага төзәтмәләр кертелергә тиеш.

Таблица 72

Коммуналь калдыкларны туплау нормалары

Коммуналь калдыклар төрләре	Коммуналь калдыклар саны елына 1 кешегә	
	кг	литрда
Каты: суүткәргеч, канализация, үзәк җылылык һәм газ белән тәэмин ителгән торак биналардан; башка торак биналардан	190 - 225 300 - 450	900 - 1000 1100 - 1500
Җәмәгать биналарны исәпкә алып, торак пункт буенча гомуми сан	280 - 300	1400 - 1500
Калдыклар (канализация булмаганда)	-	2000 - 3500
Урамнарның, мәйданнарның һәм паркларның 1 кв. метр каты	5 - 15	8 - 20
Искәрмә: 1. Калдыкларны туплау нормаларының зур әһәмиятен зур шәһәр торак пунктлары өчен кабул итәргә кирәк. 2. Зур габаритлы коммуналь калдыкларны туплау нормаларын каты коммуналь калдыкларның китерелгән күрсәткечләре составында 5 процент күләмендә кабул итәргә кирәк.		

5.3.66. Торак зоналарда йорт яны территорияләрендә каты коммуналь калдыклар өчен уңайлы подъездлы контейнерлар урнаштыру өчен махсус

мәйданчыклар проектлана. Мәйданчык ачык һәм су үткәрә торган өслек белән проектлана.

Контейнерлар урнаштыру өчен мәйданчыклар торак йортлардан, балалар, дәвалау-профилактик учреждениеләрдән, спорт мәйданчыкларыннан һәм халыкның ял итү урыннарыннан 20 метрдан да ким булмаган, әмма 100 метрдан да артык булмаска тиеш. Мәйданчыкларның күләме 13 нче таблица нигезендә кабул ителә һәм тиешле санда контейнерлар урнаштыруга исәпләнгән булырга тиеш, әмма 5-дән дә артык түгел.

Билгеләнә торган чүп җыючылар (контейнерлар) санын билгеләү өчен чүп җыючы халык саныннан, каты коммуналь калдыклар җыелу нормативларыннан, калдыкларны саклау срокларыннан чыгып эш итәргә кирәк. Чүп җыючыларның исәп-хисап күләме алар оешкан чорда каты коммуналь калдыкларның факттагы тупланыуына туры килергә тиеш.

5.3.67. Канализацияләнмәгән биналардан сыек калдыклар җыю өчен ишегалды юынтылыклары урнаштырыла, алар су үткәрә торган пычракка ия булырга тиеш. Ишегалды чүп-чарлары булганда, уртак әйбер булырга мөмкин. Пычрану тирәнлеге грунт сулары дәрәҗәсенә бәйле, әмма 3 метрдан да артык булырга тиеш түгел.

Ишегалды җыештырулары торак биналардан, мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмаларыннан, балалар уеннары һәм халык ялы өчен мәйданчыклардан 20 һәм 100 метрдан да ким булмаган ераклыктан ераграк торырга тиеш.

Үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итү шартларында ишегалды җыештыручылары коелардан һәм чишмәләрнең каптажларыннан 50 метрдан да ким булмаган ераклыкка ераграк торырга тиеш.

Шәхси йорт территориясендә чүп җыю урыннары, ишегалды бәдрәфләре һәм юын чокырлары торак милекчеләре тарафыннан билгеләнергә тиеш, аерма 8-10 метрга кадәр киметелергә мөмкин.

Чүп җыючылар, ишегалды бәдрәфләре һәм юыну чокырлары йорт биләмәсенең чикләреннән 4 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

Дәвалау учреждениеләре территориясендә чүп җыючылар өчен мәйданчыкны дәвалау корпусыннан кимендә 25 метр һәм азык-төлек блогыннан кимендә 100 метр ераклыкта хуҗалык зонасында проектларга кирәк. Мәйданчыкның зурлыгы чүп җыючылар нигезенең барлык яктан да 1,5 метрдан артмаска тиеш. Мәйданчык каты өслеккә һәм урам ягыннан подъездга ия булырга тиеш.

5.3.68. Медицина һәм/яки фармацевтика эшчәнлеген гамәлгә ашырганда барлыкка килә торган калдыкларны җыю, вакытлыча саклау, транспортлау, зарарсызландыру һәм зарарсызландыру СанПин 2.1.7.2790 - 10 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.3.69. Базарлар территориясендә:

чүп җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларын сәүдә урыннарыннан кимендә 30 метр ераклыкта проектларга кирәк;

базарларда канализациясез җәмәгать бәдрәфләрен сәүдә урыннарыннан кимендә 50 метр ераклыкта проектларга кирәк. Аларда исәп-хисап урыннары саны һәр 50 сәүдә урынына кимендә бер булырга тиеш.

5.3.70. Парклар территориясендә:

чүп-чар җыючылар өчен бүлеп бирелгән участоклар белән хуҗалык зонасын ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан (бию мәйданчыклары, эстрада, фонтаннар, төп аллеялар, тамаша павильоннары һ. б.) 50 метрдан да ким булмаган санда проектларга кирәк.;

хуҗалык мәйданчыклары өчен контейнерлар санын билгеләгәндә калдыкларның уртача туплануыннан 3 көн эчендә чыгып эш итәргә кирәк җәмәгать бәдрәфләрен ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан 50 метрдан да ким булмаган арага бер урын исәбеннән чыгып проектларга кирәк.

5.3.71. Пляж территориясендә:

чүп-чар җыю өчен мәйданчыкларның күләме Пляж мәйданының 3500-4000 кв. метрына 0,75 куб. метр сыйдырышлы бер контейнер исәбеннән исәп тотарга кирәк;

җәмәгать бәдрәфләрен 75 кешегә бер урын исәбеннән проектларга кирәк. Җәмәгать бәдрәфләреннән коену урынына кадәр ераклык 50 метрдан да ким булмаска һәм 200 метрдан да артмаска тиеш.

5.3.72. Каты коммуналь һәм сыек көнкүреш калдыкларын зарарсызландыру махсус билгеләнгән полигоннарда башкарыла. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү буенча полигоннарны һәм Предприятиеләрне проектлау һәм урнаштыру әлеге нормативларның "махсус билгеләнештәге зоналар" бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.73. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятие һәм корылмаларның җир участоклары һәм санитар-яклау зоналары күләмен таблицада китерелгән 73тән дә ким булмаган санда кабул итәргә кирәк.

Таблица 73

Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча җир участоклары һәм санитар-яклау предприятиеләре һәм корылмалары күләмнәре

Предприятие һәм корылмалар	Җир кишәрлекләре күләме 1000 тонна каты көнкүреш калдыклар елына 1 гектар	Санитар-саклау зоналары күләмнәре,
Чүп-чар яндыру һәм чүп эшкәртү елына мең тонна: 40 кадәр; 40 артык	 0,05 0,05	 500 1 000
Полигоннар *	0,02 - 0,05	500
Компостлау участоклары	0,5 - 1,0	500
Ассенизация басулары	2 - 4	1 000
Атланмай станцияләре	0,2	500
Чүп-чар төяү станцияләре	0,04	100
Каты коммуналь калдыклар чүплекләре камилләштерелгән	0,3	1 000
Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарыннан тыш, аларны урнаштыру "махсус зоналар" бүлеге таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк		
Татарстан Республикасы Президенты р.н. Миңнеханов катнаша.		

5.3.74. 61 таблицада күрсәтелмәгән куллану калдыкларын транспортлау, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятиеләрнең һәм корылмаларның санитар-яклау зоналары күләмнәрен санитар нормаларга туры китереп кабул итәргә кирәк.

Җылылык белән тәэмин итү

5.3.75. Яңа җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге җылылык белән тәэмин итү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, торак-коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны кирәкле җылылык белән тәэмин итү дәрәҗәсен тәэмин итү максатларында, Менделеевск муниципаль районында җылылык белән тәэмин итүнең расланган схемаларына туры китереп гамәлгә ашырылырга тиеш.

Җылылык белән тәэмин итүнең кабул ителгән схемасы:

- җылылык-энергиянең норматив дәрәҗәсен тәэмин итәргә ;
- ышанычлылык норматив дәрәҗәсе СНиП41-02-2003 таләпләренә туры килергә;
- экологик куркынычсызлык;
- эксплуатацияләү куркынычсызлыгы булырга тиеш.

5.3.76. Җылылык белән тәэмин итү схемаларын эшләгәндә җылылык белән тәэмин итүнең исәп-хисап күрсәткечләре:

- торак пунктларны һәм гамәлдәге сәнәгать предприятиеләрен гамәлдәге төзү өчен - факттагы җылылык йөкләмәләре буенча төгәлләштерелгән проектлар буенча;
- төп (профиль) җитештерү яки проекттан аналогик җитештерү үсешенең эреләнгән нормаларына туры килә торган сәнәгать предприятиеләре өчен;
- төзелеш өчен билгеләнгән торак районнар өчен-биналарның җылылык белән тәэмин итүче нагрузкаларның тыгызлыгы һәм җылылык характеристикалары буенча эреләнгән күрсәткечләр буенча билгеләнә.

5.3.77. Җылылык нагрузкалары, СНиП таләпләренә туры китереп, җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы кулланучылар категорияләрен исәпкә алып билгеләнә 41 -02-2003 - ГОСТ 54954-2012.

5.3.78. Торак һәм иҗтимагый биналарны җылылык белән тәэмин итү һәм җылылык энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 8-10 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый биналарны кайнар су белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 13 һәм15 нче таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый басмаларны Инженерлык белән тәэмин итү системасының беренчел ягулыкның чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 18 һәм 19 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

5.3.79. Торак пунктлар территорияләрендә торак һәм иҗтимагый төзелешләрне җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк: үзәкләштерелгән - котельный, җылылык һәм атом электростанцияләреннән; автоном, түбә котельныйларыннан, фатир җылылыгыннан- генераторлар.

Яңа төзелеш районнарын җылылык белән тәэмин итү системасын сайлау вариантларның техник-икътисадый чагыштыру нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.80. Торак пунктлар территорияләрендә үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү чыганакларын урнаштыру, кагыйдә буларак, коммуналь-склад җитештерү зоналарында, мөмкин булганча, җылылык белән тәэмин итү үзәкләрендә башкарыла.

Торак төзелештә җылылык белән тәэмин итү чыганакларын, җылылык һәм атмосферага зарарлы матдәләр чыгаруны киметүнең норматив дәрәҗәләренә ирешү

чаралары белән акустик исәп-хисаплар һәм снип 2.07.01-89*, СНиП 41-01-2003 таләпләренә туры китереп исәп-хисаплар белән нигезләнергә тиеш.

Торак-коммуналь төзелеш һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганакларыннан турыдан-туры килүче аерым җылылык челтәрләре кулланырга кирәк.

Һәр район җылылык чыганагыннан Кулланучыларга җылылык челтәрләренең кимендә ике чыгарылуын күздә тотарга кирәк.

Техник нигезләнгәндә һәр кварталга ике тапкыр тапкыр кертелә торган магистраль-бүлгеч челтәрләрне квартал эчендәге резерв белән ике тапкыр кертүне, алар арасында күчеш урнаштыру юлы белән, күздә тотарга кирәк.

5.3.81. Котельныйларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре Түбән Кама муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү схемаларына туры китереп сайлана.

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләмен 74 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

Җирлек урамнары һәм юллары челтәре.

5.2.70. Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары 53 нче таблица нигезендә кабул ителә. Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары

Таблица авыл урамы һәм юллар категориясе	хәрәкәтнең төп билгеләнеше	исәп-хисап тизлеге, км/сәгать	хәрәкәт полосасының киңлеге, метр	полосалар саны	җәяүлеләр өчен тротуарның киңлеге, метр
Бистә юлы	Авыл җирлеге элемтә	60	3,5	2	
Төп урам	Торак территорияләр белән элемтә.	40	3,5	2-3	1,5 - 2,25
Торак төзелештә урам: төп, икенче дәрәҗәдәге урам (тыкрык) йөрү	Торак территорияләр эчендә һәм төп урам белән интенсив хәрәкәт юнәлешләре буенча элемтә Төп торак урамнар арасында элемтә Квартал тирәнлегендә, урам белән урнашкан торак йортлар элемтәсе	40 30 20	3,0 2,75 2,75 - 3,0	2 2 1	1,0 - 1,5 1,0 0 - 1,0
Хуҗалык юлы, мал-туар өчен юл	Мал-туар һәм йөк транспортының шәхси җир кишәрлекләренә бару юлы.	30	4,5	1	

5.2.71.Торак төзелеше территориясендә һәм аның авырлык зонасында урам челтәренең үткәрү мөмкинлеген 2015 елга кадәр исәпләнгән автомобиль дәрәҗәсеннән чыгып билгеләргә кирәк - 1 000 кешегә 325 җиңел автомобиль, 2025 елга кадәр исәпләнгән вакытка - 1 000 кешегә 440 җиңел автомобиль.

5.2.72.Авыл җирлеге чикләрендәге торак пунктларны, бердәм иҗтимагый үзәкләрне һәм җитештерү зоналарын тоташтыручы юлларны мөмкин булганча хуҗалыклар яисә чәчү әйләнеше кырлары чикләре буенча салырга кирәк.

5.2.73.Урамнарның кызыл линия чикләрендә киңлеген һәм аркылы профилен, аларны төзекләндерү дәрәҗәсен, авыл торак пункты күләменә, фаразланучы хәрәкәт агымнарына, инженерлык коммуникацияләрен салу шартларына, тибына, катларына һәм төзелешнең гомуми архитектура-планлаштыру чишелешенә бәйле рәвештә, кагыйдә буларак, 15-25 метр чикләрендә билгеләргә кирәк.

Автотранспорт-портның икенче баскычлы урамнарында һәм бер полосалы хәрәкәте булган юлларда 7х15 метр зурлыктагы юл йөрү мәйданчыкларын, шул исәптән, машиналар йөрү өлешенең киңлеген, һәр 200 метр саен күздә тотарга кирәк. Хуҗалык юлларын маллар узышлары белән бергә алып барырга

рөхсәт ителә. Шул ук вакытта алар төп урамнар кисәргә тиеш түгел. Хуҗалык юлларын каплау йөк автомобильләре, тракторлар һәм башка транспорт чаралары йөкләнешенә түзәргә тиеш.

5.2.74. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларда (алга таба - хуҗалык эчендәге юллар) хуҗалык эчендәге автомобиль юлларын, аларның билгеләнешенә һәм йөк ташуның исәп-хисап күләменә карап, 54 нче таблица нигезендә категорияләргә бүләргә кирәк. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында хуҗалык эчендәге автомобиль юллары категорияләре

• Хуҗалык эчендәге юлларны билгеләү	Йөк ташуның исәп-хисап күләме, мең тонна нетто, «пик»аена	Юл категория се
Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең һәм оешмаларның үзәк утарларын аларның бүлекләре, терлекчелек комплекслары, фермалар, продукция әзерләү, саклау һәм беренчел эшкәртү пунктлары һәм башка авыл хуҗалыгы объектлары белән тоташтыручы юллар, шулай ук авыл хуҗалыгы объектларын гомуми файдаланудагы юллар белән һәм үзара тоташтыручы автомобиль юллары, кыр ярдәмче һәм мәйдан эчендәге юллардан тыш, 10-дан артык 10га кадәр.	артык10	I-с
	кадәр 10	II-с
Юллар аерым авыл хуҗалыгы җирләренә яисә аларның состав өлешләренә транспорт хезмәте күрсәтү өчен билгеләнгән ярдәмче кырлар		III-с

5.2.75 йөк ташуның исәп-хисап күләме «пик» аена ике юнәлештә дә, хуҗалык эчендәге юл категориясен билгеләү өчен, авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм оешмаларын киләчәктә (кимендә 15 елга) үстерү планнары нигезендә билгеләргә кирәк.

5.2.76 .Авыл хуҗалыгы җирләре мәйданы минималь һәм җир катламын, су бүлү каналларын һәм юлның һәр ягыннан 1 метр киңлектәге саклау полосаларын урнаштыру өчен кирәк булган полосаны үз эченә алырга тиеш.

5.2.77 .Хуҗалык эчендәге юлларны проектлау өчен транспорт.

5.2.78 планның төп параметрларын һәм хуҗалык эчендәге юлларның озайтылган профильләрен 56 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 56

Авыл хуҗалыгы эчендәге юлларның озын профильле һәм планының төп параметрлары.

Планнын параметры **буйлы профиль**	Исәп-хисап ясаганда папараметрларның әһәмияте хәрәкәт тизлеге, км/сәг				
	70	**60**	**40**	**30**	**20**
Иң күп озын тайпылыш, %	60	70	80	90	90
Исәпләү арасы, метр:: : юл өслеге каршы автомобиль	100 200	75 150	50 100	40 80	25 50

планда	200	150	80	80	80
буйлы профильле:					
кабарынкы	4000	2500	1000	600	400
батынкы	2500	2000	1000	600	400
батынкы авыр шартларда	800	600	300	200	100

5.2.79. Җир өслегенең һәм хуҗалык эчендәге юлларның йөрү өлешенең аркылы профильле төп параметрларын 57 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 57

Җир катламының аркылы профиленең һәм хуҗалык эчендәге юлларның йөрү өлешенең төп параметрлары.

Аркылы профиль параметрлары	Категория юллары өчен параметрларның әһәмияте		
	I-с	**II-с**	**III-с**
Хәрәкәт полосалары саны	2	1	1
Киңлеге, метрларда:			
хәрәкәт полосалары	3	-	-
машиналар йөрү өлешендә	6	4,5	3,5
Җир катламы	10	8	6,5
юл кырыйлары	2	1,75	1,5
юл кырыйларын ныгыту	0,5	0,75	0,5

Искәрмә: 1. II-с категорияле юллар өчен автопоездлар булмаганда яки даими булмаган хәрәкәттә йөрү өлеше киңлеге 3,5 метр, ә юл киңлеге - 2,25 метр (шул исәптән ныгытылган - 1,25 метр) кабул итәргә рөхсәт ителә. 2. Барьер тибындагы киртәләрне урнаштыру таләп ителгән юл участокларында киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының (киңлеге 5 метрдан артык) даими хәрәкәте булганда җир катламының киңлеге арттырылырга тиеш (юл кырыйларын киңәйтү хисабына). 3. Кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләрендә төзелә торган җир катламының киңлеген бертигез кабул итү рөхсәт ителә: 8 метр-I-с категорияле юллар өчен; 7 метр-II категорияле юллар өчен; 5,5 метр - III категорияле юллар өчен. Кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләренә сугарулы, киптерелгән һәм башка Мелиоратор - ванные җирләре, күпьеллык җиләк-җимеш агачлары биләп торган участоклар, шулай ук югары табигый уңдырышлы җирләр һәм аларга тиңләштерелә торган җир биләмәләре керә.

5.2.80.Киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының даими хәрәкәте күздә тотылган хуҗалык эчендәге юлларда, әлеге юл өчен кабул ителгән шундый ук юл өчен дә, бер юл кырыен һәм, димәк, җир катламын киңәйтү хисабына, өслекле юл разъезды өчен мәйданчыклар төзүне проектларга кирәк. Мәйданчыклар арасындагы ераклыкны каршылыклы транспорт чарасы күперләренә тигез арада кабул итәргә кирәк, ләкин 0,5 километрдан да ким түгел. Шул ук вакытта мәйданчыклар, кагыйдә буларак, кырларга чыгу урыннары белән бергә үрелеп барырга тиеш. Җир катламының өске ягына чыгу өчен мәйданнарның киңлеген - 8, 10 һәм 13 метр, авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының киңлеге 3 метрга кадәр, киңлеге 3-6 метрдан һәм 6-8 метрдан артыграк, ә озынлыгы-машиналарның һәм транспорт чараларының (автопоездны да кертеп) озынлыгына карап, әмма 15 метрдан да ким түгел кабул итәргә кирәк. Бер полосалы йөрү өлешеннән разъезд мәйданчыгына күчү участоклары озын булырга тиеш.

5.2.80. Тирә-юньдәге юлларда даими рәвештә киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарын һәм транспорт чараларын хәрәкәтләндерү күздә тотыла, әлеге юл өчен кабул ителгән өслекле юл буйлап бер юл катламын һәм, димәк, җир полотносын җимерү хисабына мәйданчыклар төзергә кирәк.

Мәйданчыклар арасындагы араны транспорт чарасының күренү ераклыгына тигез алырга кирәк, ләкин кимендә 0,5 километр. Шул ук вакытта мәйданчыклар, кагыйдә буларак, басуларга керү урыны белән берләштерелергә тиеш.

Җир өслеге буйлап йөрү өчен мәйданчыкларның киңлеген 8, 10 һәм 13 метрга тигез итеп, авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының фаразланган хәрәкәтендә 3 метрга кадәр, 3 метрдан 6 метрга кадәр һәм 6 метрдан 8 метрга кадәр, ә озынлыгы - машиналар һәм транспорт чараларының (автопоездны да кертеп) озынлыгына карап, әмма 15 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк. Бер полосалы юл өлешеннән разъезд өчен мәйданчыкка күчү участоклары 15 метрдан да ким булмаган озынлыкта, ә ике полосалы юл өлеше өчен 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.2.149. Бер һәм ике транспорт чарасы йөрешле юлларның авышлыкларын СНиП 2.05.11-83 нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.150. Терлекчелек комплекслары, кошчылык фабрикалары, фермалар, теплица комбинатлары һәм башка шундый объектлар чикләрендә урнашкан эчке эшләр мәйданчыклары түбәндәге бүлекләргә бүленә:

авыл хуҗалыгы объекты мәйданчыгы чикләрендә технологик һәм хуҗалык йөртүләрен тәэмин итә торган җитештерү, шулай ук мәйданчык территориясе чикләреннән читтә урнашкан хуҗалык юллары белән элемтә;

янгын сүндерү машиналарының һәм башка махсус транспорт чараларының (авто- һәм электрокарлар, автотөягечләр һ.б.) регуляр йөрмәвен тәэмин итүче ярдәмче җайланмалар.

5.2.152. Урамнар һәм йорт эчендәге юлларның үтү өлешенең киңлеген 58 нче таблица буенча юллар билгеләнүгә һәм транспорт чаралары хәрәкәтен оештыруга бәйле рәвештә кабул итәргә кирәк.

58нче таблица

Параметрлар Юллар, метрлар өчен параметрларның әһәмияте

ярдәмче җитештерү

Транспорт хәрәкәте вакытында йөрү өлешенең киңлеге:

6,0

-

ике яклы

берьяклы	4,5	3,5

Юл кырые	1,0	0,75

Юл кырыйларын ныгытуның киңлеге	0,5	0,5

5.2.153. Җитештерү юлларының машина йөртү өлешенең киңлеген тигез итеп кабул итү рөхсәт ителә:

тулы киңлеккә беркетелгән юллар белән 3,5 метр - гамәлдәге төзелешнең уңайсыз шартларында;

58 нче таблица нигезендә беркетелгән юл читләре булган 3,5 метр - боҗралы хәрәкәт вакытында, каршы хәрәкәт булмаганда һәм транспорт чараларын узып киткәндә;

1,5 метр киңлектәге һәм икенче яктан борт ташы белән ныгытылган 4,5 метр, каршы як хәрәкәт яисә транспорт чараларын узып китү һәм берьяклы тротуар төзү мөмкинлеге булганда.

Искәрмә: Һәр борт ташы ягыннан юлларның уемын өстәмә рәвештә 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә киптерергә кирәк.

5.2.154. Тракторлар, авыл хуҗалыгы, төзелеш һәм башка үзйөрешле машиналар хәрәкәте өчен аерым юлларны проектлаштырырга кирәк. Бу юллар җәйге чорда өстенлек итүче җилләр өчен билгеләнгән яктан тиешле эчке автомобиль юллары белән янәшә урнашырга тиеш.

5.2.155. Хәрәкәт полосасының һәм аерымланган җир полотносының киңлеге, транспорт составның тәгәрмәч киңлегенә бәйле рәвештә, 59 нчы таблица нигезендә билгеләнергә тиеш.

Таблица 59

Хәрәкәт полосасының киңлеге һәм трактор юлының аерымланган җир полотносы

Транспорт чаралары, үзйөрешле һәм тагылма машиналар колеясенең киңлеге, метр	Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр	Җир катламының киңлеге, метр
2,7 һәм ким	3,5	4,5
2,7 дән 3,1 гә кадәр	4	5
3,1 до 3,6 га кадәр	4,5	5,5
3,6 до 5 кадәр	5,5	6,5

Трактор юлларында керү өчен мәйданчыклар булдыру (кирәк булганда) рөхсәт ителә.

5.2.156. Хуҗалык эчендәге юлларны кисешү, тоташтыру һәм төзекләндерү СНиП 2.05.11-83 таләпләренә туры китереп проектлаштырырга кирәк.

5.3. Инженерлык инфраструктурасы

Инженерлык җиһазлары системасын оештыруның гомуми принциплары

5.3.1. Төзелештәге инженерлык җиһазлары системасын муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру документлары һәм су белән тәэмин итү, канализация, җылылык, газ һәм электр белән тәэмин итү схемалары нигезендә проектларга кирәк, ул билгеләнгән тәртиптә эшләнгән һәм расланган. Әлеге тармак схемаларында технологиянең, егәрлекнең, челтәрләрнең күләмнәренең принципиаль мәсьәләләре хәл ителергә, схеманы гамәлгә ашыруның чиратлылыгы буенча киңәшләр бирелергә тиеш. Проектларда ресурслардан нәтиҗәле файдалану, энергияне сак тоту ысулларыннан файдалану, инженерлык корылмалары эшендә куркынычсызлыкны тәэмин итү һәм җайга салу өчен заманча чараларны куллану мәсьәләләре чагылырга тиеш.

Искәрмә: тармак схемалары булган очракта, проектлаштыруның һәр этабы мөстәкыйль төгәлләнгән карар булып тора һәм шул ук вакытта торак пунктның гомуми үсеш перспективасына органик рәвештә туры килергә мөмкин.

5.3.2. Су белән тәэмин итү, канализация, җылылык һәм газ белән тәэмин итү челтәрләрен һәм корылмаларын проектлаганда, гамәлдәге санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә, шулай ук әлеге норматив таләпләренә туры килергә тиеш.

5.3.3. Инженерлык челтәрләрен һәм корылмаларны проектлаганда грунт сулары дәрәҗәсен үзгәртү мөмкинлеген өйрәнүгә һәм бу үзгәрешләрнең челтәрләрнең эксплуатацион ышанычлылыгына йогынтысы зур игътибар бирелергә тиеш.

5.3.4. Планлаштырылган төзелешкә урнаштырыла торган инженерлык җиһазлары объектлары тиешле нигезләрдә өлешчә яисә тулысынча җир асты киңлегендә урнаштырылырга мөмкин.

5.3.5. Су белән тәэмин ителеш

5.3.6. Су белән тәэмин итү схемасын һәм системасын сайлауны торак пунктның үзенчәлекләрен, аларны үстерүнең төрле этапларында су чыгымнары, су белән тәэмин

итү чыганаклары, су басымына, сыйфатына һәм аны бирүнең тәэмин ителешенә карата таләпләрне исәпкә алып башкарырга кирәк.

5.3.7. Торак пунктларын су белән тәэмин итү системаларын проектлау, шул исәптән хуҗалыкта тотылу һәм житештерү өчен су белән тәэмин итү чыганакларын сайлау, су алу корылмаларын урнаштыру, шулай ук исәп-хисап чыгымнарын билгеләүне СНиП 2.04.01 - 85*, СНиП 2.04.02-84*, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.4.1074-01, СанПин 2.1.4.1175-02, ГОСТ 2761-84*, СанПиН 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Торак-хуҗалык, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары белән булырга тиеш.

5.3.8. Торак пунктның тәүлеклек уртача су кулланыуы, су сибүгә киткән чыгымнарны исәпкә алып, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары һәм ихтыяҗлары өчен су чыгымнары суммасы буларак билгеләнә.

Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлаганда халыкның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗлары өчен тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллану нормаларын әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Суны аерым куллану җәмәгать биналарында хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗларына, сәламәтләндерү учреждениеләре (санаторийлар, ял йортлары, туристик комплекслар, балалар лагерьлары һ.б.) өчен су чыгымнарыннан тыш, су чыгымнарын үз эченә ала.

Төрле категориядәге кулланучыларның аерым объектлары буенча хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына су чыгымнары турында әлеге нормативларга карата күрсәтелгән 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасы нормалары нигезендә билгеләнә.

5.3.9. Гомумән алганда, аерым районнарда су белән тәэмин итү системасын проектлаганда суның түбәндәге исәп-хисап чыгымнарына таянырга кирәк:

максималь тәүлеклек чыгымнары (куб. метр/тәүлек) - су - койма корылмаларын, су әзерләү станцияләрен һәм су саклау өчен савытларны исәпләгәндә;

максималь сәгать чыгымнары (куб. метр/сәгать) - суны саклау өчен су үткәргечләрнең аерым торбалары буенча су бирә торган насос станцияләренең максималь җитештерүчәнлеген билгеләгәндә;;

максималь сәгать (л/с) - су үткәргечләргә су бирә торган насос станцияләренең, су саклау сыешлыгыннан башка су белән тәэмин итү системасының магистраль һәм бүлү торбаүткәргечләренең максималь бирүен билгеләгәндә һәм күрсәтелгән торбаүткәргечләрне гидравлик исәпләгәндә суның секундлы чыгымнары;

коэффициентларны (Kmax) кабул итәргә кирәк: су куллануның тәүлеклек тигезсезлеге - 1,2; су куллануның сәгать тигезсезлеге - 1,4.

5.3.9. Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның су белән тәэмин итү системаларын, шул исәптән тәкъдим ителә торган күрсәткечләр нигезендә аларның аерым структур элементларын, 67 таблицада китерелгән су куллану күләмен алдан исәпләүләр һәм проектлау өчен кулланыла.

Су куллану күләмен алдан исәпләү һәм торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау өчен исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч Үлчәү

берәмлеге еге

Авыл торак пунктларының территориясе

суүткәргеч, канализация һәм кайнар су белән тәэмин ителгән суүткәргеч һәм канализация белән тәэмин ителгән су җыю колонкаларыннан судан файдалану

Микрорайонда кеше/ 7,5 - 100 7,5 - 100 7,5 - 100

халык тыгызлыгы гектар

Суның хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары өчен тотыла литр/ 230 150 50

көнкүреш иииихтыяҗлары өчен тотыла тәүлеккә бер кешегә

ихтыяҗлары

Ихтыяҗлары

өчен тотыла бер кешегә

өчен тотылуы

Су куллану куб.метр 1,7 - 23,0 1,1 - 15,0 0,4 - 5,0

тәүлеккә

5.3.10. СНиП 2.04.02-84*таләпләренә туры китереп, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, сәламәтләндерү учреждениеләре ихтыяҗлары өчен, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар һәм су сибү чыгымнары аерым билгеләнә.

5.3.11. Су алу корылмаларының тибын һәм схемасын территориянең геологик, гидрогеологик һәм санитар шартларыннан чыгып сайларга кирәк.

Яңа төр су алу җайланмаларын проектлаганда һәм булган су алу җайланмаларын киңәйткәндә аларның күрше участокларда гамәлдәге һәм проектлана торган дозорлар белән үзара хезмәттәшлек шартлары, шулай ук аларның әйләнә - тирәлеккә (өслек агымы, үсемлек h.б.) йогынтысы исәпкә алынырга тиеш.

Су алу корылмаларын, су куллануның киләчәктәге үсешен исәпкә алып, проектларга кирәк.

5.3.12. Сәнәгать предприятиеләрен җитештерү белән тәэмин итү өчен чистартылган юынтык суларны куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.13. Су челтәрләре боҗра белән проектлана. Су үткәргечләрнең ахыргы сызыкларын түбәндәге очракларда кулланырга рөхсәт ителә:

җитештерү ихтыяҗларына су бирү өчен-аварияне бетерү вакытында су белән тәэмин итүдә өзеклек булган очракта;

хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗларга су бирү өчен - торбалар диаметры 100 мм дан артык түгел;

янгынга каршы яки хуҗалык-янгынга каршы ихтыяҗларга су бирү өчен, янгын сүндерү чыгымнарына карамастан-линияләрнең озынлыгы 200 метрдан да артмаган очракта.

Бина һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләре белән тышкы су челтәрләрен боҗралау рөхсәт ителми.

5.3.14. Хуҗалыкта эчәргә яраклы суүткәргечләрне эчәргә яраклы булмаган сыйфатлы су белән тәэмин итүче суүткәргечләр челтәрләре белән тоташтыру рөхсәт ителми.

5.3.15. Янгынга каршы суүткәргеч 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» Федераль закон таләпләре нигезендә проектланырга тиеш.

5.3.16. Хуҗалыкта эчәргә яраклы һәм берләштерелгән җитештерү өчен эчә торган суүткәргечләр проектларында СанПин 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп санитар саклау зоналарын күздә тотарга кирәк.

Су белән тәэмин итү һәм эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары чикләре әлеге нормативларның 9 нчы кушымтасының 3 нче таблицасында китерелгән.

5.3.17. Магистраль суүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 456-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

5.3.18. Суүткәргеч корылмалар урнаштыру өчен мәйданчыклар сайлау, шулай ук аларның территорияләрен планлаштыру һәм төзү «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре һәм санитар саклау зоналарына карата таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан суүткәргеч корылмалары мәйданчыкларының планлаштырылган тамгалары суның максималь күләменнән 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителергә тиеш.

5.3.19. Җитештерүчәнлегенә карап, су әзерләү корылмаларын урнаштыру өчен якынча исәп-хисап күләме, тәүлегенә мең куб. метрны, проект буенча, әмма аннан да артык түгел, кабул итәргә кирәк:

тәүлегенә 0,1 мең куб. метрга кадәр - 0,1 гектар;

0,1 дән 0,2 мең куб. метрга кадәр-0,25 гектар;

0,2 дән 0,4 мең куб. метрга кадәр-0,4 гектар;

0,4-0,8 мең куб. метрдан артык-тәүлегенә-1,0 гектар;

тәүлегенә 0,8 дән 12 мең куб. метрга кадәр-2 гектар;

тәүлегенә 12-32 мең куб. метрдан артык-3 гектар; көчле агулы матдәләрне саклау өчен чыгым складларын суүткәргеч корылмалар мәйданчыгында урнаштырырга кирәк:

кешеләр даими яшәгән һәм сулыклардан һәм сулыклардан 30 метрдан да ким булмаган санда булган биналар һәм корылмалардан (склад хуҗалыгына карамаган) ;

СНиП II нигезендә, кешеләр даими булмаган биналардан файдалану-89-80*- көчле агулы матдәләрне саклаганда торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарыннан (мәйданнан тыш) файдалану;:

стационар сыешлыкларда (цистерналарда, танкларда) - 300 метрдан да ким булмаган арада; контейнерларда яки баллоннарда - 100 метрдан да ким булмаган арада.

Канализация

5.3.20. Торак пунктларның канализация системаларын проектлау 2.04.01 - 85* СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.07.01-89*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән канализация системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

Торак районның (гомумкомплавная, аерым, ярымысырлы) ташландык суларны аерым канализация вакытында сулыкларга ташлауны төшереп калдыруны исәпкә алып, техник-икътисадый чагыштыру нигезендә сайларга кирәк.

Санитар чистартуга, йогышсызландыруга дучар ителмәгән (су объектларына рөхсәт ителгән йогынты нормативларын һәм су объектларында зарарлы матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе нормативларын арттыруга юл куймаудан чыгып), шулай ук техник регламентларның таләпләренә туры килми торган агынты суларны агызу тыела.

5.3.21. Торак пунктларның канализация проектлары су белән тәэмин итү проектлары белән бер үк вакытта, су - куллану балансына һәм юынтык суларны агызу мәҗбүри анализ белән эшләнергә тиеш. Шул ук вакытта чистартылган агым су, яңгыр суларын җитештерү белән тәэмин итү һәм су сибү өчен куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.22. Торак пунктларның канализация системаларын, шул исәптән аерым структур элементларны проектлаганда, көнкүреш суларын исәпләгәндә, тәүлеклек уртача тәүлеклеклек су бүлүне, территориягә су сибүгә һәм яшеллек үсентеләренә су тотуны исәпкә алмыйча, уртача тәүлеклек су куллануны тигез кабул итәргә кирәк

Юынты суларны агызуны исәпләп чыгару (бер ел эчендә), су бүлү системасына бәйле рәвештә, агынты суларның барлык төрләре буенча тәүлеклеклек уртача чыгымнар суммасы итеп билгеләргә кирәк.

Аерым торак һәм иҗтимагый биналардан юынтык суларның исәп-хисап чыгымнарын билгеләү өчен, тупланган чыгымнарны исәпкә алу кирәк булганда, СНиП 2.04.01-85* һәм әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасын кабул итәргә кирәк.

Сәнгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләреннән җитештерү суларының уртача тәүлеклеклек уртача чыгымнары, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар торак пунктның су белән тәэмин итүнең гомуми уртача - төгәл суммасының 25 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул ителә.

Канализацияләнмәгән районнарда бер кешегә 25 л/тәүлегенә аерым су бүлүне кабул итәргә кирәк.

5.3.23. Торак пунктта агып җыела торган суларның исәпләнгән уртача тәүлеклек чыгымын әлеге нормативларның 5.4.23 п. буенча билгеләнә торган чыгымнар суммасы буларак билгеләргә кирәк. Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның канализация системаларын проектлау һәм су белән тәэмин итү күләмен алдан исәпләү өчен кулланыла.

5.3.24. Территориаль планлаштыру документларын эшләгәндә, тәүлеклек уртача (бер елга) су бүлүне кабул итәргә рөхсәт ителә:

шәһәр торак пунктлары өчен - бер кешегә тәүлегенә 550 л;

авыл торак пунктлары өчен - 1 кешегә 150 л.

Искәрмә: тәүлеклек уртача су бүлүне, территориянең җирле шартларына һәм төзекләндерү дәрәҗәсенә карап, 10-20 процентка үзгәртү рөхсәт ителә.

5.3.25. Чагыштырмача су бүлү күләмен су бүлүнең түбәндәге коэффициентларын куллану белән билгеләргә киңәш ителә:

шәһәр торак пункты буенча уртача-0,98;

азкатлы төзелеш территориясе өчен: шәһәр җирлеге-1,0;

авыл җирлеге-0,9;

җирле сәнәгать булганда-0,8-0,9.

5.3.26. Торак пунктларның канализация системаларын, аларның резерв территорияләрен урнаштыру, шулай ук чистарту корылмаларын урнаштыруны СНиП 2.04.03-85 һәм СанПиН нигезендә башкарырга кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03

5.3.27. Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе белән килештереп, үзәкләштерелгән канализация системасы булмаганда, агызу станцияләрне күздә тотарга кирәк. СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп, СНиП 2.04.03 - 85 таләпләренә туры китереп, агызу станцияләренә бүлеп бирелә торган җир кишәрлекләренең күләмнәрен СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк. 2.2.1/2.1.1.1200-03, агызу станцияләрне диаметрлы 400 мм диаметрлы канализация коллекторлары янында проектларга кирәк, шул ук вакытта агынты суларның саны. агызу станциясенең 20 процентгтан артмаска тиеш.

5.3.29. Канализация корылмаларын төзү, планлаштыру, төзү һәм аларның территориясен төзекләндерү өчен мәйданчыкларны «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлеге таләпләре һәм санитар-саклау зоналары төзелешенә карата таләпләр нигезендә сайларга кирәк.

Шул ук вакытта җир өсте суларын чистарту корылмаларын һәм явым-төшем җыелмаларын җыю чокырларын торак микрорайоннарда (кварталларда) һәм авыл территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

Су бирү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләмен һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклыкны 68 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 68

Су бирү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләме һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык

Объектның исеме Җир кишәрлеге күләме Торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык, метр

Җир өсте суларны чистарту корылмалары җитештерүчәнлегенә һәм корылманың тибына карап, 7.1.2 СанПиН таблицасын нигезендә СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03

Квартал эчендәге канализация-канализация насос станциясе 10x10 20

Тоннель коллекторлары шахталары тирәсендә эксплуатация мәйданчыклары 20x20 кимендә 15 (коллекторларның үзәгеннән)

Таблица 69

Канализация чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме

Канализациянең чистарту корылмаларының җитештерүчәнлеге, мең куб. метр/тәүлек буеҖир кишәрлекләре үлчәмнәре, гектар

Юынтык сулары Ләм мәйдан

чыклары Биологик буалар тирән чистарту өчен су

0,7 гә кадәр	0,5	0,2	-
0,7 дән 17 гә кадәр	4	3	3
17 дән 40 ка кадәр	6	9	6
40 тан 130 га кадәр	12	25	20
130 дан 175 кә кадәр	14	30	30
175 тән 280 гә кадәр	18	55	-

Искәрмә: тәүлегенә 280 мең куб.метрдан артык җитештерүчәнлеге булган чистарту корылмаларының җир участоклары күләмнәрен, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе белән килештерелгән проектлар буенча кабул итәргә кирәк.

Таблица 70

Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-саклау зоналары

Агынты суларны чистарту корылмалары Чистарту корылмаларының исәп-хисап күрсәткечләре буенча метрлар ераклыгы, тәүлегенә мең куб. метр

0,2

кадәр 0,2 тән

5кадәр 5 тән

50кадәр 50 тән

280 кадәр

Насос станцияләре һәм аварияләрне җайга салу кисмәкләре , локаль чистарту корылмалары 15 20 20 30

Явым-төшемнәрне саклап калу өчен катлам мәйданчыклары булган механик һәм биологик чистарту корылмалары, шулай ук су мәйданчыклары 150 200 400 500

Ябык биналарда явым-төшемне термомеханик эшкәртү белән механик һәм биологик чистарту корылмалары100 150 300 400

Басулар:

а) фильтрация;

б) сугару

200

150

300

200

500

400

1000

1000

Биологик буалар 200 200 300 300

Искәрмә:

1. 0,5 гектарга кадәр фильтрация басулары өчен, коммуналь типтагы 1,0 гектарга кадәр сугару басулары өчен, җитештерүчәнлеге 50 куб. метрга кадәр булган юынты суларны механик һәм биологик чистарту корылмалары өчен, 100 метр күләмендә санитар-саклау зоналары кабул итәргә кирәк.

2. Тәүлегенә 15 куб. метрга кадәр үткәрерлек җир асты фильтрациясе кырлары өчен санитар-саклау зоналарын 50 метр күләмендә кабул итәргә кирәк.

3. Агызу станцияләреннән санитар-саклау зоналарының күләме 300 метрны кабул итәргә кирәк.

4. Ачык типтагы өслек суының чистарту корылмаларыннан торак территориягә кадәр санитар-саклау зоналарын - 100 метр, ябык типтагы 50 метр кабул итәргә кирәк.

5. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашмаган чистарту корылмаларыннан һәм җитештерү канализацияләренең насос станцияләреннән, җитештерү юынты суларын мөстәкыйль чистартканда һәм кудырганда, аларны көнкүреш белән бергә чистартканда, санитар-яклау зоналарының күләме юынты сулар килә торган, әмма 58 нче таблицада күрсәтелмәгән производстволар өчен дә кебек үк кабул итәргә кирәк.

6. Торак территориягә кадәр кар чистарткычлардан һәм кар эретү пунктларыннан алып санитар-саклау зоналарының күләме 100 метрны кабул итәргә кирәк.

5.3.30. Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан канализация корылмалары һәм насос станцияләре мәйданчыкларының планировкалы билгеләрен, җил куышы һәм җил дулкынының биеклеге белән 3 процент тәэмин ителгән, язгы ташуның максималь горизонтыннан 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә артыграк кабул итәргә кирәк.

5.3.31. Магистраль канализация коллекторлары өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм куллану СН 456-73 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.32. Агынты суларның чистарту корылмалары мәйданчыгын, җылы чорда җилләр өчен, торак төзелешкә һәм торак пунктка карата, су агымы буенча түбәнрәк булган юнәлештән торырга кирәк.

Җитештерү һәм яңгыр канализациясенең чистарту корылмаларын, кагыйдә булаак, сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаштырырга кирәк.

5.3.33. Канализациянең чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме 69 таблицада күрсәтелгәннән ким булмаска тиеш.

5.3.34. Локаль канализация системаларының чистарту корылмаларының җир участоклары күләмен грунт шартларына һәм агынты сулар санына карап кабул итәргә кирәк, ләкин 0,25 гектардан артык түгел.

Җир участоклары койма белән тотылырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

5.3.35. Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-саклау зоналарын СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 таблица буенча 70.

Яңгыр канализациясе

5.3.36. Җир өсте суларын җыю торак пункт территориясенең бөтен су агынтысы, яңгыр канализациясе челтәрен кертеп, су җыю урыннарына һәм сулыкларга җыелырлык итеп, проектланырга тиеш. Су җыю урынын акмый торган сулыкларга, юдырыла торган чокырларга, йомык түбәнлекләргә, сазланган территорияләргә проектлау рөхсәт ителми.

5.3.37. Территорияне планлаштыру һәм төзү проектлары өслек сулары агымының табигый шартларын максималь рәвештә саклауны күздә тотарга тиеш. Биналарны һәм корылмаларны өске суларны чыгаруны кыенлаштыра торган итеп урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.38. Яңгыр канализациясен проектлаганда торак пунктлар территорияләре өчен яңгыр суларының исәп-хисап чыгымнарын СНиП 2.04.03-85*таләпләренә туры китереп билгеләргә кирәк.

Агынтыны оештыру рельефны оештыру мәсьәләләрен комплекслы хәл итү һәм ачык яки ябык су бирү җайланмалары: су үткәргеч торбалар (водостоклар), лотоклар, кюветлар, тиз агынтылар, яңгыр - кабул итү коелары булдыру белән тәэмин ителергә тиеш.

Өслек сулары агымын проектлаганда СНиП 2.04.03-85, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк.

5.3.39. Күп катлы төзелеш районнарында ябык типтагы яңгыр канализациясен проектларга кирәк.

Ачык су бүлү җайланмаларын (канаулар, кюветлар, лотоклар) бер, ике катлы йортлар районнарында һәм авыл торак пунктларында, шулай ук парклар территорияләрендә куллану бары тик урамнар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урыннарда күперләр яки торбалар төзегән очракта гына рөхсәт ителә.

Рекреацион территорияләрдә яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж челтәрләре рәвешендә өске һәм җир асты суларын бүлеп бирү системасын проектлау рөхсәт ителә.

5.3.40. Өске суларны ачык система буенча бүлеп бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча Идарәсе, су объектларын җайга салу һәм саклау, су биологик ресурсларын саклау органнары белән тиешле нигезләнгән һәм килештерелгән очракта рөхсәт ителә.

Яңгыр каршылыкларын проектлау түбәндәге участокларда карала:

озынча участокларда спусклар (күтәрешләр);

юл чатларында һәм җәяүлеләр кичүендә өске сулар кушылдыгы ягыннан, түбәнәйтелгән урыннарда-озакка сузылган буш урыннар азагында;

түбән урыннарда урамнарның пычкылары профиле булганда; урам, ишегалды һәм парк территорияләренең өске сулары агымнары булмаган урыннарында.

5.3.43. Яңгыр сулары агышын җайга салу өчен буаларны яисә резервуарларны проектларга, шулай ук эчәргә яраклы су чыганагы булмаган, су коену һәм спорт өчен яраксыз һәм балык хуҗалыгы максатларында файдаланылмый торган ныгытылган чокырларны һәм гамәлдәге буаларны кулланырга кирәк.

5.3.44. Эрозиягә (авышлык һәм грунт характеристикалары буенча) дучар булган торак төзелеше территорияләре участокларында, биналардан өске суларны локаль бүлеп чыгаруны күздә тотарга кирәк.

5.3.45. Агып төшүче суларны чистартуны СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.04.03-85*, «Агып төшүче суларны чистарту корылмаларын проектлау» 2.1.5.980-00 та

5.3.46. Өлешчә агып төшүче чистарту корылмаларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-яклау зонасын, төзелеш шартларына һәм ачык типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан - 100 метр, ябык типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан - 50 метр файдаланугa бәйле рәвештә, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе һәм табигатьне саклау органнары белән килештереп кабул итәргә кирәк.

Мелиоратив системалар һәм корылмалар. Гомуми таләпләр

5.3.47. Мелиоратив (сугару һәм киптерү) системалары һәм корылмаларын СНиП 2.06.03-85, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.05-84, СНиП 2.06.06-85, СНиП 2.06.07-87, СНиП 2.06.04-82 таләпләре һәм әлеге нормативлар нигезендә проектларга кирәк.

5.3.48. Җирләрнең торышын тикшереп тору өчен мелиорация системаларын һәм корылмаларны проектлаганда күзәтү скважиналары челтәрен һәм су чыгымнарын үлчәү чараларын күрергә кирәк. Мелиорация системасы мәйданы 20 мең гектардан артык булганда, өстәмә рәвештә туфракның дымлылыгын һәм корылышын, мәгълүматны автоматик эшкәртү чаралары белән сугару һәм дренаж суларының сыйфатын, шулай ук метеорология станцияләрен һәм су-баланс мәйданчыкларын тикшереп тору лабораторияләрен проектларга кирәк.

5.3.49. Мелиорация системаларында саклаучы урман утыртмаларын СНиП 2.06.03-85 таләпләре нигезендә күздә тотарга кирәк.

5.3.50. Мелиорация системаларын урнаштырганда «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 43 статьясы таләпләрен үтәргә кирәк.

Сугару системалары

5.3.51. Сугару системасы составына табигый яисә ясалма су чыганакларында сусаклагычлар, су җыю һәм балык саклау корылмалары, чүп ташлау станцияләре, насос станцияләре, сугару, су җыю-агызу һәм дренаж челтәрләре, шәрә каналлар, челтәрдәге корылмалар, су сиптерү һәм су сиптерү машиналары, урнаштыру һәм җайланмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиорация халәтен, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектларын, эрозиягә каршы корылмаларны, эксплуатацияләү хезмәтенең җитештерү һәм торак биналарын, юлларны, урман саклагыч утыртмалар, дамбалар керә.

5.3.52. Мелиорация каналлары өчен җирләр полосаларын (сугару, су җыю, коллектор-дренаж) авыл хуҗалыгы культуралары эшләмәгән җирләрдә , төзелеш чираты булган җирләрдә, эшләр башкарылган вакытта гамәлдәге су һәм җир законнарын исәпкә алып, СН474-75 таләпләре нигезендә, төзелеш чираты белән тәэмин ителгән җирләрдә тапшырырга кирәк.

5.3.53. Балыкчылык хуҗалыгы сулыкларында су җыю җайланмаларын проектлаганда, балыкны һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештереп, балыкны су җыю корылмаларына эләгүдән саклау өчен балык саклау корылмаларын урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Балыкны яклау корылмалары булган су җыю урыннары урыны урыны урыны булмаган районнарда, кышлаучы районнарда, интенсив миграция участокларында һәм балыкларның личинкаларын һәм яшьләрен, тыюлыклы зоналарда урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.54. Магистраль каналдан (торбаүткәргечтән, лотокадан), аның тармакларында, төрле тәртипләрне һәм сугару җайланмаларын бүлүчеләрдән торучы беркетү челтәрен торба үткәргечләр яки ачык каналлар һәм лотоклар рәвешендә проектларга кирәк.

5.3.55. Магистраль каналларда һәм бүлүчеләрдә чокырлар, чокырлар, җирле түбәнлекләр, сулыклар белән кисешкән урыннарда урнашкан авария хәлендәге су агызу корылмаларын проектларга кирәк, ә иң эреләрендә су чыгышы секундына 5 куб метрдан артык - концентрацияле ташландык корылмалар булырга тиеш.

5.3.56. Су җыю-агызу челтәрен су сибү участоклары, чәчүлек кырлары чикләрендә, тальвег,чокырлар максималь файдаланылган урыннар буенча проектларга кирәк.

5.3.57. Су чыганакларында, су кабул итү җайланмаларында, , су җыю мәйданында суны исәп - хисап чыгымнары һәм дәрәҗәләренең күләмен формалаштыру үзенчәлекләрен исәпкә алып, 33-101-2003 СП нигезендә билгеләргә кирәк.

Киптерү системалары

5.3.58. Киптерү системаларын проектлаганда территориянең кирәгеннән артык юеш булуының сәбәпләре һәм су балансын тәшкил итүчеләрнең һәркайсының зурлыгы ачыкланырга тиеш.

Киптерелә торган массивта артык мавыгу сәбәпләренә бәйле рәвештә түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк:

мәйданның әйләнә-тирәсендәге сулыклардан өске сулар керүдән яклау - тау каналларын проектлау, тальвега сулыклардагы сулыклардагы су агышын җайга салу юлы белән;

су басудан сулыкларны һәм сулыкларны су басудан яклау - койма дамбаларын проектлау, сулыкларда су ташу суларын җайга салу, елгаларның елга үзәннәренең үткәрү сәләтен арттыру, су җыю мәйданнары арасында, СНиП 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, агымны яңадан бүлү юлы белән;

киптерә торган массивта өске стокны бүлеп чыгару - ябык һәм ачык типтагы көйләүче челтәрләрне проектлау юлы белән; җир асты суларының дәрәҗәләрен тотып алу һәм түбәнәйтү - кеше каналларын яки дреннарны, вертикаль дренаж скважиналарының сызыкча системасын проектлау, системалы горизонталь дренажны өйрәнү юлы белән; җир асты сулары дәрәҗәләрен киметү өчен ябык киптерү челтәрен проектлау юлы белән; сулыклардан һәм су агымнарыннан фильтрацион сулар белән су басудан яклау - яр буе дреннарын яки скважиналарның сызыкча системасын СНиП 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, вертикаль дренаж проектлау юлы белән.

5.3.59. Киптерү системасы составына түбәндәгеләр керә: сусемнәрнең көйләнә торган система , үткәргеч, койма челтәре, насос станцияләре, дамбалар, челтәрләрдәге корылмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиорация халәтен тикшереп тору, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектлары, эрозиягә каршы корылмалар, эксплуатацияләү хезмәтенең җитештерү һәм торак биналары, юллар һәм урман саклау утыртмалары.

5.3.60. Язгы һәм җәйге-көзге тезгеннәрне шушы төр өчен рөхсәт ителә торган җирләрдән файдалануга рөхсәт ителә торган срокларга субасуга бәйле елга тугайларында, шушы төр өчен сазланган түбәнлекләрдә һәм сусаклагычларга терәлеп торучы су басу территорияләрендә, вак су басуларны бетерү өчен, киртә дамбаларын корып, киптерү системаларын проектлаштырырга кирәк.

5.3.61. Елгалар, күлләр, су саклагычлар сулары белән сугарылган, тирән үткәргеч каналлар төзүне булдырмас өчен йомык иңкүлекләрне киптерү өчен, гамәлдәге су үткәрү корылмаларын яңадан төзүнең мәгънәсезлеге булмаган аркылы тимер һәм автомобиль юллары буендагы участокларда киптерү системаларын насослар белән су агызу дамбаларын урнаштырмыйча гына проектларга кирәк.

5.3.62. Авыл хуҗалыгы җирләрен киптерү өчен индустриаль дренаж проектларга кирәк. Вертикаль дренаж бертөрле комнар, теләсә нинди куәттәге торфлы, 2 метрга кадәр куәттәге супес һәм җиңел сугиналар белән корылган территорияне киптерү вакытында кулланырга рөхсәт ителә, алар тәүлегенә 150 кв.метрдан артык үткәргеч суалчаннар белән каплана.

Авыл хуҗалыгы җирләрен фильтрацион сулар белән елгаларны, сусаклагычларны, күлләрне су басудан саклау яки объектка керә торган җир асты суларын тоту өчен вертикаль дренажның линияле системасын тәүлеккә 300 квадрат метрдан да ким булмаган түшәмә токымнар уздырганда кулланырга кирәк.

Санитар чистарту

5.3.63. Санитар чистарту объектлары булып йорт яны территорияләре, урам һәм микрорайон юллары, мәдәни-көнкүреш объектлары, предприятие, учреждение һәм оешмалар, парклар, скверлар, мәйданнар һәм башка җәмәгать кулланылышы урыннары, ял итү урыннары тора.

Эпидемия куркынычы югары булу һәм халык сәламәтлеге өчен куркыныч булу сәбәпле, чистартуның үзенчәлекле объектлары дип медицина учреждениеләре, бигрәк тә йогышлы, тире-венерология, туберкулез хастаханәләре һәм бүлекләре, ветеринария объектлары, пляжлар санарга кирәк.

5.3.64. Торак пунктлар территорияләрен санитар чистартуны Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь комплекс буенча дәүләт комитетының 2003 елның 27 сентябрендәге 170 номерлы карары белән расланган Торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары, шулай ук җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары таләпләре нигезендә башкарырга кирәк

5.3.65. Шәһәр төзелеше проектлаштырганда каты коммуналь калдыкларны туплау нормативлары кулланыла, алар Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты яки җирлекләрнең һәм шәһәр округларының җирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнгән (Татарстан Республикасы законы белән аларга тиешле вәкаләтләр бирелгән очракта).

Җыела торган коммуналь калдыкларның исәп-хисап саны даими (биш елга бер тапкыр) фактагы мәгълүматлар буенча төгәлләнергә, ә нормага төзәтмәләр кертелергә тиеш.

Таблица 72

Коммуналь калдыкларны туплау нормалары

Коммуналь калдыклар төрләре Коммуналь калдыклар саны елына 1 кешегә

кг литрда

Каты:

суүткәргеч, канализация, үзәк җылылык һәм газ белән тәэмин ителгән торак биналардан; башка торак биналардан

190 - 225

300 - 450

900 - 1000

1100 - 1500

Җәмәгать биналарны исәпкә алып, торак пункт буенча гомуми сан 280 - 300 1400 - 1500

Калдыклар (канализация булмаганда) - 2000 - 3500

Урамнарның, мәйданнарның һәм паркларның 1 кв. метр каты өслекләреннән смета 5 - 15 8 - 20

Искәрмә:

1. 1. Калдыкларны туплау нормаларының зур әһәмиятен зур шәһәр торак пунктлары өчен кабул итәргә кирәк.

2. 2. Зур габаритлы коммуналь калдыкларны туплау нормаларын каты коммуналь калдыкларның китерелгән күрсәткечләре составында 5 процент күләмендә кабул итәргә кирәк.

5.3.66. Торак зоналарда йорт яны территорияләрендә каты коммуналь калдыклар өчен уңайлы подъездлы контейнерлар урнаштыру өчен махсус мәйданчыклар проектлана. Мәйданчык ачык һәм су үткәрә торган өслек белән проектлана.

Контейнерлар урнаштыру өчен мәйданчыклар торак йортлардан, балалар, дәвалау-профилактик учреждениеләрдән, спорт мәйданчыкларыннан һәм халыкның ял итү урыннарыннан 20 метрдан да ким булмаган, әмма 100 метрдан да артык булмаска тиеш. Мәйданчыкларның күләме 13 нче таблица нигезендә кабул ителә һәм тиешле санда контейнерлар урнаштыруга исәпләнгән булырга тиеш, әмма 5-дән дә артык түгел.

Билгеләнә торган чүп җыючылар (контейнерлар) санын билгеләү өчен чүп җыючы халык саныннан, каты коммуналь калдыклар җыелу нормативларыннан, калдыкларны саклау срокларыннан чыгып эш итәргә кирәк. Чүп җыючыларның исәп-хисап күләме алар оешкан чорда каты коммуналь калдыкларның факттагы туплануына туры килергә тиеш.

5.3.67. Канализацияләнмәгән биналардан сыек калдыклар җыю өчен ишегалды юынтылыклары урнаштырыла, алар су үткәрә торган пычракка ия булырга тиеш. Ишегалды чүп-чарлары булганда, уртак әйбер булырга мөмкин. Пычрану тирәнлеге грунт сулары дәрәҗәсенә бәйле, әмма 3 метрдан да артык булырга тиеш түгел.

Ишегалды җыештырулары торак биналардан, мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмаларыннан, балалар уеннары һәм халык ялы өчен мәйданчыклардан 20 һәм 100 метрдан да ким булмаган ераклыктан ераграк торырга тиеш.

Үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итү шартларында ишегалды җыештыручылары коелардан һәм чишмәләрнең каптажларыннан 50 метрдан да ким булмаган ераклыкка ераграк торырга тиеш.

Шәхси йорт территориясендә чүп җыю урыннары, ишегалды бәдрәфләре һәм юын чокырлары торак милекчеләре тарафыннан билгеләнергә тиеш, аерма 8-10 метрга кадәр киметелергә мөмкин.

Чүп җыючылар, ишегалды бәдрәфләре һәм юыну чокырлары йорт биләмәсенең чикләреннән 4 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

Дәвалау учреждениеләре территориясендә чүп җыючылар өчен мәйданчыкны дәвалау корпусыннан кимендә 25 метр һәм азык-төлек блогыннан кимендә 100 метр ераклыкта хуҗалык зонасында проектларга кирәк. Мәйданчыкның зурлыгы чүп җыючылар нигезенең барлык яктан да 1,5 метрдан артмаска тиеш. Мәйданчык каты өслеккә һәм урам ягыннан подъездга ия булырга тиеш.

5.3.68. Медицина һәм/яки фармацевтика эшчәнлеген гамәлгә ашырганда барлыкка килә торган калдыкларны җыю, вакытлыча саклау, транспортлау, зарарсызландыру һәм зарарсызландыру СанПин 2.1.7.2790 - 10 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.3.69. Базарлар территориясендә:

чүп җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларын сәүдә урыннарыннан кимендә 30 метр ераклыкта проектларга кирәк;

базарларда канализациясез җәмәгать бәдрәфләрен сәүдә урыннарыннан кимендә 50 метр ераклыкта проектларга кирәк. Аларда исәп-хисап урыннары саны һәр 50 сәүдә урынына кимендә бер булырга тиеш.

5.3.70. Парклар территориясендә:

чүп-чар җыючылар өчен бүлеп бирелгән участоклар белән хуҗалык зонасын ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан (бию мәйданчыклары, эстрада, фонтаннар, төп аллеялар, тамаша павильоннары һ. б.) 50 метрдан да ким булмаган санда проектларга кирәк.;

хуҗалык мәйданчыклары өчен контейнерлар санын билгеләгәндә калдыкларның уртача туплануыннан 3 көн эчендә чыгып эш итәргә кирәк җәмәгать бәдрәфләрен ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан 50 метрдан да ким булмаган арага бер урын исәбеннән чыгып проектларга кирәк.

5.3.71. Пляж территориясендә:

чүп-чар җыю өчен мәйданчыкларның күләме Пляж мәйданының 3500-4000 кв. метрына 0,75 куб. метр сыйдырышлы бер контейнер исәбеннән исәп тотарга кирәк;

җәмәгать бәдрәфләрен 75 кешегә бер урын исәбеннән проектларга кирәк. Җәмәгать бәдрәфләреннән коену урынына кадәр ераклык 50 метрдан да ким булмаска һәм 200 метрдан да артмаска тиеш.

5.3.72. Каты коммуналь һәм сыек көнкүреш калдыкларын зарарсызландыру махсус билгеләнгән полигоннарда башкарыла. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү буенча полигоннарны һәм Предприятиеләрне проектлау һәм урнаштыру әлеге нормативларның "махсус билгеләнештәге зоналар" бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.73. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятие һәм корылмаларның җир участоклары һәм санитар-яклау зоналары күләмен таблицада китерелгән 73тән дә ким булмаган санда кабул итәргә кирәк.

Таблица 73

Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча җир участоклары һәм санитар-яклау предприятиеләре һәм корылмалары күләмнәре

Предприятие һәм корылмалар Җир кишәрлекләре күләме Санитар-саклау зоналары күләмнәре,

метр

1000 тонна каты көнкүреш калдыклары

калдыклар елына 1 гектар

Чүп-чар яндыру һәм чүп эшкәртү объектлары,

0,05

500

елына мең тонна:

40 кадәр;

40 артык 0,05 1 000

Полигоннар * 0,02 - 0,05 500

Компостлау участоклары 0,5 - 1,0 500

Ассенизация басулары 2 - 4 1 000

Атланмай станцияләре 0,2 500

Чүп-чар төяү станцияләре 0,04 100

Каты коммуналь калдыклар чүплекләре камилләштерелгән 0,3 1 000

Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарыннан тыш, аларны урнаштыру "махсус зоналар" бүлеге таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк

Татарстан Республикасы Президенты р.н. Миңнеханов катнаша.

5.3.74. 61 таблицада күрсәтелмәгән куллану калдыкларын транспортлау, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятиеләрнең һәм корылмаларның санитар-яклау зоналары күләмнәрен санитар нормаларга туры китереп кабул итәргә кирәк.

Җылылык белән тәэмин итү

5.3.75. Яңа җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге җылылык белән тәэмин итү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, торак-коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны кирәкле җылылык белән тәэмин итү дәрәҗәсен тәэмин итү максатларында, Менделеевск муниципаль районында җылылык белән тәэмин итүнең расланган схемаларына туры китереп гамәлгә ашырылырга тиеш.

Җылылык белән тәэмин итүнең кабул ителгән схемасы:

- җылылык-энергиянең норматив дәрәҗәсен тәэмин итәргә ;
- ышанычлылык норматив дәрәҗәсе СНиП41-02-2003 таләпләренә туры килергә;
- экологик куркынычсызлык;
- эксплуатацияләү куркынычсызлыгы булырга тиеш.

5.3.76. Җылылык белән тәэмин итү схемаларын эшләгәндә җылылык белән тәэмин итүнең исәп-хисап күрсәткечләре:

- торак пунктларны һәм гамәлдәге сәнәгать предприятиеләрен гамәлдәге төзү өчен - факттагы җылылык йөкләмәләре буенча төгәлләштерелгән проектлар буенча;
- төп (профиль) җитештерү яки проекттан аналогик җитештерү үсешенең эреләнгән нормаларына туры килә торган сәнәгать предприятиеләре өчен;
- төзелеш өчен билгеләнгән торак районнар өчен-биналарның җылылык белән тәэмин итүче нагрузкаларның тыгызлыгы һәм җылылык характеристикалары буенча эреләнгән күрсәткечләр буенча билгеләнә.

5.3.77. Җылылык нагрузкалары, СНиП таләпләренә туры китереп, җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы кулланучылар категорияләрен исәпкә алып билгеләнә 41 -02-2003 - ГОСТ 54954-2012.

5.3.78. Торак һәм иҗтимагый биналарны җылылык белән тәэмин итү һәм җылылык энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 8-10 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый биналарны кайнар су белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 13 һәм15 нче таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый басмаларны Инженерлык белән тәэмин итү системасының беренчел ягулыкның чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 18 һәм 19 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

5.3.79. Торак пунктлар территорияләрендә торак һәм иҗтимагый төзелешләрне җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк: үзәкләштерелгән - котельный, җылылык һәм атом электростанцияләреннән; автоном, түбә котельныйларыннан, фатир җылылыгыннан- генераторлар.

Яңа төзелеш районнарын җылылык белән тәэмин итү системасын сайлау вариантларның техник-икътисадый чагыштыру нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.80. Торак пунктлар территорияләрендә үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү чыганакларын урнаштыру, кагыйдә буларак, коммуналь-склад җитештерү зоналарында, мөмкин булганча, җылылык белән тәэмин итү үзәкләрендә башкарыла.

Торак төзелештә җылылык белән тәэмин итү чыганакларын, җылылык һәм атмосферага зарарлы матдәләр чыгаруны киметүнең норматив дәрәҗәләренә ирешү чаралары белән акустик исәп-хисаплар һәм снип 2.07.01-89*, СНиП 41-01-2003 таләпләренә туры китереп исәп-хисаплар белән нигезләнергә тиеш.

Торак-коммуналь төзелеш һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганакларыннан турыдан-туры килүче аерым җылылык челтәрләре кулланырга кирәк.

Һәр район җылылык чыганагыннан Кулланучыларга җылылык челтәрләренең кимендә ике чыгарылуын күздә тотарга кирәк.

Техник нигезләнгәндә һәр кварталга ике тапкыр тапкыр кертелә торган магистраль-бүлгеч челтәрләрне квартал эчендәге резерв белән ике тапкыр кертүне, алар арасында күчеш урнаштыру юлы белән, күздә тотарга кирәк.

5.3.81. Котельныйларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре Түбән Кама муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү схемаларына туры китереп сайлана.

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләмен 74 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

5.2.149. Юлларның бер һәм ике катлы юлларның аркылы уклоннарын СНиП 2.05.11-83 нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.150. Терлекчелек комплекслары, кошчылык фабрикалары, фермалар, теплица комбинатлары һәм башка шундый объектлар чикләрендә урнашкан мәйдан эчендәге юллар, билгеләнүенә карап, бүләргә кирәк.: авыл хуҗалыгы объекты мәйданчыгы чикләрендә технологик һәм хуҗалык ташуларны, шулай ук мәйданчык территориясе чикләреннән читтә урнашкан хуҗалык эчендәге юллар белән элемтәне тәэмин итә торган җитештерү; янгын сүндерү машиналарының һәм башка махсус транспорт чараларының (авто - һәм электрокарлар, автопогрузчиклар һ.б.) даими йөрүен тәэмин итә торган ярдәмче чаралар. 5.2.152. Машиналар йөрү өлеше һәм мәйдан эчендәге юллар кырыйларының киңлеген, юллар билгеләнешенә һәм транспорт чаралары хәрәкәтен оештыруга бәйле рәвештә, 58 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Машиналар йөрү өлешенең һәм мәйдан эчендәге юллар читләренең киңлеге.

Таблица 58

5.2.153. Җитештерү юлларының машиналар йөрү өлеше киңлеген тигез кабул итәргә рөхсәт ителә: Тулы киңлеккә ныгытылган юл читләре белән 3,5 метр - гамәлдәге төзелешнең кысан шартларында; 58 нче таблица буенча ныгытылган юл читләре белән 3,5 метр-бөҗра хәрәкәте, каршы хәрәкәт булмаганда һәм транспорт чараларын узганда; Киңлеге 1,5 метр булган бер ныгытылган юл читендәге һәм борт ташы белән - икенче яктан-транспорт чараларын каршы яки узып китү мөмкинлеге һәм бер яклы тротуар урнаштыру кирәк булганда-4,5 метр. Искәрмә: һәр борт ташы ягыннан юлларның йөрү өлешен өстәмә рәвештә 0,5 метрга киңәйтергә кирәк.

5.2.154. Тракторлар, трактор поездлары, авыл хуҗалыгы, төзелеш һәм башка үзйөрешле машиналар хәрәкәте өчен хуҗалык эчендәге юллар аерым җир өслегенә проектларга кирәк. Бу юллар эчке-хуҗалык автомобильләре белән янәшә урнашырга тиеш.

5.2.155. Хәрәкәт полосасының һәм трак - торна юлының аерымланган җир полотносының киңлеге, мөрәҗәгать итүче хәрәкәт составы колеясы киңлегенә карап, 59 нчы таблица нигезендә билгеләнергә тиеш.

Таблица 59.

Хәрәкәт полосасының киңлеге һәм трактор юлының аерымланган җир полотносы

Транспорт чаралары, үзйөрешле һәм тагылмалар колеясы киңлеге метрларда.	Хәрәкәт полосасынын кинлеге метрларда	Җир катламының киңлеге, метрларда.
2,7 һэм кимрэк	3,5	4,5
2,7 дэн 3,1һэм артыграк	4	5
3,1 дэн 3,6һэм артыграк	4,5	5,5
3,6 дан 5һэм артыграк	5,5	6,5

Трактор юлларында (кирәк булганда) чыгу өчен мәйданчыклар урнаштыру рөхсәт ителә. 5.2.156. Хуҗалык эчендәге юлларны кисешү, тоташтыру һәм төзекләндерү СНиП 2.05.11-83 таләпләренә туры китереп проектлаштырырга кирәк.

5.3. Инженерлык инфраструктурасы Инженерлык җиһазлары системасын оештыруның гомуми принциплары

5.3.1. Төзелештәге инженерлык җиһазлары системасын муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру документлары һәм су белән тәэмин итү, канализация, җылылык, газ һәм электр белән тәэмин итү схемалары нигезендә проектларга кирәк, ул билгеләнгән тәртиптә эшләнгән һәм расланган. Әлеге тармак схемаларында технологиянең, егәрлекнең, челтәрләрнең күләмнәренең принципиаль мәсьәләләре хәл ителергә, схеманы гамәлгә ашыруның чиратлылыгы буенча киңәшләр бирелергә тиеш. Проектларда ресурслардан нәтиҗәле файдалану, энергияне сак тоту ысулларыннан файдалану, инженерлык корылмалары эшендә куркынычсызлыкны тәэмин итү һәм җайга салу өчен заманча чараларны куллану мәсьәләләре чагылырга тиеш. Искәрмә: тармак схемалары булган очракта, проектлаштыруның һәр этабы мөстәкыйль төгәлләнгән карар булып тора һәм шул ук вакытта торак пунктның гомуми үсеш перспективасына органик рәвештә туры килергә мөмкин.

5.3.2. Су белән тәэмин итү, канализация, җылылык һәм газ белән тәэмин итү челтәрләрен һәм корылмаларын проектлаганда, гамәлдәге санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә, шулай ук әлеге норматив таләпләренә туры килергә тиеш.

5.3.3. Инженерлык челтәрләрен һәм корылмаларны проектлаганда грунт сулары дәрәҗәсен үзгәртү мөмкинлеген өйрәнүгә һәм бу үзгәрешләрнең челтәрләрнең эксплуатацион ышанычлылыгына йогынтысы зур игътибар бирелергә тиеш.

5.3.4. Тарихи катлаулы төзелештә урнашкан инженерлык җиһазлары объектлары, тиешле нигезләнгәндә, өлешчә яки тулысынча җир асты киңлегендә урнашырга мөмкин.

Су белән тәэмин итү

5.3.5. Су белән тәэмин итү схемасын һәм системасын сайлауны торак пункт үзенчәлекләрен, суның төрле этапларында таләп ителә торган чыгымнарын исәпкә алып башкарырга кирәк. су белән тәэмин итү чыганакларын, су басымына, сыйфатына һәм аны бирүнең тәэмин ителешенә карата таләпләр.

5.3.6. Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау, шул исәптән хуҗалык-эчә торган һәм җитештерү су белән тәэмин итү чыганакларын сайлау, су алу корылмаларын урнаштыру, шулай ук исәп-хисап чыгымнарын билгеләүне СНиП 2.04.01 - 85*, СНиП 2.04.02-84*, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.4.1074-01, СанПин 2.1.4.1175-02, ГОСТ 2761-84*, СанПиН 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк. Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

5.3.7. Торак пунктның тәүлеклек уртача су кулланушы, су сибүгә киткән чыгымнарны исәпкә алып, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары һәм ихтыяҗлары өчен су чыгымнары суммасы буларак билгеләнә. Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлаганда халыкның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗлары өчен тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллану нормаларын әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк. Суны аерым куллану җәмәгать биналарында хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗларына, сәламәтләндерү учреждениеләре (санаторийлар, ял йортлары, туристик комплекслар, балалар лагерьлары һ.б.) өчен су чыгымнарыннан тыш, су чыгымнарын үз эченә ала. Төрле категориядәге кулланучыларның аерым объектлары буенча хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына су чыгымнары 2 нче кушымтаның 2 нче таблицасы нормалары нигезендә билгеләнә № 9 әлеге нормативларга.

5.3.8. Гомумән алганда, яки аерым районнарда су белән тәэмин итү системасын проектлаганда суның түбәндәге исәп-хисап чыгымнарына таянырга кирәк: максималь тәүлеклек чыгымнары (куб. метр/тәүлек) - су - койма корылмаларын, су әзерләү станцияләрен һәм су саклау өчен савытларны исәплгәндә; максималь сәгать чыгымнары (куб. метр/сәгать) - суны саклау өчен су үткәргечләрнең аерым торбалары буенча су бирә торган насос станцияләренең максималь җитештерүчәнлеген билгеләгәндә;; максималь сәгать (л/с) - су үткәргечләргә су бирә торган насос станцияләренең, су саклау сыешлыгыннан башка су белән тәэмин итү системасының магистраль һәм бүлү торбаүткәргечләренең максималь бирүен билгеләгәндә һәм күрсәтелгән торбаүткәргечләрне гидравлик исәплләгәндә суның секундлы чыгымнары; коэффициентларны (Kmax) кабул итәргә кирәк: су куллануның тәүлеклек тигезсезлеге - 1,2; су куллануның сәгать тигезсезлеге - 1,4.

5.3.9. Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның су белән тәэмин итү системаларын, шул исәптән тәкъдим ителә торган күрсәткечләр нигезендә аларның аерым структур элементларын, 67 таблицада китерелгән су куллану күләмен алдан исәпләүләр һәм проектлау өчен кулланыла.

5.3.10. Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, сәламәтләндерү учреждениеләре ихтыяҗлары өчен, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар һәм су сибү чыгымнары СНиП 2.04.02 - 84*таләпләренә туры китереп аерым билгеләнә.

5.3.11. Су алу корылмаларының тибын һәм схемасын территориянең геологик, гидрогеологик һәм санитар шартларыннан чыгып сайларга кирәк. Яңа су алу җайланмаларын проектлаганда һәм булган су алу җайланмаларын киңәйткәндә аларның күрше участокларда гамәлдәге һәм проектлана торган дозорлар белән үзара хезмәттәшлек шартлары, шулай ук аларның әйләнә - тирәлеккә (өслек агымы, үсемлек һ.б.) йогынтысы исәпкә алынырга тиеш. Су алу корылмаларын, су куллануның перспективалы үсешен исәпкә алып, проектларга кирәк.

5.3.12. Сәнәгать предприятиеләрен җитештерү белән тәэмин итү өчен чистартылган юынты суларны куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.10. Су челтәрләре Боҗра белән проектлана. Тупиковые линия суүткәргечләр кулланырга рөхсәт ителә: җитештерү ихтыяҗларына су бирү өчен-аварияне бетерү вакытында су белән тәэмин итүдә

өзеклек булган очракта; хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗларга су бирү өчен - торбалар диаметры 100 мм дан артык түгел; янгынга каршы яки хуҗалык-янгынга каршы ихтыяҗларга су бирү өчен, янгын сүндерү чыгымнарына карамастан-линияләрнең озынлыгы 200 метрдан да артмаган очракта. Бина һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләре белән тышкы су челтәрләрен бөжралау рөхсәт ителми.

5.3.11. Хуҗалык-эчәргә яраклы суүткәргечләрне эчәргә яраклы булмаган сыйфатлы су белән тәэмин итүче суүткәргечләр челтәрләре белән тоташтыру рөхсәт ителми.

5.3.12. Янгынга каршы суүткәргеч 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»Федераль закон таләпләре нигезендә проектланырга тиеш.

5.3.13. Хуҗалык - эчәргә яраклы һәм Берләшкән җитештерү-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү проектлары турында.

5.3.14. Магистраль суүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 456-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

5.3.15. Суүткәргеч корылмалар урнаштыру өчен мәйданчыклар сайлау, шулай ук аларның территорияләрен планлаштыру һәм төзү «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре һәм санитар саклау зоналарына карата таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш. Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан суүткәргеч корылмалары мәйданчыкларының планлаштырылган тамгалары суның максималь күләменнән 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителергә тиеш.

5.3.16. Җитештерүчәнлегенә карап, су әзерләү корылмаларын урнаштыру өчен якынча исәп-хисап күләме, тәүлегенә мең куб. метрны, проект буенча, әмма аннан да артык түгел, кабул итәргә кирәк: тәүлегенә 0,1 мең куб. метрга кадәр - 0,1 гектар; 0,1 дән 0,2 мең куб. метрга кадәр-0,25 гектар; 0,2 дән 0,4 мең куб. метрга кадәр-0,4 гектар; тәүлегенә 0,4-0,8 мең куб. метрдан артык –

тәүлегенә 0,8 дән 12 мең куб. метрга кадәр-2 гектар; тәүлегенә 12-32 мең куб. метрдан артык-3 гектар; көчле агулы матдәләрне саклау өчен чыгым складларын суүткәргеч корылмалар мәйданчыгында урнаштырырга кирәк:

Кешеләр даими яшәгән һәм сулыклардан һәм сулыклардан 30 метрдан да ким булмаган санда булган биналар һәм корылмалардан (склад хуҗалыгына карамаган) ; СНиП II нигезендә, кешеләр даими булмаган биналардан файдалану-89-80*- көчле агулы матдәләрне саклаганда торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарыннан (мәйданнан тыш) файдалану;: стационар сыешлыкларда (цистерналарда, танкларда) - 300 метрдан да ким булмаган арада; контейнерларда яки баллоннарда - 100 метрдан да ким булмаган арада.

Канализация

5.3.17. Торак пунктларның канализация системаларын проектлау 2.04.01 - 85* СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.07.01-89*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш. Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән канализация системалары белән тәэмин ителергә тиеш. Торак районның (гомумкомплавная, аерым, ярымысырлы) ташландык суларны аерым канализация вакытында сулыкларга ташлауны төшереп калдыруны исәпкә алып, техник-икътисадый чагыштыру нигезендә сайларга кирәк. Санитар чистартуга, йогышсызландыруга дучар ителмәгән (су объектларына рөхсәт ителгән йогынты нормативларын һәм су объектларында зарарлы матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе нормативларын арттыруга юл куймаудан чыгып), шулай ук техник регламентларның таләпләренә туры килми торган агынты суларны агызу тыела. 5.3.18. Торак пунктларның канализация проектлары проектлар белән бер үк вакытта эшләнергә тиеш.

5.3.19. Торак пунктларның канализация системаларын, шул исәптән аерым структур элементларны проектлаганда, көнкүреш суларын исәпләгәндә, тәүлеклек уртача тәүлеклеклек су бүлүне, территориягә су сибүгә һәм яшеллеккә су тотуны исәпкә алмыйча, уртача тәүлеклек су куллануга тигез кабул итәргә кирәк утыртмалар. Юынты суларны агызуны исәпләп чыгару (бер ел эчендә), су бүлү системасына бәйле рәвештә, агынты суларның барлык төрләре буенча тәүлеклеклек уртача чыгымнар суммасы итеп билгеләргә кирәк. Аерым торак һәм иҗтимагый биналардан юынты суларның исәп-хисап чыгымнарын

билгеләү өчен, тупланган чыгымнарны исәпкә алу кирәк булганда, СНиП 2.04.01-85* һәм әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасын кабул итәргә кирәк. Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләреннән җитештерү суларының тәүлеклек уртача җитештерү чыгымнары, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнарны исәпкә алып, су бүлүнең гомуми уртача - төгәл су бүлүнең 25 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул итү рөхсәт ителә Канализацияләнмәгән районнарда бер кешегә 25 л/тәүлегенә аерым су бүлүне кабул итәргә кирәк. 5.3.20. Торак пунктта агып җыела торган суларның исәпләнгән уртача тәүлеклек чыгымын әлеге нормативларның 5.4.23 п. буенча билгеләнә торган чыгымнар суммасы буларак билгеләргә кирәк. Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның канализация системаларын проектлау һәм су белән тәэмин итү күләмен алдан исәпләү өчен кулланыла. 5.3.21. Территориаль планлаштыру документларын эшләгәндә, тәүлеклек уртача (бер елга) су бүлүне кабул итәргә рөхсәт ителә: шәһәр торак пунктлары өчен - бер кешегә тәүлегенә 550 л; авыл торак пунктлары өчен - 1 кешегә 150 л. Искәрмә: тәүлеклек уртача су бүлүне, территориянең җирле шартларына һәм төзекләндерү дәрәҗәсенә карап, 10-20 процентка үзгәртү рөхсәт ителә. 5.3.22. Чагыштырмача су бүлү күләмен су бүлүнең түбәндәге коэффициентларын куллану белән билгеләргә киңәш ителә: шәһәр торак пункты буенча уртача-0,98; терлар өчен-0,98;
азкатлы төзелеш территориясе өчен: шәһәр җирлеге-1,0; авыл җирлеге-0,9; җирле сәнәгать булганда-0,8-0,9. 5.3.23. Торак пунктларның канализация системаларын, аларның резерв территорияләрен урнаштыру, шулай ук чистарту корылмаларын урнаштыруны СНиП 2.04.03-85 һәм СанПиН нигезендә башкарырга кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 к 5.3.24. Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе белән килештереп, үзәкләштерелгән канализация системасы булмаганда, атланмалы станцияләрне күздә тотарга кирәк. СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп, СНиП 2.04.03 - 85 таләпләренә туры китереп, атланмай станцияләренә бүлеп бирелә торган җир кишәрлекләренең күләмнәрен СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк. 2.2.1/2.1.1.1200-03 к Атланмалы станцияләрне диаметрлы 400 мм диаметрлы канализация коллекторлары янында проектларга кирәк, шул ук вакытта агынты суларның саны. атланма станциясенең 20 проценттан артмаска тиеш.

5.3.29. Канализация корылмаларын төзү, планлаштыру, төзү һәм аларның территориясен төзекләндерү өчен мәйданчыкларны «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлеге таләпләре һәм санитар-саклау зоналары төзелешенә карата таләпләр нигезендә сайларга кирәк. Шул ук вакытта өске суларны чистарту корылмаларын һәм ка - нализацион явым-төшем җыелмаларын торак микрорайоннарда (кварталларда) һәм авыл территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми. Су бүлү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләмен һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклыкны 68 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирә.

Су бүлү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләме һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык.

Объектның исеме	Участокның күләме, метрларда.	Торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык, метрларда.
Чистарту корылмаларын оске агынты сулары.	җитештерүчәнлегенә һәм корылманың тибына карап	Таблица нигезендә 7.1.2 СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03

Квартал эчендәге канализация-канализация насос станциясе.	10x10	20
Эксплуатация мәйданчыклары тирәсендә шахта тоннельләре коллекторлары.	20x20	Шуннан ким булмаган 15 (узэктэн коллекторлар)

Таблица 69

Канализация чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме.

Канализациянең чистарту корылмаларының җитештерүчәнлеге, мең куб. метр/тәүлек.	Җир кишәрлекләре, гектарлар күләме		
	чистарту корылмалары	торак мәйданчыклары	биологик буалар тирәнлеген чистарту өчен су
До 0,7	0,5	0,2	-
0,7 дэн 17һэм артыграк	4	3	3
17 дэн 4017һэм артыграк	6	9	6
40 дэн 13017һэм артыграк	12	25	20
130 дэн175 һэм артыграк	14	30	30
175 тэн280 һэм артыграк	18	55	-
Искәрмә: тәүлегенә 280 мең куб.метрдан артык җитештерүчәнлеге булган чистарту корылмаларының җир участоклары күләмнәрен кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе белән килештерелгән проектлар буенча кабул итәргә кирәк.			

Искәрмә: 1. 0,5 гектарга кадәр фильтрация басулары өчен, коммуналь типтагы 1,0 гектарга кадәр сугару басулары өчен, җитештерүчәнлеге 50 куб. метрга кадәр булган юынты суларны механик һәм биологик чистарту корылмалары өчен, 100 метр күләмендә санитар-саклау зоналары кабул итәргә кирәк. 2. Тәүлегенә 15 куб. метрга кадәр үткәрерлек җир асты фильтрациясе кырлары өчен сани-тарно-саклау зоналарын 50 метр күләмендә кабул итәргә кирәк. 3. Атланмалардан санитар-саклау зоналарының күләме 300 метрны кабул итәргә кирәк. 4. Ачык типтагы өслек суының чистарту корылмаларыннан торак территориягә кадәр санитар-саклау зоналарын - 100 метр, ябык типтагы 50 метр кабул итәргә кирәк. 5. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашмаган чистарту корылмаларыннан һәм җитештерү канализациясенең насос станцияләреннән, җитештерү юынты суларны мөстәкыйль чистартканда һәм кудырганда, шулай ук аларны көнкүреш калдыклары белән бергәләп чистартканда, санитар - саклау зоналарының күләме кебек үк кабул ителергә тиеш. 6. Торак территориягә кадәр кар чистарткычлардан һәм кар эретү пунктларыннан алып санитар-саклау зоналарының күләме 100 метрны кабул итәргә кирәк.

5.3.29. Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан канализация корылмалары һәм насос станцияләре мәйданчыкларының планлаштырылган билгеләрен, җил куышы һәм җил дулкынының биеклеген исәпкә алып, 3 процент тәэмин ителгән, ташкын суларының максималь горизонтыннан 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә артыграк кабул итәргә кирәк

5.3.30. Магистраль канализация коллекторлары өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм куллану СН 456-73 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.31. Агынты суларның чистарту корылмалары мәйданчыгын, җылы чорда җилләр өчен,

торак төзелешкә һәм торак пунктка карата, су агымы буенча түбәнрәк булган юнәлештән торырга кирәк.

5.3.32. Җитештерү һәм яңгыр канализациясенең чистарту корылмаларын, кагыйдә буларак, сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаштырырга кирәк. 5.3.33. Канализациянең чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме таблицада күрсәтелгән 69ны кабул итәргә кирәк. 5.3.34. Локаль канализация системаларының чистарту корылмаларының җир участоклары күләмен грунт шартларына һәм агынты сулар санына карап кабул итәргә кирәк, ләкин 0,25 гектардан артык түгел. Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш. 5.3.35. Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-саклау зоналарын СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 таблица буенча 70.

Яңгыр канализациясе.

5.3.36. Өске суларга бүлеп бирү бассейннан торак пункт территориясенең су агынтысы, яңгыр канализациясе челтәреннән Водоток һәм сулыкларны агызып, проектланырга тиеш. Өске агынтыны тишек булмаган сулыкларга, юдырыла торган чокырларга, йомык ложбиналарга, сазланган территорияләргә проектлау рөхсәт ителми. 5.3.37. Территорияне планлаштыру һәм төзү проектлары өслек сулары агымының табигый шартларын максималь рәвештә саклауны күздә тотарга тиеш. Биналарны һәм корылмаларны өске суларны чыгаруны кыенлаштыра торган урнаштыру рөхсәт ителми. 5.3.38. Яңгыр канализациясен проектлаганда торак пунктлар территорияләре өчен яңгыр суларының исәп-хисап чыгымнарын СНиП 2.04.03-85*таләпләренә туры китереп билгеләргә кирәк. Агынтыны оештыру рельефны оештыру мәсьәләләрен комплекслы хәл итү һәм ачык яки ябык су бирү җайланмалары: су үткәргеч торбалар (водостоклар), лотоклар, кюветлар, тиз агынтылар, яңгыр - кабул итү коелары булдыру белән тәэмин ителергә тиеш.
Өслек сулары агымын проектлаганда СНиП 2.04.03-85, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк.

5.3.39. Күп катлы төзелеш районнарында ябык типтагы яңгыр канализациясен проектларга кирәк. Ачык су бүлү җайланмаларын (канаулар, кюветлар, лотоклар) районнарда бер, ике катлы йортлар һәм авыл торак пунктларында, шулай ук урамнар, юллар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урыннарда күперләр яки торбалар урнаштырылган парк территорияләрендә куллану рөхсәт ителә. Рекреацион территорияләрдә яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж челтәрләре рәвешендә өске һәм җир асты суларын бүлеп бирү системасын проектлау рөхсәт ителә. 5.3.40. Өске суларны ачык система буенча бүлеп бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча Идарәсе, су объектларын җайга салу һәм саклау, су саклау органнары белән тиешле нигезләнгән һәм килештерелгән очракта рөхсәт ителә.

5.3.41. Яңгыр каршылыкларын проектлау түбәндәге участокларда карала: озынча участокларда спусклар (күтәрешләр); су; юл чатларында һәм җәяүлеләр кичүендә өслекләр кушылдыгы ягыннан түбәнәйтелгән урыннарда-озакка сузылган буш урыннар азагында; түбән урыннарда урамнарның пычкылары профиле булганда; урам, ишегалды һәм парк территорияләренең өске сулары агымнары булмаган урыннарында.

5.3.43. Яңгыр сулары агымын җайга салу өчен буалар яки резервуарларны проектларга, шулай ук ныгытылган чокырларны һәм эчәргә яраклы су чыганагы булмаган, коену һәм спорт өчен яраксыз һәм балык хуҗалыгы максатларында кулланылмаган буаларны кулланырга кирәк.

5.3.44. Эрозиягә дучар ителгән Торак төзелеше территорияләре (уклоннар һәм грунт характеристикалары буенча) кишәрлекләрендә өске суларны биналардан биналардан өстәмә рәвештә гомуми су бүлү системасына локаль бүлеп бирүне күздә тотарга кирәк.

5.3.45. СНиП 2.04.03 - 85*, СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп, «юынты суларны чистарту корылмаларын проектлау», СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп чистартырга кирәк. 5.3.46. Өслек агынты чистарту корылмаларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-яклау зонасын кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе һәм табигать саклау органнары белән килештереп, өске типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан конструктив файдалану шартларына һәм корылмалардан ачык типтагы чистарту корылмаларына - 100 метр, ябык типтагы 50 метрны кабул

итәргә кирәк.

Мелиоратив системалар һәм корылмалар гомуми таләпләр

5.3.47. Мелиорация (сугару һәм киптерү) системалары һәм корылмалары СНиП 2.06.03-85, СНиП 33-01 - 2003, СНиП 2.06.05-84, СНиП 2.06.06-85, СНиП 2.06.07-87, СНиП 2.06.04-82 һәм әлеге норматив таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

5.3.48. Мелиоратив системаларны һәм корылмаларны проектлаганда, җирләрнең торышын контрольдә тоту өчен, күзәтчелек скважиналары челтәрен һәм су чыгымнарын үлчәү чараларын күздә тотарга кирәк. Сугару системасы мәйданы 20 мең гектардан артык булганда туфракның дымлылыгын һәм корылышын, сугару һәм дренаж суларының сыйфатын тикшереп тору буенча лабораторияләр, шулай ук метеорологик станцияләр һәм су - баланс мәйданчыклары өстәмә рәвештә проектларга кирәк.

5.3.49. Мелиорация системаларында СНиП 2.06.03-85 таләпләренә туры китереп саклагыч урман утыртмаларын күздә тотарга кирәк.

5.3.50. Мелиорация системаларын урнаштырганда таләпләрне үтәргә кирәк.

Сугару системалары

5.3.51. Сугару системасы составына түбәндәгеләр керә: сусаклагычлар, су алу һәм балык саклау корылмалары, табигый һәм ясалма су чыганакларында, отстойниклар, насос станцияләре, сугару, су җыю-җыю һәм дренаж челтәрләре, тау каналлары, корылмалар, су сиптерү һәм су сиптерү машиналары, җайланмалар һәм җайланмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиоратив торышын контрольдә тоту чаралары, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектлары, эрозиягә каршы корылмалар, эксплуатация хезмәтенең җитештерү һәм торак бинлары, юллар, урман саклау корылмалары, дамбалар.

5.3.52. Мелиоратив каналлар (сугару, су җыю, коллектор - дренаж) өчен җир полосаларын, төзелеш чираты нигезендә, гамәлдәге су һәм җир законнарын исәпкә алып, СН 474-75 таләпләренә туры китереп, авыл хуҗалыгы культуралары белән шөгыльләнүче җирләргә бүлеп бирергә кирәк.

5.3.54. Магистраль каналдан (торбаүткәргечтән, лотоктан), аның тармакларыннан, төрле тәртипләрне бүлүче һәм сугаручы бүлгечләрдән торган сугару челтәрен канал һәм лоток рәвешендәге ябык торбаүткәргечләр рәвешендә проектларга кирәк. 5.3.55. Магистраль каналларда һәм бүлгечләрдә балк, чокырлар, җирле түбәнәю, сулыклар белән кисешкән урыннарда, ә су чыгымы белән бер секундка 5 куб.метрдан артык булган зур урыннарда урнашкан авария су агызу корылмаларын проектларга кирәк. 5.3.56. Су җыю-агызу челтәрен су сибү участоклары, чәчү әйләнеше басулары чикләре буенча, тальвеглар, лощиналар, чокырларны максималь файдаланып, түбәнәйтелгән урыннар буенча проектларга кирәк. 5.3.57. Су чыганакларында, Су кабул итү җайланмаларында, каналларда исәп - хисап чыгымнары һәм дәрәҗәләренең күләмен, су җыю мәйданында суны формалаштыру үзенчәлекләрен исәпкә алып, 33-101-2003 СП нигезендә билгеләргә кирәк..

Киптерү системалары.

5.3.58. Киптерү системаларын проектлаганда территориянең артык түбәнәюе һәм һәр су балансының зурлыгы билгеләнергә тиеш. Киптерелә торган массивта артык дымлылануның сәбәпләренә бәйле рәвештә, шуны күздә тотарга кирәк: өске суларны әйләнә-тирә су җыю мәйданыннан - тау каналларын проектлау, тальвегтагы сулыкларда су агынтысын җайга салу юлы белән саклау; язгы ташкын сулары белән сулыкларны һәм сулыкларны су басудан саклау - койма дамбаларын проектлау, сулыкларда ташкын суларын көйләү, елгаларның үткәрүчәнлек сәләтен арттыру, СНиП 2.06.15 - 85 таләпләрен исәпкә алып, Урта Чаллы су җыю мәйданчыклары арасында су бүленешен яңадан бүлү юлы белән башкарыла.; киптерелә торган массивта өске агымны ябу һәм ачык типтагы җайга салучы челтәрләрне проектлау юлы белән бүлеп бирү; ау каналларын яки дреналарны проектлау юлы белән, вертикаль дрен скважиналарының линия системасын проектлаштыру юлы белән җир асты суларының дәрәҗәсен күтәрү һәм киметү;

5.3.59. Киптерү системасы составына түбәндәгеләр керә: су үткәргеч - емникның җайга салынулы өлеше, үткәрүче, койма һәм җайга салу челтәрләре, насос станцияләре, дамбалар, челтәрләрдәге Корылмалар,

идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиоратив торышын контрольдә тоту чаралары, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектлары, эрозиягә каршы корылмалар, эксплуатация хезмәтенең җитештерү һәм торак биналары, юллар һәм урман саклау корылмалары. 5.3.60. Язгы һәм җәйге-көзге сәбәпләр аркасында су басуга дучар ителгән елгаларны тотуда, бу төр авыл хуҗалыгы җирләре өчен рөхсәт ителгән җирләрдән, күл буе түбәнлекләрдә һәм сусаклагычларга янәшә торган су басу территорияләрендә вак-төяк зоналарны бетерү өчен, койма дамбалары белән киптерү системаларын проектларга кирәк.

5.3.61. Елгалар, күлләр, су саклау урыннары су белән җылытыла торган сукбай территорияләрдә, йомык кояшлар корганда, тирән үткәргеч каналлар төзелешен булдырмас өчен, тимер һәм автомобиль юллары буенда, гамәлдәге су үткәргеч корылмаларын үзгәртеп коруның экологик максатка ярашсызлыгы булганда, насослар белән су суыртып алу дамбалары урнаштырмыйча, киптерү системаларын проектларга кирәк.

5.3.62. Авыл хуҗалыгы җирләрен киптерү өчен го-ризонталь дренажны проектларга кирәк. Вертикаль дренажны теләсә нинди егәрлектәге ком, торфяник, 2 метрга кадәр егәрлекле супесей һәм җиңел суглинкалар булган территорияне киптергәндә кулланырга рөхсәт ителә. Авыл хуҗалыгы җирләрен Елгаларның, сусаклагычларның, күлләрнең фильтрацион сулары белән су басудан саклау өчен вертикаль дренажның линия системасын яки объектка керә торган җир асты суларын тоту өчен кулланырга кирәк булганда.

Санитар чистарту 5.3.63. Санитар чистарту объектлары булып йорт яны территорияләре, урам һәм микрорайон юллары, мәдәни-көнкүреш объектлары, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар, парклар, скверлар, мәйданнар һәм башка җәмәгать кулланылышы урыннары, ял итү урыннары тора. Эпидемия куркынычы югары булу һәм халык сәламәтлеге өчен куркыныч булу сәбәпле, чистартуның үзенчәлекле объектлары дип медицина учреждениеләре, бигрәк тә йогышлы, тире-венерология, туберкулез хастаханәләре һәм бүлекләре, ветеринария объектлары, пляжлар санарга кирәк.

5.3.64. Торак пунктлар территорияләрен санитар чистартуны Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь комплекс буенча дәүләт комитетының 2003 елның 27 сентябрендәге 170 номерлы карары белән расланган Торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары, шулай ук җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары таләпләре нигезендә башкарырга кирәк.

5.3.65. Шәһәр төзелеше проектлаштырганда каты коммуналь калдыкларны туплау нормативлары кулланыла, алар Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты яки җирлекләрнең һәм шәһәр округларының җирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнгән (Татарстан Республикасы законы белән аларга тиешле вәкаләтләр бирелгән очракта). Җыела торган коммуналь калдыкларның исәп-хисап саны даими (биш елга бер тапкыр) факттагы мәгълүматлар буенча төгәлләнергә, ә нормага төзәтмәләр кертелергә тиеш. 72 нче Таблица

Коммуналь калдыкларны туплау нормалары.

Коммуналь калдыклар төрләре	Коммуналь калдыклар саны елына 1 кешегә	
	кг	**литр**

Каты: суүткәргеч, канализация, үзәк җылылык һәм газ белән тәэмин ителгән торак биналардан; башка торак биналардан.	190 - 225 300 - 450	900 - 1000 1100 - 1500
Иҗтимагый биналарны исәпкә алып, торак пункт буенча гомуми Сан.	280 - 300	1400 - 1500
Сыек (канализация булмаганда)	-	2000 - 3500
Урамнарның, мәйданнарның һәм паркларның 1 кв. метр каты өслекләреннән смета.	5 - 15	8 - 20
Искәрмә: 1. Калдыкларны туплау нормаларының зур әһәмиятен шәһәр торак пунктлары өчен кабул итәргә кирәк. 2. Зур габаритлы коммуналь калдыкларны туплау нормаларын каты коммуналь калдыкларның китерелгән күрсәткечләре составында 5 процент күләмендә кабул итәргә кирәк.		

5.3.66. Торак зоналарда йорт яны территорияләрендә каты коммуналь калдыклар өчен уңайлы подъездлы контейнерлар урнаштыру өчен махсус мәйданчыклар проектлана. Мәйданчык ачык һәм су үткәрә торган өслек белән проектлана. Контейнерлар урнаштыру өчен мәйданчыклар торак йортлардан, балалар, дәвалау-профилактика учреждениеләреннән, спорт мәйданчыкларыннан һәм ял итү урыннарыннан ераграк торырга тиеш халык саны 20 метрдан да ким түгел, ә 100 метрдан да артмый. Мәйданчыкларның күләме 13 нче таблица нигезендә кабул ителә һәм тиешле санда контейнерлар урнаштыруга исәпләнгән булырга тиеш, әмма 5-дән дә артык түгел. Билгеләнә торган чүп җыючылар (контейнерлар) санын билгеләү өчен чүп җыючы халык саныннан, каты коммуналь калдыклар җыелу нормативларыннан, калдыкларны саклау срокларыннан чыгып эш итәргә кирәк. Чүп җыючыларның исәп-хисап күләме алар оешкан чорда каты коммуналь калдыкларның факттагы туплануына туры килергә тиеш.

5.3.67. Канализацияләнмәгән биналардан сыек калдыклар җыю өчен ишегалды юынтылыклары урнаштырыла, алар су үткәрә торган пычракка ия булырга тиеш. Ишегалды чүп-чарлары булганда, уртак әйбер булырга мөмкин. Пычрану тирәнлеге грунт сулары дәрәҗәсенә бәйле, әмма 3 метрдан да артык булырга тиеш түгел. Ишегалды җыештырулары торак биналардан, мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмаларыннан, балалар уеннары һәм халык ялы өчен мәйданчыклардан 20 һәм 100 метрдан да ким булмаган ераклыктан ераграк торырга тиеш. Үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итү шартларында ишегалды җыештыручылары коелардан һәм чишмәләрнең каптажларыннан 50 метрдан да ким булмаган ераклыкка ераграк торырга тиеш. Шәхси йорт территориясендә чүп җыю урыннары, ишегалды бәдрәфләре һәм юын чокырлары торак милекчеләре тарафыннан билгеләнергә тиеш, аерма 8-10 метрга кадәр киметелергә мөмкин. Чүп җыючылар, ишегалды бәдрәфләре һәм юыну чокырлары йорт биләмәсенең чикләреннән 4 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

5.3.68. Дәвалау учреждениеләре территориясендә чүп җыючылар өчен мәйданчыкны дәвалау корпусыннан кимендә 25 метр һәм азык-төлек блогыннан кимендә 100 метр ераклыкта хуҗалык зонасында проектларга кирәк. Мәйданчыкның зурлыгы чүп җыючылар нигезенең барлык яктан да 1,5 метрдан артмаска тиеш. Мәйданчык каты өслеккә һәм урам ягыннан подъездга ия булырга тиеш. Медицина һәм/яки фармацевтика эшчәнлеген гамәлгә ашырганда барлыкка килә торган калдыкларны

җыю, вакытлыча саклау, транспортлау, зарарсызландыру һәм зарарсызландыру СанПин 2.1.7.2790 - 10 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.
5.3.69. Базарлар территориясендә: чүп җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларын сәүдә урыннарыннан кимендә 30 метр ераклыкта проектларга кирәк; базарларда канализациясез җәмәгать бәдрәфләрен сәүдә урыннарыннан кимендә 50 метр ераклыкта проектларга кирәк. Аларда исәп-хисап урыннары саны һәр кешегә кимендә бер булырга тиеш.
5.3.70. Парклар территориясендә: сменалы чүп - чар җыю урыннарын урнаштыру өчен бүлеп бирелгән участоклар белән хуҗалык зонасын ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан (бию мәйданчыклары, эстрада, фонтаннар, төп аллеялар, тамаша павильоннары һ. б.) 50 метрдан да ким булмаган санда проектларга кирәк.; хуҗалык мәйданчыклары өчен контейнерлар санын билгеләгәндә, уртача калдыклардан 3 көн эчендә йөрергә кирәк; җәмәгать бәдрәфләрен ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан 50 метрдан да ким булмаган арага бер урын исәбеннән чыгып проектларга кирәк.

5.3.71. Пляж территориясендә: чүп-чар җыю өчен мәйданчыкларның күләме Пляж мәйданының 3500-4000 кв. метрына 0,75 куб. метр сыйдырышлы бер контейнер исәбеннән исәп тотарга кирәк; җәмәгать бәдрәфләрен 75 кешегә бер урын исәбеннән проектларга кирәк. Җәмәгать бәдрәфләреннән коену урынына кадәр ераклык 50 метрдан да ким булмаска һәм 200 метрдан да артмаска тиеш.
5.3.72. Каты коммуналь һәм сыек көнкүреш калдыкларын зарарсызландыру махсус билгеләнгән полигоннарда башкарыла. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү буенча полигоннарны һәм Предприятиеләрне проектлау һәм урнаштыру әлеге нормативларның "махсус билгеләнештәге зоналар" бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.
5.3.73. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятие һәм корылмаларның җир участоклары һәм санитар-яклау зоналары күләмен дә ким булмаган санда кабул итәргә кирәк.

5.3.73. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятие һәм корылмаларның җир участоклары һәм санитар-яклау зоналары күләмен таблицада китерелгән 73тән дә ким булмаган санда кабул итәргә кирәк.

Таблица 73

Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча җир участоклары һәм санитар-яклау предприятиеләре һәм корылмалары күләмнәре.

Предприятие һәм корылмалар	Җир кишәрлекләре күләме 1000 тонна Каты калдыклар елына 1 гектар тонна каты көнкүреш калдыклары	**санитар- Саклау зоналары Размеры метрларда**
Чүп-чар яндыру һәм чүп эшкәртү		
егәрлекле объектлар елына мең тонна:		
40 ка кадәр	0,05	500
40тан артык	0,05	1 000
Полигоннар	0,02 - 0,05	500
Компостлау участоклары	0,5 - 1,0	500
Ассенизация басулары	2 - 4	1 000
Атланмай станцияләре	0,2	500
Чүп-чар төяү станцияләре	0,04	100
. Камилләштерелгән каты коммуналь калдыклар чүплекләре.	0,3	1 000

* Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарыннан тыш, су биналарны урнаштыру «зона " бүлеге таләпләре нигезендә махсус рәвештә кабул итәргә кирәк, Татарстан Республикасы Президенты р.н. Миңнеханов катнаша.

Җылылык белән тәэмин итү

5.3.75. Яңа җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге җылылык белән тәэмин итү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, торак - коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны кирәкле җылылык белән тәэмин итү дәрәҗәсен тәэмин итү максатларында, Менделеевск муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү расланган схемалары нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш. Җылылык белән тәэмин итүнең кабул ителгән схемасы түбәндәгеләрне тәэмин итәргә тиеш: җылылык-энергиянең норматив дәрәҗәсен; СНиП 41-02-2003 таләпләренә туры китереп, ышанычлылык норматив дәрәҗәсе; экологик куркынычсызлык; куркынычсызлык эксплуатацияләү.

5.3.76. Җылылык белән тәэмин итү схемаларын эшләгәндә исәп-хисап җылылык нагрузкалары билгеләнә: торак пунктларны һәм гамәлдәге сәнәгать предприятиеләрен гамәлдәге төзү өчен - факттагы җылылык йөкләнеше буенча төгәлләштерелгән проектлар буенча; төп (профиль) җитештерүне үстерүнең эреләндерелгән нормалары яисә шундый ук җитештерү проектлары буенча сәнәгать предприятиеләре төзү планлаштырыла торган предприятиеләр өчен; төзелеш өчен билгеләнгән торак йортлар.

5.3.79. Торак пунктлар территорияләрендә торак һәм иҗтимагый төзелешне җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк: үзәкләштерелгән - котельный, җылылык һәм атом электростанцияләреннән; автоном, түбә котельныйларыннан, фатир җылылыгыннан децентрализацияләнгән - - генераторлар. Яңа төзелеш районнарын җылылык белән тәэмин итү системасын сайлау вариантларны техник-икътисадый чагыштыру нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.80. Торак пунктлар территорияләрендә үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү чыганакларын урнаштыру, кагыйдә буларак, коммуналь-склад һәм җитештерү зоналарында, мөмкин булганча, җылылык йөкләнеше үзәкләрендә башкарыла. Торак төзелештә җылылык белән тәэмин итү чыганакларын, җылылык пунктларын урнаштыру, СНиП таләпләренә туры китереп, атмосферада зарарлы пычраткыч матдәләр таралуның норматив дәрәҗәсенә ирешү һәм исәп-хисап ясау чаралары белән акустик исәп-хисапларга нигезләнгән булырга тиеш 41 -02-2003-СНиП 2.07.01-89*, СНиП 41-01-2003. Торак-коммуналь төзелеш һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан туры килә торган аерым җылылык челтәрләре кулланырга кирәк. Һәр район җылылык чыганагыннан җылылык челтәрләренең кулланучыларга икедән дә ким булмаган чыгарылуын күздә тотарга кирәк. Техник нигезләнгәндә, һәр кварталга төрле магистраль яки бүлү җылылык челтәрләреннән ике тапкыр файдалануга тапшыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.81. Котельныйларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре Түбән Кама муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү схемалары нигезендә сайлана. Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләмен 74 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк. Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

74 нче таблица

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләме

Котельныйларның җылылык житештерүчәнлеге, Гкал/с (МВт)	җир участоклары, гектар, эшләүче котельныйларның күләме:	
	каты ягулыкта	газ-мотор ягулыгында
5 кә кадәр	0,7	0,7

5-10 (6дан 12гә кадәр)
10нан 50гә кадәр (12дән 58гә кадәр)
50 дән 100 гә кадәр (58 дән 116 га кадәр)
100 дән 200 гә кадәр (116 дан 233 кә кадәр)

<table>
<tr><td>200 дән 400 гә кадәр (233 тән 466 га кадәр)</td><td>4,3</td><td>3,5</td></tr>
<tr><td colspan="3">Искәрмә:
1. Кулланучыларны кайнар су белән тәэмин итүче котельныйларның, шулай ук тимер юл буенча ягулык китерү күздә тотыла торган котельныйларның җир участоклары күләмен 20 процентка арттырырга кирәк.
2. Көл-шлак калдыкларын селитеб территориясеннән читтә, авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җир кишәрлекләрендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк. урнаштыру шартлары һәм мәйданчыкларның күләмнәре СНиП 41-02-2003 таләпләренә туры килергә тиеш.</td></tr>
</table>

5.3.82. Җылылык белән тәэмин итү чыганакларыннан санитар-саклау зоналары арасы СанПиН таләпләренә туры китереп салына 2.2.1/2.1.1.1200-03. Якынча үлчәмнәр түбәндәгечә:

эквивалент электр куәте булган җылылык электр станцияләреннән 600 МВт һәм югарырак:

ягулык сыйфатында кулланылучы күмер һәм мазуттан - 1000 метр;

газ һәм газ - мотор белән эшләүче ягулыктан - 500 метр;

җылылык электр үзәгеннән күмер һәм мазут ягулыгында эшләүче район котельныйлары - 500 метр,

газ һәм Газ - Мазут белән эшләүче ягулыктан 300 метр,

җылылык электростанцияләренең алтын калдыкларыннан 300 метр ераклыкта урнашкан булырга тиеш.

Каты, сыек һәм газ барлыкка китерүче ягулыкта эшләүче котельныйлар өчен санитар-саклау зонасы күләме һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты (тавыш, вибрация, электромагнит кыры һ.б.) исәпләүләре нигезендә, шулай ук табигый тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре нигезендә билгеләнә.

5.3.83. Компактлы торак пунктларда үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү системасы булмаганда, халык тыгызлыгы гектарда 40 кеше булган бер, ике катлы торак йорт территорияләрендә торак һәм иҗтимагый биналар төркеменә котельныйлардан автоном җылылык һәм җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга рөхсәт ителә.

Автоном җылылык белән тәэмин итү өчен индивидуаль котельныйлар (аерым торучы, төзелгән, төзелгән һәм тышкы урнаштыру казаннары (түбә) проектлана.

5.3.84. Түбә, янкорма котельныйлар өчен санитар-яклау зонасы үлчәме билгеләнми. Күрсәтелгән котельныйларны урнаштыру һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм аңа физик йогынты ясау исәп-хисаплары нигезендә, шулай ук табигый тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре нигезендә башкарыла.

5.3.85. Трассаларны һәм җылылык челтәрләрен салу ысулларын СНиП II нигезендә карарга кирәк-89-80*- СНиП 41-02-2003, СНиП 2.07.01-89*.

Җылылык трассаларын уздыру өчен, әлеге юнәлешләрдә махсус коммуникацион коридорлар бүлеп бирелә, алар үзара кисешүче участокларны бетерү яки киметү максатларында башка инженерлык корылмаларын салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.86. Торак төзелеше һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагына туры килә торган аерым җылылык челтәрләрен проектларга кирәк.

5.3.87. Җылылык бирүдә өзеклекләр күзәтелми торган биналар (хастаханәләр, балалар тәүлек буе яши торган мәктәпкәчә оешмалар һ. б.) өчен җылылык белән тәэмин итү системасын проектлаганда җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы түбәндәге карарларның берсе белән тәэмин ителергә тиеш:

бинаны тулысынча, шул исәптән электр энергиясен кулланып, җылытуны тәэмин итүче резерв җылылык чыганакларын проектлау; төрле җылылык челтәрләреннән икеяклы туклану.

5.3.88. Җылылык челтәрләрен урнаштыру «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре нигезендә башкарыла.

Газ белән тәэмин итү

5.3.89. гамәлдәге газ бүлү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, яңаларын проектлау һәм төзү СНиП 42-01-2002, ПБ 12-529-03 һәм генераль газ белән тәэмин итү схемасы таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

торак-коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны газлаштыру буенча республика программалары нигезендә Татарстан Республикасын газификацияләү.

5.3.90. Магистраль газүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 452-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

Торак пунктлар территориясендә магистраль газүткәргечләр урнаштыру рөхсәт ителми.

Магистраль газүткәргечләрдән санитар аермалар СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03

5.3.91. Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү 75 таблицада китерелгән.

75 нче таблица

Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү

<table>
<tr><th colspan="2">Газ үткәргечләрне басым буенча классификацияләү</th><th>Транспортлана торган газ төре</th><th>Газүткәргечтә эш басымы, МПа</th></tr>
<tr><td rowspan="4">югары</td><td rowspan="2">I категорияле</td><td>табигый</td><td>0, 6дан 1,2 кертеп</td></tr>
<tr><td>Сыекландырылган углеводород газы</td><td>0, 6дан 1,6 кертеп</td></tr>
<tr><td>Ia категорияле</td><td>табигый</td><td>ТЭЦ территориясендә газ-турбина һәм пар-газ энергетика җайланмаларына карата 1,2% артык</td></tr>
<tr><td>II категорияле</td><td>Сыекландырылган углеводород газы</td><td>0,3 тән 0,6 га кертеп</td></tr>
<tr><td colspan="2">уртача</td><td>Сыекландырылган углеводород газы</td><td>0, 005 тән 0, 3 не кертеп</td></tr>
<tr><td colspan="2">түбән</td><td>Сыекландырылган углеводород газы</td><td>0, 005 не кертеп</td></tr>
</table>

5.3.92. Эчке газүткәргечләрдә һәм кулланучыларга газ куллану җайланмалары алдында газ басымы түбәндәге күрсәткечләрдән артмаска тиеш:

производство таләпләренә бәйле газ басымы зурлыгындагы җитештерү биналарында - 1,2 МПа;

башка җитештерү биналарында - 0,6 МПа;

сәнәгать предприятиеләренең көнкүреш биналарында - аерым торучы, җитештерү биналарына янкорма итеп төзелгән биналарда - 0,3 МП;

административ биналарда - 0,005 МП;

котельныйларда:

җитештерү предприятиеләре территориясендә аерым торучы предприятиеләрдә -1,2 МП, шулай ук шәһәр торак пункты территориясендә - 0,6 МП,

янкорма төзелгән һәм түбәле җитештерү биналарында - 0,6 МП,

янкорма төзелгән һәм түбәле җәмәгатьчелек, административ һәм көнкүреш биналарында - 0,3 МП.

янкорма төзелгән һәм түбәле җитештерү биналарында - 0,005 МПа; җәмәгатьчелек биналарында (СНиП 2.08.02-89 таләпләренә туры килә торган биналардан тыш) һәм складларда - 0,005 МПа; торак биналарда - 0,003 МПа.

5.3.93. Газ бүлү системасы тиешле күләмдә һәм кирәкле Параметрлар буенча кулланучыларга газ бирүне тәэмин итәргә тиеш.

Билгеләнгән тәртиптә расланган газ кулланучылар өчен, аларның исемлеге газдан ягулык сыйфатында файдалану һәм газ белән тәэмин итүнең өстенлекле хокукы булган газ үткәргечләрне куллану юлы белән яки башка ысуллар белән өзлексез газ белән тәэмин ителергә тиеш.

Кулланучылар тарафыннан газ чыгымнары билгеләнергә тиеш:

сәнәгать предприятиеләре өчен гамәлдәге предприятиеләрдә сораштыру нәтиҗәләре буенча, яңа һәм реконструкцияләнә торган яки шундый ук предприятиеләрнең проектлары, шулай ук эреләтелгән күрсәткечләр буенча;

гамәлдәге торак-коммуналь сектор өчен СНиП 2.04.08-87* нигезендә.

Газ җылылыгы белән газ куллануның эреләтелгән күрсәткечен проектлаганда 34 МДж/куб. метр (8000 ккал/куб. метр) кабул итәргә рөхсәт ителә:

үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү булганда - 1 кешегә елына 120 куб. метр;

газ җылыткычлардан кайнар су белән тәэмин иткәндә - бер кешегә елына 300 куб. метр;

кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта - 1 кешегә 18 куб. метр; кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта (авыл торак пунктларында) - 1 кешегә 220 куб.метр.

5.3.94. Газ бүлү станцияләре һәм газ тутыру станцияләре (алга таба - ГТС) торак пунктлардан, шулай ук аларның резерв территорияләреннән читтә урнашырга тиеш.

Газ тутыру пунктлары (алга таба - ГТП) торак пунктларның селитеб территориядән читтә, кагыйдә буларак, торак төзелешенә карата өстенлек бирүче юнәлештәге җилләр өчен җил искән яктан урнашырга тиеш.

5.3.95. ГТС җир кишәрлекләренең үлчәмен, җитештерүчәнлегенә карап, проект буенча кабул итәргә кирәк, ләкин артык булмасын:

елына 10 мең тонна - 6 гектарда; 20

елына 1мең тонна – 7 гектарда; 40

елына 1мең тонна - 8 гектарда.

ГТС урнаштыру өчен мәйданчыкны 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент" федераль закон таләпләре нигезендә, 10 метр киңлектәге янгын полосасы коймаларын һәм урман массивларына кадәр минималь ераклыкны исәпкә алып эшләргә кирәк.

5.3.96. ГТП җир участоклары һәм баллон складларының күләмнәре 0,6 гектардан артмаска тиеш.

5.3.97. Газ бүлү челтәрендә газ басымын киметү һәм җайга салу өчен. газ җайлагыч пунктлар (алга таба - ГҖП), блоклы газ җайлагыч торак пунктлар (алга таба - БГҖТП) һәм шкафлы җайлагыч пунктлар (алга таба - ШРП) проектлана.

5.3.98. БГҖТПны түбәндәгечә урнаштырырга кирәк:

аерым торырлык итеп;

газлаштырыла торган җитештерү биналарына, котельныйларга һәм җәмәгатьчелек биналарына, җитештерү характерындагы бүлмәләргә кертеп;

бер катлы газлаштырыла торган җитештерү биналары һәм котельныйларга кертеп (подвал һәм цоколь катларында урнашкан биналардан тыш);

ут чыдамлыгы С0 класслы янмый торган җылылык саклаучы I һәм II дәрәҗәдәге газификацияләнүче җитештерү биналары катламнарында

сәнәгать предприятиеләре территориясендәге асылмалы коймалар урнаштырылган биналардан читтә.

БГҖТПны аерым торырлык итеп урнаштырырга кирәк.

ШРПны газ белән тәэмин итү өчен билгеләнгән аерым торучы терәкләрдә яки тышкы стеналарда урнаштыралар.

5.3.99. Газ бүлү станциясе, баш ГҖП һәм ГҖП коймаларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр ераклык кереш газүткәргеченең классына карап кабул ителә:

Баш БГҖТПтан керү басымы Р = 1,2 МП булганда, шәһәр округы, шәһәр җирлеге составындагы торак пунктлар территориясеннән газүткәргечләр салганда - 15 метр;

Р = 0,6 МПа-10 метр.

5.3.100. Газүткәргечләрдән һәм газ бүлү челтәренең башка объектларыннан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ара «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.3.101. Торак пунктларда аерым торучы ГҖП, БГҖТП һәм ШРП, СНиП II -89- 80* таләпләренә туры китерелеп, биналардан һәм корылмалардан 76 нчы таблицада күрсәтелгәннән ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

Кысан шартларда биналардан һәм корылмалардан газ регулятор пунктларына кадәр араны сәгатенә 10 000 куб. метр үткәрү мөмкинлеген 30 процентка киметү рөхсәт ителә.

Торак пунктларда аерым торучы ГҖП,
БГҖТП һәм ШРП дан аралык

76 нчы таблица

ГЖП, БГЖТП, ШРП газ кертү басымы	Якты вакытта аерым торучы ГЖП, БГЖТП һәм горизонталь аерым торган ШРПның аралыгы, метрларда			
	Бина һәм корылмалар	автомобиль юлларының (якындагы рельска кадәр)	автомобиль юлларының юл кырыена кадәр	һава электр тапшыргыч линияләренең (юл читенә кадәр)
0,6 кадәр	10	10	5	терәкнең биеклеге кимендә 1,5
0,6 дан 1,2 кадәр	15	15	8	

Искәрмә:
1. Ераклыкны ГЖП, БГЖТП, яки ШРП биналарының тышкы диварларыннан, ә җиһазлар ачык мәйданчыкта урнашканда коймадан үлчәргә кирәк.
2. Таблицаның таләпләре шулай ук аерым торучы биналарда яки аерым торучы терәк шкафларда урнашкан газ чыгымын исәпкә алу төеннәренә дә кагыла.
3. Газ басымы 0,3 МП га кадәр булганда, аерым торучы ШРПнан биналар һәм корылмаларга кадәр ара нормага сыешмый.

5.3.102. Тышкы газүткәргечләрне, резервуарларны, сыекландырылган углеводород газының баллон җайланмаларын проектлау һәм аларны урнаштыру «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.103. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, хастаханәләр, гомуми белем бирү оешмалары, санаторийлар, җәмәгать, административ һәм көнкүреш биналарының диварлары һәм түбәләре буенча барлык басымнарның газ үткәргечләрен транзит юлы белән салу тыела.

Нигезләнгән очракларда бер торак бина диварлары буенча 100 м диаметрлы уртача басымнан да югарырак булмаган, C0 класслы ут төрлелеге III дәрәҗәдән дә ким булмаган һәм түбәдән 0,2 метрдан да ким булмаган ераклыкта газүткәргечләрне транзит белән салу рөхсәт ителә.

Барлык басымлы газ үткәргечләрне ГЖП биналарыннан тыш, А һәм Б категорияле биналар, диварлар буенча, өстә һәм аста салу тыела.

5.3.104. Газ бүлү челтәрләре, резервуар һәм баллон җайланмалары, газ тутыру станцияләре һәм сыекландырылган углеводород газының башка объектлары сәнәгать куркынычсызлыгы өлкәсендә норматив документлар таләпләре нигезендә проектланырга һәм корылырга тиеш.

5.3.105. Газ бүлү челтәрләре объектлары өчен сак зоналары күләмнәре һәм алар чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләрен куллану шартлары Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы карары белән расланган газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләре белән билгеләнә.

Газ бүлү челтәрләренең саклык зоналарына керүче җир кишәрлекләрендә тыела:
торак, җәмәгтьчелек-эшлекле һәм җитештерү билгеләнешендәге объектларны төзү;

эксплуатация оешмалары белән килешенеп, газүткәргечләрне алдан чыгармыйча гына аларда урнашкан күперләрне, коллекторларны, автомобиль һәм тимер юлларны сүтү һәм реконструкцияләү;

яр ныгыту корылмаларын, су үткәргеч җайланмаларын, җир һәм башка корылмаларны, газ бүлү челтәрләрен җимерүдән саклый торган корылмаларны җимерү;

тану билгеләрен, контроль - үлчәү пунктларын һәм башка газ бүлү челтәрләрен күчерү, зарарлау һәм юк итү;

чүплекләр һәм складлар урнаштыру, кислоталар, тоз, селтеле һәм башка химик актив матдәләр эретмәләре агызу;

сак зоналарын киртәләү, эксплуатация оешмалары персоналының газ бүлү челтәрләренә керүенә, газ бүлү челтәрләренә хезмәт күрсәтүне үткәрүгә һәм зыяннарны бетерү эшләренә каршылык күрсәтү;

учак ягу һәм янгын чыгару;

базлар урнаштыру, туфракны авыл хуҗалыгы һәм мелиоратор кораллары һәм 0,3 метрдан артык тирәнлектәге механизмнар белән эшкәртү;

ГҖП һәм газ бүлү челтәренең башка биналары, җир асты коелары люклары капкачларын һәм ишекләрен ачу, элемтә, яктырту һәм телемеханика системаларын һәм электрны сүндерү;

газ бүлү челтәрләре биналарына чит әйберләр, баскычлар кую, аларга менү, җир өсте газүткәргечләренә, киртәләренә бәйләү һәм беркетү, аларга керү;

газ бүлү челтәрләрен үз белдегең белән тоташтыру.

Газ бүлү челтәрләренең саклау зоналарында хуҗалык эшчәнлеге, җир участогы өслеген бозу һәм 0,3 метрдан артык тирәнлеккә туфрак эшкәртү газ бүлү челтәрләренең эксплуатацион оешмасының язма рөхсәте нигезендә башкарыла.

5.3.106. Халкы 100 мең кеше белән исәпләнгән торак пунктларның газ бүлү системалары газ бүлүнең технологик процессы белән дистанцион идарә итү һәм газ куллануны исәпкә алуның автоматлаштырылган системалары белән җиһазландырылырга тиеш. 100 мең кешедән ким булган торак пунктларга газ бүлү системаларын технологик процессы белән дистанцион идарә итү һәм газ куллануны исәпкә алу буенча автоматлаштырылган системалар белән тәэмин итү турында карар эксплуатацияләүче оешмалар яисә заказчы тарафыннан кабул ителә.

5.3.107. Күп катлы торак биналарны һәм корылмаларны җылылык белән тәэмин итү һәм кайнар су белән тәэмин итү өчен янып бетүнең ябык камералы җылылык генераторларын проектлау рөхсәт ителә. Җылылык генераторларын урнаштыру СНиП 41-01-2003, СНиП 42-01-2002, СП 41-108-2004, СП 42-101-2003 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла. Яну продуктларын чыгару вертикаль төтен юлы аша башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта бинаның түбәсеннән югарырак төтен чыгарырга кирәк. Биналарның тышкы конструкцияләре аша яну продуктларын турыдан-туры чыгару рөхсәт ителми.

5.3.108. Компактлы азкатлы торак пунктлар территориясендә газ белән тәэмин итү объектларын проектлауны «азкатлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар» бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

Электр белән тәэмин итү

5.3.109. Торак пунктны электр белән тәэмин итүне проектлаштырганда электр чыганакларына электр нагрузкасын билгеләүне 34.20.185-94, СП 31-110-2003 рд таләпләре һәм «ФСК ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге техник сәясәте турындагы Нигезләмә нигезендә, ГОСТ Р 54954-2012 башкарырга кирәк.

Торак пунктларда электр куллануның эреләнгән күрсәткечләрен электр куллану нормаларына туры китереп кабул итәргә рөхсәт ителә (әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 4 нче таблицасы).

Алдан исәп-хисап ясау өчен авыл территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләрен 77 нче таблица буенча кабул итәргә рөхсәт ителә.

5.3.110. Торак һәм җәмәгать биналарының һавасын кондиционацияләү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен белешмәләр әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 11 һәм 12 нче таблицалары буенча билгеләнә (ГОСТ Р 54954-2012).

Торак биналарның һәм җәмәгать биналарының җәмәгать зоналарын яктырту системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 15 һәм 16 нчы таблицалары буенча билгеләнә (фатирларны яктырту өчен энергия чыгымнары 15 нче таблица күрсәткечләренә кертелмәгән, чөнки бу системалар проект һәм төзелеш эшләренең җаваплылыгы предметы булып тормый.

Биналарны Инженерлык белән тәэмин итү системалары аша электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 17 нче таблицасы буенча билгеләнә.

77 нче аблица

Авыл территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләре

Халык саны, мең кеше	Торак пункт					
	плитәләр белән	табигый газ		стационар электр плитәләре булган Зт/кеше,		
	тулаем торак пункт буенча	шул исәптән		Тулаем алганда, торак пункт буенча		
		үзәк	микрорайоннары (кварталлар		үзәк	микрорайоннар (кварталлар
50 артык	0,46	0,6	0,41	0,55	0,7	0,51
3 - 50	0,43	0,5	0,40	0,52	0,6	0,50
3 ким	0,41	0,5	0,39	0,50	0,6	0,49

Искәрмә:

1. Әһәмияттәге чагыштырма электр нагрузок китерелгән шинам 10(6) кВ туклану үзәкләре.

2. Торак фондта газ һәм электр плитәләре булган очракта, чагыштырма йөкләмәләр аларның нисбәтенә пропорциональ рәвештә билгеләнә.

3. Торак пунктта гомуми мәйдан белән факттагы тәэмин ителеш хисаплылыктан аерылып торган очракларда, таблицада китерелгән мәгънәләрне факттагы тәэмин ителешнең исәп-хисапка карата мөнәсәбәтенә тапкырларга кирәк.

4. Таблицада китерелгән күрсәткечләр торак һәм җәмәгать биналарының (административ, уку, фәнни, дәвалау, сәүдә, тамаша, спорт), коммуналь предприятиеләрнең, транспорт хезмәте күрсәтү объектларының (автомобильләрнең ябык һәм ачык стоянкалары), тышкы яктыртуның йөкләнешен исәпкә ала.

5. Таблицада вак сәнәгать кулланучылары (4 пунктта санап үтелгән искәрмәләрдән тыш), кагыйдә буларак, шәһәр бүлү челтәрләре буенча туклана торган кулланучылар исәпкә алынмаган.

Әлеге кулланучыларны таблица күрсәткечләренә исәпкә алу өчен түбәндәге коэффициентларны кертергә кирәк: газ плитәләре булган торак пункт өчен - 1,2 - 1,6; электр плитәләре булган торак пункт өчен - 1,1 - 1,5.

Коэффициентларның зур әһәмиятләре үзәккә, азрак - нигездә торак төзелеше микрорайоннарына (кварталларга) карый.

6. Шәһәр үзәгенә төрле административ учреждениеләр, уку, фәнни, проект оешмалары, сәүдә предприятиеләре, җәмәгать туклануы предприятиеләре, тамаша предприятиеләре һ. б. күп кенә территорияләр кирә.

5.3.111. Татарстан Республикасында электр белән тәэмин итү системаларын үстергәндә, электр челтәрләре киләчәктә, урта көчәнешнең югарырак классларына күчүне исәпкә алып, проектларга кирәк (6-10 кВ.нан 20 - 35 кВ. га кадәр).

5.3.112. Электр энергиясен бүлүнең көчәнеш системасын сайлау, перспективалы электр йөкләнешләренең үсешен анализлауны исәпкә алып, Татарстан Республикасының бүлү электр челтәре комплексы (алга таба - ЭЧК) челтәрләренең перспективалы үсеше схемасы нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.113. Электр челтәрләренең перспективалы үсеше схемасын эшләүгә кадәр 35-200 кВ һәм 6-10 кВ көчәнеше белән урта көчәнеш челтәрләрен югарырак көчәнешкә күчерү мәсьәләсе тиешле техник-икътисадый нигезләү нигезендә электр белән тәэмин итү объектларына проект документациясен әзерләгәндә хәл ителергә тиеш.

5.3.114. Челтәр объектларын реконструкцияләү (торгызу - яңарту) буенча зур күләмле эшләр башкарганда, проектлаганда, гамәлдәге РСК челтәрләрен урта көчәнешнең югары классына күчерү вариантларын карарга кирәк.

5.3.115. Торак пунктларның электр челтәрләренең киеренкелеге исәп-хисап чоры һәм энергия системасында көчәнешләр системасы чикләрендә аларны үстерү концепциясен исәпкә алып сайлана: 35 - 110 - 220 - 500 я 35 - 110 - 330 - 750 кВ.

Электр белән тәэмин итү системасының көчәнеше, энергия трансформациясе баскычларының иң аз санын исәпкә алып, сайлап алынырга тиеш.

Якын арада үсеш чорында 35 - 110/10 кВ көчәнешләр системасы иң максатка ярашлы булып тора.

Авыл торак пунктларында проектлаштырганда, тиешле техник-икътисадый нигезләнгәндә, челтәрләрне 35 кВ көчәнешкә күчерү вариантын күздә тотарга кирәк.

5.3.116. Торак пунктларны электр белән тәэмин итүне проектлаганда, проектлана торган территорияләрдә урнашкан төп электроприемниклар (категорияләр буенча) исемлеге нигезендә, аның ышанычлылыгын тәэмин итүгә карата таләпләрне исәпкә алырга кирәк.

Беренче категорияле электроприемниклары - электроприемниклары, электр белән тәэмин итүнең өзеклеге кешеләр тормышы өчен куркыныч, Дәүләт иминлеге өчен куркыныч, шактый матди зыян, катлаулы технологик процессның җимерелүе, коммуналь хуҗалыкның, элемтә һәм телевидение объектларының аеруча мөһим элементларының эшләвен бозу. Беренче категорияле электроприемниклары нормаль режимнарда электр энергиясе белән ике бәйсез резервлаучы туклану чыганакларыннан тәэмин ителергә тиеш, һәм аларны электр белән тәэмин итүнең бер туклану чыганагыннан электр белән тәэмин итүне өзү бары тик туклануны автомат рәвештә торгызу вакытында гына рөхсәт ителергә мөмкин.

Беренче категорияле электроприемниклар составыннан аерым электроприемниклары Төркеме аерылып тора, аларның өзлексез эшләве кешеләрнең гомеренә, шартлауларга һәм янгыннарга куркыныч янамасын өчен кирәк. Беренче категорияле электроприемникларының махсус төркемен электр белән тәэмин итү өчен өчен өченче бәйсез туклану чыганагыннан өстәмә туклану каралырга тиеш.

Икенче категорияле электроприемниклары - электроприемниклары, алар электр белән тәэмин итү өзеклеге продукциянең күпләп чыгарылуына, эшчеләрнең, механизмнарның һәм сәнәгать транспортының массакүләм торышына, шәһәр һәм авыл халкының нормаль эшчәнлеген бозуга китерә.

Өченче категорияле электроприемниклары-беренче һәм икенче категория билгеләмәләренә туры килми торган калган электроприемниклары.

5.3.117. Электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча алар категориясе булган торак пунктлардан файдаланучыларның төп электр кабул итү җайланмалары Исемлеге рд 34.20.185-94номерлы кушымтасы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

5.3.118. Электр белән тәэмин итү шартлары буенча электр белән тәэмин итүне проектлау проектлана торган территориянең төп массасына карата башкарыла. Аларда югары категорияле аерым электроприемниклары яки беренче категорияле махсус төркем булса, электр белән тәэмин итүне проектлау әлеге электроприемникларын электр белән тәэмин итүнең таләп ителә торган ышанычлылыгын булдыру буенча кирәкле чаралар белән тәэмин ителә.

5.3.119. Яңа төзелеш, киңәйтү, реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан коралландырганда РСК объектларын кирәк:

электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгын күтәрүнең схемалы хәл итү сыйфатында челтәрле резервлауны проектлау;

35-220 кВ көчәнештәге барлык подстанцияләр дә челтәрле резерв белән тәэмин ителергә тиеш;

бер тапкыр челтәрле резервлау шартларыннан кулланучыларны электр белән тәэмин итү системасын формалаштыру;

электроприемникларының махсус төркеме өчен кулланучы билгели торган резерв (автоном) туклану чыганагын проектларга кирәк.

5.3.120. Электр челтәрләрен проектлау, торак пунктларның һәм алар янәшәсендәге территорияләрнең барлык кулланучыларын исәпкә алып, 35-110 кВ һәм аннан да күбрәк электр белән тәэмин итүче челтәрләрне һәм 6-20 кВ бүлү челтәрләрен үзара бәйләү белән комплекслы рәвештә башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта, ведомство карамагына карамастан, төрле кулланучыларны тукландыру өчен электр белән тәэмин итү системасының аерым элементларын бергәләп куллануны күздә тотарга киңәш ителә.

«ФСК ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге «Россия ЕЭС» ААҖ Директорлар Советы тарафыннан расланган техник сәясәт турындагы Нигезләмәнең таләп - таләпләренә туры китереп, проектлаштырганда 6-20 кВ һава линияләре белән челтәрләр төзүнең төп принцибын кабул итәргә кирәк.

5.3.121. Электр тапшыру линияләрен узу өчен махсус коммуникацион коридорлар бүлеп бирелә, алар үзара кисешүләр участокларын бетерү яки минимальләштерү максатыннан башка инженерлык коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.122. Сәнәгать предприятиеләренең энергия системаларының гомуми челтәрләренә электр белән тәэмин итү системаларын проектлау НТП-94 таләпләренә туры китереп башкарыла

«Сәнәгать предприятиеләрен электр белән тәэмин итүне проектлау. Технологик проектлау нормалары»дигән темага семинар узды.

5.3.123. Гомуми энергетика системаларына керүче электр тапшыру линияләрен җитештерү зоналары территориясендә, шулай ук авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зоналары территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.124. 110 - 220 кВ һәм аннан да югары көчәнешле һава электр линияләре торак төзелешеннән читтә урнаштырырга киңәш ителә.

5.3.125. 110 - 220 кВ һәм аннан да югары көчәнештәге электр тапшыру линияләрен торак төзелеше чикләрендә түбәнәйтелгән электр подстанцияләренә карата электр - тәэмин итүче оешма белән килешү буенча кабель линияләре белән күздә тотарга кирәк.

5.3.126. 110 кВ һәм аннан да югары көчәнешле гамәлдәге һава электр тапшыру линияләрен торак төзелешеннән читкә чыгаруны яки һава линияләрен кабель белән алыштыруны күздә тотарга киңәш ителә.

5.3.127. 4 каттагы биналар төзелешендәге торак зона территориясендә 10 кВ.га кадәр көчәнешле электр тапшыру линияләре җир асты башкаруындагы кабельләр белән, ә 3 каттагы биналар һәм аннан да түбәнрәк - һава яки кабельләр белән башкарылырга тиеш.

5.3.128. Халыкны электр кырының һава электр линияләре (алга таба - ЭЛ) белән төзелә торган тәэсиреннән саклау максатларында, санитар өзеклекләр - югары вольтлы линия трассасы буенда, анда электр кырының киеренкелеге 1 кВ/метрдан артып китә.

Яңа проектлана торган тармаклар, шулай ук биналар һәм корылмалар өчен, горизонталь чыбыкларның горизонталь урнашуы булган ЭЛ трассасы буендагы санитар өзеклекләр чикләрен һәм электр кырының киеренкелеген киметү чараларыннан башка, перпендикуляр ЭЛ юнәлешендәге ерак фазалы үткәргечләр җиренә проекциядән ике якка да киметү чараларыннан башка, ЭЛ трассасы буендагы санитар өзеклекләр чикләрен алу рөхсәт ителә.:

20 метр-330 кВ. м, 30 метр-500 кВ. м, 40 метр-750 кВ. м, 55 метр-1150 кВ. м көчәнеше өчен.

Объектны файдалануга тапшырганда һәм эксплуатация барышында санитар аерма инструменталь үлчәү нәтиҗәләре буенча төзәтелергә тиеш.

Бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре территорияләре чикләренә кадәр ЭЛ читтәге үткәргечләрдән санитар аермалар әлеге нормативларның 4.3. 5 п. таләпләре нигезендә кабул ителә.

5.3.129. ЭЛ өчен шулай ук сак зоналары билгеләнә:

ЭЛ буенда вертикаль яссылыклар арасында төзелгән, параллель турыдан-туры, ерак чыбыклардан (кичектерелмәгән хәлдә) торган җир участоклары:

2 метр-1 кВ. га кадәр көчәнеш белән идарә итү өчен;

10 метр-1 кв. нан 20 кВ. га кадәр көчәнеш; 15 метр-35 кВ. га кадәр авырлыктагы ЭЛ өчен;

20 метр - 110 кВ авырлыктагы су белән тәэмин итү;

25 метр - 150, 220 кВ авырлыктагы су белән тәэмин итү өчен;

30 метр - 330, 400, 500 кВ. м, 40 метр - 750 кВ. м авырлыктагы су өчен.;

30 метр-800 кВ (даими ток) көчәнеше белән идарә итү өчен; 55 метр-көчәнеш 1150 кВ.;

сулыклар (елгалар, каналлар, күлләр һ. б.) аша үтеп керү юллары буйлап вертикаль яссылыклар өстеннән һава киңлеге рәвешендә, кырый үткәргечләр сызыгының ике ягында да, суднолар йөри торган 100 метр ераклыктагы сулыклар өчен билгеләнгән хәлдә, башка сулыклар өчен - коры җир буйлап узучы ЭЛ буендагы саклау зоналарын билгеләү өчен каралган.

5.3.130. Җир асты кабель линияләре өстендә, гамәлдәге электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре нигезендә, кабельләр өстендәге мәйдан күләмендә сак зоналары куелырга тиеш:

кабель линияләре өчен һәр яктан 1 кВ. метрдан югарырак, кабель линияләре өчен 1 кВ. метрга кадәр, һәр яктан бер кабельдән 1 кВ. метрга кадәр, ә

торак пунктларда тротуарлар астында кабель линияләре үткәндә-биналар һәм корылмаларга 0,6 метр һәм урамның машиналар йөрү өлешенә 1 метр.

Су асты кабель линияләре өчен 1 кВ. дан югарырак булган сак зонасы билгеләнергә тиеш, ул параллель рәвештә чик кабельләрдән 100 метр ераклыкта билгеләнергә тиеш.

5.3.131. Кабель линияләренең сак зоналары электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре таләпләрен үтәп кулланыла.

Төзелмәгән җирдә салынган кабель линияләренең сак зоналары мәгълүмати билгеләр белән билгеләнергә тиеш. Мәгълүмати билгеләрне 500 метрдан да ким түгел, шулай ук кабель линияләре юнәлешен үзгәртү урыннарында урнаштырырга кирәк.

5.3.132. Торак пункт территориясендә трансформатор подстанцияләре һәм бүлү җайланмалары электр җайланмаларын (алга таба - ПУЭ) урнаштыру кагыйдәләренең шәһәр төзелеше таләпләре һәм 2006 елның 2 июнендәге «Россия ЕЭС» ААҖ Директорлар Советы тарафыннан расланган «ФСК ЕЭС» ААҖнең техник сәясәте турындагы нигезләмәләр нигезендә ачык һәм ябык типтагы җайланмалар проектлана.

16 мең кв һәм аннан да күбрәк егәрлекле трансформаторлар белән түбәнәйтү подстанцияләре, бүлү җайланмалары һәм торак төзелеше территориясендә урнашкан кабельләргә һава линияләренең күчү пунктлары ябык типтагы проектларга кирәк. Ябык подстанцияләр аерым торучы биналарда урнашырга, встроенными һәм пристроенными.

5.3.133. Җәмәгать биналарында төзелгән һәм төзелгән трансформатор подстанцияләрен, шул исәптән комплектлы трансфор - матор подстанцияләрен, ПУЭ таләпләрен, тиешле санитар һәм янгынга каршы нормаларны, СП 31-110-2003 таләпләрен үтәү шарты белән проектлау рөхсәт ителә.

5.3.134. Торак биналарда (фатирлы йортларда һәм тулай торакларда), хастаханә учреждениеләренең йокы корпусларында, санатор-курорт учреждениеләрендә, ял йортларында, социаль тәэмин итү учреждениеләрендә, шулай ук аналар һәм балалар өчен учреждениеләрдә, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында, эшче һәм башка хезмәткәрләрнең квалификациясен әзерләү һәм күтәрү буенча уку йортларында, һөнәри белем бирү оешмаларында һ.б. төзү рөхсәт ителми.

Торак биналарда урнаштырылган һәм төзелгән подстанцияләрне урнаштыру, подстанциядән читтә электр һәм Магнит кырларының тавыш басымы, вибрация, электр һәм Магнит кырларының йогынтысы буенча санитар нормалар таләпләрен үтәү шарты белән, трансформаторларның коры яки тутырылмаган, экологик куркынычсыз, сыек диэлектриклары белән генә рөхсәт ителә.

5.3.135. Массакүләм торак төзелеше зоналарында һәм гамәлдәге торак зоналарда ачык типтагы яңа подстанцияләрне проектлау тыела.

Ачык типтагы гамәлдәге подстанцияләрдә торак һәм мәдәни - көнкүреш биналарында тавыш дәрәҗәсен нормативка кадәр киметүне тәэмин итүче тавыш - яклау чараларын һәм халыкны электромагнит йогынтысыннан саклау чараларын гамәлгә ашырырга кирәк.

5.3.136. Трансформатор подстанцияләрен җитештерү территориясендә урнаштыру, шулай ук подстанцияләрнең тибын, егәрлеген һәм башка характеристикаларын сайлаганда, ПУЭ таләпләренә, экологик һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләренә, электр йөкләнешләренең, архитектура - төзелеш һәм эксплуатация таләпләренең, әйләнә-тирә мохит шартларының зурлыгын һәм характерын исәпкә алып, инженерлык әзерлеге вакытында проектларга кирәк.

5.3.137. Электр подстанцияләре өчен санитар-яклау зонасы күләме, атмосфера һавасына физик йогынты ясау исәп-хисаплары, шулай ук натураль үлчәү нәтиҗәләренә карап билгеләнә.

Аерым торучы бүлү пунктларын һәм 6-20 кВ көчәнештәге трансфор-матор подстанцияләрен урнаштырганда, һәр кеше ике егәрлектән 1000 кв га кадәр булмаган трансформаторлар арасында һәм торак һәм җәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр араны тавыштан саклау буенча чараларны башкарганда-10 метрдан да ким түгел, ә дәвалау - профилактика учреждениеләре биналарына кадәр-25 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.3.138. Подстанциягә, бүлү һәм көчеш пунктларына якын килгәндә, кабельле һәм һава линияләрен кертү һәм чыгару өчен техник коридорлар һәм полосаларны күздә тотарга кирәк. Һава линияләренең кабельләргә күчүе пунктлары өчен җир кишәрлекләре күләмен 0,1 гектардан да артмаска тиеш.

5.3.139. Подстанция территориясе коймаланырга тиеш. Койма транспорт килергә мөмкин булган урыннарда ябык тумбалар кую шарты белән ябык подстанцияләр өчен каралмаган булырга мөмкин.

5.3.140.Җитештерү зонасында подстанцияләрдән һәм бүлү пунктларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр араны СНиП II таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк-89-80*к

Элемтә объектлары

5.3.141. Предприятиеләрне, биналарны һәм элемтә корылмаларын, Радио һәм телевидение, янгын һәм сак сигнализациясен, инженерлык җиһазлары системаларын диспетчерлаштыру эшләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Элемтә, сигнализация җайланмаларын проектлаганда, инженерлык җиһазларын диспетчерлаштырганда, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча халыкка хәбәр итү системасы белән идарә итү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

5.3.142. Элемтә линияләре өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм алардан файдалану СН 461-74 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.143.Линия-кабель корылмаларын проектлау беренчел элемтә челтәрләренең перспективалы үсешен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

5.3.144. Элемтә линияләре өчен трассаларны (мәйданчыкларны) урнаштыруны Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә элемтә җирләрендә башкарырга кирәк:

торак пунктлардан читтә -, нигездә, транспорт коммуникацияләре зонасында урнашкан автомобиль юллары һәм су юллары буенда, электр тапшыру һәм элемтә линияләре һәм аларга хезмәт күрсәтү белән бәйле инфраструктура; җир - җирләрдән файдалану чикләре буенча урнашкан.;

торак пунктларда-күбесенчә урамнарның җәяүлеләр өлешендә (тротуарлар астында) һәм кызыл линия белән төзелеш линиясе арасындагы полосада.

5.3.145. Торак пунктлардан читтә кабель линиясе трассасын барлык җир участокларында, шул исәптән автомобиль һәм тимер юлларга бүлеп бирелгән полосаларда, саклау һәм тыю зоналарында, шулай ук автомобиль һәм тимер юл күперләрендә, коллекторларда һәм автомобиль һәм тимер юлларның тоннельләрендә конкрет шартларга карап сайларга кирәк.

Трасса юллары булмаганда, элемтәнең кабельле линияләре урыннарында, авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә яки авыл хуҗалыгы җирләрендә, кадастр бәяләве буенча, шулай ук урман фонды җирләрендә аз бәяле үсентеләр биләп торган мәйданнар исәбенә, гамәлдәгеләрен максималь рәвештә кулланып урнаштырырга кирәк.

Россия Федерациясе Урман кодексының 105 статьясы нигезендә, урман-парк зоналарында кабель элемтә линияләре трассаларын урнаштыру тыела.

Кабель канализациясе трассаларын проектлаганда урам юллары, юллар һәм рельс юллары белән кисешүләр саны ким булуга омтылырга кирәк. Торак пунктлар территориясендә һәм аннан читтә кабель линиясе сузу, ябылырга, яңадан планлаштырылырга яки реконструкцияләнергә тиешле урамнар буенча горизонталь һәм Вертикаль планлаштырылмаган участокларда рөхсәт ителә.

5.3.146. Һава линияләре терәкләрендә элемтә кабельләре подвескасын (вакытлыча вариант сыйфатында) индивидуаль төзелеш районнарын телефонлаштырганда абонент шәһәр телефон челтәрләренең бүлү участокларында, авыл телефон челтәрләренең абонент һәмостанцияара линияләрендә, шулай ук визон эчендәге челтәрләрдә (кабельләрне җир асты сузу кыен булган районнарда, тирән чокырлар һәм елгалар аша кабель линияләре кичүендә һ.б.) күздә тотарга рөхсәт ителә.

5.3.147. Авыл телефон челтәрләренең кабельләрен подвескасын гамәлдәге һава элемтә линияләре терәкләрендә күздә тотарга кирәк. Әлеге максатлар өчен яңа терәкләрне проектлау тиешле нигезләнгәндә рөхсәт ителә.

Торак пунктлар территорияләрендә биналарның түбәләренә куелган агынты баганалар кулланылырга мөмкин.

5.3.148. Су киртәләре аша кабельле чыгу юллары линияләрнең билгеләнүенә һәм җирле шартларга бәйле рәвештә, салына торган су астында, күперләр һәм Терәкләрдә проектлана ала.

Су киртәләре аша кабельле чыгу урыннары линия-кабельле корылмаларны проектлауга өч таләп нигезендә урнаштырыла.

5.3.149. Яңа территорияләрне төзегәндә, 5тән алып 862 МГц га кадәр ешлык диапазоны булган кабельле телевидениенең бүлү системалары челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Кварталларны (микрорайоннарны) проектлаганда һәм реконструкцияләгәндә «күләгә зоналары», ягъни абонент Р 52023-2003 ГОСТ тарафыннан билгеләнгән дәрәҗәләрдән түбәнрәк абонент розеткаларын кабул итү дәрәҗәсе булган территорияләрдән качарга кирәк. Кабельле телевидениенең бүлү системаларының яңа челтәрләре, «күләгә зоналары» барлыкка килмәсен өчен, «йортка антенна» яисә " йортлар төркеменә антенна" схемасы буенча төзелергә тиеш.

Торак төзелеше объектлары өчен, йортлар подъездларында телекоммуникацион шкафлар һәм коммуникацион розеткалар урнаштыруны да кертеп, кабельле телевидение системаларын, цифрлы телевидение, телефон һәм башка инфокоммуникацион хезмәтләрне күмәк кабул итү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.

5.3.150. Яңа төзелеш объектларын төзүне тормышка ашырганда телекоммуникацион системалар, эфирлы цифрлы телевидениене коллектив кабул итү системалары төзүне һәм бер үк вакытта өч элемтә операторы тарафыннан хезмәт күрсәтү өчен кирәкле булган ябык эчке коммуникацияләр буенча йорт эчендәге элемтә челтәрләрен төзүне тәэмин итәргә кирәк.

5.3.151. Яңа территорияләрне төзегәндә, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча, элемтә тармагының гамәлдәге норматив документларына туры китереп, шулай ук түбәндәге норматив документлар таләпләрен үтәп, халыкка хәбәр итү системасының локаль челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк:

«Халыкны табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында»1994 елның 12 декабрендәге 68-ФЗ номерлы федераль закон;

Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон; Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554 номерлы күрсәтмәсе;-

тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында яисә килеп чыгу турында халыкка үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итү чаралары турында;

Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «халыкка хәбәр итү системалары турында Нигезләмәне раслау хакында» 2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы.

5.3.152. Элемтә, телевидение, чыбыклы тапшырулар яки кабель канализациясе торбаларыннан башка җир асты һәм җир өсте корылмаларына кадәр минималь ара «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.3.153. Тапшырыла торган радиотехник объектларны урнаштырганда санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләре үтәлергә тиеш, шул исәптән саклау зонасы, санитар-яклау зонасы һәм әлеге нормативларның 6.6 бүлеге таләпләре нигезендә төзелешне чикләү зонасы билгеләнә.

5.3.154. Электромагнит нурланышлар дәрәҗәсе 1 СанПиН кушымтасы буенча хәбәрдар булган ПДУДАН артмаска тиеш 2.1.8/2.2.4.1383-03 (6.6.3 пункт).

5.3.155. Торак район яки берничә микрорайон өчен, торак районда, микрорайонда (кварталда) урнашкан барлык биналардан инженерлык җиһазларының (шул исәптән янгынга каршы) эше турында мәгълүмат җыю өчен, берләштерелгән диспетчерлык пунктын проектларга кирәк. Диспетчерлык пунктлары, кагыйдә буларак, хезмәт күрсәтелә торган территория үзәгендә эксплуатация хезмәтләре биналарында яки хезмәт күрсәтелә торган биналарда проектларга кирәк.

5.3.156. Янгын сүндерү һәм сигнализация җайланмалары НПБ 88-2001*таләпләренә туры китереп проектлана.

5.3.157. Элемтә линияләре һәм объектлары, шулай ук торак район территориясендә җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар биләгән участоклардан файдалану 80 таблица буенча кабул ителә.

80 нче таблица

Элемтә линияләре һәм объектлар белән шөгыльләнүче җирләрдән файдалану төрләре, шулай ук җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар белән тәэмин итү

Объектның атамасы	Төп параметрлары	Төре
Җир коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар	шәһәр коллекторының сак зонасы, коллектор ягыннан һәр якка 5әр метр арада. 15 метр радиуста коллектор вентелляция шахтасы сак зонасы	яшелләндерү, керү юллары, мәйданчыклар
Радиорелейные линия	ике яктан да 50 метр элемтә сак зонасы	Үле зона
Телевидение объектлары	500метр радиуста сак зонасы	Яшелләндерү
Автоматик телефон станцияләре	телефон станциясеннән алып торак биналарга кадәр ераклык - 30 метр	Мәйданчыклар, керү юллары

Инженерлык челтәрләрен урнаштыру

5.3.167. Инженерлык челтәрләрен, нигездә, урам һәм юлларның аркылы профильләре чикләрендә урнаштырырга кирәк:

тротуарлар яки бүлү полосалары астында - коллекторларда, каналларда яки тоннельләрдә инженерлык челтәрләре;

аеру полосаларында - җылылык челтәрләре, суүткәргеч, газүткәргеч, хуҗалык һәм яңгыр канализацияләре.

Искәрмә:

1. Торак пунктлар территориясендә канализация челтәрләрен җир өсте һәм җир өсте сузу рөхсәт ителми. ;

җиңел ялкынсынучы һәм янучан сыеклыклар, шулай ук сәнәгать предприятиеләрен һәм складларын тәэмин итү өчен сыекландырылган газлар белән торбаүткәргечләр салу;

магистраль торбаүткәргечләр сузу.

2. Торак пунктлар территориясе буенча салынучы нефть продуктлары өчен 2.05.13-90 Снипына таянырга кирәк.

3. Тоннельләрдә, коллекторларда һәм каналларда газүткәргечләр сузу рөхсәт ителми. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә 0,6 МП га кадәр басым белән корыч газүткәргечләр салу искәрмә булып тора (СНиП II-89-80*к;

4. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территориясе аша шәһәр (авыл) билгеләнешендәге магистраль инженер коммуникацияләре узарга тиеш түгел

- су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, энергия белән тәэмин итү.

5.3.168. Торак районга хезмәт күрсәтүче инженерлык челтәрләрен проектлау, кагыйдә буларак, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында гамәлгә ашырылырга тиеш. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша үтү иң мөһим очракларда шәһәр милке булган махсус бүлеп бирелгән зоналарда рөхсәт ителә. Техник зоналар габаритлары, аларда салына торган инженерлык челтәрләренең конкрет төрләренә карап билгеләнә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт биналарны микрорайонның (квартал) бүлү челтәрләренә һәм аларга корылмаларга тоташтыруны тәэмин итүче инженер челтәрләре участокларына да кагыла.

5.3.169. Җир асты инженерлык челтәрләрен гомуми траншеяларда берләштерелгән урнаштыруны күздә тотарга кирәк: ;

тоннельләрдә-500-900 м диаметрлы җылылык челтәрләрен, 500 ммга кадәр суүткәргеч, уннан артык элемтә кабеле һәм 10 кВ. га кадәр көчәнешле ун көч кабеле, магистраль урамнарны һәм тарихи төзелеш районнарын реконструкцияләгәндә, трансшеяларда, магистраль урамнар һәм тимер юллар белән кисешкәндә, урамнарның аркылы профилендәге урын җитмәгәндә.

Тоннельләрдә шулай ук һава үткәргечләр, каты канализация һәм башка инженерлык челтәрләре салу да рөхсәт ителә. Җиңел ялкынсынучы һәм ягулык сыеклыкларын транспортлый торган газүткәргечләрне һәм торбаүткәргечләрне кабель линияләре белән бергә урнаштыру рөхсәт ителми.

Искәрмә:

1. Катлаулы грунт шартларында төзелгән участокларда, кагыйдә буларак, керү тоннельләрендә су ташучы инженерлык челтәрләрен урнаштыруны кирәк.

2. Авыл территорияләрендә катлаулы планлаштыру шартларында җир өсте һәм җир өсте җылылык челтәрләрен, тиешле нигезләмә һәм җирле үзидарә органнары рөхсәте булганда, салу искәрмә булып тора.

5.3.170. Җылылык челтәрләренең җир асты сузылышын түбәндәге инженерлык челтәрләре белән бергә кабул итәргә рөхсәт ителә:

Каналларда - суүткәргечләр, 1,6 Мпка кадәр басымлы торбаүткәргечләр, мазутүткәргечләр, җылылык челтәрләренә хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән контроль кабельләр белән;

Тоннельләрдә - 500 мм диаметрлы суүткәргечләр, элемтә кабельләре, 10 кВ.га кадәр көчәнештәге көч кабельләре, 1,6 МП. га кадәр басым белән кыскартылган һава торбаүткәргечләре, каты канализация торбалары.

Җылылык челтәрләренең каналларда һәм башка инженерлык челтәрләре белән тоннельләрдә

Искәрмә: җылылык челтәрләре зиратлар, чүплекләр, үләсә базлары, РАО күмелгән урыннар, сугару басулары, фильтрация кырлары һәм җылылык китерүченең химик, биологик һәм радиоактив пычрану куркынычы булган башка участоклар территориясе буенча проектларга рөхсәт ителми.

5.3.171. 0,6 Мпка кадәр басым белән газүткәргечләрне җәяүлеләр йөри торган һәм автомобиль күперләре буенча салу рөхсәт ителә, әгәр күпер янмый торган материаллардан яисә янучы материаллардан төзелгән булса.

5.3.172. Суүткәргеч челтәрен киңлектәге урамның ике ягында да урнаштырырга кирәк:

машиналар йөрү өлеше 22 метрдан артык;

урамнар кызыл линия чикләрендә 60 метр һәм аннан да күбрәк.

5.3.173. Елга, автомобиль юллары, шулай ук биналар һәм корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешүне туры почмак астында карарга кирәк. Нигезләнгәндә, ким дигәндә, 45, ә тимер юл корылмалары 60° дан да ким булмаган почмак астында кисешү рөхсәт ителә.

Елгаларның, автомобильләрнең , шулай ук корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешү урынын сайлау гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештереп башкарылырга тиеш.

5.3.174. Гомуми челтәрнең тимер юллары, шулай ук елгалар, чокырлар, ачык суүткәргечләр кисешкән вакытта җылылык челтәрләрен җир өсте челтәрләре салу каралырга тиеш. Шул ук вакытта даими автомобиль юллары һәм тимер юл күперләреннән файдаланырга рөхсәт ителә.

Тимер, автомобиль, магистраль юллар, урамнар, шәһәр һәм район әһәмиятендәге урамнар, шулай ук җирле әһәмияттәге урамнар һәм юллар, гамәлдәге суүткәргеч һәм канализация челтәрләре, газүткәргечләрнең җир асты челтәрләре киселешендәге җылылык челтәрләрен 41-02-2003 СНиП нигезендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.175. Тимер юллар һәм автомобиль юллары кисешкән урыннардан горизонталь буенча ераклык җир асты газүткәргечләре белән дә ким булмаска тиеш:

гомуми файдаланудагы тимер юлларда, I - III категорияле автомобиль юлларында күперләргә һәм тоннельләргә, шулай ук җәяүлеләр күперләренә, алар аша тоннельләргә кадәр - 30 метр, гомуми кулланылыштагы тимер юллар, IV - V категорияле автомобиль юлларына һәм трубаларга кадәр

- 15 метр;

стрелка күчерү зонасына кадәр (утраулар, крестовиннарның койрыгы, рельсларга тоташу урыннары) - 20 метр;

элемтә челтәре терәгенә кадәр-3 метр.

Кисешә торган корылмалар карамагындагы оешмалар белән килештереп, күрсәтелгән араларны кыскарту рөхсәт ителә.

5.3.176. Сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларында, нигездә, инженерлык челтәрләрен урнаштыру өчен җир өсте һәм җир өсте юлларын карарга кирәк.

Предприятиеләрнең завод алды зоналарында һәм сәнәгать төеннәренең иҗтимагый үзәкләрендә инженерлык челтәрләрен җир асты белән урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.177. Җиңел ялкынсынучы һәм янучы сыеклыклар өчен аерым Терәкләрдә, эстакадаларда салынучы җир өсте торба үткәргечләрен урнаштырырга кирәк.

диварлардагы уемнардан 3 метрдан да ким булмаган арада, үтемсез генә, ул 0,5 метрга кадәр кимергә мөмкин.

Басымына карап, җир өсте газүткәргечләрен янмый торган материаллардан яки бина һәм корылмаларның конструкцияләре буенча, СНиПның 3 нче таблицасы таләпләре нигезендә, СНиП 42-01-2002.

5.3.178. Түбән терәкләрдә сыек сөякләр һәм газ белән тыгыз торба үткәргечләр, шулай ук көч һәм элемтә кабельләре урнаштырырга кирәк.:

бу максатлар өчен махсус билгеләнгән техник полосаларда предприятиеләрнең мәйданчыклары;

сыек продуктлар һәм сыекландырылган газ складлары территориясендә.

Моннан тыш, Түбән Терәкләрдә торак пунктлардан читтә төзелергә тиешле территория буенча җылылык челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.179. Җир дәрәҗәсеннән алып кешеләр үтеп керүдән тыш, ирекле территориядә Түбән Терәкләрдә салынучы торбаларның (яки аларны изоляцияләү өслегеннән) түбәнлегенә кадәр биеклекне кимендә кабул итәргә кирәк:

торбалар төркеме киңлеге 1,5 метрдан да ким булмаган очракта - 0,35 метр;

торбалар төркеме киңлеге 1,5 метрдан һәм аннан да күбрәк булганда - 0,5 метр.

300 мм диаметрлы һәм ким дигәндә түбән терәкләрдә торба үткәргечләрне ике яки аннан да күбрәк вертикальгә урнаштыруны күздә тотарга кирәк, челтәрләр трассасы киңлеген максималь рәвештә киметергә кирәк.

5.3.180. Югары терәкләрдә салына торган торба яки изоляция өслегеннән җирнең биеклегеннән түбәненә кадәр биеклекне кабул итәргә кирәк:

территориянең машиналар йөрми торган өлешендә, кешеләр уза торган урыннарда - 2,2 метр;

автомобиль юллары белән кисешкән урыннарда (машиналар йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 5 метр;

троллейбусның контакт челтәре белән кисешкән урыннарда (юл йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 7,3 метр;

предприятиеләр территориясендә кайнар шлакны ташу өчен эчке тимер юл юллары булган җиңел һәм янучан сыеклыклар һәм газлар белән кисешкән урыннарда - 10 метр, торбаүткәргечләрне җылылык белән саклау җайланмасында - 6 метр.

5.3.181. Якын - тирәдәге җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр булган ераклыкны 81 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча араларны параллель урнаштырганда 82 таблица буенча кабул итәргә кирәк, ә авыл торак пунктлары биналарында инженерлык челтәрләрен тапшыруда - 0,5 метрдан да ким булмаска тиеш. Катнаш

торбаүткәргечләр салынган тирәнлектә 0,4 метрдан артык ара булса, 82 нче таблицада күрсәтелгән араны, траншеяларның тизлеген исәпкә алып, әмма траншеяларның тирәнлеген исәпкә алып, насыпи һәм кемка табанына кадәр арттырырга кирәк.

81 һәм 82 таблицаларда күрсәтелгән араны иминлек һәм ышанычлылык таләпләрен тәэмин итүче тиешле техник чараларны үтәгәндә киметергә рөхсәт ителә.

5.3.182. 0,6 МП га кадәр басым астында җир асты газ үткәргечләрен сузганда (норматив документлар белән регламентланган ара булганда)- документлар белән, трассаның аерым участокларында, биналар һәм биналар аркалары арасында, шулай ук 0,6 Мптан артык басымлы газүткәргечләр арасында, 81 һәм 82 нче таблицаларда күрсәтелгән араны аерым торучы ярдәмче биналар (биналар) белән якынайтканда, 50 процентка кадәр киметү рөхсәт ителми.

5.3.183. Инженерлык челтәрләре кисешкән вакытта вертикаль буенча ераклыкларны (яктылыкка) кабул итәргә кирәк:

кабель линиясе сузганда югары вольтлы линиянең көчәнеше 110 кВ һәм кабельдән алып 10 метрга кадәр.

Реконструкция шартларында кабель линияләреннән җир асты өлешләренә һәм аерым терәкләр җирләренә кадәр 1000 метр көчәнеше белән 2 метрдан да ким булмаган ара кабул итү рөхсәт ителә, шул ук вакытта горизонталь (яктылык) буенча ВЛНЫҢ өске чыбыгына кадәр ераклык нормалаштырылмый;

торбаүткәргечләр яки электрокабельләре, элемтә кабельләре һәм тимер юллары арасында, рельс табаныннан, яки автомобиль юллары арасында, өслекнең өске өлешеннән труба (яки аның футляры) яки электрокабельне исәпләп, - челтәрнең ныклыгына исәпләгәндә, ләкин 0,6 метрдан да ким булмаска тиеш.;

каналларда яки тоннельләрдә урнашкан труба үткәргечләр һәм электр кабельләре арасында, каналларны яки тоннельләрне ябу юлыннан алып тимер юллар рельслары табанына кадәр 1 метр, кювет төбенә кадәр яки башка су бүлү корылмаларына кадәр, тимер юл полотносы ӨЕМ нигезенә кадәр 0,5 метр ара;

торбаүткәргечләр һәм көчЭЛЕКТР кабельләре арасында 35 кВ. га кадәр көчәнеш һәм 0,5 метр элемтә кабельләре арасында;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында-110-220 кВ-1 метр, торба үткәргечләр һәм элемтә кабельләре арасында-0,1 метр,

шул ук вакытта элемтә кабельләре торбаүткәргечтән югарырак урнашырга тиеш;

элемтә кабельләре һәм көч кабельләре арасында коллекторларда параллель сузылганда - 0,2 метр, шул ук вакытта элемтә кабельләре электр кабельләреннән түбәнрәк булырга тиеш;

предприятиеләрне реконструкцияләү шартларында, ПУЭ таләпләрен үтәү шарты белән, барлык көчәнешләр кабельләре һәм торбаүткәргечләр арасында араны 0,25 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә;

төрле билгеләнештәге торбаүткәргечләр арасында (суүткәргечләрне кисүче канализация һәм агулы һәм дурноплар өчен торбаүткәргечләрдән тыш) - 0,2 метр;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган торбаүткәргечләрне агулы һәм юеш - сөрешле сыеклыкларны транспортлый торган канализация яки труба үткәргечләреннән 0,4 метрга югарырак урнаштырырга кирәк;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган корыч, төзелгән торбаүткәргечләрне канализация торбаларыннан түбәнрәк урнаштыру рөхсәт ителә, шул ук вакытта канализация торбалары стеналарыннан футляр обрезына кадәр ара һәр якка 5 метрдан да ким булмаска тиеш, балчык грунтларда һәм 10 метр-зур ватык һәм ком грунтларында, ә канализация торбаүткәргечләрен чуен торбалардан күздә тотарга кирәк;

150 мм. га кадәр торбалар диаметры булганда хуҗалык-эчә торган суүткәргечне тапшыруны, әгәр кисешүче торбалар диварлары арасында ара - 0,5 метр булганда, футляр урнаштырылмыйча, канализация җайланмасыннан түбәнрәк күздә тотарга мөмкин.;

су белән тәэмин итү системасының ачык җылылык челтәрләренең яки кайнар су белән тәэмин итү челтәрләренең су үткәргеч торбаүткәргечләрен канализация торбаүткәргечләреннән алып, аннан да түбәнрәк һәм аннан да күбрәк урнашкан торбаүткәргечләргә кадәр араны канализация үткәргечләре үткәргечләре үткәргечләре үткәргечләре вакытында 0,4 метр кабул ителергә тиеш;

төрле билгеләнештәге каналлар яки тоннельләр белән кисешкән вакытта, газүткәргечләрне, каналларның тышкы диварларыннан яки тоннельләрдән ике якка чыга торган футлярларда, 0,2 метрдан да ким булмаган арага урнаштырырга кирәк. Төрле билгеләнештәге тоннельләр аша 0,6 Мпка кадәр басымлы җир асты газүткәргечләре сузарга рөхсәт ителә.

ЛУИЗА

таблица

Якын-тирә җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр горизонталь (яктылык) буенча ераклык

Инженерлык челтәрләре	Җир асты челтәрләреннән горизонталь һәм (яктылык буенча) ераклык:								
	биналар һәм корылмалар фундаменты	предприятие-тиены уратып алу, эстакада, терәк бәйләнешләр челтәре, элемтә, тимер юл фундаменты	юл чите үзәге		урам чите ташлары (юл йөрү өлеше читләре)	юл читенә кадәр тышкы ярым	ҺЛ нигезе көчәнеш		
			1 520 мм тимер юл колеялары	750 мм тимер колеялары			1 кВ. кадәр тышкы яктырту, троллейбус өчен элемтә	1 дән 35 кВт. югары	35 тән 110 кВт. югары
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Суүткәргеч һәм терәк канализация	5	3	4	2,8	2	1	1	2	3
Үзлектән агучы канализация (көнкүреш һәм яңгыр)	3	1,5	4	2,8	1,5	1	1	2	3
Дренаж	3	1	4	2,8	1,5	1	1	2	3
Төп дренаж	0,4	0,4	0,4	0	0,4	-		-	-
Ягулык үткәргечләр басым газлары, МПа; түбән-0,005	2	1	3,8	2,8	1,5	1	1	5	10
0,005 тән 0,3- кә кадәр уртачадан югары	4	1	4,8	2,8	1,5	1	1	5	10
Югарыдан югары 0,3- тән 0,6- га кадәр	7	1	7, 8	3,8	2, 5	1	1	5	10
0,6- дан 1,2- гә кадәр югары	10	1	10, 8	3,8	2,5	2	1	5	10
Җылылык челтәрләре: канал, тоннельнең тышкы диварлары	2	1,5	4	2,8	1,5	1	1	2	3

Янәшә инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча ераклыклар **82 таблица**

Инженерлык челтәрләре	Горизонталь буенча ераклык >								Яктылыкта	Кадәр:			
	суүткәргеч	көнкүреш канализация	дренаж һәм яңгыр канализациясе	басым газ үткәргечләре, МПа (кгс/см2)				Төрле көчәнешле көч кабельләре	Элемтә кабельләре	Җылылык элемтәләре		Каналлар, тоннельләр	Тышкы пневмо-чүп үткәргечләр
				Түбән 0,5-гә кадәр	Уртача 0,005-дән 0,3- кә кадәр	югары				Тоннельнең,каналның тышкы диварлары	Каналсыз җәемнең тышчасы		
						0,3-тән 0,6-га кадәр	0,6-дан 1,2 – гә кадәр						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Суүткәргеч	1,5	Искәр	1,5	1	1	1,5	2	1	0	1,5	1	1,5	1

		мәне караргa:1						*	,5		,5		
Көнкүреш канализация	см.примечание 1	0,4	0,4	1	1,5	2	5	1*	0,5	1	1	1	1
Яңгыр кана-лизациясе	1,5	0,4	0,4	1	1,5	2	5	1*	0,5	1	1	1	1
Басым газ үткәргечләре, МПа: түбән- 0,005	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1	2	1
Уртачадан югары 0,005 - 0,3	1	1,5	1,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1	2	1,5
Югарыдан югары 0,3 - 0,6	1,5	2	2	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1,5	2	2
0,6 - 1,2-дән югары	2	5	5	0,5	0,5	0,5	0,5	2	1	4	2	4	2
Төрле көчә-нешле кабельләр	1*	1*	1*	1	1	1	2	0,1 - 0,5	0,5	2	2	2	1,5
Элемтә кабельләр	0,5	0,5	0,5	1	1	1	1	0,5	-	1	1	1	1
Җылылык челтәрләре: канал,тоннельләрнең тышкы диварлары	1,5	1	1	2	2	2	4	2	1	-	-	2	1

5.3.184. Җир асты инженерлык челтәрләре җәяүлеләр кичүе белән кисешкән вакытта тоннельле торбаүткәргечләрне, ә көч һәм элемтә кабельләрен тоннельләр өстендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.185. Газ бүлү челтәрләренең җир асты резервуарларын билгеләргә кирәк-җир өслегеннән алып югарыда барлыкка килә торган резервуарга кадәр 0,6 метр тирәнлектә салырга.

Җир асты резервуарлары арасы 1 метрдан да ким булмаска тиеш, ә җир өсте резервуарлары арасында - зуррак катнаш резервуар диаметрына тигез, әмма 1 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.3.186. Сыекландырылган углеводород газлары складларыннан, сыекландырылган углеводород газлары резервуар җайланмаларыннан, сыекландырылган углеводород газы кулланыла торган биналардан һәм җайланмалардан янгынга каршы ераклыкны «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.3.187. Җәмәгать яки җитештерү бинасы янында бер төркем җайланмасын күздә тоту рөхсәт ителми. Торак бина янында бер-бер артлы 15 метрдан ким булмаган арада өч баллон җайланманы күздә тотарга рөхсәт ителә. Тыштан индивидуаль баллон җайланмаларын яктылык арасында тәрәзә проемнарыннан 0,5 метр һәм беренче каттагы ишек проемнарыннан 1,0 метр, ишек һәм тәрәзә һәм

подвал катларындагы проемнардан, шулай ук канализация коеларыннан 3 метрдан да ким булмаган ераклыкта күздә тотарга кирәк.

5.3.188. Гнс урнашкан сәнәгать предприятиеләре территориясендә яки СНиП 42-01-2002 таләпләре нигезендә сыекландырылган углеводород газы резервуарларыннан биналарга һәм корылмаларга кадәр минималь ераклыкны кабул итәргә кирәк.

Азкатлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар

5.3.189. Азкатлы торак төзелеше территориясе өчен проект инженерлык чишелешләрен сайлау җирле инженерлык челтәрләрен эксплуатацияләү өчен җаваплы тиешле органнар тарафыннан бирелгән территорияне Инженерлык белән тәэмин итүгә техник шартлар нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.190. Җылылык, газ, канализация челтәрләрен, кагыйдә буларак, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында проектларга кирәк. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша аерым очракларда махсус бүлеп бирелгән зоналарда үтү рөхсәт ителә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт биналарны микрорайонның (квартал) бүлү челтәрләренә һәм аларга корылмаларга тоташтыруны тәэмин итүче инженер челтәрләре участокларына да кагыла.

5.3.191. Азкатлы торак төзелешен җылылык белән тәэмин итү схемалары, әлеге нормативларны исәпкә алып, төзелешнең планлаштырылган карарлары нигезендә эшләнә. Схемаларда җылылык нагрузкалары һәм газ чыгымнары; җылылык белән тәэмин итүне үзәкләштерү яки децентрализацияләү дәрәҗәсе; үзәкләштерелгән җылылык чыганаклары (котельныйлар) тибы, егәрлеге һәм саны; җылылык һәм газ челтәрләрен трассировкалау; үзәк җылылык пунктларының һәм газ җайга салу пунктларының һәм газ җайга салу җайланмаларының саны һәм урыннары; җылылык белән тәэмин итү челтәрләрен урнаштыру тибы һәм саны һ. б. билгеләнә.

5.3.192. Азкатлы торак төзелешен җылылык белән тәэмин итүне автоном типтагы һәр фатир генераторыннан да, шулай ук үзәкләштерелгән - тиешле инженерлык коммуникацияләре булган гамәлдәге яки яңа проектлаштырыла торган котельныйлардан да (ГРП) децентрализацияләнгән итеп карау рөхсәт ителә.

Үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү аерым очракларда, районда төзелеш яки аның янында булган үзәкләштерелгән системалар булганда, һәм алардан җылылык һәм газ нагрузкалары белән тәэмин итү мөмкинлеге булганда (бу системаларны реконструкцияләмичә яисә өлешчә үзгәртеп кормыйча) проектларга кирәк.

Азкатлы торак төзелеше районнарында җылылык белән тәэмин итү системаларын куллану мөмкин булмаган яки максатка ярашсызлыгы булган очракта, табигый газны кулланып, табигый газ белән тәэмин итү системасын ГОСТ 5542-87 буенча, һәр йорт хуҗасында, фатирда яки шәхси милектәге социаль өлкә объектларында билгеләнә торган автоном типтагы җылылык генераторлары эшен тәэмин итә торган иң нәтиҗәле Бердәм энергия чыганагы буларак, проектларга киңәш ителә.

Җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау җылылык белән тәэмин итүне үзәкләштерү яки децентрализацияләү буенча карар кабул ителгәннән соң гамәлгә ашырыла.

5.3.193. Газ бүлү системаларын проектлауны сәнәгать куркынычсызлыгы өлкәсендә норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Газүткәргечләрне җир асты һәм җир өсте юлы белән салуны күздә тотарга кирәк. Нигезләнгән очракларда торак йортлар һәм кварталлар эчендәге биналар стеналары буенча СНиП 42-01-2002 п. таләпләре нигезендә газүткәргечләрне җир өсте сузу рөхсәт ителә.

Азкатлы торак төзелеше территориясендә югары басымлы газүткәргечләр салу рөхсәт ителми. Якынтирә территорияләрдә техник зоналар һәм газ бүлү станцияләреннән һәм торак пунктлардан торак төзелешенә кадәр ераклык булган очракта, әлеге нормативларның 64 таблицасы һәм әлеге нормативларның «газ белән тәэмин итү» бүлекчәсе таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Азкатлы торак төзелеше территорияләрен газ белән тәэмин итү сыекландырылган газ баллон җайланмаларыннан, сыекландырылган газ белән резервуар җайланмалардан башкарылырга мөмкин.

Су үткәргечнең тышкы челтәрләрен һәм корылмаларын «су белән тәэмин итү» бүлекчәсе таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

Урам челтәреннән биналарның фундаментларына кадәр иң аз ара 5 метр тәшкил итәргә тиеш. Аерым очракларда бу киму рөхсәт ителә бина һәм корылмаларның фундаментларын саклау өчен тиешле чаралар үтәлгән очракта (футлярларда, тимер-бетон обойда салу һ.б.) һәм аларны эксплуатацияләүче оешма белән килештергән очракта, 3 метрга кадәр ара.

Торак участок территориясе буенча салынучы суүткәргечтән әлеге участокта урнашкан биналарга кадәр ара 3 метрдан да ким булмаска тиеш.

Кайнар су белән тәэмин итү һәм җылылык белән тәэмин итү өчен азкатлы торак төзелеше территориясендә, кагыйдә буларак, индивидуаль җылылык нокталарын күздә тотарга кирәк.

Административ һәм торак биналар өчен индивидуаль котельныйлар ягулыгы сыйфатында табигый газ кулланырга кирәк.

5.3.194. Су үткәргече булмаган районнарда артезиан скважиналарын һәм баш суүткәргеч корылмаларын (резервуарлар, су башняларын, насос станцияләрен, чистарту корылмаларын) проектларга кирәк. Артезиан скважиналарын һәм су үткәргечнең баш корылмаларын су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарын тәэмин итү белән бер мәйданчыкта урнаштырырга кирәк.

Аерым очракларда, проект нигезендә, бер - ике фатирлы бер йорт, шахталы һәм вак көпшәле кое, каптаж, чишмәләр өчен автоном су белән тәэмин итүне оештыру рөхсәт ителә.

5.3.195. Азкатлы торак төзелешендә су белән тәэмин итү күләменең исәп-хисап күрсәткечләре буенча, тәүлегенә 10 л/кв.метрга кадәр су сибүгә өстәмә чыгымнар кабул ителә.

5.3.196. Бер - ике фатирлы йортларга су үткәрү үзәкләштерелгән канализация системасына тоташтыру булганда яки җирле канализация булган очракта, тиешле нигезләнгән очракта рөхсәт ителә.

5.3.197. Азкатлы торак төзелешен канализацияләү схемасын сайлау карала торган районда гамәлдәге канализация системасының азкатлы торак төзелешенең проектлана торган территориясеннән юынты суларның өстәмә чыгымын, санитар, табигать саклау һәм административ органнар таләпләрен, шулай ук төзелешнең планлаштыру карарларын кабул итәргә мөмкинлек бирүче булуын исәпкә алып билгеләнә.

Гамәлдәге канализация булмаган очракта, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе, Ростехнадзорның Татарстан Республикасы буенча технологик һәм экологик күзәтчелек идарәсе бәяләмәләре нигезендә, канализациянең яңа системасын (барлык кирәкле корылмалар, шул исәптән чистарту корылмалары белән) проектларга кирәк.

5.3.198. Канализациянең тышкы челтәрләрен һәм корылмаларын әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы» бүлеге таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

Әлеге участокта урнашкан йортларга кадәрге участок территориясе буенча салына торган канализация ишегалды челтәреннән 2 метрдан да ким булмаска тиеш.

Шахта коесыннан яки индивидуаль скважинадан су алу белән тәэмин итүнең децентрализацияләнгән системасын кулланганда су белән тәэмин итү чыганакларыннан канализациянең локаль чистарту корылмаларына кадәр ераклык 50дән дә ким булмаска тиеш ә грунт сулары хәрәкәтен су чыганагына таба җибәргәндә күрсәтелгән корылмаларга кадәр минималь ара гидро-динамик исәп-хисаплар белән нигезләнергә тиеш.

Бер-ике фатирлы торак йортлар өчен, юынтыларны тәүлегенә 3 куб. метрдан да ким булмаган күләмдә тотып, локаль чистарту корылмалары урнаштыруны күздә тотарга рөхсәт ителә.

Азкатлы торак төзелешен, шул исәптән коттеджларны канализация өчен киртәләр урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.199. Азкатлы торак төзелешен электр белән тәэмин итү әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы» бүлеге таләпләре нигезендә проектлаштырырга кирәк. Азкатлы торак төзелешен электр белән тәэмин итү өчен трансформатор подстанциясе трансформаторларының егәрлеген исәпләү буенча кабул итәргә кирәк.

0,38 кВ челтәре һава яки кабель линияләре белән аерылган тармаклы схема яки нотрансформатор подстанцияләре белән ачык режимда башкарырга тиеш.

Һава һәм кабель линияләре трассалары фатир яны участокларыннан читтә узарга, хезмәт күрсәтүче автотранспортның һава линияләре терәкләренә керү өчен уңайлы булырга һәм кабель линияләрен тоткарлыксыз казу мөмкинлеге бирергә тиеш.

Таләп ителгән өзеклекләрне 81 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.3.200. Азкатлы торак төзелеше территориясендә шәһәр телефон элемтәсе, радиотрансляция, шәһәр кабельле техника - левидение, янгын һәм сак сигнализациясе системаларын проектларга кирәк

"Инженерлык инфраструктурасы зоналары" әлеге нормативларны өстәмә элемтә һәм сигнализация системаларының кирәклеге заказчы тарафыннан билгеләнә һәм проектлау биремендә карала.

6. Әйләнә-тирә мохитне саклау 6.1. Гомуми таләпләр

6.1.1. Җирлекне планлаштыру һәм төзү барышында әйләнә-тирә мохитне саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану, куркынычсыз тормыш эшчәнлеге һәм Кеше саулыгы белән бәйле мәсьәләләрне хәл итүнең өстенлекле юнәлеше дип санарга кирәк.

6.1.2. Атмосфера һавасы, су, туфрак сыйфатын, шулай ук тавыш, вибрация, электромагнит һәм ионизацияләүче нурланышларның, табигый һәм техноген куркынычның башка факторларының рөхсәт ителгән дәрәҗәсен билгели торган стан - стандартларга һәм стан-стандартларга ирешүне тәэмин итәргә кирәк.

6.1.3. Проектлаганда Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, Россия Федерациясе Су кодексы, Россия Федерациясе Җир кодексы, Россия Федерациясе Һава кодексы, Россия Федерациясе Урман кодексы, «әйләнә - тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы, «атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы, «халыкның санитар - эпидемиология иминлеге турында» 1999 елның 30 мартындагы 52-ФЗ номерлы, «җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы, «җитештерү һәм куллану калдыклары турында " 1995 елның 15 февралендәге 33-ФЗ номерлы," турында «1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы,» экологик экспертиза турында " 1992 елның 21 февралендәге 2395-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, Татарстан Республикасы Экология Кодексы һәм башка норматив хокукый актлар нигезендә, алар нигезендә шәһәр төзелеше эшчәнлегенең төп юнәлешләренең берсе-табигатьтән рациональ файдалану, табигатьне саклау.

Табигый ресурслардан рациональ файдалану.

6.1.4. Табигать комплексы территорияләрен, флора һәм фауннаны куллану һәм саклау 2002 елның 10 гыйнварындагы 7 - ФЗ номерлы «әйләнә-тирә мохитне саклау турында», 1995 елның 15 февралендәге 33-ФЗ номерлы «аеруча саклана торган табигый территорияләр турында», 1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы «хайваннар дөньясы турында», Татарстан Республикасы Экология Кодексы һәм башка норматив хокукый документлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.1.5. Авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә үсеш өчен территорияне күздә тотмаска кирәк. Авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен аларны бирү максатларында авыл хуҗалыгы җирләрен тартып алу бары тик законда билгеләнгән тәртиптә генә рөхсәт ителә.

6.1.6. Җирлек территориясендә торак төзелеше, сәнәгать комплекслары һәм башка объектларны проектлау Татарстан Республикасы буенча җир асты байлыкларыннан файдалану идарәсеннән булачак төзелеш участогы астында җир асты байлыкларында файдалы казылмалар булмау турында бәяләмә алганнан соң гамәлгә ашырыла.

6.1.7. Россия Федерациясе Урман кодексы, «җирләрне бер категориядән икенче категориягә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрендәге 172 - ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 28 гыйнварындагы 48 номерлы карары белән расланган урман фонды җирләрен башка категорияләргә күчерү турындагы документлар составы һәм тәртибе турындагы нигезләмәгә туры китереп, аерым очракларда гына торак пунктлар җирләренә күчерү рөхсәт ителә. «Россия Федерациясе Урман кодексын гамәлгә кертү турында» 2006 елның 4 декабрендәге 201-ФЗ номерлы Федераль законның 9 статьясы нигезендә урман фонды җирләрендә гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләрен урнаштыру, гражданнарга дача хуҗалыгын алып бару, бакчачылык, яшелчәчелек, индивидуаль гараж яки индивидуаль торак төзелеше өчен урман кишәрлекләре бирү тыела.

6.1.8. Территориядән файдалану өчен махсус шартлары булган зоналарда шәһәр төзелеше эшчәнлеге (саклау, санитар-саклау зоналары, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары, су саклау зоналары, эчәргә яраклы су чыганакларын саклау зоналары, саклана торган объектлар зоналары) җир, су

объектлары зоналары белән регламентлана., шәһәр төзелеше законнары, санитар - эпидемиологик иминлек, әйләнә-тирә мохитне саклау турындагы, махсус сакланыла торган табигый территорияләр турындагы законнар һәм Россия Федерациясенең башка законнары һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән.

6.1.9. Биналарны, корылмаларны һәм коммуникацияләрне урнаштыру рөхсәт ителми: аеруча саклана торган табигый территорияләрдә; рекреацион зоналар территориясендә, шәһәр урманнарын да кертеп, проектлана торган объектлар ял һәм спорт өчен билгеләнмәгән булса, рекреацион зоналар территориясендә;

I пояста, әгәр проектлана торган объектлар чыганакларны файдалануга бәйле булмаса, эчә торган су белән тәэмин итү чыганакларын һәм су үткәрү корылмалары мәйданчыкларын санитар саклау зоналары;

курортларны санитар (тау-санитар) саклау округының I зонасында, әгәр проектлаштырыла торган объектлар табигый дәвалау чараларын курортлардан файдалану белән бәйле булмаса; өске су объектларының яр буе полосасында; Гидрометеорология станцияләрен саклау зоналарында; инженерлык коммуникацияләренең сак зоналарында.

6.1.10. Торак пунктларның якын-тирә территорияләренә рекреацион, санитар-гигиеник һәм сәламәтләндерү функцияләрен гамәлгә ашыру максатларында яшел һәм урман-парк зоналары формалаштыруны күздә тотарга кирәк. Яшел һәм урман-парк зоналары табигать һәм башка объектларны саклау функциясен башкара торган саклагыч урманнар категориясенә керә. Аларның чикләрендә әлеге зоналарның максатчан билгеләнешенә туры килми торган эшчәнлек алып бару тыела. Урман-парк һәм яшел зоналарның, шулай ук шәһәр урманнарының чикләрен үзгәртү рөхсәт ителми.

6.1.11. Аз урманлы районнарда урнашкан торак пунктлар тирәсендә саклагыч урман полосалары (җил саклау, яр ныгыту һ.б.) булдыруны, калкулыклар, чокыр - чокырлар һәм балкаларны яшелләндерүне күздә тотарга кирәк.

Саклагыч урман полосаларының киңлеген кабул итәргә кирәк: эре шәһәр торак пунктлары өчен-500 метрдан да ким түгел;

урта шәһәр торак пунктлары өчен-100 метрдан да ким түгел;

кече шәһәр һәм авыл торак пунктлары өчен-50 метрдан да ким түгел.

6.1.12. В границах муниципальных образований следует также предусматривать систему природно-экологического каркаса в виде территориально непрерывной системы природных и озелененных территорий, на базе гидрографической сети, с учетом геоморфологических особенностей территории.

6.2. Атмосфера һавасын саклау

6.2.1. Атмосфера һавасының норматив сыйфатын тәэмин итү өчен «атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон, СанПиН

2.1.6.1032-01 һәм СанПиН таләпләрен үтәү зарур 2.2.1/2.1.1.1200-03 к 6.2.2. Төзелешләрне проектлаганда атмосфера һавасының пычрануы чыганакларыннан атмосфера пычрануы дәрәҗәсен исәпләү юлы белән, аэроклиматик һәм геоморфологик шартларны исәпкә алып, атмосфера һавасының пычрануын бәяләү һәм аның сыйфатын үзгәртүне фаразлау зарур. гамәлдәге һәм планлаштырыла торган объектлар, ПДК яки һәр пычраткыч матдәнең якынча куркынычсыз дәрәҗәсе. Шулай ук атмосфераның пычрануын булдырмау буенча кисәтү чаралары, шул исәптән организацияләнмәгән ташлаулар һәм икенчел чыганаклар эшләнергә тиеш.

6.2.3. Территорияне планлаштыру буенча документацияне эшләгәндә әйләнә - тирә мохитне саклау буенча чараларны территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналарда үз-үзен тотышына этәрә торган таләпләрне исәпкә алып нигезләү башкарыла.

6.2.4. Атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләр концентрациясе ГН 2.1.6.1338-03, ГН 2.1.6.309-07 һәм СанПиН

2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп кабул ителә. Аларны үтәү халыкның сәламәтлегенә һәм аның яшәү шартларына турыдан-туры яки турыдан-туры йогынты ясамауны тәэмин итә.

6.2.5. Торак, иҗтимагый-эшлекле һәм рекреацион зоналарны атмосфера һавасы пычрану чыганакларына карата, җилләр өчен (өстен килүче юнәлештәге җилләр өчен) төп яктан урнаштырырга кирәк.

6.2.6. Торак зонада атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләр микъдары-ПДКДАН, халык күпләп ял итә торган урыннарда, авыруларны дәвалау - профилактика учреждениеләре һәм тернәкләндерү үзәкләре урнашкан территорияләрдә 0,8 ПДКТАН артмаска тиеш.

6.2.7. Атмосфера һавасының пычрану чыганаклары булып предприятиеләр, аларның аерым биналары һәм корылмалары тора, алар өчен чикләрдән тыш барлыкка килә торган пычрану дәрәҗәсе ПДК һәм/яки торак зоналарны пычратуга керткән өлеш 0,1 ПДК дан артып китә.

6.2.8. Атмосфера пычрануның иң-нокталары булган объектларны пычрану дәрәҗәләре билгеләнгән гигиена нормативларыннан артып киткән территорияләрдә проектлау һәм урнаштыру тыела. Гамәлдәге объектларны реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан җиһазландыру, атмосферага зарарлы матдәләр чыгаруны рөхсәт ителгән чиккә кадәр киметү шарты белән, мондый территорияләрдә рөхсәт ителә.

Зарарлы матдәләр составында расланмаган матдәләр булса, объектларны проектлау һәм урнаштыру тыела.

6.2.9. Халык саулыгына һәм аның яшәү шартларына тискәре йогынты чыганаклары булырга мөмкин булган объектларны урнаштыру һәм киңәйтү өчен мәйданчыклар аэроклиматик характеристиканы, җир рельефын, атмосферада индустриаль ташлауларның закончалылыгын, шулай ук атмосфераның пычрану потенциалын исәпкә алып сайлап алына.
6.2.10. I һәм II класслы зарарлы матдәләр белән пычрану чыганаклары булган җитештерү объектларын секундына 1 метрга кадәр тизлек белән, озак яки еш кабатлана торган штильләр, инверсияләр, томан белән (бер ел эчендә 30 - 40 процент, кыш дәвамында - 50 - 60 процент) җилләр күп булган районнарда урнаштырырга кирәк түгел.

6.2.11. Атмосфера пычрануның потенциалы (алга таба - ПЗА) - атмосфераның катнашмаларны чәчәргә сәләте. ПЗА СанПиН 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп, метеорологик параметрларның уртача еллык күрсәткечләре буенча билгеләнә.

6.2.12. I һәм II класслы предприятиеләрне югары һәм бик югары булган территорияләрдә урнаштыру Россия Федерациясенең Баш дәүләт санитар табибы яисә аның урынбасары тарафыннан индивидуаль тәртиптә хәл ителә. 6.2.13. Әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше саулыгына йогынты ясау чыганаклары булган сәнәгать объектлары, җитештерүләр һәм корылмалар өчен СанПиН таләпләре нигезендә санитар-яклау зоналары билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 һәм әлеге нормативларны раслау. Санитар-саклау зоналарында торак төзелешен һәм әйләнә-тирә мохитнең нормалаштырыла торган сыйфат күрсәткечләре белән башка территорияләрне урнаштыру тыела. Санитар-саклау зонасы яки аның бер өлеше Резерв территория буларак карала алмый һәм җитештерү яки торак территорияне киңәйтү өчен файдаланыла алмый. 6.2.14. Атмосфера һавасын пычратудан саклауны СанПин 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

6.3. Су ресурсларын саклау

6.3.1. Су объектларын саклау халыкның сәламәтлегенә куркыныч тудыручы һәм массакүләм йогышлы, паразитар һәм йогышлы булмаган авырулар үсешенә, судан файдалану шартларының начараюына яки аның януына, эчә торган, хуҗалык - көнкүреш, дәвалау һәм рекреация максатларының юкка чыгуына ярдәм итүче өслек һәм җир асты суларының пычрануын булдырмау һәм бетерү өчен кирәк.

6.3.2. Эчәргә яраклы, хуҗалык-көнкүреш һәм рекреацион судан файдалануның су объектлары пычранган дип санала, әгәр судан файдалану пунктларында су составы һәм үзлекләре күрсәткечләре хуҗалык эшчәнлегенең, көнкүреш кулланылышының турыдан-туры яки турыдан-туры йогынтысы астында үзгәрсә һәм халыкның судан файдалану өчен өлешчә яки тулысынча яраксызга әйләнсә.

6.3.3. Химик матдәләр микъдары су объектларында гигиеник рөхсәт ителгән концентрацияләрдән һәм рөхсәт ителгән матдәләрнең якынча рөхсәт ителгән дәрәҗәләреннән артмаска тиеш, алар ГН 2.1.5.1315-03 һәм ГН 2.1.5.2307-07 ГН 2.1.5.5.2307-07 ГН.

6.3.4. Су объектларын саклау чараларын Россия Федерациясе Су кодексы, Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары, билгеләнгән тәртиптә расланган санитар һәм экологик нормалар, шулай ук әлеге нормативлар таләпләре нигезендә күздә тотарга кирәк. Шул ук вакытта, хуҗалык-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү, халык ялы өчен файдаланыла торган су объектларында, шулай ук торак пунктлар чикләрендә урнашкан рекреация үзәкләрендә, шул исәптән санатор-курорт зоналарында, рекреация үзәкләрендә, пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясен үтәп, су объектларының пычрануын кисәтүне тәэмин итәргә кирәк.

6.3.5. Хуҗалык яки башка объектларны урнаштыру, проектлау, файдалануга тапшыру һәм эксплуатацияләү һәм су объектларының су сыйфатына йогынты ясарга сәләтле теләсә нинди эшләр башкарганда, СанПин 2.1.5.980-00 һәм СП 2.1.5.1059-01 билгеләнгән нормативларны үтәү мәҗбүри.

6.3.6. Торак, иҗтимагый-эшлекле, катнаш һәм рекреацион зоналарны юынты сулар чыгаруга карата су объектлары агымы буенча югарырак урнаштырырга кирәк.

6.3.7. Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдалану чыганаклары буларак файдаланыла торган сусаклагычларны һәм аларның түбән бьефларын эксплуатацияләүне сусаклагычларны проектлауга, төзүгә һәм эксплуатацияләүгә санитар һәм экологик таләпләрне исәпкә алып башкарырга кирәк.

6.3.8. Су объектлары ярларында урнашкан ял итү зоналарында су саклау чаралары ГОСТ 17.1.5.02-80 таләпләренә җавап бирергә тиеш.

6.3.9. Табигый сулыкны яки сулыкны үзгәртү яки төзекләндерү эшләре аның табигый чыгышын саклау шарты белән башкарыла.

6.3.10. Порт корылмаларын урнаштыруны таләп итүче предприятиеләрне селитет территориясенә карата су агымы буенча түбәнрәк итеп 200 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

6.3.11. Предприятие, склад хуҗалыклары, хуҗалыклар һәм башка объектлар территорияләреннән өске су чистарту корылмаларында, нигездә, җитештерү ихтыяҗларына чистартылган сулардан файдаланып чистартылырга тиеш.

6.3.12. Су объектларына юынты һәм дренажлы суларны агызу тыела, анда табигый дәвалау ресурслары бар; аеруча саклана торган су объектларына кертелгән; эчәргә яраклы һәм хуҗалык-көнкүреш су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары чикләрендә урнашкан; дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларының I, II зоналары чикләрендә, туризм, спорт һәм халык күпләп ял итә торган урыннарда урнашкан; балык саклау зоналары, балык хуҗалыгы тыюлыклары чикләрендә урнашкан зоналары.

6.3.13. Эчәргә яраклы һәм хуҗалык өчен файдаланыла торган су объектлары өчен- 2.

1.4.110-02 СанПиН нигезендә санитар саклау зоналары билгеләнә. Санитар саклау зоналары территориясендә санитар төзекләндерү буенча чаралар үтәргә кирәк. Җир асты суларының химик пычрану куркынычын тудыручы объектларны урнаштыру санитар саклау зонасының III поясы чикләрендә, Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе бәяләмәсе булганда гына, су горизонтын пычратудан саклау буенча махсус чаралар үтәлгән очракта гына рөхсәт ителә.

6.3.14. Уңай гидрологик режимны саклау, санитар торышны яхшырту, өске су объектларыннан рациональ файдалану өчен су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары куела, алар кысаларында хуҗалык итү өчен махсус режим регламентлана. Гражданнарның су объектларына иреклe үтеп керүен тәэмин итү максатларында яр буе полосасы билгеләнә.

6.3.15. Су саклау зоналары, яр буе саклау һәм яр буе полосалары, шулай ук аларны саклау һәм хуҗалыктан файдалану режимнары Россия Федерациясе Су кодексы белән билгеләнә.

6.3.16. Өске суларны пычратудан саклауны СанПин 2.1.5.980 - 00 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Җир асты суларын пычратудан саклауны 2.1.5.1059-01 СП билгеләгән таләпләр нигезендә башкарырга кирәк.

6.4. Туфракны саклау.

6.4.1. Җирне саклау буенча таләпләр пычранган туфракларның кеше сәламәтлегенә һәм яшәү шартлары мөмкин булган территорияләргә куела һәм туфракның спецификасын, территориянең туфрак - климат үзенчәлекләрен, химик кушылмаларның һәм элементларның фон эчтәлеген исәпкә алып билгеләнә.

6.4.2. Туфракларның торышын бәяләү СанПиН 2.1.7.1287-03 таләпләренә туры китереп, нормативтан тыш пычрану участокларын ачыклау максатыннан үткәрелә.

6.4.3. Кеше өчен потенциаль куркыныч булган химик һәм биологик матдәләр, биологик һәм микробиологик организмнар туфракларында тоту, шулай ук радиация фонының дәрәҗәсе билгеләнгән ПДК (дәрәҗәләрдән) артмаска тиеш.

6.4.4. Туфрак сыйфатына гигиеник таләпләр, беренче чиратта, мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалары, спорт, уен, балалар мәйданчыклары, торак төзелеше, ял итү мәйданчыклары, рекреацион зоналар, эчә торган су чыганакларын санитар саклау зоналары, су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары, санитар - яклау зоналары өчен билгеләнә.

6.4.5. Объектларны урнаштыру өчен мәйданчыкны сайлау туфракның физик-химик үзенчәлекләрен, аларның составын исәпкә алып башкарыла; табигый-климат характеристикасы (җил Роза, явым-төшем күләме, температура режимы); туфракларның ландшафтлы, геологик һәм гидрологик характеристикалары; хуҗалык кулланылышы төрләре.

6.4.6. Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе бәяләмәсеннән башка төзелеш өчен җир кишәрлекләре бирү рөхсәт ителми.

6.4.7. Торак урыннардагы туфракның санитар-эпидемиологик яктан куркыныч дәрәҗәсе буенча пычрану дәрәҗәсе буенча 5 категориягә бүленергә мөмкин: чиста, рөхсәт ителгән, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч.

Химик һәм эпидемиология күрсәткечләре буенча туфракка карата таләпләр әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән.

6.4.8. 2.1.7.1287-03 СанПиН нигезендә авыл хуҗалыгы кулланылышындагы туфрак химик матдәләр белән пычрану дәрәҗәсе буенча түбәндәге категорияләргә бүленергә мөмкин: рөхсәт ителгән, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч (әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 2 нче таблицасы). Пычрануга бәйле рәвештә туфрактан файдалану буенча рекомендацияләр 6 нчы кушымтаның 3 нче таблицасында әлеге нормативларга китерелгән.

6.4.9. Туфракны саклау буенча чаралар һәр конкрет очракта, пычрану категориясен исәпкә алып эшләнә һәм күздә тотарга тиеш: махсус куллану режимнарын кертү; максатчан билгеләнешен үзгәртү; туфракны рекультивацияләү һәм мелиорацияләү, уңдырышлылыкны торгызу.

6.4.10. В жилых зонах, зонах влияния транспорта, захороненных промышленных отходов (почва территорий, прилегающих к полигонам), в местах складирования промышленных и коммунальных отходов, на территории сельскохозяйственных угодий, санитарно-защитных зон должен осуществляться мониторинг состояния почвы. Объем исследований и перечень изучаемых показателей при мониторинге определяются в каждом конкретном случае с учетом целей и задач по согласованию с Управлением Роспотребнадзора по Республике Татарстан.

Допускается консервация земель с изъятием их из оборота в целях предотвращения деградации земель, восстановления плодородия почв и загрязненных территорий.

6.4.11 Земли, которые подверглись радиоактивному и химическому загрязнению, подлежат ограничению в использовании, исключению из категории земель сельскохозяйственного назначения и могут переводиться в земли запаса для их кон- сервации. На таких землях запрещаются производство и реализация сельскохозяй- ственной продукции. Порядок консервации земель устанавливается Правительством Российской Федерации.

6.5 Тавыш һәм вибрациядән саклау.

6.5.1. Планировку и застройку населенных пунктов следует осуществлять с учетом обеспечения допустимых уровней шума.

6.5.2. Допустимые условия шума для нормируемых территорий, шумовые ха- рактеристики основных источников внешнего шума, порядок определения ожидаемых уровней шума и требуемого их снижения в расчетных точках следует принимать в соответствии с СП 51.13330.2011.

Значения максимальных уровней шумового воздействия на человека на различных территориях представлены в таблице 4 приложения № 6 к настоящим нормативам.

6.5.3. Тышкы тавыш чыганакларыннан саклау объектлары булып торак һәм җәмәгать биналары, торак төзелеше территорияләре, җитештерү предприятиеләренең эш урыннары тора.

6.5.4. Гамәлдәге аэропортлар янында һәм гамәлдәге территорияләрдә яңа проектлана торган аэропортлар, аэродромнар, вертодромнар янында торак төзелешенең гамәлдәге территорияләрендә авиация тавышы дәрәҗәләре ГОСТ 22283-88 билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

6.5.5. Торак пунктларны тавышлы саклау чараларын СП 51.13330.2011 таләпләренә туры китереп карарга кирәк.

6.5.6. Ешлыгы - 20 Гц ешлыктан түбәнрәк булган тавыш тирбәлешләре һәм дулкыннары. Инфразвукның техноген чыганаклары булып түбәндәгеләр тора ала: ешлыгы белән секундына 20 циклдан ким булган җиһазлар, транспорт, аэродинамик һәм бәрелү гамәлләре сәнәгать җайланмалары, су асты һәм җир асты шартлаулары һ. б.

Инфразвукның рөхсәт ителгән күрсәткечләре нормалары СН белән регламентлана 2.2.4/2.1.8.583-96 алар әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 5 нче таблицасында китерелгән.

6.5.7. Инфразвукка каршы көрәшнең иң нәтиҗәле ысулы - чыганакта технологик җиһазларның эш режимнарын үзгәртү, аэродинамик процессларның интенсивлыгын киметү (тизлекне чикләү) юлы белән аны киметү. җылылык электростанцияләрен ташлау Системалары һ. б.). Инфразвукның кимүе аны тарату юлында интерференцион типтагы глушительләр куллану юлы белән мөмкин.

6.5.8. Торак пунктларда яңа төзелеш һәм реконструкция территорияләре вибрация параметрлары буенча, СН таләпләре буенча бәяләнергә тиеш 2.2.4/2.1.8.566-96

6.5.9. Торак һәм җәмәгать биналарында, торак төзелеше территориясендә вибрация чыганаклары булып инженер челтәрләре һәм корылмалар, җитештерү предприятиеләрен урнаштыру һәм җиһазлау, эш вакытында зур динамик йөкләмәләр тудыра торган транспорт чаралары тора ала, алар грунтта һәм төзелеш конструкцияләрендә вибрация таралуга китерә, шулай ук сейсмик активлыкка китерә. Вибрации булырга мөмкин сәбәбе барлыкка килү тавыш та керми. Торак һәм җәмәгать биналарында, торак төзелеше территориясендә, эш урыннарында вибрация дәрәҗәсе гамәлдәге норматив документлар белән билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

6.5.10. Вибрациядән саклау буенча чаралар түбәндәгеләр күздә тота: биналарны һәм корылмаларны вибрация чыганакларыннан бетерү; биналарны һәм корылмаларны проектлаганда вибрация чыганагы барлыкка килә торган динамик йөкләнешне киметү чаралары.

6.6. Электромагнит кырлардан саклау.

6.6.1. Җирлек территорияләрен электромагнит кырлар йогынтысыннан саклау өчен, шулай ук электромагнит нурланышларның санитар-яклау зоналары күләмнәрен билгеләгәндә гамәлдәге норматив документларга таянып эш итәргә кирәк. Радиотапшыручы радиотехник объектлар өчен санитар-яклау зоналары күләмен билгеләү радиоешлык диапазонының электромагнит нурланышлары буенча гамәлдәге нормалар һәм радиоешлыкларның интенсивлыгын исәпләү методикалары нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.6.2. Электромагнит кырлардан, нурланышлардан һәм нурланышлардан саклау буенча махсус таләпләр куела:: барлык типтагы стационар радиотехник объектларның (радиоүзәкләр, радио - һәм телевизион станцияләр, радиолокацион һәм радиорелей станцияләрен дә кертеп). һ. б. катнашты.;

электромагнит энергиясен алучы башка объектларның, югары көчәнештәге ВЛ һәм башка объектлар; кәрәзле элемтә системалары элементлары һәм башка хәрәкәтчән элемтә төрләре.

электромагнит энергиясен алучы башка объектларның, югары көчәнештәге ВЛ һәм башка объектлар; кәрәзле элемтә системалары элементлары һәм башка хәрәкәтчән элемтә төрләре.

6.6.3. Радиоешлык диапазонының тышкы электромагнит кыры йогынтысына дучар ителгән Торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналары эчендә радиоешлыклы радиотехник объектлар (алга таба - ПРТО) тарафыннан төзелә торган электромагнит кырының дәрәҗәсе халык өчен билгеләнгән САНПИННАН артмаска тиеш. 2.1.8/2.2.4.1383-03 СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 - СанПин 2.1.2645-10 һәм 6 нчы кушымтаның таблицасында китерелгән 6 нчы кушымтаның икенче нурланышын исәпкә алып, әлеге нормативларга туры килә.

6.6.4. 3-30 МГц диапазонындагы антенналар радиостанцияләре һәм 26,5 - 27,5 МГц ешлыкларының гражданнар диапазоны радиостанцияләре урнаштыру СанПиН таләпләренә туры китереп башкарыла 2.1.8/2.2.4.1383-03 .

6.6.5. Халыкны ПРТО антеннары тарафыннан төзелә торган электромагнит кырлар йогынтысыннан саклау максатларында, ПРТОНЫҢ перспективалы үсешен исәпкә алып, санитар-саклау зоналары һәм төзелешне чикләү зоналары билгеләнә (бинадан читтә 10 Вт артмаган эффектив нурланышлы бер стационар радиостанцияне урнаштыру очракларыннан тыш). Санитар-яклау зонасы чикләре әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 6 нчы таблицасында күрсәтелгән җир өслегеннән 2 метр биеклектә билгеләнә.

6.6.6. төзелешне чикләү зонасы тышкы чикләрдә җир өслеге өстендә 2 метрдан артык биеклектә электромагнит кырлары юл йөрү кагыйдәләреннән артып киткән территориядән гыйбарәт. Төзелешнең чикләнгән зонасының тышкы чиге перспективалы төзелеш биналарының максималь биеклеге буенча билгеләнә, югары каттагы электромагнит кырларның дәрәҗәсе юл хәрәкәте кагыйдәләреннән артмый.

6.6.7.торак төзелеше территориясендә урнашкан 100 кВт артык егәрлекле тапшыручыларның санитар-яклау зонасы чикләре Россия Федерациясе баш дәүләт санитар табибы яисә аның урынбасары карары белән билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

6.6.8. Санитар-саклау зонасы һәм төзелешне чикләү зонасы торак төзелеше территориясе сыйфатында һәм әйләнә-тирә мохитнең нормалаштырыла торган сыйфат күрсәткечләре булган башка объектлардан файдалана алмый, шулай ук предприятиенең резерв территорияләре буларак карала һәм сәнәгать мәйданчыгын киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

6.6.9. Халыкны электр кыры тәэсиреннән саклау максатларында, аның ВЛ барлыкка килүе, СанПиН 2.2.1 таләпләренә туры китереп./2.1.1.100-03 санитар өзеклекләр куела. 12.1.051-90 ГОСТ нигезендә ВЛ өчен шулай ук сак зоналары билгеләнә.

6.6.10. Халыкны электромагнит кырлардан, нурланышлардан һәм нурланышлардан саклау чаралары үз эченә алырга тиеш: электромагнит кыр чыганакларын рациональ урнаштыру һәм саклау чараларын куллану; нурланыш чыганакларына, шул исәптән икенчел нурланыш чыганакларына (челтәрләргә, биналар конструкцияләренә, коммуникацияләренә)керү мөмкинлеген чикләү; югары вольтлы идәннәрдән санитар өзекләр урнаштыру булырга тиеш.

6.7. Радиацион куркынычсызлык

6.7.1. Җирлек территориясендә радиацион куркынычсызлыкны тәэмин итү буенча таләпләр 1996 елның 9 гыйнварындагы 3-ФЗ номерлы «халыкның радиацион куркынычсызлыгы турында» гы Федераль закон, СанПин 2.6.1.2523-09 (РРБ-99/2009), СП 2.6.1.2612-10 (ОССРБ-99/2010) белән билгеләнгән һәм нурланышның җайга салынулы табигый чыганакларына: радон изотоплары һәм аларның һавада таралу продуктлары., төзелеш әйберләрендә булган табигый радионуклидларның гамма-нурланышы, эчәргә яраклы суда, ашламаларда һәм файдалы казылмаларда табигый радионуклидлар.

6.7.2. Халыкның радиацион куркынычсызлыгы тәэмин итүдә: радиацион контроль һәм радиацион хәл турында мәгълүмат системасын оештыру; халыкны, шулай ук әйләнә-тирә мохит компонентларын Радиацион авария булган очракта да планлаштыру һәм үткәрү нәтиҗәлелеге булырга тиеш.

6.7.3. Төзелеш өчен Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре территорияләрен бүлеп бирер алдыннан, СП 2.6.1.2612-10 (ОСПОРБ-99/2010), СанПиН 2.6.1.2800-10 һәм СП 11-102-97 таләпләренә туры китереп, радиацион хәлгә бәя бирергә кирәк.

6.7.4. Торак һәм иҗтимагый биналар төзү өчен территорияләрне сайлаганда гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,3 МкВ/сәгатьтән дә ким булмаган һәм грунт өслегеннән радон агымы тыгызлыгы 80 мБк/(кв. метр) артмаган участоклар сайлап алына. Биналар һәм корылмалар урнаштырганда, гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,6 МкВ/сәгатьтән артмаган территорияләрне сайлыйлар, ә корылма контурасы чикләрендә радон өслегеннән грунт агымының тыгызлыгы 250 мБк/(кв.метр) тәшкил итә. Әлеге Параметрлар арткан очракта, проектта бинаны гамма - нурланыш һәм радонның югары дәрәҗәләреннән саклау системасы каралырга тиеш.

6.7.5. Радиоактив пычратуларны эзләү барышында ачыкланган төзелеш участоклары дезактивацияне (радиацион реабилитация) инженерлык әзерләү барышында булдырырга тиеш.

6.7.6. Радиация объектын урнаштыру урынын сайлаганда объектның категориясен, аның потенциаль радиацион, химик һәм халык һәм әйләнә - тирә мохит өчен куркыныч булуын исәпкә алырга кирәк. Яңа төзелә торган объектның мәйданы төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, проектлау нормалары һәм СП 2.6.1.2612-10 таләпләренә туры килергә тиеш.

6.7.7. Нурланыш объектыннан яклауны проектлаганда объект территориясеннән читтә халык өчен эквивалент дозаның егәрлеге 0,06 мкЗв/С дан артмаска тиеш, ә персонал һәм объект территориясендә һәм территориясендә халык өчен әлеге нормативка 6 нчы кушымтаның 7 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

6.8. Микроклиматны көйләү

6.8.1. Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә Горизонт яклары буенча яктылык проеммаларын һәм проектлана торган биналар өчен яктылык климаты коэффициентын билгеләү 83 таблица буенча кабул ителергә тиеш.

83 таблица

ктылык аралары	**Яктылык араларын горизонт буенча ориентлаштыру**	**Яктылык коэффициентының климаты**
инаның тышкы стеналарында	Т, ТК,ТК,К,КК,КК,К	1
урыпочмак һәм трапеция ормасындагы яктырткычларда	Т-К, К-К, ТК-КК, КК-ТК	1
Шед" типындагы яктырткычларда	Т	1
енит яктырткычларда	**-**	**1**

Іскәрмә:
1. Т-Төньяк,ТК- төньяк-көнчыгыш,ТК- төньяк-көнбатыш,К- көнчыгыш,К- көнбатыш,Т-К-төньяк-көнчыгыш, К-К –көнчыгыш- көнбатыш,К- көнчыгыш,КК-көньяк-көнчыгыш, КК-көньяк-көнбатыш;
2. Дәвалау учреждениеләрендә яктылык ягыннан яктылык араларын СНИП 31-06-2009 нигезендә кабул итәргә кирәк.

6.8.2. Биналар һәм территорияләр инсоляциясе дәвамлылыгын исәпләү билгеләнгән тәртиптә расланган инсоляция графиклары буенча, СанПиН таләпләренә туры китереп башкарыла 2.2.1/2.1.1.1076-01 к.

Инсоляциянең озынлыгы түбәндәге торак биналарда регламентлана; мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында; белем бирү оешмаларында, балаларга өстәмә белем бирү оешмаларында, һөнәри белем бирү оешмаларында, интернат-мәктәпләрдә, балалар йортларында һ. б.; дәвалау-профилактика, санатор-сәламәтләндерү һәм курорт учреждениеләре; социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре (инвалидлар һәм өлкәннәр өчен интернат-йортлар һ. б.).

6.8.1. Продолжительность непрерывной инсоляции для помещений жилых и общественных зданий устанавливается дифференцированно в зависимости от типа и функционального назначения помещений, планировочных зон города и должна со-ставлять не менее 2,0 часа в день в период с 22 марта по 22 сентября.

6.8.2. Продолжительность инсоляции в жилых зданиях должна быть обеспечена не менее чем в одной комнате 1 - 3-комнатных квартир и не менее чем в двух комнатах в квартирах с количеством комнат 4 и более. Допускается прерывистость продолжительности инсоляции, при которой один из периодов должен быть не менее 1,0 часа. При этом суммарная продолжительность нормируемой инсоляции должна увеличиваться на 0,5 часа.

6.8.3. Торак һәм җәмәгать биналары өчен өзлексез инсоляция дәвамлылыгы биналарның тибына һәм функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына бәйле рәвештә дифференцияләнә һәм 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр бер көнгә кимендә 2,0 сәгать тәшкил итәргә тиеш.

6.8.4. Торак биналарда инсоляция дәвамлылыгы бер бүлмәдә 1 - 3 бүлмәле фатирлар һәм 4 һәм аннан да күбрәк бүлмәләр булган ике бүлмәдә булырга тиеш. Инсоляция дәвамлылыгының өзелүе рөхсәт ителә, шул вакытта бер чор 1,0 сәгатьтән дә ким булмаска тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырыла торган инсоляциянең суммар озынлыгы 0,5 сәгатькә артырга тиеш.

6.8.5. Инсоляциянең озынлыгы 0,5 сәгатькә, 2 - 3 бүлмәле фатирларда һәм 3 бүлмәдән дә ким булмаган бүлмә инсоляцияләнә торган күп бүлмәле фатирларда (4 һәм аннан да күбрәк бүлмә), шулай ук аеруча катлаулы шәһәр төзелеше шартларында төзелеш урнаштырганда кимергә рөхсәт ителә.

6.8.6. Балалар өчен уен мәйданчыклары, спорт мәйданчыклары, торак биналар, мәктәпкәчә оешмаларның төркем мәйданчыклары, спорт зонасы, гомуми белем бирү мәктәпләре һәм мәктәп-интернатларның ял итү зоналары, стационар тибындагы дәвалау - профилактика учреждениеләренең ял зоналары территорияләрендә инсоляция дәвамлылыгы җир кишәрлегенең 50 процентында кимендә 3 сәгать тәшкил итәргә тиеш.

6.8.7. Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү буенча таләпләре аерым фатирларның торак бүлмәләренә яки коммуналь фатирларның бүлмәләренә, гомуми белем бирү мәктәпләре, мәктәп - интернатлар һәм башка урта махсус уку йортлары, дәвалау - профилактика, санатор - сәламәтләндерү һәм социаль тәэмин итү учреждениеләренең көньяк-көнбатыш һәм Көнбатыш юнәлешенә ия булган бүлмәләренә кагыла.

6.8.8. Елның эссе вакытында инсоляцияләрнең һәм территорияләрнең артык җылы йогынтысын чикләү биналарның планлаштыру һәм юнәлеш бирү, территорияләрне төзекләндерү белән тәэмин ителергә тиеш, ә биналарны кояштан саклау мөмкинлеге булмаганда, кояшны саклауның конструктив һәм техник чараларын күздә тотарга кирәк. Инсоляция территорияләренең җылылык йогынтысын чикләүне киметү , махсус күләгәләү җайланмалары һәм рациональ яшелләндерү белән тәэмин ителергә тиеш.

6.8.9. Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү чаралары биналарны табигый яктырту нормаларын бозуга китермәскә тиеш.

6.8.10.

6.9. Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү

6.9.1. Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә әйләнә-тирә мохитнең җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычрануын булдырмау буенча чараларны күздә тотарга кирәк.

6.9.2. Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре территориясендә барлыкка килә торган калдыкларны җыю, транспортлау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру системасын оештыруны Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен санитар чистартуның генераль схемаларына һәм Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен төзекләндерү кагыйдәләренә туры китереп күздә тотарга кирәк.

6.9.3. Проект документациясен эшләгәндә җитештерү һәм куллану калдыкларының барлыкка килү, җыю, куллану, зарарсызландыру, транспортлау һәм урнаштыруга анализ ясалырга тиеш, шул исәптән

калдыклар барлыкка килүнең иң куркыныч чыганакларын һәм оештырылмаган чүплекләрне ачыклау да шуңа керә;

калдыклар барлыкка килү күләмнәрен киметү, аларны утильләштерү һәм зарарсызландыру өлкәсендә потенциалны бәяләү; проект төзү һәм эксплуатацияләү чорында калдыклар барлыкка килү һәм эш итү, чыгару һәм зарарсызландыру күләмнәре фаразы.

6.9.4. Калдыкларны урнаштыруның һәм утильләштерүнең экологик куркынычсыз шартларын булдыру чаралары комплекслы рәвештә (калдыклар барлыкка килү чыганагыннан алып утильләштерү, урнаштыру урынына кадәр) эшләнергә тиеш. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән җирлекара полигоннар проектлау тәкъдим ителә.

6.9.5. Су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары территорияләрендә; дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларында;өске су объектларының су саклау зоналарында; ярыкланган токымнарның өслегенә чыгу урыннарында; су күтәрүче горизонтларны туплау урыннарында; халык күпләп ял итә һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнашкан урыннарда полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми.

6.9.6. Калдыкларны утильләштерү, термик йогышсызландыру һәм урнаштыру объектлары төзелеше өчен җир кишәрлекләрен сайлау, гамәлдәге санитар нормаларга (СанПиН) туры китереп, әлеге максатларда территорияне куллану мөмкинлекләрен бәяләүдән чыгып башкарылырга тиеш 2.2.1/2.1.1.1200-03(СанПиН 2.1.7.1322-03).

6.10. Үсемлекләр һәм хайваннар дөньясын саклау.

6.10.1. «Әйләнә-тирәлекне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә шәһәр округлары һәм җирлекләрнең Яшел фондын саклау яшел фондны саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм экологик хәлне нормальләштерү һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен кирәкле чаралар системасын күздә тота. 6.10.2. Яңа төзелешне проектлауны һәм гамәлдәге төзелешне заманча торышын һәм гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклауны исәпкә алып башкарырга кирәк. Бер үк вакытта Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең Яшел утыртмаларын булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре таләпләре дә үтәлергә тиеш.

6.10.3. Үсемлекләр дөньясы объектларын фәнни һәм хуҗалык мөнәсәбәтләрендә саклауны тәэмин итү максатларында аеруча саклаулы табигать территорияләре һәм акваторияләр бүлеп бирелергә мөмкин, алар өчен махсус саклау режимы билгеләнә.

6.10.4. «Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52 - ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә туры китереп, объектларны урнаштыру, проектлау һәм төзүдә һәм хуҗалык эшчәнлегенең башка төрләрен тормышка ашырганда, хайваннар дөньясы объектларының яшәү тирәлеген һәм аларның үрчү, ял итү һәм миграция юлларын саклау, шулай ук территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларының кагылгысызлыгын тәэмин итү буенча чаралар каралырга һәм үткәрелергә тиеш.

6.10.5. Хайваннар дөньясы объектларының хуҗалык һәм фәнни яктан кыйммәте булган яшәү урыннарын саклау максатларында, аларның яшәү циклларын (үрчетү, үрчетү, яшь үрчетү, ял итү, миграция һ.б.) тормышка ашыру өчен кирәкле территорияләр һәм акваторияләрнең саклау участоклары бүлеп бирелә. Территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларында хуҗалык эшчәнлегенең аерым төрләре тыела яки аларны үткәрү вакыты һәм технологияләре регламентлана, чөнки алар хайваннар дөньясы объектларының тормыш циклларын бозалар .

6.12. Тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау. Уртак таләпләр

6.12.1. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрнең категорияләре һәм алардан файдалану режимнары Россия Федерациясе Җир кодексының 99 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.12.2. Мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) җирләрендә эшчәнлекне җайга салу «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» 2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм алар нигезендә нәшер ителгән норматив хокукый актлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.12.3. Хәрби һәм граждан җеназәләре урыннарындагы эшчәнлекне җайга салу 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы «җирләү һәм җирләү эше турында» гы Федераль закон, «Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4291-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, әлеге нормативларның «махсус билгеләнештәге зоналар» бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла. җирләнгән очракта, мәдәни мирас объектлары булып санала, шул исәптән объектлар турында " 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасы (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) Федерация».

Мәдәни мирас объектларын саклау

6.12.4. «Мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклау " бүлеге, Мәдәни мирас объектларын ачыклау, исәпкә алу, өйрәнү, аларның җимерелүенә яки зыян китерүенә юл куймау, мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм кулланылышын контрольдә тоту максатыннан, территориаль - риаль планлаштыру документларын эшләү өчен (яки процессында) эшләнә. Мәдәни мирас объектларын саклау таләпләре шәһәр төзелеше регламентларына һәм проект документларына кертелә.

6.12.5. Мәдәни мирас объектының сакланышын тәэмин итү максатларында аның белән бергә территориядә мәдәни мирас объектын саклау зоналары: сак зонасы, төзелеш һәм хуҗалык эшчәнлеген җайга салу зонасы, саклана торган табигать ландшафты зонасы билгеләнә. Шәһәр төзелеше һәм табигый-ландшафт ситуациясенә карап, мәдәни мирас объекты аталган зоналарның барлык төрләренә дә ия булырга мөмкин. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарын эшләү мәдәни мирас объектларын дәүләт тарафыннан саклау чарасы булып тора.

6.12.6. Мәдәни мирас объектын саклау зоналарының кирәкле составы мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты белән билгеләнә.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты - Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль - территориаль планлаштыру документларының бер өлеше.

Саклау зоналары проекты мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен, җирләрдән файдалану режимнарын һәм әлеге зоналар чикләрендә шәһәр төзелеше регламентларын билгели.

ЛИЛИЯ АРКАД,

Искәрмә:
1. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проектын эшләү табигый, тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм башка тикшеренүләргә нигезләнә, аларның нәтиҗәләре мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проектының мәҗбүри состав өлеше булып торган тарихи - мәдәни терәк план документлары комплексында теркәлә.

2. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты дәүләт тарихи-мәдәни экспертизага үтәргә тиеш.

3. Саклау зоналары территориясе чикләре гамәлдәге һәм (яки) булган җир биләмәләре һәм җирдән файдалану чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

6.12.7. Җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары шәһәр төзелеше эшчәнлеген тормышка ашырганда тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналары чикләрендә планлаштыру, төзелеш, композицияләр, табигый ландшафт, масштаблы, стиль, материаллар, төс һәм декоратив элементлар, биналарның һәм корылмаларның күләмле-пространство структурасын саклауны тәэмин итәргә тиеш.

6.12.8Билгеләнгән саклау зоналары чикләрендә җирләрдән һәм шәһәр төзелеше регламентларыннан файдалану режимнарын үтәү шәһәр төзелеше һәм хуҗалык эшчәнлеген башкарганда мәҗбүри. Җирләрдән файдалануның билгеләнгән режимнары h әм шәһәр төзелеше регламентлары турындагы мәгълүматлар муниципаль берәмлекләрнең төзелеш кагыйдәләренә кертелә. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары булуы турында белешмәләр Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына, дәүләт шәһәр төзелеше кадастрына һәм дәүләт җир кадастрына кертелә.

Искәрмә:
Тарихи-мәдәни кыйммәткә ия булган объектларны саклау зоналары чикләрендә ачыкланган һәм ачыкланган мәдәни мирас объектларын мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына кертү нәтиҗәсендә, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты төзәтмәләр кертергә тиеш.

6.12.9. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре (Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектларын һәм Бөтендөнья мирасы исемлегенә кертелгән мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләреннән тыш), шулай ук җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты нигезендә раслана:

федераль әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган белән килештерү буенча;

региональ һәм җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - «мәдәни һәм тарихи кыйммәтләрне саклау һәм алардан файдалану турында»Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә.

6.12.10. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау зоналары чикләрендә җир төзелеше, Җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләр башкару тыела, бу һәйкәлне һәм бөтенлеген бозмый торган хуҗалык эшчәнлегенең билгеләнгән төрләрен саклау эшләреннән тыш һәйкәл яки ансамбльнең җимерелү, җимерелү яки юк итү куркынычы тудырмый торган һәйкәлләр.

6.12.11. Һәйкәл яки ансамбльне һәм (яки) аларның территорияләрен, шул исәптән җир төзелеше, җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләрне саклау буенча һәм

тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналарында эшләр башкару проектлары мәдәни мирас объектларын саклау буенча тиешле органнар белән килешенергә тиеш.
Күрсәтелгән эшләрне башкарганда, хуҗалык үзләштерелергә тиешле территориядә мәдәни мирас объекты билгеләре булган (Реестрга кертелгән яки ачыкланган) объектларның булмавы турында, шулай ук дәүләт тарихи - мәдәни экспертизасы һәм дәүләт экология экспертизасының уңай бәяләмәләрен алган төзелеш процессында әлеге объектларның сакланышын тәэмин итү буенча эшләр башкару проектларында дәүләт тарихи-мәдәни экспертиза бәяләмәләре булу мәҗбүри.
6.12.12. Мәдәни мирас объектларында мәдәни мирас объектының физик сакланышын тәэмин итүгә юнәлдерелгән ремонт - реставрация эшләре, шул исәптән: мәдәни мирас объектын консервацияләү, һәйкәлне ремонтлау, һәйкәлне яки ансамбльне реставрацияләү, мәдәни мирас объектын заманча файдалану өчен җайлаштыру, шулай ук фәнни - тикшеренү, эзләнү, проект һәм җитештерү эшләре, фәнни - методик җитәкчелек, техник һәм авторлык күзәтчелеге рөхсәт ителә.

Искәрмә:

1. Аерым очракларда археологик мирас объектын саклау астында, билгеләнгән тәртиптә, археологик табылдыклардан тулысынча яки өлешчә тартып алынып, коткару археологик кыр эшләре аңлана.

2. Объектның тарихи, архитектура, фәнни, сәнгать, шәһәр - төзелеш, эстетик яки башка әһәмиятлелеге булганда һәм аны торгызу өчен кирәкле җитәрлек фәнни мәгълүматлар булганда (аерым очракларда) югалган мәдәни мирас объектын торгызу рөхсәт ителә.

6.12.13. Физик һәм юридик затлар мәдәни мирас объекты территориясендә хуҗалык эшчәнлеген башкарырга, җир кишәрлегеннән (яки су объекты участогы) файдаланырга хокуклы һәм әлеге территориядән файдалану режимын һәм «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе җир законнары һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында»2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән таләпләрне үтәргә тиеш.

6.12.14. Мәдәни мирас объектлары төрле максатлар өчен кулланыла ала (объект милекчесе теләге буенча), әгәр бу күрсәтелгән объектларның торышын начарайтмаса, әйләнә-тирә тарихи-мәдәни мохиткә зыян китермәсә, шулай ук башка затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаса, бу очракта таләпләрнең үтәлеше мәҗбүри булып тора:

реестрга кертү өчен нигез булып торган, аның үзенчәлекләре нигезендә тарихи-мәдәни мирас җирләрен карап тоту режимы;

объектның тышкы күренеше һәм интерьерының үзгәрмәүчәнлеге;

«Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә мәдәни мирас объектында яисә аның җир кишәрлегендә эшләрне проектлау һәм үткәрү;

мәдәни мирас объектларын саклау органнары белән килештереп урнаштырылган объектка керү шартларын тәэмин итү.

Искәрмә:

Әлеге объектның сакланышын һәм гражданнарның законлы мәнфәгатьләрен тәэмин итү максатларында, Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан, әлеге чикләүләрне

кертү өчен нигез булып торган шартларны тулысынча бетергәнчегә кадәр гамәлдә булган әлеге объекттан файдалану чикләүләре билгеләнергә мөмкин.

6.12.15. Мәдәни мирас объектыннан һәм аның территориясеннән файдалану тыела:

складлар һәм шартлаткыч һәм янгын куркынычы булган материаллар, складлар һәм материаллар җитештерү өчен, мәдәни мирас объектлары интерьерларын, аларның фасадларын һәм территорияләрен, әйләнә-тирә табигать мохитен пычратуга китерә торган материаллар җитештерү өчен,

зарарлы пар-газообразные һәм башка бүлеп бирү рөхсәт итүче материаллар складлары һәм җитештерү өчен,

бөртекле, яшелчә, терлекчелек продуктлары саклау һәм җитештерү, шулай ук хуҗалык максатларында хайваннарны тоту өчен биналар,

транспорт чаралары, авыл хуҗалыгы һәм башка үзйөрешле машиналарның гаражлары һәм тукталышлары өчен,

мәдәни мирас объектлары конструкцияләренә динамик һәм вибрацион йогынты ясый торган станоклар, җайланмалар һәм башка механик двигательләр белән тәэмин ителгән производстволар (егәрлекләренә бәйсез рәвештә),

һәйкәл өчен уңайсыз температура-дымлылык режимы һәм химик актив матдәләр булган производство һәм лабораторияләр булдыру.

6.12.16. Мәдәни мирас объектларыннан транспорт һәм инженерлык коммуникацияләренә кадәр ераклыкны да кимендә кабул итәргә кирәк:

тиз йөрешле һәм туктаусыз хәрәкәт итүче магистральләрнең йөрү өлешләренә кадәр:

катлаулы рельеф шартларында - 100 метр;

яссы рельефта-50 метр;

суүткәргеч, канализация һәм җылылык белән тәэмин итү челтәрләренә кадәр (аерылышучылардан тыш) - 15 метр;

башка җир асты инженерлык челтәрләренә кадәр-5 метр.

Реконструкция шартларында инженерлык челтәрләренә кадәр күрсәтелгән араларны киметергә, ләкин ким дигәндә, кабул итәргә рөхсәт ителә:

су суырткыч челтәрләргә кадәр-5 метр,

су күтәрмәүчеләр - 2 метр.

Шул ук вакытта мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү бүлеген эшләүне һәм аның нигезендә эшләр башкарганда мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү буенча махсус чаралар үткәрүне тәэмин итәргә кирәк

6.12.17. Ачыкланган мәдәни мирас объектларына карата реестрга кертү турындагы мәсьәләне хәл иткәнче, реестрга кертелгән мәдәни мирас объектларына карата да шундый ук чаралар карала.

6.12.18. Россия тарихи җирлекләренең рәсми расланган исемлегенә керүче Тарихи җирлекләрдә шәһәрне формалаштыручы барлык тарихи - тарихи кыйммәтле объектлар: планировка, төзелеш, композиция, табигый ландшафт, археологик катлам, төрле шәһәр киңлекләре (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән) арасындагы нисбәт, дәүләт сагына тиеш.-пространство структурасы, фрагментар һәм руинирлаштырылган шәһәр төзелеше мирасы, масштабы, күләме, структурасы, стиль, материал, төс, декоратив элементлар, табигый һәм булдырылган кеше белән чагыштыру, үсеш барышында алынган тарихи җирлекнең төрле функцияләре, шулай ук башка кыйммәтле объектлар Берләшкән биналар һәм корылмаларның формасы һәм йөзе.

6.12.19.Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше, хуҗалык һәм башка эшчәнлек мәдәни мирас объектларының һәм тарихи кыйммәтле шәһәр төзелеше объектлары сакланышын тәэмин итүне исәпкә алып һәм Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкарьләр) турында» Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» Татарстан Республикасы Законы нигезендә аерым җайга салынырга тиеш.

6.12.20. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше эшчәнлеген аерым җайга салу мәдәни мирас объектларын саклау органнары һәм башкарма хакимият органнарының мәдәни мирас объектларын саклау буенча чаралар комплексын җайга салу өлкәсендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген җайга салу өлкәсендәге контрольлеге аша гамәлгә ашырыла:

тарихи җирлек чикләрендә тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм археологик тикшеренүләр нигезендә тарихи-мәдәни терәк план төзү;

биналар һәм корылмаларның күләменә һәм пропорцияләренә, төзелеш материалларын куллануга, чәчәкләр чишелешенә, автостоянкалар, реклама, элмә такталар урнаштыруны тыюга яки чикләү һәм мәдәни мирас объектларының һәм тарихи мохитнең сакланышын тәэмин итүнең башка шартларына кагылышлы шәһәр төзелеше регламентларын эшләү.

Искәрмә: тарихи-мәдәни терәк планнардагы мәгълүматлар, мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре, аерым җайга салу объектлары һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре турында белешмәләр дәүләт шәһәр төзелеше кадастрына кертелергә тиеш.

6.12.21.Тарихи җирлекләр өчен эшләнелә торган территориаль планлаштыру документлары һәм мәдәни мирас объектлары территорияләре һәм аларның саклау зоналары чикләре чикләрендә билгеләнә торган шәһәр төзелеше регламентлары мәҗбүри булырга тиеш.Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган һәм Россия Федерациясе субъектының мәдәни мирас объектларын саклау өлкәсендә вәкаләтле башкарма хакимият органы белән Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә килештерелгән.

6.13. Аеруча кыйммәтле җирләр

6.13.1. Аеруча кыйммәтле җирләрнең категорияләре һәм билгеләнеше Россия Федерациясе Җир кодексының 100 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.13.2. Аеруча кыйммәтле җирләрдә аларның максатчан билгеләнешенә туры килми торган теләсә нинди эшчәнлек тыела.

6.14. Инженерлык-экологик эзләнүләр

6.14.1. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны, шулай ук проект документларын әзерләгәндә, капиталь төзелеш объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару зарур.

6.14.2. Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр комплекслы инженерлык эзләнүләренең иң мөстәкыйль төре булып тора һәм әйләнә-тирәлекнең заманча торышын бәяләү һәм тискәре экологик һәм алар белән бәйле социаль, икътисадый һәм башка нәтиҗәләрне булдырмау, минимальләштерү һәм халыкның оптималь яшәү шартларын саклау максаты белән, антропоген йөкләнеш йогынтысында мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау өчен башкарыла.

6.14.3. Инженерлык-экологик эзләнүләр үткәрү Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 47 статьясы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 19 гыйнварындагы 20 номерлы карары белән, капиталь төзелеш объектларының проект документларын әзерләү, төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонты өчен инженерлык эзләнүләре төрләре исемлеген һәм инженерлык эзләнүләрен үтәү турындагы нигезләмәне раслый.

Инженерлык-экологик тикшеренүләрне оештыру һәм үткәрү тәртибенә карата гомуми нигезләмәләр һәм таләпләр СНиПның 8 бүлегендә билгеләнгән 11 -02-96 "төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре". Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр үткәрүнең төп кагыйдәләре һәм тәкъдим ителә торган процедуралары СП 11-102-97 "Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр"регламентлана.

6.14.4. Инженерлык-экология эзләнүләрен тәэмин итәргә тиеш:

территориянең табигый һәм техноген шартларын, аны хуҗалык итү һәм социаль өлкәне комплекслы өйрәнү;

табигый тирәлекнең аерым компонентларының һәм тулаем экосистемаларның хәзерге экологик торышын, аларның техноген йогынтыларга тотрыклылыгын һәм яңадан торгызуга сәләтен бәяләү;

объектны төзегәндә, эксплуатацияләгәндә һәм бетергәндә табигый (табигый - техник) системаларның мөмкин булган үзгәрешләренең фаразын эшләү;

экологик куркыныч һәм хәвеф-хәтәрне бәяләү;

инженерлык-хуҗалык эшчәнлегенең зарарлы һәм теләмәүче экологик нәтиҗәләрен булдырмау буенча тәкъдимнәр эшләү һәм экологик хәлне саклау, торгызу һәм савыктыру буенча табигатьне саклау һәм компенсация чараларын нигезләү;

җирле халыкның социаль-икътисади, тарихи, мәдәни, этник һәм башка мәнфәгатьләрен саклау буенча чаралар эшләү;

проект алды һәм проект эшләре этапларына җавап бирүче локаль экологик мониторинг оештыру һәм үткәрү буенча рекомендацияләр һәм (яки) программалар эшләү.

6.14.5. Инженерлык-экологик эзләнүләр түбәндәге документация төрләре өчен проектлаштыруның билгеләнгән тәртибе нигезендә башкарыла:

территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документлар;

проект документлары - төзелеш проектлары, предприятиеләр, биналар һәм корылмаларның эш документлары.

Искәрмә:

территориаль планлаштыру документларында (муниципаль берәмлекләрне территориаль планлаштыру схемаларында, җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарында) территорияләрнең тотрыклы үсешен, экологик иминлекне, халыкның сәламәтлеген саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану мәсьәләләре «әйләнә - тирә мохитне саклау»бүлегендә карала.

6.14.6. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр максаты булып территорияләрнең тотрыклы үсешен, халыкның экологик куркынычсызлыгын, шәһәр төзелеше һәм башка проект карарларының оптимальлеген тәэмин итү тора.

6.14.7. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр үз эченә алырга тиеш:

территориянең (торак, җитештерү, рекреацион зоналарда) экологик торышын бәяләү, шул исәптән атмосфера һавасы, туфрак, грунт, җир асты һәм өске су объектлары, транспорт чаралары, җитештерү һәм куллану калдыклары, аеруча саклана торган табигый

территорияләр булу-булмавын бәяләү.;

бәяләү физик йогынты (тавыш та керми, вибрации, электр һәм магнит кырлары, ионизирующих нурланышлар нче табигый һәм техногенных чыганаклардан);

аның структур оештырылуы буенча билгеләнгән карарларны гамәлгә ашырганда территориянең функциональ әһәмиятенә һәм экологик шартларына мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау;

әйләнә-тирәлекне саклау һәм экологик мониторинг чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр һәм рекомендацияләр.

Искәрмә:

Татарстан Республикасы Экология һәм табигый байлыклар министрлыгы белән килештерелгән шәһәр округлары һәм җирлекләрнең расланган генераль планнары булганда, аерым территориаль зоналар һәм төзелеш проектлары буенча проект документларын нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләргенераль план белән каралган аерым биналар үткәрелми.

6.14.8. Башкарылган инженер-экологик эзләнүләр материаллары «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегенең территорияне планлаштыру һәм төзү проектларын эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.9. Капиталь төзелеш объектларының проект документациясен нигезләү, үзгәртеп кору өчен инженерлык-экологик эзләнүләрнең бурычлары булып тора:

объектны сайлап алынган вариантта, аны эксплуатацияләүнең нормаль режимын, шулай ук залп һәм аварияле ташлаулар һәм пычраткыч матдәләр ташлауның мөмкин булган өлешен исәпкә алып, объект төзелешенә проект документларының яңалыклары экологик яктан тикшерү өчен кирәкле һәм җитәрлек материаллар алу;

территориаль планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру һәм төзү документларын әзерләгәндә алынган әйләнә-тирә мохит торышы буенча материалларны һәм мәгълүматларны ачыклау, йогынты зонасы чикләрен ачыклау.

6.14.10.Инженерлык-экологик эзләнүләр материаллары эш проектының «әйләнә-тирә мохитне саклау буенча чаралар исемлеге» бүлеген эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.11. Инженерлык-экологик эзләнүләр нигезләү өчен проект документларын үз эченә алырга тиеш:

объектны төзи башлаганчы әйләнә-тирә мохит компонентларының торышын бәяләү, пычрану фонын характеристикасы ясау;

экосистемаларның торышын, аларның йогынтысына тотрыклылыгын һәм яңадан торгызуга сәләтен бәяләү;

фаразланган йогынтыларга сизгер булган табигый шартларның төп компонентлары буенча тәэсир итү зонасы чикләрен ачыклау;

объектны төзегәндә һәм эксплуатацияләгәндә корылманың йогынтысы зонасында әйләнә - тирә мохитне үзгәртүне фаразлау өчен кирәкле параметрларны алу;

табигатьне саклау чараларын оештыру, шулай ук әйләнә-тирә мохитне торгызу һәм савыктыру чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр;

объектны төзү, эксплуатацияләү һәм бетерү чорында локаль һәм махсус экологик мониторинг программасына тәкъдимнәр.

6.14.12. Инженер-экологик тикшеренүләр составында аерым эш төрләрен һәм тикшеренүләрне билгеләү һәм кирәклеге, аларның үзара алышынуы шартлары, проектлана торган биналарның һәм корылмаларның төренә, характерына һәм

җаваплылыгы дәрәҗәсенә, табигый - техноген хәл үзенчәлекләренә, территориянең экологик өйрәнелгәнлегенә һәм проект эшләренең стадиясенә бәйле рәвештә билгеләнә.

Инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару өчен кирәкле объектлар исемлеге әлеге бүлеккә кушымтада күрсәтелгән һәм дәүләт экспертизасына тиешле барлык объектларны үз эченә ала.

7. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау

7.1. Гомуми таләпләр

7.1.1. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау Татарстан Республикасы территориясен һәм халкын табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыкканда куркынычлардан, шулай ук хәрби гамәлләр алып барганда яисә бу гамәлләр нәтиҗәсендә саклануны тәэмин итүгә юнәлдерелгән чаралар җыелмасыннан гыйбарәт.

7.1.2. Гражданнар оборонасы чаралары «Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан эшләнә.

7.1.3. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау чаралары «халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында» 1998 елның 21 декабрендәге 68 - ФЗ номерлы федераль закон таләпләре нигезендә, ГОСТ Р 22.07-95 таләпләрен исәпкә алып, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан эшләнә.

7.1.4. Җирлекнең генераль планын, шул исәптән гражданнар оборонасы буенча группага ия булган территорияләрне, шулай ук, инженерлык, социаль һәм коммуналь объектларны реконструкцияләүне исәпкә алып, төзелгән территорияләрне үстерү - төзелгән территорияне тәэмин итү өчен билгеләнгән көнкүреш инфраструктурасын СНиП 22-02-2003, СНиП II таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк-7-81*СНиП 2.01.51-90, СНиП II-11-77, СНиП 21-01-97*, СНиП 2.01.02-85*, ППБ 01-03, СП 11-112-2001, СП 11-107-98, Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының уртак боерыклары белән расланган халыкка хәбәр итү системасы турында Нигезләмә, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1544-р номерлы күрсәтмәсе, «гидротехник корылмаларның иминлеге турында» 1997 елның 21 июлендәге 117-ФЗ номерлы федераль закон, әлеге нормативларның 7.3 һәм 7.4 бүлекләре нигезендә Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының 2006 елның 25 июнендәге 422/90/376 номерлы һәм 12.09.2006 елдагы 8232 номерлы боерыгы нигезендә.

7.2. Инженерлык әзерләү һәм территорияне саклау

7.2.1. Гомуми таләпләр

7.2.1.1. Шәһәр төзелеше карарларын кабул итү инженер-геологик хәл һәм гамәлдәге экзодинамик процессларны җентекләп анализлау нәтиҗәләренә нигезләнергә тиеш. Ахыргы карарны, чараларның комплекслы бәясен исәпкә алып, техник - икътисади чагыштыру вариантларыннан соң кабул итәргә кирәк шулай ук кабул ителгән вариантның куркынычсызлыгы.

Нигез грунтларының исәп - хисап гидрогеологик режимын үтәүне тәэмин итәргә, шулай ук табигый шартларны теләмәүгә һәм үзләштерелә торган территорияне бозуга китерүче эрозия һәм башка физик-геологик процессларның үсешен булдырмаска кирәк.

7.2.1.2. Территорияләрне планлаштырганда һәм төзегәндә гамәлдәге норматив документлар (СНиП 22-01-95, СНиП 11-02 - 96, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.15 - 85 һ.б.) һәм Россия территориясен куркыныч процесслардан инженерлык яклавының гомуми схемасы нигезендә табигый риск факторларыннан инженерлык ягыннан яклауны күздә тотарга кирәк.

Инженерлык әзерлеге буенча чараларны инженер-геологик шартларның үзгәрүен фаразлауны, территорияне куллану һәм планлаштыруны исәпкә алып башкарырга кирәк.

Территорияне инженерлык ягыннан әзерләү төзелеш алып барылырга тиешле территорияләрне шәһәр төзелеше ягыннан үзләштерү мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

Инженерлык әзерләү һәм яклау төзелешләрнең, инженерлык инфраструктурасы системасының, ландшафтлы һәм су объектларының, шулай ук яшел массивларның рациональ эшләве өчен уңай шартлар тудыру максатыннан үткәрелә.

7.2.1.3. Инженерлык ягыннан яклау зарурлыгы Россия Федерациясе шәһәр төзелеше Кодексының Татарстан Республикасы территорияләрен үстерү өлешендә нигезләмәләре нигезендә билгеләнә:

яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган территорияләр өчен - территориаль планлаштыру документлары проектларында, планлаштыру һәм техник карарларның вариантын исәпкә алып, территорияне планлаштыру буенча документлар проектларында, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен киметүдә;

төзелгән территорияләр өчен-гамәлдәге планлаштыру карарларын һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен исәпкә алып, объектны төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлауны гамәлгә ашыру өчен проект документларында катнашу.Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге булган участокларда, деградацияләнгән утырту грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы аз кысыла торган грунтларга туры килә торган участокларда урнашкан.

Махсус грунтларда урнашкан территорияләрне планлаштыру һәм төзүне СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.1.4.Инженерлык яклавын проектлаганда тәэмин итәргә (күздә тотарга) кирәк:
саклана торган территорияләргә, биналарга һәм корылмаларга тискәре йогынты ясауның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенә кадәр киметү, бетерү яки киметү мөмкин булган куркыныч процессларны булдырмау;

эшләрне гамәлдәге геологик процессларның яңа һәм (яки) интенсификациясенә китерми торган ысуллар белән җитештерү;

тыюлык зоналарын, ландшафтларны, тарихи объектларны саклау һ. б.; инженерлык саклау корылмаларын тиешле архитектура белән бизәү; әйләнә - тирә мохитне саклау чаралары белән яраштыру; кирәкле очракларда-яклана торган территорияләрнең һәм объектларның торышын һәм төзелеш һәм эксплуатация чорында инженерлык саклау корылмаларының эшен системалы күзәтү (мониторинг).

7.2.1.5.Куркыныч геологик процесслардан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Корылмаларны төзегәндә һәм инженерлык яклау чараларын гамәлгә ашырганда бозылган территорияләрне рекультивацияләүне һәм төзекләндерүне ГОСТ 17.5.3.04-83 * һәм ГОСТ 17.5.3.05-84 таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.2. Су басудан саклау өчен корылмалар һәм чаралар

7.2.2.1. Инженерлык ягыннан су басудан саклау кирәк булганда, төзелеш, милли файдалану таләпләренә, әйләнә - тирә мохитне куллану, саклау үзенчәлекләренә һәм/яки су басуның тискәре йогынтыларын бетерүгә бәйле рәвештә территорияләрне һәм аерым объектларны су басуны тәэмин итә торган чаралар комплексын карарга кирәк.

7.2.2.2. Су басудан саклауга кертергәтиеш:

язгы-көзге чорда, су ташу вакытында халыкны ташу белән бәйле куркыныч күренешләрдән саклау;

биналарны, корылмаларны, нигез грунтларын локаль яклау һәм төзелгән территорияне тулаем яклау;

табигый ландшафтларны яклау, аеруча фәнни яки мәдәни кыйммәткә ия булган табигый системаларны саклау, су бүлү;

дренаж суларын утильләштерүгә (чистартуга);

җир асты һәм өслек сулары режимына, су бүлү коммуникацияләрендәге чыгымнарга (агымнарга) һәм басымнарга, нигезләргә, биналарга һәм корылмаларга деформация ясауга, шулай ук инженерлык саклау корылмаларына мониторинг системасы.

7.2.2.3. Су басудан саклау тәэмин ителергә тиеш:

төзелгән территорияләрнең, җитештерү-техник, коммуникацион, транспорт объектларының һәм аларның аерым корылмаларының өзлексез һәм ышанычлы эшләве һәм үсеше;

норматив санитар-гигиеник шартлар;

норматив санитар-гигиена, социаль һәм рекреацион шартлар якланган территорияләр.

7.2.2.4. Су басу характерына бәйле рәвештә (локаль - аерым биналар, корылмалар һәм участоклар; мәйданчык) локаль һәм/яки территориаль инженерлык саклау системалары проектлана.

Локаль инженерлык яклау системасы аерым биналарны һәм корылмаларны яклауга юнәлдерелергә тиеш. Ул үз эченә дренажа, фильтрациягә каршы пәрдә һәм экранны ала.

Территориаль система төзелгән территорияне (участокларны) гомуми яклауны тәэмин итәргә, эшкәртү дренажларын, фильтрационнарны үз эченә алырга тиеш

өслек агынтысын оештыру белән территорияне вертикаль планлаштыру, ачык сулыкларны һәм табигый дренировкалауның башка элементларын чистарту, яңгыр канализациясе, су объектлары режимын көйләү, микроклимат, агролесомелиорация һәм башка шартларны яхшырту.

Яңгыр канализациясе территориаль системаның элементы булып торырга һәм инженерлык яклауның гомуми системасы составында яисә аерым проектланырга тиеш.

7.2.2.5. Су басудан инженерлык яклавы системасы аерым участокларның һәм объектларның барлык локаль системаларын берләштерә торган территориаль бердәм булып тора. Шул ук вакытта ул муниципаль районнарны территориаль планлаштыру схемалары, шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнары, шулай ук территорияне планлаштыру буенча документлар белән үзара бәйләнештә булырга тиеш.

7.2.2.6. Су басудан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.2.7. Грунт суларының югары торышы булган территорияләрдә, сазлыклы участокларда капиталь төзелеш зонасында ябык дренажлар урнаштыру юлы белән грунт сулары дәрәҗәсе кимүне күздә тотарга кирәк.

Азкатлы төзелешләр территориясендә, шулай ук гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрдә, спорт яссылык корылмалары территорияләрендә ачык киптерү челтәрен проектларга рөхсәт ителә.

7.2.2.8. Төзелергә тиешле торф ятмаларында, грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюе белән беррәттән, өске минераль грунт белән ташлауны да күздә тотарга кирәк, ә тиешле нигезләгәндә, кабатлау рөхсәт ителә. Минераль грунтлар белән йөкләнеш катламының калынлыгы торф утырмасын һәм территорияне өске агымны урнаштыру өчен кирәкле читләтүне исәпкә алып билгеләнә.

7.2.2.9. Территорияне су басудан инженерлык ягыннан яклауны гамәлгә ашырганда яклана торган территориянең һәм янәшәдәге акваториянең рекреацион потенциалын киметү рөхсәт ителми.

Су астында калган сулыкларның һәм сулыкларның яр буе территорияләрен рекреация өчен куллануны табигатьтән файдалануның башка төрләре һәм су хуҗалыгы комплекслары булдыру белән беррәттән карарга кирәк.

7.2.3. Су басудан саклау өчен корылмалар һәм чаралар

7.2.3.1. Яр буе участокларында урнашкан торак пунктларның территорияләре язгы ташу сулары белән су басудан, җил белән - су куудан һәм грунт сулары белән су басу (юдыру) яки җимерелү белән якланырга тиеш. Сөрелгән территориянең бровкасы тамгасын, җил куышы вакытында дулкынның биеклеген исәпкә алып, югары суларның исәп-хисап горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап дәрәҗәсенә карап ишкәкле дамбаны арттыруны корылмаларның классына карап, СНиП 2.06.15-85 һәм СНиП 33-01-2003 нигезендә билгеләргә кирәк.

Югары суларның исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен кабатлау билгесе кабул итәргә кирәк: 100 елга бер тапкыр - торак һәм иҗтимагый биналар төзелгән яки төзелергә тиешле территорияләр өчен; 10 елга бер тапкыр - яссылык спорт корылмалары территорияләре өчен.

7.2.3.2. Су басудан инженерлык яклавының төп чаралары сыйфатында каралырга тиеш:

су объектлары ягыннан территорияләрне җимерү;

су басмый торган билгеле урынга кадәр рельеф территориясен ясалма арттыру;

су басу, вакытлыча су басу территорияләре һәм түбән бозылган җирләрдән ташландык һәм дренаж суларын агызып чыгару, җайга салу, бүлеп бирү;

инженерлык яклау корылмалары, шул исәптән җимерелү дамбалары, дренажлар, дренаж һәм су агызу челтәрләре һәм башкалар.

Инженерлык яклавының өстәмә чаралары буларак, табигый системаларның һәм аларның компонентларының табигый үзлекләрен кулланырга кирәк, алар инженер яклавының төп чараларының нәтиҗәлелеген көчәйтә.

Территорияне инженерлык ягыннан яклау проекты составына язгы ташуларны һәм яңгыр ташкыннарын үткәрүне күздә тоткан оештыру-техник чараларны кертергә кирәк.

7.2.3.3. Үзләштерелә торган территорияләрне инженерлык ягыннан яклау территориаль һәм локаль корылмаларның һәм чараларның бердәм системасын булдыруны күздә тотарга тиеш.

7.2.3.4. Су басудан инженерлык яклавын төзегәндә, су белән тәэмин итүне яхшырту, сәнәгать һәм коммуналь объектларны эксплуатацияләү, шулай ук энергетика, транспорт, рекреация һәм табигатьне саклау максатларында, корылмаларны һәм инженерлык саклау системаларын бер үк вакытта куллану мөмкинлеген һәм максатчанлыгын билгеләргә кирәк.

7.2.3.5. СНиП 22-02-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләре нигезендә су басудан саклау корылмалары һәм чаралары проектлана.

7.2.4. Яр саклау корылмалары һәм чаралар

7.2.4.1. Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан яклау өчен 85 нче таблицада китерелгән корылмалардан һәм чаралардан файдаланалар.

Таблица 85

Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан яклау өчен корылмалар һәм чаралар

Корылманың төре һәм чаралар	**Корылманы билгеләү һәм чаралар һәм аларны куллану шартлары**
Дулкынлы	
Яр буйлары: монолит һәм җыелма бетон, тимер-бетон, таш, ряжей, свайдан торган волноотбой профильле яр буе диварлары.	I һәм II класслы биналарны һәм корылмаларны, автомобиль һәм тимер юлларны, кыйммәтле җир биләмәләрен саклау өчен сусаклагычларда, күлләрдә
Шпунт диварлары тимер-бетон һәм металл	Нигездә, елгаларда һәм сусаклагычларда
Ступенчатые крепление белән ныгыту нигез террас	Сусаклагычларда чокырларның текәлеге 15 тән артык
Массив Дулкыннар	Сусаклагычларда су тотрыклы булганда

Кагылыш: Бетон, асфальт-бетон, асфальттан монолит капламалар	Сулыкларда, елгаларда, тигез җир корылмаларында аларның статистик тотрыклылыгы җитәрлек булганда
Җыелма плиталардан капламалар	Дулкыннарда 2,5 метрга кадәр
Каплау берсе сыгылмалы тюфяков һәм сетчатых блоклар тутырылган ташлар	Сусаклагычларда,елгаларда, җир корылмаларында (сулыклар һәм биек Дулкыннар булганда-0,5-0,6 метрдан
Синтетик материаллардан һәм икенчел чималдан каплау	Шул ук
Дулкынландыргыч	
Яр буе (пористой напорная грань һәм волногасающими камералары булган проницаемые Корылмалар)	Сусаклагычларда
Сокосные: таштан таш	Рекреацион куллану булмаганда, сусаклагычларда, елгаларда, җир корылмаларында
Наброска яки укладка берсе фасонных блоклар	Сусаклагычларда рекреацион файдалану булмаганда
Ясалма ирекле пляжлар	Сулыкларда сулыкларның сулык яр буйларында начар хәлдә булган - наносларның яр буйларында тотрыклы рәвештә кучүе шартларында (10° дан да ким);
Пляжчылык	
Яр буенда: бетон, бетон блоклардан, таштан су асты банкетлары	Сусаклагычларда пляжны ныгыту өчен бераз дулкынланганда
Корылманың төре һәм чаралар	Корылманы билгеләү һәм чаралар һәм аларны куллану шартлары
Локаль участокларда инерт материаллары белән тәэмин итү (таш банкетлар, Комлы примывлар һ. б.)	Вә сулыкларда Аллаһуның кодрәтенә дәлаләт кыла торган нәрсәләр бардыр.
Поперечные (молы, шпоры (гравитационные, свайные һ. б.))	Табигый һәм ясалма пляжларны төзегәндә һәм беркеткәндә, сусаклагычларда, елгаларда
Махсус	
Рельефның табигый формаларын имитацияләүче Корылмалар	Су саклагычларда Яр процессларын җайга салу өчен
Нанос запасларын перебазлау (яр буенда переброска, су асты карьерларын куллану һ. б.)	Сусаклагычларда нанослар балансын җайга салу өчен
Струаправляющие: агучы дамбалар берсе таш наброски	Елгаларда елга ярларын саклау һәм ярларны юдырудан ерак китү өчен
Грунттан агыла торган дамбалар	Ул елгаларда югары тизлек белән йөри торган юлларында.

Струнаправляющие массивные шпоры яки полезапруды	Шул ук
Склонокрепляющие (ясалма беркетү грунт откосов)	Дулкыннарның биеклеге 0,5 метрга кадәр булган сусаклагычларда, елгаларда, җир корылмаларында

7.2.4.1. Яр саклау корылмаларының һәм аларның комплексларының төрен сайлап алуны ярның якланган участогының билгеләнешенә һәм режимына карап, кирәкле очракларда судночылык, урман послары, судан файдалану таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.4.2. Яр саклау корылмалары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.5. Коррупциягә каршы чаралар

7.2.5.1. Карстка каршы чараларны геологик төзелештә эрелә торган тау токымнары (известняклар, доломитлар, акбур, карбонат цементы булган тышлау грунтлары, гипслар, ангидритлар, таш тоз) булган һәм өслектә карст күренешләре булган территорияләрдә (бүрәнәләр, котловиннар, карст - эрозия чокырлары һ.б.) һәм (яисә) грунт массивы тирәнлегендә (грунт эретү, грунтларны эретү, эретү, эретү, эретү һ. б.) булган биналар һәм корылмаларның проектларында күздә тотарга кирәк. куышлыклар, мәгарәләр һ. б.).

7.2.5.2. Биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау өчен карстан түбәндәге чаралар кулланыла:

аларны яраштыру:

планлаштыру;

су саклау һәм профильтрацион; геотехник (нигезләрне ныгыту);

конструктив (аерым яки геотехник комплекс белән);

технологик (технологик җиһазларның һәм коммуникацияләрнең ышанычлылыгын арттыру, аларны кабатлау, аларның үтүләрен контрольдә тоту, авария хәлендәге участокларны вакытында өзү мөмкинлеген тәэмин итү һ. б.);

эксплуатация (грунт торышы, биналар һәм корылмаларның деформацияләре мониторингы).

Картка каршы чаралар ачыкланган һәм фаразланган карст күренешләренең характерына, барлыкка килгән токымның төренә, аларның яту шартларына һәм проектлана торган яклана торган территорияләрне һәм корылмаларны саклау үзенчәлекләре белән билгеләнә торган таләпләргә бәйле рәвештә сайларга кирәк.

7.2.5.3. Коррупциягә каршы чаралар:

активлашуны булдырмау, ә кирәк булганда карст һәм карст-суфффозион процессларның активлыгын киметергә кирәк;

грунт катламнарының карст һәм карст-суффозион деформацияләрен кирәкле дәрәҗәдә төшереп калдырырга яки киметергә;

карст куышлыкларыннан җир асты бүлмәләренә һәм тау эшләнмәләренә су арттырылган фильтрацияне һәм өзелүне булдырмау;

территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны карст күренешләре вакытында нормаль эксплуатацияләү мөмкинлеген тәэмин итү.

7.2.5.4. Планлаштыру чаралары ябылган территорияләрне рациональ куллануны һәм картларга каршы яклауга киткән чыгымнарны оптимальләштерүне тәэмин итәргә тиеш. Алар әлеге районның үсеш перспективасын һәм картларга каршы яклауның карст үсеше шартларына йогынтысын исәпкә алырга тиеш.

Планлаштыру чаралары составына керә:

функциональ зоналарны махсус урнаштыру, планировка структурасын эшләгәндә магистраль урамнарны һәм челтәрләрне трассировкалау, карстокуркынычлы участокларны карап чыгу һәм аларга яшел үсентеләр урнаштыру мөмкин булган кадәр мөмкин булган;

территорияләрне төзелешнең техноген йогынтысыннан инженерлык яклавын эшләү;

биналарның һәм корылмаларның I - II категория участокларыннан читтә, шулай ук уңышсызлыклар барлыкка килү ешлыгы аз булган участоклардан читтә, әмма аларның уртача диаметрлары 20 метрдан артык булган (А тотрыклылыгы категориясе) урнашкан.

7.2.5.5. Су саклау һәм картка каршы көрәш чаралары биналарны һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү чорында гидро-геологик шартларның техноген үзгәрешләре йогынтысында аның белән бәйле суффозион һәм уңышсыз күренешләрне булдырмау өчен юнәлдерелергә тиеш:

өске, сәнәгать һәм хуҗалык-көнкүреш суларын грунтта инфильтрацияләүне максималь дәрәҗәдә киметү, шул исәптән сәнәгать һәм хуҗалык - көнкүреш суларын агызуга каршы көрәш;

җир асты суларының дәрәҗәләрен күтәрүне (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), ярык-карст һәм югары ята торган су горизонтларында су хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук гидрогеологик шартларның башка техноген үзгәрешләрен булдырмау (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), дәрәҗәләрнең кискен тирбәлешләрен булдырмау, ярык-карст һәм югары ята торган су горизонтларында сулар хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук карстны активлаштыруга;

җир өслеген җентекләп вертикаль планлаштыру һәм төзелә торган участоклардан читкә су белән ышанычлы яңгыр канализациясен урнаштыру;

төзелеш чорында казаннарда һәм мәйданчыкларда өске суларның җыелуына юл куймау, гидроизоляция, су үткәрү коммуникацияләрен һәм азык-төлек үткәргечләрен урнаштыру, котлованнар пазасы салу буенча эшләрнең сыйфатын катгый контрольдә тоту.

7.2.5.6. Су саклагычларның, җир асты су алу җайланмаларының һәм башка су төшерү һәм терәк гидротехник корылмаларның һәм корылмаларның төзелгән һәм төзелә торган территорияләргә йогынтысын чикләргә кирәк.

7.2.5.7. Сусаклагычларны, сулыкларны, каналларны, шлам саклау системаларын, су белән тәэмин итү һәм канализация системаларын, дренажларны, котлованнарны һәм башка корылмаларны проектлаганда карстның гидрологик һәм гидрогеологик үзенчәлекләре исәпкә алынырга тиеш. Кирәк булганда, фильтрациягә каршы завеслар һәм экраннар, гидротехник корылмаларның һәм җайланмаларның эш режимын җайга салу һ. б. кулланыла.

7.2.5.8. Геотехник чараларга түбәндәгеләр керә:

җир өслегендә, котлованнарда һәм тау эшкәртмәләрендә табылган карст куышлыкларын һәм ярыкларны тампонирлау;

беркетелгән токымнарны һәм (яки) чыккан грунтларны цементацион эретмәләр инъекциясе яки башка ысуллар белән беркетү;

фундаментларның ышанычлы законсыз яки беркетелгән грунтларга таянуы.

7.2.5.9. Техник чараларны кулланып, карст һәм карст-суффозион деформацияләр барлыкка килү мөмкинлеге тулысынча юкка чыгарылмаган, шулай ук техник мөмкин булмаган яки аларны куллануның максатка ярашсызлыгы булган очракта корылманың фундаментын һәм конструкцияләрен, карст деформацияләрен исәпкә алып, исәпкә алына торган конструктив чаралар каралырга тиеш.

7.2.5.10. Картка каршы чаралар СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырыла.

7.2.6 Грунтларның салкын булуыннан яклау өчен чаралар

7.2.6.1. Грунтларның салкын (криоген) катламыннан инженерлык яклавы җиңел азкатлы биналар һәм корылмалар, линия корылмалары һәм коммуникацияләр (труба үткәргечләр, электр тапшыру линияләре, юллар, элемтә линияләре һ.б.) өчен кирәк.

7.2.6.2. Янгынга каршы чаралар түбәндәге төрләргә бүленә:

инженер-мелиорация (җылылык белән мелиорация һәм гидромелиорация);

конструктив;

физик-химик (катнашу, грунт гидрофобизациясе һ. б.);

катнаш.

Җылылык мелиорация чаралары фундаментны җылылык изоляцияләү, фундамент янында җир асты коммуникацияләренең тышкы периметры буенча фундамент салу күздә тотыла.

Гидромелиоратив чаралар грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюен, сезонлы туң катламы чикләрендә грунтларны киптерүне һәм грунтларны атмосфера һәм җитештерү сулары белән туенудан саклауны, ачык һәм ябык дренаж системаларын куллануны күздә тота.

Конструктив карусыз чаралар грунтларында фундамент һәм корылмалар конструкцияләре эшенең нәтиҗәлелеген арттыруны күздә тота һәм корылманың фундаментын һәм җир өлешен тигезсез грунт формаларына яраклаштыру, фундамент чыгаручы көчләрне киметү өчен билгеләнә.

Физик-химик каршы чаралар грунтны бәйләүче һәм стабильләштерүче матдәләр белән махсус эшкәртүне күздә тота.

7.2.6.3. Кирәк булганда кулланыла торган чараларның ышанычлылыгын һәм нәтиҗәлелеген тәэмин итү өчен мониторингны күздә тотарга кирәк. Дымлылыкка, грунтның туңу режимына, корылмаларның кышкы һәм кыш азагында тузуына һәм деформацияләнүенә күзәтүләр үткәрергә кирәк. Күзәтүләрнең составын һәм режимын инженер-геокриологик шартларның катлаулылыгына, кулланыла торган фундамент типларына һәм үзләштерелә торган территориядә салкынгакарусыз процессларының потенциаль куркынычына бәйле рәвештә билгелиләр.

7.2.6.4. СНиП 22-02-2003, СНиП 33-01-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләренә туры китереп, грунтларның салкын болытыннан саклану чараларын проектларга кирәк.

Юл өслеге конструкциясенең салкын болытыннан саклану өчен чаралар 2-2001 МОДН таләпләрен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

7.2.7. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау буенча корылмалар һәм чаралар

7.2.7.1.Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар проектлаганда каралырга тиеш:

планлаштыру чаралары;

биналарны һәм корылмаларны саклау буенча конструктив чаралар;

тигезсез явым-төшемне киметүче һәм биналарның һәм корылмаларның авышуын төрле ысулларны кулланып бетерүче чаралар;

җир өслегендәге деформацияне киметә торган тау эшләре тәртибен күздә тоткан тау саклау чаралары;

төзелеш мәйданчыкларының нигездәге деформацияләрнең тигезсезлеген киметә торган инженер әзерлеге;

утырту грунтлары белән катлаулы территорияләрдә су саклау чаралары;

тышкы һәм эчке яктан нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итә торган чаралар-нигезнең тигезсез үзгәрешләре барлыкка килгән чорда ренних инженерлык челтәрләре, лифтлар һәм башка инженер һәм технологик җиһазлар барлыкка килгән чорда;

җир өслегенең, шулай ук биналар һәм корылмаларның деформацияләренә инструменталь күзәтү, кирәк булганда, төзелеш чорында да.

7.2.7.2.Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау корылмалары һәм чараларын СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

7.2.7.3.Файдалы казылма ятмаларын планлаштыру һәм төзегәндә җир асты байлыклары турындагы закон таләпләрен үтәргә кирәк.

Файдалы казылма ятмалары мәйданнарын җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәте белән төзү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җир асты байлыкларыннан файдалы казылмаларны чыгару мөмкинлеген тәэмин итүче чаралар каралырга һәм гамәлгә ашырылырга тиеш.

7.2.7.4. Төзелеш өчен, беренче чиратта, территорияләрне кулланырга кирәк:

сәнәгый булмаган файдалы казылмалар ята;

файдалы казылма җир өслеген үзгәртеп кору процессы тәмамланды;

эшкәртү проектлана торган объектларны амортизацияләү вакыты тәмамланганнан соң көтелә.

Файдалы казылмаларның сәнәгать запаслары булган территорияләр төзү өчен билгеләнгән төзелешнең максатчанлыгы биналарны һәм корылмаларны урнаштыруның мөмкин булган вариантларының чагыштырма икътисади нәтиҗәлелеге исәп-хисаплары белән расланырга тиеш.

7.2.7.5 территорияне планлаштыру буенча документларны эшләгәндә аның составына төп сызымталар мас-штабында башкарылган тау-геологик чикләүләр схемасын кертергә кирәк. Схемаларда төзелеш шартлары буенча территорияләр категорияләре күрсәтелергә тиеш: торак районнар һәм микрорайоннар төзү өчен яраклы, чикләнгән яраклы, яраксыз, вакытлыча яраксыз. Территорияләрне категорияләргә бүлүне 2.01.09 - 91 СНиПның 9 нчы кушымтасына туры китереп башкарырга кирәк.

Территорияләрне категорияләргә бүлүне 2.01.09 - 91 СНиПның 9 нчы кушымтасына туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.7.6.фараз буенча, әзерләнә торган территорияләрдә, шулай ук барлыкка килергә мөмкин булган озын участокларда биналар һәм корылмалар рөхсәт ителми. Фараз буенча I һәм 1к төркемнәре буенча иң чик күрсәткечләрдән артып киткән Җир өслеге реформалары көтелә торган территорияләрдә (1 һәм 2 СНиП 2.01.09-91 таблицалары), биналарны һәм корылмаларны проектлау махсус оешма бәяләмәсе һәм тиешле техник-икътисадый нигезләү булганда гына рөхсәт ителергә мөмкин.

7.2.7.7. Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге, деградацияләнгән грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы аз сыешлы урыннарда урнашкан.

7.2.7.8. Җир рельефында текә катламнар рәвешендә төзелә торган территорияне планлаштыру террраслар белән башкарыла.

7.2.7.9. Юеш технологик процесслы биналар һәм корылмалар төзелә торган территориянең киметелгән өлешләрендә урнашырга тиеш. Җир асты сулары дәрәҗәсе югары булган участокларда, шулай ук агынтылык түшәүче катламлы участокларда күрсәтелгән биналар һәм корылмалар СНиП 2.01.09-91 таләпләре нигезендә урнашырга тиеш.

7.2.8.1. Инженерлык яклавын тулы процесслардан проектлаганда, бу процессларны булдырмауга һәм тотрыклыландыруга юнәлтелгән түбәндәге чараларны куллануның максатка ярашлылыгын карарга кирәк:

аның тотрыклылыгын арттыру максатларында рельефны үзгәртү - тиешле тизлек бирү һәм склонны террраслау, тотрыксыз грунтларны бетерү яки алыштыру, каты призма (контрбанкет) калкулыгының аскы өлешендә өеп чыгару (контрбанкет);

территорияне вертикаль планлаштыру һәм өске су бүлү системасын урнаштыру ярдәмендә өске сулар агымын җайга салу-өске суларның тоткарлыксыз агып төшүен тәэмин итү, суларның агып төшүен һәм яр буе территориясеннән агып төшүен булдырмау;

су грунт һәм эрозия процессларына йогынты ясамый - текә сулыкларда грунтны бәйләүче материаллар, горизонталь һәм башка өслекләрдә - асфальтобетон һәм битум - минераль катнашмалардан түшәмәләр белән тукландырырга рөхсәт ителә;

җир асты сулары дәрәҗәсенең ясалма кимүе;

агролесомелиорация (үсемлек катламын торгызу) - күпьеллык үләннәр чәчү, агачлар һәм куаклар утырту, күпьеллык үләннәр һәм берновка чәчү белән бергә;

грунтларны ныгыту: армияләү-җимереклекләрдән саклау, чүп-чар һәм төякләр барлыкка килү өчен;

цементация, смолизация, силикатлаштыру, грунтларны электрохимик һәм термик беркетү - йомшак һәм ярыкланган грунтларда;

утыртыла торган корылмалар - терәк диварлар, свай конструкцияләре һәм баганалар, диварлар, контрфорслар, опояскалар (нык билләр), анкер ныгытмалары;

башка чаралар (җылылык - саклау җайланмалары һәм капламалар ярдәмендә җылылык процессларын җайга салу, туңдыру һәм суыту процессларының зарарлы йогынтысыннан саклау, сак зоналарын билгеләү һ.б.).

7.2.8.2. 7.2.8.1 пунктчасында күрсәтелгән чаралар һәм корылмаларны куллану авышу(оползеннар) барлыкка килү мөмкинлеген тулысынча юкка чыгармый, шулай ук техник мөмкин булмаганда яки актив яклануның максатка ярашсызлыгы очрагында пассив яклау чараларын күздә тотарга кирәк:

саклана торган корылмаларны аларны туңдыруга җайлаштыру;

башка чаралар.

7.2.8.3 Корылган территорияләрдән, юллардан һәм мәйданнардан (якланган зонадан тыш) куркыныч зонада салынган сулардан коры һәм яңгыр суларын махсус нигезләнгәндә генә ташлау рөхсәт ителә.

Куркыныч зонада чистарту корылмаларын урнаштыру рөхсәт ителми. Водостоклардан су чыгаруны ачык сулыкларга һәм елгаларга, шулай ук агынты суларны чистарту таләпләрен үтәп, эрозиягә каршы җайланмалар һәм авыруларга каршы чаралар һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерүнең башка төрләрен мәҗбүри гамәлгә ашырганда, тальвегларга кертергә кирәк.

7.2.8.4. Сулыклар һәм сулыклар ярларында сазлыкка каршы корылмаларны һәм чараларны проектлаганда, өстәмә рәвештә, су саклау корылмаларына карата таләпләрне үтәргә кирәк.

7.2.8.5. Саклау чараларын һәм корылмаларын һәм аларның комплексларын сайлаганда, склонның мөмкин булган деформация төрләрен (кабымлык), яклана торган объектларның җаваплылык дәрәҗәсен, аларның конструктив һәм эксплуатацион үзенчәлекләрен исәпкә алырга кирәк.

7.2.8.6. Сазлыкка каршы корылмалар СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.3. Янгын куркынычсызлыгы

7.3.1. Янгынга каршы таләпләрне 15 бүлекнең «шәһәр төзелеше эшчәнлегендә янгын куркынычсызлыгы таләпләре» дигән № 123 - ФЗ Федераль законның «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» дигән таләпләренә, шулай ук Россия Федерациясе законнарында һәм норматив-техник документларында бәян ителгән һәм күрсәтелгән Федераль закон таләпләренә каршы килми торган янгын куркынычсызлыгы буенча башка таләпләр нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.2. Җирлек территорияләрен планлаштыру һәм төзү, янгын куркынычсызлыгы таләпләрен исәпкә алып, җирлекләрнең генераль планы нигезендә башкарылырга тиеш. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләренең янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын үткәрүгә кагылышлы нигезләмәләрне тасвирлау һәм нигезләү материалларга авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары территорияләрен планлаштыру проектларын нигезләү буенча аңлатма язмаларына керергә тиеш.

7.3.3. Норматив документларда янгын куркынычсызлыгы таләпләре булмаганда яки аның янгын куркынычсызлыгының тиешле дәрәҗәсенә ирешү өчен, янгын куркынычсызлыгы буенча норматив документларда каралган карарлардан аермалы техник карарлар кулланыла икән, «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон нигезләмәләре нигезендә, саклану объектының янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү спецификасын чагылдыручы һәм кирәкле инженер - техник һәм оештыру чаралары комплексын үз эченә алган махсус техник шартлар эшләнергә тиеш. Махсус техник шартлар эшләү һәм килештерү Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 01.04.2008 ел, № 36 боерыгы белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7.3.4. Торак, иҗтимагый һәм административ биналар, биналар, корылмалар һәм сәнәгать оешмаларының корылмалары арасында янгынга каршы ераклыклар

Таблица 86

Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы ераклык, янгын куркынычы классына һәм янгын куркынычсызлыгы дәрәҗәсенә карап

Бинаның утка тору дәрәҗәсе	**Конструктив янгын куркынычы классы**	**Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы минималь ераклы ,янгын куркынычы классына һәм янгын куркынычсызлыгы дәрәҗәсе**		
		I, II, III C0	**II, III, IV C1**	**IV, V C2, C3**
I, II, III	CO	6	8	10
II, III, IV	C1	8	10	12
IV, V	C2, C3	10	12	15

7.3.5. Биналар, корылмалар һәм стройлар арасындагы янгынга каршы ераклык тышкы диварлар яки биналар, корылмалар һәм корылмаларның башкаконструкцияләре арасындагы ераклык буларак билгеләнә. Булганда чыгыш ясаучылар артык. Янучан материаллардан эшләнгән биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның 1 метр конструкциясен әлеге конструкцияләр арасындагы араны кабул итәргә кирәк.

7.3.6. Бина, корылмалар һәм корылмалар арасындагы янгынга каршы араны, тәрәзә уемнарыннан башка түбә һәм янмый торган материаллардан тыш, IV һәм V дәрәҗә

янгын куркынычсызлыгы класслары биналарыннан тыш, 20 процентка киметергә рөхсәт ителә.

Биналар, кораллар һәм I һәм II дәрәҗәдәге янгын куркынычы классындагы янгынга каршы араны киметергә рөхсәт ителә.

7.3.7. Янгынга каршы тору материалларыннан ясалган ике катлы биналар, корылмалар һәм янгынга каршы ераклыкны 20 процентка арттырырга кирәк.

7.3.8. Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы араны I һәм II дәрәҗәдәге янгынга каршы араны, башка бина, корылма һәм корылма каршында урнашкан корылмалар һәм корылмалардан тыш, янгынга каршы 1 нче типтагы корылма булган очракта, 3,5 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә.

7.3.9.Противопожарные расстояния отодно-, двухквартирных жилых домов и хозяйственных построек (сараев, гаражей, бань) на приусадебном земельном участке до жилых домов и хозяйственных построек на соседних приусадебных земельных участках следует принимать в соответствии с таблицей. Допускается уменьшать до 6 метров противопожарные расстояния между указанными типами зданий при условии, что стены зданий, обращенные друг к другу, не имеют оконных проемов, выполнены из негорючих материалов или подвергнуты огнезащите, а кровля и карнизы выполнены из негорючих материалов.

7.3.10. Торак, җәмәгать һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4 функциональ янгын куркынычы класслары) I һәм II дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы классларыннан, җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга кадәр (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына кадәр) 9 метрдан да ким булмаска тиеш (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына кадәр, с2, С3 - 15 метр), III дәрәҗә янгын куркынычы-12 метр, IV һәм V дәрәҗә ут төрткеченә кадәр - 15 метр. Торак, иҗтимагый һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4 функциональ янгын куркынычы классларыннан) IV һәм V дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы классларыннан җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына) кадәр аралар 18 метр тәшкил итәргә тиеш. Күрсәтелгән биналарның III дәрәҗәдәге ут сыйдырышлыгы өчен алар арасындагы ераклык 12 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.11. Вакытлы корылмалар, лареклар, киосклар, ясалма һәм башка шундый корылмаларны урнаштыру 87 таблицадагы яңалыклар таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

7.3.12. Савытларны саклау өчен мәйданчыклар киртәләргә ия булырга һәм биналардан, корылмалардан һәм корылмалардан кимендә 15 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

7.3.13. Янгынга каршы стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре биналарыннан тыш, I - III дәрәҗәдәге янгын сүндерү стеналары, биналар, корылмалар һәм корылмалардан тыш, янгынга каршы ераклык (Ф1.1, Ф4.1 функциональ янгын куркынычы классларыннан тыш) һәм күп катлы гараж - автомобильләр пассив йөрешле стоянкалар арасында нормалашмый.

7.3.14. Шәһәр торак пунктлары төзелеше чикләреннән урман массивларына кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш, ә шәһәр һәм бер, ике катлы индивидуаль төзелеш чикләреннән алып урман массивларына кадәр 15 метрдан да ким булмаска тиеш.

Янгын деполары һәм тышкы янгын суүткәргече булмаган җирлекләрдә янгын сүндерү депослары булмаган биналардан күрше урман массивларына кадәр ераклыкны 50 процентка арттырырга кирәк.

7.3.15.Юллар һәм җәяүлеләр юлларын проектлаганда янгын сүндерү машиналарының торак һәм җәмәгать биналарына, шул исәптән өстәп төзелгән бүлмәләренә, янгын автолестникларыннан яки автоподъемниклардан теләсә кайсы фатирга яки бинага керү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.Бина диварына кадәр ераклык, кагыйдә буларак, биналар өчен 10 катка кадәр 5-8 метр һәм 10 каттан артык биналар өчен 8-10 метр кабул итәргә кирәк. Бу зонада киртәләр, һава электр линияләре урнаштыру һәм агач утырту рөхсәт ителми. Керү юллары булмаган биналарның фасадлары буенда, каты өслекле юллар урынына, янгын сүндерү машиналарының өслегенә яки грунтка рөхсәт ителгән йөкләнешен исәпкә алып, киңлеге 6 метр булган полосаларны күздә тотарга рөхсәт ителә.

7.3.16. Сәнәгать куркынычсызлыгы турында декларация эшләү мәҗбүри булган янгын куркынычы булган матдәләр һәм материаллар җитештерелә, кулланыла, эшкәртелә, саклана, транспортлана, юкка чыгарыла торган куркыныч җитештерү объектлары (алга таба - шартлау куркынычы булган объектлар) авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары читләрендә урнашырга тиеш, ә бу мөмкин булмаса максатка ярашлы булмаса, шартлату объекты территориясеннән читтә урнашкан кешеләрне, биналарны һәм корылмаларны янгын һәм (яки) шартлау факторларының йогынтысыннан саклау буенча чаралар эшләнергә тиеш. Территорияләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар урнашкан бүтән җитештерү объектлары шартлату һәм янгын куркынычы буенча территорияләрдә дә, шулай ук авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары чикләрендә дә урнашырга мөмкин. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» Федераль законы белән билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш. Шартлау куркынычы булган объектларны Җирлекләр һәм шәһәр округлары чикләрендә урнаштырганда куркыныч факторларның күрше саклау объектларына, климат һәм географик үзенчәлекләргә, җирлек рельефына, елгалар агымы юнәлешенә һәм җилнең өстенлекле юнәлешенә йогынтысы мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән Ф1 - Ф4 функциональ куркынычлык класслары биналарына кадәр, белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының, гомуми белем бирү оешмаларының, медицина оешмаларының һәм ял оешмаларының җир участокларыннан 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.17. Сыекландырылган табигый газлар комплекслары торак пунктлардан ерак читтә урнашырга тиеш. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынсынучы сыеклыклар складлары торак пунктларның торак зонасыннан читтә, торак районнарга карата җилнең өстенлекле юнәлешеннән чыгып урнашырга тиеш.

7.3.18. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынлана торган сыеклыклар складлары корылмалары күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар территорияләре белән чагыштырганда түбән дәрәҗәдәге җир кишәрлекләрендә урнашырга тиеш. Күрсәтелгән складларны күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар территорияләренең тамгалары белән чагыштырганда югарырак дәрәҗәдәге җир кишәрлекләрендә, алардан 300 метрдан артык ераклыкта урнаштыру рөхсәт ителә. 100 метрдан 300 метрга кадәр ераклыкта урнашкан складларда торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрнең тимер юллары территориясендә сыеклык таралуны булдырмый торган чаралар (шул исәптән икенче җимерелү, авария сыешлыклары, бүлеп бирелгән каналлар, траншеялар) каралырга тиеш.

7.3.19. Торак төзелешләр, иҗтимагый-эшлекле зоналар һәм җирлекләрнең һәм шәһәр округларының рекреацион билгеләнешендәге рекреацион зоналары чикләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар булмаган җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән торак биналарга, мәгариф һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарына, гомуми белем бирү оешмалары, медицина оешмалары һәм ял учреждениеләренә кадәр ераклык 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» Федераль законы таләпләре нигезендә билгеләнә.

7.3.20. Кешеләргә һәм торак биналарга янгын һәм шартлау куркыныч факторларының куркыныч факторларын бетерү мөмкин булмаган очракта, егәрлекне киметүне, оешмаларны яисә аерым производство оешмаларын яңадан профильләштерүне яки оешманы торак төзелешеннән читкә күчерүне күздә тотарга кирәк.

7.3.21. Биналар, корылмалар арасындагы янгынга каршы ераклык күрше биналарга, корылмаларга янгынның таралуын тәэмин итәргә тиеш. 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 4, 5 һәм 6 нчы таблицаларында күрсәтелгән янгынга каршы араны әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 5 һәм 6 нчы кушымталарының 1, 2, 3, 5 һәм 6 нчы таблицаларында 22 июль, 2008 ел, № 123 - «Янгын куркынычсызлыгы турында техник регламент» ФЗ Федераль законның 37 статьясында каралган янгынга каршы киртәләрне кулланганда саклану объектларына (торак, җәмәгать биналарыннан, балалар һәм спорт мәйданчыкларыннан тыш) кадәр киметү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече күрсәтелгән Федераль законның 93 статьясында билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш.

7.3.22. Янгынга каршы ераклыклар янгынның таралуын тәэмин итәргә тиеш:

1) урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмаларыннан алып биналар һәм корылмаларга кадәр:

а) урманчылыклар (урман-парклар) территорияләреннән читтә;

б) урманчылыклар (урман-парклар)территорияләрендә;

2) урманчылыклардан (урман паркларыннан) читтә урнашкан урман утыртмаларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр.

7.3.23. Россия Федерациясе милли куркынычсызлыгы өчен кискен мөһим булган объектлардан урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмалары чикләренә кадәр янгынга каршы ераклык, әгәр Россия Федерациясе законнарында башкача билгеләнмәгән булса, 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.24. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендә урнашкан А, Б һәм В категорияләре биналары һәм корылмаларыннан янгын куркынычсызлыгы һәм янгын куркынычсызлыгы буенча, алар белән чиктәш саклану объектларына кадәр янгынга каршы ераклыкны әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.25. Җәяләрдә 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыкны гомуми сыйдырышлыгы 50 000 куб метрдан артык булган II категория складлары өчен кабул итәргә кирәк. 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән аралар әлеге нормативларга карата билгеләнә:

1) биналар һәм корылмалар арасында-тышкы диварлар һәм биналар һәм корылмаларның конструкцияләре арасындагы ераклык;

2) атланмалы җайланмалардан-атланмалы эстакадалы тимер юл үзәгеннән;

3) автомобиль цистерналарының атланмай җайланмалары өчен, насослар өчен, әлеге мәйданчыклар чикләреннән-ачык һәм өслекле мәйданчыклардан);

4) технологик эстакадалардан һәм труба үткәргечләрдән - ерак трубаүткәргечтән ;

5) факель җайланмаларыннан-факел кәүсәсеннән.

7.3.26. Нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан торфның ачык яткан участокларына кадәр янгынга каршы ераклыкны ике тапкырга киметергә рөхсәт ителә № 10 кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан, калынлыгы 0,5 метрдан да ким булмаган җир катламының торфка күмелү шарты белән, нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан араның яртысы чикләрендә әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан бер тапкыр.

7.3.27. Нефть һәм нефть продуктларын саклау складларыннан катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урманчылыкларының (урман паркларының) урман утыртмалары чикләренә кадәр ераклыкны ике тапкыр киметергә рөхсәт ителә. Шул ук вакытта урманчылыкларның (урман - паркларның) урман утыртмалары чикләре буенда нефть һәм нефть продуктлары складлары белән 5

метрдан да ким булмаган җир өсте катламы үз өслеге буенча ялкынны таратмый торган материаллардан яки сөрелгән җир полосасы каралырга тиеш.

7.3.28. Нефть һәм нефть продуктларының резервуар паркларын урнаштырганда, күрше торак пунктларның, гомуми челтәрнең резервуар паркыннан 200 метрга кадәр ераклыкта урнашкан оешмаларының һәм тимер юлларының билгеләре белән чагыштырганда, югарырак тамгалары булган мәйданчыкларда, шулай ук елга ярларының су киселешеннән 200 һәм аннан да кимрәк метр ераклыкта нефть һәм нефть продуктлары складларын урнаштырганда (максималь дәрәҗәдә) су киметүне күздә тотарга кирәк- резервуарларны авария вакытында торак пунктлар, оешмалар территорияләрендә, гомуми челтәрдәге тимер юлларда яки сулыкта нефть һәм нефть продуктлары чыгару мөмкинлеген булдырмый торган өстәмә чаралар. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләре 2 метр биеклектән ким булмаган янмый торган материаллардан киртәләр белән әйләндереп алынырга тиеш.

7.3.29. Торак йортлардан һәм җәмәгать биналарыннан алып, гомуми сыйдырышлыгы 2000 куб. метр булган нефть һәм нефть продуктлары складларына кадәр, котельныйларда, дизель электростанцияләрендә һәм торак һәм җәмәгать биналарына һәм корылмаларга хезмәт күрсәтүче башка энергия объектларында янгынга каршы аралар әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 7 нче таблицасында китерелгән арадан да ким булмаска тиеш.

7.3.30. Нефть һәм нефть продуктлары складларының категорияләре әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 8 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

7.3.31. Торак пунктлар территорияләрендә АЗСлар урнаштырганда янгынга каршы- эссе араларны ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен резервуарларның (кан тамырларының), ягулык һәм (яки) аның парлары мөрәҗәгать иткән җир өсте җиһазларының, ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен җир асты резервуарларының сулыш арматурасыннан, ягулык-тарату колонкасының корпусларыннан һәм сыекландырылган углеводород газларының яки сыек табигый газның өләшү колонкаларыннан, автоцистерналарның һәм технологик коелар өчен мәйданчыклар чикләреннән, чистарту корылмаларының технологик җиһазларыннан, ягулык-тарату колонкаларыннан һәм, транспорт чараларын кую өчен мәйданчыклар чикләреннән һәм ягулык яки аның парлары булган АЗС биналары һәм корылмаларының тышкы диварларыннан һәм конструкцияләреннән тыш, ягулык салынган яки аның парлары булган җиһазлар белән:

1) мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмалары, интернат тибындагы гомуми белем бирү оешмалары, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре, бер фатирлы торак биналарның җир кишәрлекләре чикләренә кадәр;

2) тәрәзә яки ишекләргә кадәр (торак һәм иҗтимагый биналар өчен).

7.3.32. Мотор ягулыгы АЗСларыннан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар №10 кушымтаның 2 нче таблицасында билгеләнгән таләпләргә туры килергә тиеш. Торак пунктлар территорияләрендә урнашкан АЗСларның җир өсте резервуарларының гомуми сыйдырышлыгы 40 куб. метрдан артмаска тиеш.

7.3.33. АЗСлардан катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урманчылыкларының (урман - паркларының) урман утыртмалары чикләренә кадәр ераклыкны ике тапкыр киметергә рөхсәт ителә. Шул ук вакытта АЗСлардан урман утыртмалары (урман - парклары) чикләре буйларында 5 метрдан да ким булмаган җир өсте катламы үз өслеге буенча ялкынны таратмый торган материаллардан яки сөрелгән җир полосасы каралырга тиеш.

7.3.34. Авыл хуҗалыгы культуралары утыртмалары янында АЗСлар урнаштырганда, утыртулар янындагы АЗСлар читләре буенда үз өслеге буенча ялкынны таратмый торган материаллардан яисә 5 метрдан да ким булмаган сөрелгән җир полосасы булырга тиеш.

7.3.35. Сыек ягулыкны саклау өчен АЗС резервуарларыннан мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмалары, интернат тибындагы белем бирү оешмалары, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре җир кишәрлекләре чикләренә кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.36. Биналар һәм корылмалар, шулай ук оешмалар һәм торак пунктлар территорияләре янгыннарны сүндерү өчен янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганакларына ия булырга тиеш.

7.3.37. Янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганаклары сыйфатында табигый һәм ясалма сулыклар, шулай ук эчке һәм тышкы суүткәргечләр (шул исәптән эчә торган, хуҗалык-эчәргә яраклы, хуҗалык һәм янгынга каршы) кулланылырга мөмкин.

7.3.38. Ясалма сулыкларны урнаштыру, табигый сулыкларны куллану һәм янгынга каршы су үткәргеч җайланмалары, шулай ук аларның параметрлары 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ

номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» Федераль законы белән билгеләнә.

7.3.39. Янгын сүндерү максатларында файдаланыла торган елгаларга һәм сулыкларга 12*12 метрдан да ким булмаган мәйданчыклар белән су алу өчен подъездлар урнаштырырга кирәк.

7.3.40. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләрендә янгын сагы бүлекчәләрен урнаштыру беренче бүлекчәнең шәһәр җирлекләрендә һәм шәһәр округларында чакыру урынына килү вакыты 10 минуттан, авыл җирлекләрендә 20 минуттан артмаска тиешлегеннән чыгып билгеләнә.

7.3.41. Янгын сүндерү автомобильләре саны Россия Федерациясе Эчке эшләр министрлыгының Янгынга каршы дәүләт хезмәтенең Баш идарәсе тарафыннан расланган НПБ 101-95 «Янгын саклау объектларын проектлау нормалары» буенча кабул ителә.

7.4. Шәһәр төзелешен проектлаганда гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү

7.4.1. Гражданнар оборонасы һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча инженер-техник чаралар түбәндәге очракларда каралырга тиеш::

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы таләпләренә туры китереп, Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасын әзерләү;

Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль планлаштыру документларын әзерләү (муниципаль районнарның территориаль планлаштыру схемасы, шәһәр округларының, җирлекләрнең генераль планнары);

территорияне планлаштыру буенча документлар (территорияләрне планлаштыру проектлары, ызанлау проектлары, җир кишәрлекләренең шәһәр төзелеше планнары проектларын)эшләү;

төзелешне (техник - икътисадый нигезләү, техник-икътисадый исәп-хисапларны) нигезли торган материалларны, шулай ук капиталь төзелеш объектларын төзүгә һәм реконструкцияләүгә проект документларын эшләү.

зарарлы агынтылар һәм ташлаулар.

7.4.2. Җирлекнең генераль планын әзерләгәндә, планлаштырылган һәм торак районнарның халык саны, проектлаштырганда СНиП 2.01.51-90 таләпләренә туры килергә тиешлеген (4 нче таблица) исәпкә алырга кирәк;

торак районнар һәм микрорайоннар (кварталлар) халкының максималь тыгызлыгы, кеше/гектар, проектлаганда СНиП 2.01.51-90 (5 нче таблица)таләпләренә туры килергә тиеш.;

торак пунктның торак зоналарын төзегәндә биналарның катламы 10 каттан артмаска тиеш.

7.4.3. Территорияләрне планлаштыру буенча документлар әзерләгәндә, шулай ук төзелгән территорияләрне үстергәндә, хәзерге заман зарарлану чараларының һәм аларның икенчел зарарлаучы факторларның мөмкин булган йогынтысы буенча территорияне зоналаштыруны, шулай ук мөмкин булган аварияләрнең, катастрофаларның һәм табигый бәла-казаларның характерын һәм масштабларын, башка торак пунктлардан, шулай ук махсус әһәмияттәге объектларның характерын һәм масштабларын исәпкә алып, «сары линияләр» планы эшләнә.

“Сары линия " дән алып төзелешкә кадәр аермалар төрле катлы биналардан өемнәр таралу мөмкинлеген исәпкә алып, «Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары» СНиП 2.01.51-90 кушымтасы таләпләре нигезендә билгеләнә.

Магистраль урамнарның ике ягы буенча урнашкан биналар арасындагы ераклык аларның мөмкин булган зоналары һәм «сары линияләр» чикләрендәге юлларның яртысы тигез күләмдә кабул ителә.

«Сары линия» чикләрендәге юлның яртысыннан да ким булмаган өлешен кабул итәргә кирәк.

7.4.4. Шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнарын, территорияләрне планлаштыру буенча документларны әзерләгәндә яшел үсентеләр (парклар, бакчалар, бульварлар) һәм төзелештән азат булган территорияләрне (сулыклар, спорт мәйданчыклары һ. б.) мәйданы 100 метрдан да ким булмаган киңлектә селитет территориясен янгынга каршы өзекләр белән тәэмин итүче бердәм системага тоташтырырга кирәк. I, II, III, III, IIIа дәрәҗәдәге биналар һәм корылмалар арасында 2,5 кв. километрдан артык һәм Шб, IV, IV, V дәрәҗәдәге ут төрлелеге биналары күп булган очракта, 0,25 кв. километрдан да артык түгел.

7.4.5. Яшел үсентеләр һәм төзелештән буш торган территорияләр системасы, шулай ук магистраль урамнар челтәре торак пункт җиңелгән очракта, халыкның урманнар яки яшел үсентеләр белән шөгыльләнүче зоналарга ирекле чыгуын тәэмин итәргә тиеш.

7.4.6. Торак пунктларның магистраль урамнары, транспортның торак һәм житештерү зоналарыннан чыгу мөмкинлеген исәпкә алып, ике юнәлеш буенча проектланырга тиеш.

7.4.7. Автобуслар, йөк һәм жиңел автомобильләр өчен тукталышлар, урып-жыю машиналарының житештерү-ремонт базалары, троллейбус деполары һәм трамвай паркларын күбесенчә торак пунктлар читләрендә проектларга кирәк.

Проектлаганда янгын сүндерү деполары биналарының автостоянка урыннары төп янгын сүндерү машиналары резервының 100 процентын урнаштыруны тәэмин итәргә тиеш.

7.4.8. Йортлар һәм ял базалары, шифаханәләр, спорт һәм яшьләр лагерьлары ел әйләнәсе һәм кыска вакытлы эшчәнлек алып бара, сәнәгать предприятиеләренең ярдәмче хужалыклары, шулай ук бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре, кагыйдә буларак, торак пунктлардан читтә проектланырга тиеш.

Күрсәтелгән хужалыклар, учреждениеләр, бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре челтәрен үстерү, аларны торак пунктлардан эвакуацияләнә торган халыкны урнаштыру һәм дәвалау учреждениеләрен җәелдерү өчен, аларны сугыш вакытында куллануны исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Эвакуацияләнә торган халыкны торак белән тәэмин итү бер кешегә гомуми мәйданы 2,5 кв.километр исәбеннән гамәлгә ашырыла.

7.4.9. Яңа проектлана һәм реконструкцияләнә торган су белән тәэмин итү системалары, җирлекнең торак пунктларын яки берничә торак пунктын, шулай ук аеруча мөһим объектлар ике бәйсез су белән тәэмин итү чыганакларына нигезләнергә тиеш, аларның берсе җир асты чыганагында булырга тиеш.

7.4.10. Баш корылмаларның суммар егәрлеген проектлаганда тыныч вакыт нормалары буенча исәп тотарга кирәк. Баш корылмаларның бер төркеме сафтан чыккан очракта, калган корылмаларның егәрлеге авария режимы буенча предприятиеләрнең житештерү-техник ихтыяҗларына, шулай ук халык саны өчен тәүлегенә 31 литр нормасы буенча хужалык эчәргә яраклы суга су белән тәэмин итәргә тиеш.

Халыкны эчәргә яраклы су белән гарантияле тәэмин итү өчен, барлык баш корылмалар сафтан чыккан яки су белән тәэмин итү чыганаклары зарарланган очракта, бер кешегә тәүлегенә кимендә 10 литр күләмендә эчәргә яраклы су запасы булдыру максатларында резервуарларны проектларга кирәк.

7.4.11. Торак пунктта һәм торак пунктлардан читтә урнашкан махсус әһәмияттәге объектларда берничә мөстәкыйль суүткәргеч (коммуналь һәм сәнәгать) проектлаганда, суны бер суүткәргечтән, санитар нормаларны һәм кагыйдәләрне үтәп, икенчесенә күчерү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

7.4.12. Янгын гидрантлары, шулай ук категорияле шәһәр яки категориясез шәһәрдән читтә урнашкан суүткәргечнең зыян күргән участокларын өзү өчен задвижкаларны, биналар һәм корылмалар җимерелгәндә, җимерелми торган территориядә урнаштырырга кирәк.

7.4.13. Халыкны һәм авыл хужалыгы хайваннарын су белән тәэмин итү өчен булган һәм проектлаштырыла торган шахта коелары һәм җир асты суларын алу өчен башка корылмалар аларга радиоактив явым - төшем һәм сыек тамчы агулый торган матдәләр эләгүдән сакланырга тиеш.

Торак пунктларны һәм сәнәгать оешмаларын су белән тәэмин итү өчен булган барлык су алу скважиналары, шулай ук авыл хужалыгы җирләренә су сибү өчен, хужалык - эчәргә яраклы суны күчмә тарага агызып бирергә мөмкинлек бирә торган җайланмаларга ия булырга тиеш, ә дебитлы скважиналар, моннан тыш, алардан янгын автомобильләре белән су алу җайланмаларына да ия булырга тиеш.

7.4.14. Торак пунктларны электр белән тәэмин итү системаларын проектлаганда аларны берничә бәйсез һәм территориаль таралган туклану чыганакларыннан электр белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк, аларның бер өлеше мөмкин булган җимереклекләр зоналарыннан читтә урнашырга тиеш. Шул ук вакытта күрсәтелгән чыганаклар һәм аларның электр тапшыру линияләре бер-берсеннән аларны бер үк вакытта сафтан чыгару мөмкинлеген төшереп калдыручы ераклыкта булырга тиеш. Электр белән тәэмин итү системалары җимерелгән объектларны урап узганда электр энергиясе транзитын һава электр линияләре белән кыска ялганыш кору хисабына тәэмин итү мөмкинлеген исәпкә алырга тиеш.

7.4.15. Магистраль торбаүткәргечләрнең (газ үткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең, нефть продуктылары үткәргечләренең) проектлана торган насос һәм компрессор станцияләренең (газүткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең, нефть продуктылары үткәргечләренең) электр белән

тәэмин итү, кагыйдә буларак, мөмкин булган көчле җимерелү зоналарыннан читтә урнашкан электр белән тәэмин итү чыганакларыннан һәм электр подстанцияләреннән, кирәкле очракларда автоном резерв чыганакларын проектлап башкарылырга тиеш.

7.4.16. ТЭЦ, подстанцияләр, бүлү җайланмалары һәм электр тапшыру линияләрен проектлауны СНиП 2.01.05-90 (5 бүлек) таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

8. Инженерлык эзләнүләренә таләпләр

8.1. Территориаль планлаштыру документларын, җирлекнең генераль планын, территорияне планлаштыру документларын, тиешле инженерлык эзләнүләрен башкармыйча гына әзерләү рөхсәт ителми. Инженерлык эзләнүләрен башкарганда СНиП 11-02-96 таләпләренә туры килергә кирәк.

8.2. Инженерлык эзләнүләре гамәлдәге законнар таләпләренә җавап бирүче затлар һәм оешмалар тарафыннан башкарылырга мөмкин.

8.3. Башкарылган инженерлык эзләнүләре материаллары, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очракларда, проект документларының һәм норматив-техник документларның таләпләренә туры килүен билгеләү өчен, дәүләт экспертизасын үткәрүгә җибәрелә.

8.4. Топографик төшерү һәм инженер - топография планнарын төзү инженерлык эзләнүләре фондындагы материалларны кулланып башкарылырга тиеш.

8.5. Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 13.11.2010 ел, № 492 боерыгы белән расланган җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарын эшләү буенча методик рекомендацияләр һәм проект документациясен эшләү өчен яраклылык вакыты ике елдан да артмаска тиеш. Башка очракларда территорияне тикшерергә һәм җирлектәге үзгәрешләр булган очракта, булган топографик Материалларны актуальләштерергә, соңыннан Материалларны инженерлык эзләнүләре фондына тапшырырга кирәк.

8.6. Шәһәр төзелеше документларын эшләү өчен инженер-геологик тикшеренүләрне шәһәр төзелеше документларының масштабына туры килә торган инженер - геологик төшерү детальлеге (масштабында) белән башкарырга кирәк.

8.7. Территорияне инженерлык ягыннан яклау кирәклеге, Татарстан Республикасы территориясендә ачыкланган куркыныч геологик процессларга карата СНиП 22-02-2003 нигезләмәләрен исәпкә алып, шәһәр төзелеше документларын эшләгәндә билгеләнә: болыннар, карсталар, су басу, ярларны эшкәртү, су басу, су басу.

8.8. Инженерлык яклавын проектлаганда инженерлык эзләнүләрен СП 11-102 - 97, СП 11-103-97, СП 11-104-97, СП 11-104-97, СП 11-105-97, СП 11-105-97 таләпләренә һәм төзелеш өчен грунт тикшеренүләре өлкәсендә дәүләт стандартлары таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк. Инженерлык эзләнүләре материалларының составы, эчтәлеге һәм детальлеге (масштабы) кирәкле график материалларның тиешле масштабы белән билгеләнә. Инженерлык эзләнүләре территориядә башкарылган эзләнү эшләренең барлык төрләрен үз эченә алган мәгълүматны гомумиләштерүгә нигезләнергә тиеш.

8.9. Эзләнүләр нәтиҗәсендә, табигый һәм техноген факторларны исәпкә алып, инженерлык - геологик, гидрологик һәм экологик шартларны исәпкә алып, исәп-хисап чорына үзгәреш фаразлары, шулай ук геологик куркынычсызлык чикләре буенча территорияне территориаль бәяләү (районлаштыру) һәм инженерлык яклауның принципиаль юнәлешләрен сайлау буенча рекомендацияләр булырга тиеш.

Шәһәр төзелешен проектлау буенча җирле нормативларга № 1 кушымта

НОРМАТИВ СЫЛТАМАЛАР

Федераль законнар

1. Россия Федерациясе Конституциясе;
2. Россия Федерациясенең шәһәр төзелеше кодексы;
3. Россия Федерациясе җир кодексы;
4. Россия Федерациясе торак кодексы;
5. Россия Федерациясе су кодексы;
6. Россия Федерациясе урман кодексы;
7. Россия Федерациясе һава кодексы;
8. Россия Федерациясе эчке су транспорты кодексы;

9. «Җир асты байлыклары турында»1992 елның 21 февралендәге 2395-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;

10. «Россия Федерациясенең дәүләт чиге турында»1993 елның 1 апрелендәге 4730-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;

11. «Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында»1994 елның 21 декабрендәге 68-ФЗ номерлы Федераль закон;

12. «Табигый урманнар, дәвалау-савыктыру урыннары һәм курортлар турында»1995 елның 23 февралендәге 26 - ФЗ номерлы Федераль закон;

13. «Аеруча саклаулы табигать территорияләре турында»1995 елның 14 мартындагы 33-ФЗ номерлы Федераль закон;

14. «Хайваннар дөньясы турында»1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы Федераль закон;

15. «Өлкән яшьтәге гражданнарга һәм инвалидларга социаль хезмәт күрсәтү турында»1995 елның 2 августындагы 122-ФЗ номерлы Федераль закон;

16. «Россия Федерациясендә архитектура эшчәнлеге турында»1995 елның 17 ноябрендәге 169-ФЗ номерлы Федераль закон;

17. «Экологик экспертиза турында»1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль закон;

18. «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон;

19. «Юл хәрәкәте иминлеге турында»1995 елның 10 декабрендәге 196-ФЗ номерлы Федераль закон;

20. «Халыкның радиацион куркынычсызлыгы турында»1996 елның 9 гыйнварындагы 3-ФЗ номерлы Федераль закон;

21. «Җирләү һәм саклау эше турында»1996 елның 12 декабрендәге 8-ФЗ номерлы Федераль закон;

22. «Куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында»1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы Федераль закон;

23. «Географик объектлар исемнәре турында»1997 елның 18 декабрендәге 152-ФЗ номерлы Федераль закон;

24. «Гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре турында»1998 елның 15 апрелендәге 66-ФЗ номерлы Федераль закон;

25. «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында»1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон;

26. «Гражданнар оборонасы турында»1998 елның 12 декабрендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон;

27. «Халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында»1999 елның 30 мартындагы 52 - ФЗ номерлы Федераль закон;

28. «Россия Федерациясендә газ белән тәэмин итү турында»1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы Федераль закон;

29. «Атмосфера һавасын саклау турында»1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон;

30. «Әйләнә-тирәлекне саклау турында»2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон;

31. «Табигый урман-чебен ресурслары, дәвалау урыннары һәм курортлары турында»1995 елның 23 февралендәге 26 - ФЗ номерлы Федераль закон;

32. «Россия Федерациясендә туристлык эшчәнлеге нигезләре турында»1996 елның 24 ноябрендәге 132-ФЗ номерлы Федераль закон;

33. «Атмосфера һавасын саклау турында»1996 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон;

34. «Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрнең уңдырышлылыгын тәэмин итүне дәүләт җайга салуы турында»1998 елның 16 июлендәге 101-ФЗ номерлы Федераль закон;

35. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) турында»2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон;

36. «Россия Федерациясендә тимер юл транспорты турында»2003 елның 10 гыйнварындагы 17-ФЗ номерлы Федераль закон;

37. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон;

38. «Җир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында»2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон;

39. «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон;

40. «Элемтә турында» 2003 елның 7 июлендәге 126-ФЗ номерлы Федераль закон;

41. «Мәгариф турында» 1992 елның 10 июлендәге 3266-1 номерлы Федераль закон;

42. «Югары һәм аннан соң-югары уку йортлары һөнәри белем турында» 1996 елның 22 августындагы 125 - ФЗ номерлы Федераль закон;

43. «Техник җайга салу турында» 2002 елның 27 декабрендәге 184-ФЗ номерлы Федераль закон;

44. «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон;

45. «Биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында техник регламент» 2009 елның 30 декабрендәге 384-ФЗ номерлы Федераль закон;

46. «Күчемсез мөлкәткә хокукларны һәм аның белән алыш-бирешләрне дәүләт теркәве турында» 1997 елның 21 июлендәге 122-ФЗ номерлы Федераль закон;

47. «Ягулык-энергетика комплексы объектлары иминлеге турында» 2011 елның 21 июлендәге 256 - ФЗ номерлы Федераль закон.

Берләшкән Милләтләр Оешмасының һәм Россия Федерациясенең башка норматив актлары

1. БМО Генераль Ассамблеясенең 2006 елның 13 декабрендәге 61/106 номерлы резолюциясе белән кабул ителгән Инвалидлар хокуклары турында Конвенция;

2. «Инвалидлар өчен уңайлы яшәү мохитен формалаштыру чаралары турында» 1992 елның 2 октябрендәге 1156 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;

3. «Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектлары турында»1992 елның 30 ноябрендәге 1487 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;

4. «Инвалидларның социаль инфраструктура объектларына һәм мәгълүматка тоткарлыксыз үтеп керүен тәэмин итү чаралары турында» 1996 елның 7 декабрендәге 1449 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

5. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 17 февралендәге Карары

№ 135 «Россия Федерациясе Кораллы Көчләре, башка гаскәрләр, хәрби формированиеләр һәм органнар арсеналлары, базалары һәм складлары каршындагы тыю зоналарын һәм тыю зоналарын билгеләү турында Нигезләмәне раслау хакында»;

6. «Газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләрен раслау турында» 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

7. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 30 декабрендәге карары

№ 794 «Гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү буенча бердәм дәүләт системасы турындагы нигезләмәне раслау хакында»;

8. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 20 июнендәге карары

384 «Саклана торган объектлар зоналары чикләрен билгеләү һәм мондый зоналар өчен шәһәр төзелеше регламентларын Килештерү кагыйдәләрен раслау турында»;

9. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасын (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне) саклау зоналары турындагы нигезләмәне раслау хакында» 2008 елның 26 апрелендәге 315 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

10. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 24 октябрендәге карары

№ 754 «Халыкның сәүдә объектлары мәйданы белән минималь тәэмин ителеш нормативларын билгеләү Кагыйдәләрен раслау турында»;

11. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 13 февралендәге Карары

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Капиталь төзелеш объектын инженер - техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыруның техник шартларын билгеләү һәм бирү кагыйдәләрен һәм капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыру кагыйдәләрен раслау турында» 2007 ел, 8 нче июнь, 83 нче номерлы карары;

12. «Эчке су транспорты объектлары иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 2010 елның 12 августындагы 623 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

13. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары

«Тимер юл хәрәкәте составының куркынычсызлыгы турында техник регламентны раслау хакында»;

14. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары

«Тимер юл транспорты инфраструктурасы иминлеге турында техник регламентны раслау хакында»;

15. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары

533 Раслау турында «техник регламент турында куркынычсызлык югары тизлекле тимер юл транспорты»;

16. «Янгынга каршы режим турында»Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2012 елның 25 апрелендәге 390 номерлы карары;

17. Янау турында халыкка үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итү чаралары турында Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554-р номерлы тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү яисә барлыкка килү турында күрсәтмәсе;

18. «Стандартлаштыруның милли системасын үстерү концепциясе турында» 2000 елның 28 февралендәге 266-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте боерыгы;

19. «2020 елга кадәр чорга Россия Федерациясенең озак сроклы социаль-икътисадый үсеше концепциясе турында» 2008 елның 17 ноябрендәге 1662-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте күрсәтмәсе;

20. «Биналар һәм корылмаларның иминлеге турында Техник регламент " Федераль закон таләпләрен үтәү мәҗбүри нигездә тәэмин ителә торган Илкүләм стандартлар һәм кагыйдәләр җыелмасы (мондый стандартларның һәм кагыйдәләрнең бер өлеше) исемлеге турында» 2010 елның 21 июнендәге 1047-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте боерыгы;

21. «Биналарны һәм корылмаларны проектлаганда, төзегәндә һәм реконструкцияләгәндә картлар һәм инвалидларның тормыш-көнкүрешен тәэмин итү буенча өстәмә чаралар турында» 1994 елның 11 ноябрендәге 18-27/1-4403-15 номерлы Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгы һәм Россия Федерациясе халыкны социаль яклау министрлыгының карары;

22. Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының 2006 елның 25 июлендәге 422 номерлы, Россия Федерациясе Мәгълүмат технологияләре һәм элемтә министрлыгының 90 номерлы, Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының 376 номерлы боерыгы;

23. «Хуҗалык эшчәнлеген һәм башка төр эшчәнлекне экологик нигезләү буенча инструкцияне раслау турында» 1995 елның 29 декабрендәге 539 номерлы Россия Федерациясе Табигый байлыклар һәм экология министрлыгы боерыгы;

24. Россия Федерациясе Табигый байлыклар һәм экология министрлыгының 2010 елның 3 мартындагы 59 номерлы боерыгы «җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык тарафыннан алда торган төзелеш участогы астында файдалы казылмалар булмау турында бәяләмәләр бирү һәм файдалы казылма ятмалары ятмалары мәйданнарын төзүне гамәлгә ашыруга рөхсәт бирү, шулай ук аларны яткан урыннарда урнаштыру буенча дәүләт хезмәте күрсәтүнең административ регламентын раслау турында җир асты корылмалары»;

25. «Капиталь төзелеш объектына проект документларын эшләү өчен махсус техник шартлар эшләү һәм килештерү тәртибе» Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 2008 елның 1 апрелендәге 36 номерлы боерыгы;

26. Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «халыкка хәбәр итү системалары турында Нигезләмәне раслау хакында»2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы;

27. Россия Федерациясе Төзелеш Министрлыгының 1995 елның 29 декабрендәге 167-139 номерлы боерыгы «Торак пунктларны инженерлык яклавы корылмаларыннан файдалану кагыйдәләре» .

Россия Федерациясенең дәүләт стандартлары (ГОСТ)

1. ГОСТ 17.0.01-76* «Табигатьне саклау һәм табигый ресурслардан файдалануны яхшырту өлкәсендә стандартлар системасы. Төп нигезләмәләр»;

2. ГОСТ 17.1.04-80 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын судан файдалану максатлары буенча классификацияләү»;
3. ГОСТ 17.1.3.06-82 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын саклауга гомуми таләпләр»;
4. ГОСТ 17.1.3.13-86 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Өслек суларын пычратудан саклауга гомуми таләпләр»;
5. ГОСТ 17.1.5.02-80 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»;
6. ГОСТ 17.5.3.01-78 «Табигатьне саклау. Җир. Шәһәрләрнең яшел зоналары составы һәм күләме»;
7. ГОСТ 17.5.3.02-90 «Табигатьне саклау. Җир. Дәүләт урман фонды җирләрендә тимер һәм автомобиль - автомобиль юллары буенда урманнарны саклау полосаларын бүлеп бирү нормалары»;
8. ГОСТ 17.53.03-80 «Табигатьне саклау. Җир. Гидроле-сомелиорациягә карата гомуми таләпләр» ;
9. ГОСТ 17.5.3.04-83* «Табигатьне саклау. Җир. Җирләрне рекультивацияләүгә карата гомуми таләпләр»;
10. ГОСТ 17.6.3.01-78* «Табигатьне саклау. Флора. Саклау һәм рациональ файдалану - урманнарны, яшел зоналарны куллану. Гомуми таләпләр»;
11. ГОСТ 9238-83 «Колея 1520 (1524) мм тимер юлларның төзелмәләрен һәм хәрәкәт составын якынайту габаритлары»;
12. ГОСТ 9720-76 «Колея 750 мм тимер юлларының төзелмәләрен һәм хәрәкәт составын якынайту габаритлары»;
13. ГОСТ 20444-85 «Тавыш. Транспорт агымнары. Ысуллары үлчәү шумовой характеристикасы»;
14. ГОСТ 22283-88 «Тавыш авиация. Торак төзелеше территориясендә тавыш бирүнең рөхсәт ителгән дәрәҗәләре һәм аны үлчәү методлары»;
15. ГОСТ 23337-78* «Тавыш. Селитет территориясендә һәм торак һәм җәмәгать биналары биналарында тавышны үлчәү методлары»;
16. ГОСТ 2761-84* «Үзәкләштерелгән хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү чыганаклары. Гигиена, техник таләпләр һәм сайлау кагыйдәләре»;
17. «Гадәттән тыш хәлләрдә иминлек. Мониторинг һәм фаразлау»;
18. ГОСТ 25772-83 «Баскычлар, балконнар һәм түбәләр корыч коймалар. Гомуми техник шартлар»;
19. ГОСТ Р 50681-2010 «Туристик хезмәтләр. Туристик хезмәтләрне проектлау»;
20. ГОСТ Р 52108-2003 «Ресурсларны саклау. Калдыклар белән эш итү. Төп нигезләмәләр»;
21. «Халыкка социаль хезмәт күрсәтү. Социаль хезмәт күрсәтүнең сыйфаты. Гомуми нигезләмәләр»;
22. ГОСТ Р 52282-2004 «Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Светофорлар юл. Типы һәм төп параметрлары. Гомуми техник таләпләр. Сынаулар алымнары»;
23. ГОСТ Р 52289-2004* «Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл билгеләрен, тамгаларын, светофорларны, юл коймаларын һәм юнәлешле җайланмаларны куллану кагыйдәләре»;
24. ГОСТ Р 52766-2007 «Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары. Төзекләндерү элементлары. Гомуми таләпләр»;
25. ГОСТ Р 54954-2012 «Ярашлылыкны бәяләү. Күчемсез милек объектларына экологик таләпләр».

Төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре (СНиП)

1. СНиП II-11-77* «Гражданнар оборонасының саклау корылмалары»;
2. СНиП II-35-76* «Котельные җайланмалары»;
3. СНиП II-58-75 «Җылылык электростанцияләре»;
4. СНиП II-89-80 «Сәнәгать предприятиеләренең генераль планнары»;
5. СНиП III-10-75 «Территорияне төзекләндерү»;
6. СНиП 1.05.03.-83 «Комплекслы төзелешне исәпкә алып, торак төзелешендә эш нормалары»;;
7. СНиП 21-01-97* «Биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;

8. СНиП 2.01.05-85 «Куркынычлык буенча объектлар категорияләре»;
9. СНиП 2.01.09-91 «Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар»;
10. СНиП 2.01.28-85 «Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннары. Проектлау буенча төп нигезләмәләр»;
11. СНиП 2.01.51-90 «Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»;
12. СНиП 2.04.01-85* «Эчке суүткәргеч һәм биналарны канализация»;
13. СНиП 2.04.02-84* «Су Белән Тәэмин Итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
14. СНиП 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
15. СНиП 2.05.02-85* «Автомобиль юллары»;
16. СНиП 2.05.03-84* «Күперләр һәм торбалар»;
17. СНиП 2.05.06-85* «Магистраль торбаүткәргечләр»;
18. СНиП 2.05.07-91* «Сәнәгать транспорты»;
19. СНиП 2.05.09-90 «Трамвай һәм троллейбус линияләре»;
20. СНиП 2.05.11-83 «Колхозларда, совхозларда һәм башка авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында Хуҗалык эчендәге автомобиль юллары»;
21. СНиП 2.05.13-90 «Шәһәр һәм башка торак пунктлар территорияләрендә салына торган нефть продуктлары»;
22. СНиП 2.06.04-82* «Гидротехник корылмаларга (дулкынлы, бозлы һәм суднолардан) йөкләнеш һәм йогынты ясау»;
23. СНиП 2.06.05-84* «Грунт материалларыннан плотиналар»;
24. СНиП 2.06.07-87 «Терәк диварлар, суднолар йөрү шлюзлары, Балык үткәрү һәм балык саклау корылмалары»;
25. СНиП 2.06.15-85 «Территорияне су басудан һәм су астыннан инженерлык яклавы»;
26. СНиП 2.09.04-87* «Административ һәм көнкүреш биналары»;
27. СНиП 2.10.02-84 «Авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү өчен биналар һәм биналар»;
28. СНиП 2.10.03-84 «Терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек биналары һәм биналары»;
29. СНиП 2.10.05-85 «ашлык саклау һәм эшкәртү предприятиеләре, биналары һәм корылмалары»;
30. СНиП 2.11.03-93 «Нефть һәм нефть продуктлары складлары. Янгынга каршы нормалар»;
31. СНиП 11 -02-96 «Төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре. Төп яңалыклар»;
32. СНиП 11 -04-2003 «Шәһәр төзелеше документларын эшләү, килештерү, экс - экспертиза һәм раслау тәртибе турында Инструкция»;
33. СНиП 21-01-97* «Биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;
34. СНиП 21 -02-99* «Автомобиль кую урыннары»;
35. СНиП 22-02-2003 «Куркыныч геологик процесслардан территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау. Төп нигезләмәләр»;
36. СНиП 23-01-99* «Төзелеш климатологиясе»;
37. СНиП 23-02-2003 «Биналарны җылылык белән саклау»;
38. СНиП 23-03-2003 «Яклау нче тавыш та керми»;
39. СНиП 23-05-95* «Табигый һәм ясалма яктырту»;
40. СНиП 30-02-97 «Бакчачылык берләшмәләре территорияләрен, биналар һәм корылмалар төзү һәм планлаштыру»;
41. СНиП 31-01-2003 «Күп фатирлы торак биналар»;
42. СНиП 31-02-2001 «Бер фатирлы йортлар»;
43. СНиП 31-03-2001 «Җитештерү биналары»;
44. СНиП 31-04-2001 «Склад биналары»;
45. СНиП 31-05-2003 «Сдминистратив билгеләнештәге иҗтимагый биналар»;
46. СНиП 31-06-2009 «Иҗтимагый биналар һәм корылмалар»;
47. СНиП 32-01-95 «Тимер юл колеялары 1 520 мм»;
48. СНиП 32-03-96 «Аэродромы»;
49. СНиП 32-04-97 «Тимер юл һәм автомобиль юллары тоннельләре»;
50. СНиП 33-01-2003 «Гидротехник корылмалар. Төп нигезләмәләр»;

51. СНиП 34-02-99 «Җир асты газ, нефть һәм азык-төлек саклагычлары»;
52. СНиП 35-01-2001 «Биналар һәм корылмаларның халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен үтемлелеге»;
53. СНиП 41-01-2003 «Җылылык, вентиляция һәм кондиционерлау»;
54. СНиП 41-02-2003 «Җылылык челтәрләре»;
55. СНиП 42-01-2002 «Газ бүлү системалары».

Кулланмалар

1. СНиП II өчен кулланма-60-75* «Шәһәрләрдә һәм башка торак пунктларда җиңел автомобильләргә техник хезмәт күрсәтү предприятиеләрен, гаражларны һәм предприятиеләрен урнаштыру буенча кулланма». Киевнип шәһәр төзелеше, 1983 ел;
2. «Вокзалларны проектлау буенча кулланма» СНиП II-85-80 өчен Пособие. Шәһәр төзелеше Үзәге, 1983 ел;
3. «Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын проектлау буенча кулланма» Снипга 2.01.28-85 буенча кулланма. СССР Дәүләт төзелеше, 1984 ел;
4. Снипга Пособие-2.07.01-89* «Шәһәр һәм авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү һәм канализация буенча Пособие. Инженерлык җиһазларының ЦНИИЭП" ҖЧҖ, 1990 ел.

Проектлау һәм төзелеш буенча кагыйдәләр җыелмасы

1. СП 1.13130.2009 «Янгынга каршы саклау системасы. Эвакуация юллары һәм чыгу юллары»;
2. СП 11-102-97 «Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр»;
3. СП 11-103-97 «Төзелеш өчен инженер-Гидрометеорология эзләнүләре»;
4. СП 11-106-97 / «Гражданнарның бакчачылык (дача) берләшмәләре территорияләрен төзүгә проект-планлаштыру документларын эшләү, килештерү, раслау һәм составы тәртибе»;
5. СП 11-107-98 «Гражданнар оборонасының инженер - техник чаралары. Гадәттән тыш хәлләрне һәм төзелеш проектларын кисәтү буенча чаралар»;
6. «Гражданнар оборонасының инженер - техник чаралары. Шәһәр һәм авыл җирлекләре, башка муниципаль берәмлекләр территорияләре өчен гадәттән тыш хәлләрне һәм шәһәр төзелеше документларын кисәтү буенча чаралар»;
7. Азкатлы торак төзелеше территорияләрен планлаштыру һәм төзү " 30-102-99 СП;
8. «Православие храмнары биналарын, корылмаларын һәм ком - комплексларын проектлау һәм төзү»31-103-99 СП;
9. СП 31-102-99 «Инвалидлар һәм башка аз хәрәкәтләнүче кешеләр өчен җәмәгать биналарыннан һәм корылмаларыннан файдалану таләпләре»;
10. СП 31-107-2004 «Күпфатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру чишелешләре»;
11. СП 31-110-2003 «Торак һәм иҗтимагый биналарның электр җайланмаларын проектлау һәм монтажлау»;
12. СП 31-112-2004(1), «Физкультура-спорт заллары. 1 өлеш»;
13. 31-112-2004(2) - «Физкультура-спорт заллары. 2 өлеш»;
14. 31-112-2004(3) - «Физкультура-спорт заллары. 3 өлеш. Ябык ишекләр-ышанычлы ареналар»;
15. СП 31-113-2004 «Йөзү өчен бассейннар»;
16. СП 33-101-2003 «Төп исәп - хисап гидрологик хай-рактеристикаларын билгеләү»;
17. СП 34-106-98 «Җир асты газ, нефть һәм аларны эшкәртү продуктлары саклагычлары»;
18. СП 35-101-2001 «Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен һәркем файдалана алырлык булуын исәпкә алып биналарны һәм корылмаларны проектлаштыру. Гомуми нигезләмәләр»;
19. СП 35-102-2001 «Инвалидларга уңайлы торак мохит»;
20. СП 35-103-2001 «Аз хәрәкәтләнүчеләр өчен мөмкин булган җәмәгать биналары һәм корылмалары»;
21. СП 35-105-2002 «Инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен үтемлелекне исәпкә алып, шәһәр төзелешен реконструкцияләү»;
22. СП 35-106-2003 «Социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү һәм урнаштыру»;
23. СП 35-107-2003 «Билгеле яшәү урыны булмаган затларны вакытлыча тору учреждениеләре биналары";

24. СП 35-116-2006 «Мөмкинлекләре чикләнгән балалар һәм яшүсмерләр өчен тернәкләндерү үзәкләре»;

25. СП 35-112-2005 «Интернат-йортлар»;

26. СП 35-117-2006 «Инвалид балалар өчен интернат-йортлар»;

27. СП 4.13130.2008 «Янгынга каршы саклау системалары. Янгын саклау объектларында янгын чыгу очракларын чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив карарларга таләпләр»;

28. СП 411-04-2000 «Җылылык белән тәэмин итүнең автоном чыганакларын проектлау»;

29. СП 41-08-2004 «Газ ягулыгында җылылык - нераторлы торак биналарны фатир саен җылылык белән тәэмин итү»;

30. СП 42.13330.2011 СНиП 2.07.01-89* «Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү»;

31. СП 42-101-2003 «Металл һәм полиэтилен торбалардан газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү буенча Гомуми нигезләмәләр».

Төзелеш нормалары (СН)

1. СН 441-72* «Предприятиеләр, биналар һәм корылмалар мәйданчыклары һәм участоклары коймаларын проектлаштыру буенча күрсәтмәләр»;

2. № 452-73 «Магистраль торбаүткәргечләр өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

3. № 455-73 «Балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

4. № 456-73 «Магистраль суүткәргечләр һәм канализация коллекторлары өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

5. С 457-74 «Аэропортлар өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

6. № 461-74 «Элемтә линияләре өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

7. № 467-74 «Автомобиль юллары өчен җир бүлеп бирү нормалары».

Ведомство төзелеш нормалары (ВСН)

1. ВСН 01-89 «Автомобильләргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре»;

2. № 33-2. 2. 12-87 «Мелиорация системалары һәм корылмалары. Насос станцияләре. Проектлау нормалары»;

3. ВСН 60-89 «Торак һәм иҗтимагый биналарның инженерлык җиһазларын элемтә, сигнализация һәм диспетчерлаштыру җайланмалары. Проектлау нормалары»;

4. 61-89(р) «Торак йортларны реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау. Проектлау нормалары»;

5. ВСН 62-91* «Гомуми белем бирү мохитен инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен исәпкә алып проектлау".

Тармак нормалары

ОДН 218.012-99 «Магистраль автомобиль юлларында урнашкан күпер корылмаларында киртәләү җайланмаларына карата гомуми техник таләпләр»;

ОСН 3.02.01-97 «Торак - коммуналь юллар өчен җирләрне проектлау нормалары һәм кагыйдәләре»;

ОСН АПК 2.10.14.001-04 «Терлекчелек, җәнлекчелек һәм кошчылык предприятиеләре һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектлар өчен административ, көнкүреш биналарын һәм бүлмәләрне проектлау нормалары»;

ОСТ 218.1.002-2003 «Автомобиль юлларында автобус тукталышлары. Гомуми техник шартлар»;

Халык китапханәсе эшчәнлегенең 2008 елның 22 маенда кабул ителгән модель стандарты.

Санитар кагыйдәләр һәм нормалар (СанПиН)

1. СанПин 1.2584-10 «Пестицидлар һәм агрохимикатларны куллану, саклау, ташу, сату, куллану, зарарсызландыру һәм утильләштерү процессларының куркынычсызлыгына гигиеник таләпләр»;

2. СанПин 2.1.2882-11 «Зиратларны, зиратларны, биналарны һәм каберлекләрне карап тотуга гигиеник таләпләр»;

3. СанПиН 2.1.2.1188-03 «Йөзү бассейннары. Су корылмасына, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр. Сыйфат контроле»;

4. СанПиН 2.1.2.1331-03 «Аквапаркларның су корылышына, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр»;

5. СанПиН 2.1.2645-10 «Торак биналарда һәм биналарда яшәү шартларына карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

6. СанПиН 2.1.3.2630-10 «Медицина эшчәнлеген башкаручы оешмаларга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

7. СанПиН 2.1.4.1074-01 «Эчәргә яраклы су. Үзәкләштерелгән эчә торган су белән тәэмин итүнең сыйфатына гигиеник таләпләр. Сыйфат контроле»;

8. СанПин 2.1.4.1110-02 «Су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы суларны санитар саклау зоналары»;

9. СанПиН 2.1.4.1175-02 «Су сыйфатына карата гигиеник таләпләр. Чыганакларны санитар саклау»;

10. СанПиН 2.1.5.980-00 «Су өслекләрне саклауга гигиеник таләпләр»;

11. СанПиН 2.1.6.1032-01 «Сыйфатны тәэмин итүгә гигиеник таләпләр торак пунктларның атмосфера һавасы»;

12. СанПиН 2.1.7.2790-10 «Медицина калдыклары белән эш итүгә карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

13. СанПиН 2.1.7.1287-03 «Туфрак сыйфатына карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

14. СанПиН 2.1.7.197-07 «Туфрак сыйфатына карата санитар-эпидемиологик таләпләр. Үзгәртү № 1 к СанПиН 2.1.7.1287-03»;

15. СанПиН 2.1.7.1322-03 «Җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыруга һәм зарарсызлауга гигиеник таләпләр»;

16. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 «Коры җирдә хәрәкәтле радиоэлемтә чараларын урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә карата гигиеник таләпләр»;

17. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1383-03 «Тапшыручы радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә гигиена таләпләре»;

18. СанПиН 2.1.8/2.2.4.2302-07 «Тапшыручы радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә карата гигиена таләпләре. СанПиН № 1 үзгәрешләр 2.1.8/2.2.4.1383-03 к;

19. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1076-01 «Торак һәм иҗтимагый биналар һәм территорияләрнең инсоляциясенә һәм кояштан саклау буенча гигиеник таләпләр»;

20. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 «Санитар - саклау зоналары һәм санитар класс-предприятиеләрне, корылмаларны һәм башка объектларны сертификацияләү» (2010 ел);

21. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2361-08 «Санитар-эпидемиологик кагыйдәләргә һәм нормаларга карата 1 нче номерлы үзгәрешләр «санитар - саклау зоналары һәм предприятиеләрне, корылмаларны һәм башка объектларны санитар классификацияләү". Яңа редакция»;

22. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2555-09 «Үзгәртү № 2 СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03

«Предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналары һәм санитар классификациясе. Яңа редакция»;

23. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2739-10 № 3 СанПиНга үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү 2.2.1/2.1.1.1200-03 «Предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналары һәм санитар классификациясе. Яңа редакция»;

24. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1278-03 «Торак һәм җәмәгать биналарын табигый, ясалма һәм заманча яктырту буенча гигиена таләпләре»;

25. СанПиН 2.2.4.1191-03 «Җитештерү шартларында электромагнит кырлар»;

26. СанПин 2.3.6.1079-01 «Җәмәгать туклануын оештыру, аларда азык-төлек продуктлары һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм оборонага сәләтлелек буенча санитар-эпидемиологик таләпләр»;

27. СанПин 2.4.121 - 03 «Социаль реабилитациягә мохтаҗ балигъ булмаган балалар өчен махсус учреждениеләрне урнаштыруга, карап тотуга, җиһазлауга һәм эш режимына гигиеник таләпләр»;

28. СанПин 2.4.1.2660-10 «Мәктәпкәчә оешмаларда эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

29. СанПин 2.4.2.1178-02 «Гомуми белем бирү учреждениеләрендә уку шартларына гигиеник таләпләр»;

30. 2.4.3.1186-03 «Башлангыч һөнәри белем бирү учреждениеләрендә укыту-житештерү процессын оештыруга карата санитар - эпидемиологик таләпләр» СанПин 2.4.3.1186-03;

31. 2.4.4.1204-03 «Шәһәр читендәге стационар балалар ял итү һәм сәламәтләндерү учреждениеләренең эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр» СанПин 2.4.4.1204-03;

32. СанПин 2.4.4.1251-03 «Балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләренә (мәктәптән тыш учреждениеләр) карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

33. СанПин 2.6.1.2523-09 (РРБ-99/2009) «Радиацион куркынычсызлык нормалары»;

34. СанПин 2971-84 «Сәнәгать ешлыгының алмаш токының электр тапшыргычының һава линияләре төзелә торган электр кырыннан халыкны яклау буенча санитар нормалар һәм кагыйдәләр»;

35. СанПин 3907-85 «Сусаклагычларны проектлау, төзү һәм эксплуатацияләү буенча санитар кагыйдәләр»;

36. СанПин 4060-85 «Дәвалау пляжлары. Төзелеш, обо-Рудов һәм эксплуатацияләү санитария кагыйдәләре»;

37. СанПин 2.4.2843-11 «Балалар шифаханәләрен төзүгә, карап тотуга һәм аларның эшен оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

38. СанПиН 42-128-4690-88 «Торак урыннар территорияләрен карап тоту буенча санитар кагыйдәләр»;

39. СанПиН 983-72 «Җәмәгать җыештыру җайланмаларын урнаштыру һәм карап тоту буенча санитар кагыйдәләр».

Санитар нормалар (СН)

1. К 2.2.4/2.1.8.562-96 «Эш урыннарында, торак, җәмәгать биналарында һәм торак төзелеше территориясендә шау – шу»;

2. К 2.2.4/2.1.8.566-96 «Җитештерү вибрация, торак һәм җәмәгать биналары биналарында вибрация. Санитар нормалар» дигән темага семинар узды.

Санитар кагыйдәләр (АЖ)

1. СП 2.1.5.1059-01 «Җир асты суларын пычрактан саклауга гигиеник таләпләр»;

2. СП 2.1.7.1038-01 «Каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны төзүгә һәм карап тотуга гигиеник таләпләр»;

3. СП 2.1.7.1386-03 «Җитештерү һәм куллану токсинлы калдыкларының куркынычлылык классын билгеләү буенча санитар кагыйдәләр»;

4. СП 2.2.1312-03 «Яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган сәнәгать предприятиеләрен проектлау буенча гигиена таләпләре»;

5. СП 2.3.6.1066-01 «Сәүдәне оештыруга һәм аларда азык-төлек чималы һәм азык-төлек продуктлары әйләнешенә карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

6. СП 2.3.6.1079-01 «Җәмәгать туклануы оешмаларына азык-төлек продуктлары һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм әйләнешкә салу буенча санитар-эпидемиологик таләпләр»;

7. СанПиН 2.4.4.2599-10. «Каникуллар чорында балаларның көндезге торуы булган сәламәтләндерү учреждениеләрендә тәртип урнаштыруга, карап тотуга һәм режимны оештыруга гигиеник таләпләр. Санитар-эпидемиологик кагыйдәләр һәм нормативлар»;

8. СП 2.4.990-00 «Ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар өчен балалар йортларында һәм интернат мәктәпләрдә эш режимын урнаштыруга, карап тотуга, оештыруга карата гигиена таләпләре»;

9. СП 2.6.1.2612-10 «Радиацион иминлекне тәэмин итүнең төп санитар кагыйдәләре (ОСПОРБ-99/2010)»;

10. СП 1567-76 «Физик культура һәм спорт буенча шөгыльләнү урыннарын урнаштыру һәм карап тоту буенча санитар кагыйдәләр»;

11. СП 4076-86 «физик һәм акыл үсешендә кимчелекләре булган балалар өчен махсус гомуми белем бирү мәктәп-интернатларын урнаштыру, җиһазлау, карап тоту һәм режимының санитар кагыйдәләре».

Гигиена нормалары (ГН)

1. ГН 2.1.5.1315-03 «Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК)»ГН 2.1.5.1315 - 03;

2. ГН 2.1.5.2280-07 «Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). 2.1.5.1315-03 номерлы Татарстан Республикасы Законына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында;

3. ГН 2.1.5.2307-07 «Хуҗалык-эчә торган һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре» ГН 2.1.5.2307 - 07;

4. ГН 2.1.5.2312-08 «Хуҗалык-эчә торган һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре. ГН 2.1.5.2307-07.;

5. ГН 2.1.5.2415-08 «Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре. Г. 2.1.5.2307-07.;

6. ГК 2.1.6.1338-03 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе»;

Стр. 212– 231 Гараева М.А.

7. ГН 2.1.6.1765-03 “Халыкның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең максималь рөхсәт ителгән концентрацияләре (МРС). ГН 2.1.6.1338-03 1 нче кушымта";

8. ГН 2.1.6.1983-05 “Халыкның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрацияләре (МРС). ГН 2.1.6.1338-03 өстәмәләр һәм үзгәрешләр №2";

9. ГН 2.1.6.1985-06 “Халыкның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең максималь рөхсәт ителгән концентрацияләре (МРС). ГН 2.1.6.1338-03 өченөстәмә №3";

10. ГН 2.1.6.2326-08 “Халыкның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең максималь рөхсәт ителгән концентрацияләре (МРС). ГН 2.1.6.1338-03 өченөстәмә №4";

11. ГН 2.1.6.2416-08 “Халыкның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең максималь рөхсәт ителгән концентрацияләре (МРС). ГН 2.1.6.1338-03 өченөстәмә №5”;

12. ГН 2.1.6.2450-09 “Халыкның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең максималь рөхсәт ителгән концентрацияләре (МРС). ГН 2.1.6.1338-03 өчен өстәмә №6";

13. ГН 2.1.6.2498-09 “Халыкның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең максималь рөхсәт ителгән концентрацияләре (МРС). ГН 2.1.6.1338-03 өстәмә №7”;

14. ГН 2.1.6.2604-10 “Халыкның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең максималь рөхсәт ителгән концентрацияләре (МРС). ГН 2.1.6.1338-03 өстәмә №8";

15. ГН 2.1.6.2309-07 "Халык яшәгән җирләрнең атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең куркынычсызлык дәрәҗәсе (ОБУВ)";

16. ГН 2.1.6.2328-08 “Халык яшәгән җирләрнең атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең куркынычсызлык экспозиция дәрәҗәсе (ОБУВ). ГН 2.1.6.2309-07 өчен өстәмә №1";

17. ГН 2.1.6.2414-08 “Халык яшәгән җирләрнең атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең куркынычсызлык экспозиция дәрәҗәсе (ОБУВ). ГН 2.1.6.2309-07 өчен өстәмә №2";

18. ГН 2.1.6.2451-09 “Халык яшәгән җирләрнең атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең куркынычсызлык дәрәҗәсе (ОБУВ). ГН 2.1.6.2309-07 өчен өстәмә №3";

19. ГН 2.1.6.2505-09 “Халык яшәгән җирләрнең атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең куркынычсызлык экспозиция дәрәҗәсе (ОБУВ). ГН 2.1.6.2309-07гә өстәмәләр һәм үзгәрешләр №4”;

20. ГН 2.1.6.2577-10 “Халык яшәгән җирләрнең атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең куркынычсызлык экспозиция дәрәҗәсе (ОБУВ). ГН 2.1.6.2309-07 өчен өстәмә №5";

21. ГН 2.1.7.2041-06 "Туфрактагы химик матдәләрнең максималь рөхсәт ителгән концентрацияләре";

22. ГН 2.1.7.2511-09 "Туфрактагы химик матдәләрнең якынча рөхсәт ителгән концентрацияләре;

23. ГН 2.1.8/2.2.4.2262-07 "Торак, иҗтимагый биналар һәм торак мәйданнарында 50 гц ешлыгы булган магнит кырларының максималь рөхсәт ителгән дәрәҗәләре".

Ветеринария һәм санитария кагыйдәләре

1. Биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юк итү өчен ветеринария һәм санитар кагыйдәләр, 04.12.1995 №13-7-2/469, көне Россия Федерациясенең Баш д әүләт ветеринария инспекторы тарафыннан расланган.

Җитәкчелек документлары (РД, СО)

1. РД 34.20.185-94 (СО 153-34.20.185-94) "Шәһәр электр челтәрләрен проектлау өчен күрсәтмәләр";

2. РД 45.120-2000 (НТП 112-2000) “Технологик проектлау стандартлары. Шәһәр һәм авыл телефон челтәрләре”;

3. РД 52.04.212-86 (ОНД 86) "Предприятиеләр чыгарган зарарлы матдәләрнең атмосфера һавасында концентрацияләрне исәпләү методикасы";

4. СО 153-34.21.122-2003 "Биналарны, корылмаларны һәм сәнәгать элемтәләрен яшеннән саклау өчен инструкция".

Төзелештә җитәкчелек документлары (РДС)

1. РДС 11-201-95 "Төзелеш проектларына дәүләт экспертизасы үткәрү тәртибе";

2. РДС 30-201-98 "Россия Федерациясенең шәһәрләрендә һәм башка торак пунктларында кызыл линияләрне проектлау һәм урнаштыру тәртибе буенча инструкция";

3. РДС 35-201-99 "Инвалидларның социаль инфраструктура объектларына керү мөмкинлеген таләпләрне тормышка ашыру тәртибе."

Төзелештә методик документлар (МДС)

1. МДС 32-1.2000 "Станцияләрне проектлау буенча тәкъдимнәр";

2. МДС 13.-15.2000;«Россия Федерациясендә яшел үсентеләрне булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре»;

3. МДС 15-2.99 «Шәһәр һәм авыл җирлекләрендә җирләрдән файдалану һәм аларны саклау буенча дәүләт контролен гамәлгә ашыру тәртибе турында инструкция»;

4. МДС 30-1.99 «Шәһәр территорияләрен зоналаштыру схемаларын эшләү буенча методик тәкъдимнәр»

5. МДС 35-1.2000 “Инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәрең ихтыяҗларын исәпкә алып, әйләнә-тирә мохитне, биналар һәм корылмаларны проектлау буенча тәкъдимнәр. Чыгарылыш 1. "Гомуми нигезләмәләр»;

6. МДС 35-2.2000 “Инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре ихтыяҗларын исәпкә алып, әйләнә-тирә мохитне, биналар һәм корылмаларны проектлау буенча тәкъдимнәр. Чыгарылыш 2. «Шәһәр төзелеше таләпләре»;

7. РСН 62-86 «РСФСРда авто - сервис объектлары составын билгеләү һәм аларны гомумдәүләт һәм республика әһәмиятендәге атомобиль юлларында урнаштыру буенча методик күрсәтмәләр».

Янгын куркынычсызлыгы нормалары (НПБ) һәм кагыйдәләр (ППБ)

1. НПБ 88-2001 «Янгын сүндерү һәм сигнализация урнаштыру. Проектлау нормалары һәм кагыйдәләре»;

2. НПБ 101-95 «Янгын саклау объектларын проектлау нормалары»;;

3. НПБ 111-98 «Автозаправка станцияләре. Янгын куркынычсызлыгы таләпләре»;

4. НПБ 250-97 “Биналарда һәм корылмаларда янгын бүлекчәләрен транспортлау өчен лифтлар. «Гомуми техник таләпләр».

Куркынычсызлык кагыйдәләре (ПБ)

1. ПБ 09-540-03 "Янгын һәм шартлау өчен куркыныч химия, нефть химиясе һәм нефть эшкәртү сәнәгате өчен шартлау куркынычсызлыгының гомуми кагыйдәләре";

2. ПБ 12-529-03 "Газ тарату һәм газ куллану системалары өчен куркынычсызлык кагыйдәләре";

3. ПБ 12-609-03 "Сыеклангдырылган углеводород газларын кулланган объектлар өчен куркынычсызлык кагыйдәләре".

Башка документлар

Тарихи торак урыннарның тарихи һәм мәдәни ядкарьләрен саклау зоналарының тарихи-архитектура терәк планнарын һәм проектларын эшләү буенча Методик тәкъдимнәр. Мәскәү, 1990;

Шәһәр һәм авыл торак пунктлары чикләреннән урман мәйданнарына кадәр янгыннан саклану аралыгын урнаштыру тәртибе буенча методик тәкъдимнәр. Мәскәү, 03/20/2012;

Электр корылмаларын урнаштыру кагыйдәләре (ПУЭ). 7 нче чыгарылыш, Россия Федерациясенең Ягулык һәм Энергетика Министрлыгы, 2000;

02.06.2006 елдагы ФГК УЭС АСС техник политикасы кагыйдәләре;

Авиация техник нигезләрен проектлау өчен кулланма. ВНТП II-85 өчен кулланма. Дәүләт дизайны һәм тикшерү-тикшеренү институты Аэропроект, 1986;

Җылылык электр станцияләренең көл чүплекләре өлкәсендә җир асты суларының торышын күзәтү өчен тәкъдимнәр, ВНТП Р-78-2000;

Зур шәһәрләрдә җәмәгать транспорт үзәкләрен (хабларны) проектлау өчен тәкъдимнәр. Россия Госстройы. Шәһәр төзелеше өчен ЦНИИП. Мәскәү, 1998;

Шәһәрләр һәм авыл торак пунктларының урамнарын һәм юлларын бизәү өчен тәкъдимнәр. Шәһәр төзелеше өчен ЦНИИП. Мәскәү, 1994;

Балалар спорт инфраструктурасын урнаштыру ягыннан җирле мәйданны яхшырту өчен тәкъдимнәр (Россия Федерациясенең Төбәк үсеш министрлыгының 2010 елның 14 декабрендәге 42053-IB/14 хаты);

Россия Федерациясенең Төбәк үсеш министрлыгының 2011 елның 20 маендагы 13137-IP / 08 хаты, сызыклы корылмалар булмаган һәм башкаланың өлеше булган инженер-техник челтәрләрне төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау проект документлары турында хаты төзелеш корылмасы.

Норматив хокукый актлар һәм Татарстан Республикасының башка документлары

1. Татарстан Республикасының 2005 елның 1 апрелендәге №60-ЗРТ Законы "Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында";

2. Татарстан Республикасы 2010 елның 25 декабрендәге №98 98-ЗРТ Законы "Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында";

3. Татарстан Республикасының 2005 елның 7 декабрендәге №116-ЗРТ Законы "Татарстан Республикасының административ-территориаль төзелеше турында";

4. Татарстан Республикасының 2009 елның 8 июлендәге №43-ЗРТ Законы "Автомобиль юлларында һәм юл хәрәкәтендә";

5. Татарстан Республикасының 2011 елның 22 апрелендәге №13-ЗРТ Законы "Татарстан Республикасының 2011-2015 елларга Социаль-икътисадый үсеш программасын раслау турында";

6. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2011 елның 21 февралендәге №134 Указы: "Татарстан Республикасының Территориаль Планлаштыру Схемасын раслау турында";

7. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2001 елның 13 декабрендәге №885 указы “Татарстан Республикасы территориясендә лоджийлар һәм балконнар пыялалаулар төзелеш нормаларын кулланутурында”.

Кушымта №2
шәһәр төзелеше өчен җирле стандартларга

ТЕРМИННАР ҺӘМКАГЫЙДӘЛӘР

Антропоген тәэсире - кеше эшчәнлегенең табигый мохиткә турыдан-туры йогынтысы, аның ноктасына, җирле яки глобаль үзгәрешләргә китерә.

Бизнес-инкубатор - кече, яңа төзелгән предприятияләргә һәм стартап эшкуарларына булышу проблемаларын чишүче оешма.

Буфер зона - төрле максатлар өчен территорияләр (зоналар) арасындагы чик бүлеге, оешмасы үзара тискәре йогынтысын йомшарту өчен эшләнгән.

Суны саклау зонасы - су пычрану, тыгылу һәм бетүдән саклану өчен махсус режим булдырылган су зоналары янындагы территория.

Әйләнә-тирә мохиткә йогынты - тискәре яки уңай табигать мохитендәге теләсә нинди үзгәреш, тулы яки өлешчә кеше эшчәнлегенең экологик аспектлары нәтиҗәсендә.

Керү төркеме - подъезддагы бинаның бер өлеше, шуңа туры китереп эшләнгән, урамны һәм бинаның төп функциональ мәйданын, тышкы һәм эчке өлешләрдән торган бинаны аера. Тышкы өлеше гадәттә түбә һәм дренаж системасы белән җиһазландырылган, анда адымнар, пандуслар, баганалар, коймалар булырга мөмкин. Эчке зонага вестибюль, вестибюль зонасы, прам бүлмәсе, плащ бүлмәсе, подъезддагы дежур офицер өчен бүлмә, куркынычсызлык посты, пассажир һ.б. керә ала, бинаның функциональ максатына карап.

Шәһәр төзелеше - территориаль планлаштыру өчен документлар проектын әзерләү, шәһәр зонасы документлары һәм территорияне планлаштыру документлары.

Бистәнең чиге - торак пункт җирләренең тышкы чиге, аларны бүтән категорияләрдән аера.

Торак төркеме - торак биналарын, балалар бакчасын, гомуми куллану өчен яшел мәйданнарны һәм торак төркемендә яшәүчеләргә хезмәт күрсәтү белән бәйле булган блок территориясе (микро район).

Торак мәйданы - аерым район биналарын, торак комплексларын урнаштыру һәм торак мәйданы халкын социаль инфраструктура объектлары комплексы һәм системасы белән тәэмин итү өчен, микрорайоннар һәм (яки) торак төркемнәреннән торган шәһәр территориясенең бер өлеше. мәйданнар, бульварлар яки парк кертеп, ял итү урыннары.

Тыйган (куркыныч) зона - оешманың куркынычсызлыгын тәэмин итүче һәм тышкы койма янындагы территория.

Яшел зона - беренче төркем урманнары категориясе, шәһәрдән 150 км ераклыкта санитар, гигиена һәм ял итү функцияләрен башкара.Яшел урыннар - билгеле бер өлкәдә агач, куак һәм үләнле үсемлекләр җыелмасы.

Шәһәр һәм авыл торак пунктларының яшел фонды - бу торак пунктлар чикләрендә агачлар, куаклар һәм үлән үсемлекләре белән капланган территорияләр җыелмасы. Шәһәр һәм авыл торак пунктларының яшел фондын саклау яшел фондны саклау һәм үстерү һәм уңайлы шартлар тудыру өчен чаралар системасын тәэмин итә.

Җир участогы - җир өслегенең бер өлеше, аның чикләре федераль законнар нигезендә билгеләнә. Федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә ясалма җир участоклары булдырылырга мөмкин.

Ял итү зоналары - муниципалитетлар, торак пунктлар чикләрендәге зоналар, урманнар, шәһәр урманнары, мәйданнар, парклар, шәһәр бакчалары, буалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, су объектларының яр буйлары, һәм башка территорияләр чикләрендә. ял итү, туризм, физик культура һәм спорт өчен кулланылган һәм кулланылган.

Су объектларының ял зонасы - ял итү өчен кулланылган су яры яки аның янындагы яр.

Инвалидлар - тән функцияләренең өзлексез бозылуы белән сәламәтлек проблемалары булган кешеләр, шул исәптән мускул-скелет системасына зыян, күрү начарлыгы һәм ишетү начарлыгы, тормыш эшчәнлегенең чикләнүенә китерә һәм аларның социаль яклавын таләп итә.

Биналарның инженер җиһазлары - халык тормышы һәм эше өчен уңайлы шартлар тудыручы техник җайланмалар комплексы.

Инновацион инкубатор - кече предприятияләр һәм фирмалар зонасы, алар өстенлекле (эзләнү) тикшеренү өлкәләрен башкаралар һәм аларның башлангыч үсешен тәэмин итәләр.

Тарихи һәм архитектура белән сакланган территория - бистә территориясе, һәйкәлләрне һәм аларның тарихи мохитен саклау һәм торгызу белән беррәттән, музей экспонаты буларак түгел, ә хәзерге тормыш өчен яраклы мохит буларак куллана.

Әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты чыганаклары - сәнәгать мәйданыннан читтә барлыкка килгән пычрану дәрәҗәсе MPC һәм / яки MPC-тан арткан һәм / яки торак мәйданнарын пычратуга өлеш кертү 0,1 MPC-тан артып китә.

Квартал - урам яки транспорт юллары аша кызыл линияләр чикләренә бүленгән торак пунктның барлык төзелеш зоналарын планлаштыру бүлеге. Кечкенә күләмдә (8-10 гектар), торак мәйданның дүрттән бер өлеше, кагыйдә буларак, көндәлек хезмәтләрнең тулы спектрына ия түгел.

Коммуналь склад зонасы - коммуналь һәм склад объектларын, торак һәм коммуналь хезмәтләрне, транспорт объектларын, күпләп сәүдә объектларын урнаштыру зонасы.

Төзелеш тыгызлыгы коэффициенты - биналарның һәм корылмаларның барлык катларының мәйданы \ u200b \ u200b мәйданына нисбәте.

Сосеш коэффициенты - биналар һәм корылмалар биләгән мәйданның мәйдан мәйданына мөнәсәбәте.

Кызыл линияләр - уртак мәйданнарның булган, планлаштырылган (үзгәртелә торган, яңа формалашкан) чикләрен, электр линияләре, элемтә линияләре (сызыклы кабель корылмаларын да кертеп), торбаүткәргечләр, юллар, тимер юл линияләре һәм башка шундый корылмаларны күрсәтүче сызыклар. (сызыклы әйберләр).

Урман паркы - халыкның ял итүе өчен ландшафтлы урман мәйданы.

Сызыклы объектлар - кызыл линияләр эчендә урнашкан һәм элемтә, электр энергиясе тапшыру, ташу өчен эшләнгән сызыклы киңәйтелгән объектлар системасы (электр челтәрләре, төп газүткәргечләр, нефть үткәргечләре, нефть үткәргечләре, элемтә линияләре, юллар, тимер юл линияләре). газ, нефть һәм нефть продуктлары, транспорт хәрәкәте. Ике яки күбрәк капитал төзелешен тәэмин итүче инженер-техник челтәрләр аерым сызыклы корылма булып санала, ул квартал саен газүткәргечне һәм башка сызыклы корылмаларны (су белән тәэмин итү, канализация, линия-кабель элемтәләре һ.б.) үз эченә ала.

Төзелешне көйләү линиясе - биналарны, корылмаларны һәм корылмаларны урнаштырганда, кызыл сызыктан яки җир участогы чикләреннән куелган бина чикләре (SP 42.13330.2011).

Хәрәкәте чикләнгән кешеләр - мөстәкыйль хәрәкәт итү, хезмәтләр алу, кирәкле мәгълүмат алу яки космоска юнәлтү авыр булган кешеләр. Мондагы халыкның аз хәрәкәтчән төркемнәренә түбәндәгеләр керә: инвалидлар, вакытлыча сәламәтлек проблемалары булган кешеләр, йөкле хатын-кызлар, картлар һ.б.

Төп челтәр - махсус җылылык һәм электр челтәре, аның төп функциясе - җылылык ташучыны җылылык энергиясе чыганагыннан микро районга, кварталга яки сәнәгать предприятиясенә җибәрү.

Төпара территория - транспорт магистральләре аша торак пунктны үстерү системасында бүлеп бирелгән территория. Аерым шартларга карап, аны кварталларга бүлеп була яки зур территориаль массив рәвешендә чишәргә мөмкин. Төпара территориянең мәйданы, үсеш табигатенә һәм вакытына карап, 30 - 1000 гектар.

Күрше - торак мәйданының функциональ структурасының төп берәмлеге. Халыкка көндәлек мәдәни һәм җәмәгать хезмәтләрен күрсәтүче торак биналарын һәм якын-тирә дәүләт учреждениеләрен кертә.

Музей-тыюлык - тарихи, архитектура, сәнгать, ландшафт һәм табигать комплексының бөтенлеге сакланган һәм музей экспозициясе буларак кулланылган тарихи һәм мәдәни һәйкәлләр төркеме.

Фән паркы - тикшеренү институтларының һәм пилот җитештерүнең төп урыны.

Гомуми куллануның яшел өлкәләре - шәһәр яисә муниципаль әһәмияткә ия булган территориянең төрле территориаль зоналарында урнашкан, яшелләндерү һәм ял итү өчен куллану өчен һәмэкологик максатлар һәм чиксез санлы кешеләр өчен парклар, бакчалар, мәйданнар, бульварлар.

Махсус сакланган табигый территорияләр - экологик, фәнни, тарихи, мәдәни, эстетик, ял итү, сәламәтлекне яхшырту мөһимлеге булган территорияләр, аларда махсус хокук саклау режимы урнаштырылган.

Шәһәр үсеше өчен перспективалы өлкә - шәһәрнең алга таба үсеше өчен бүлеп бирелгән һәм социаль инфраструктура объектларын, сәнәгать максатларын, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасын урнаштыру һәм халыкның ял итү ихтыяҗларын канәгатьләндерү өчен кулланылган территория.

Җәяүлеләр зоналары - җәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән территорияләр, аларда йөрергә рөхсәт ителми, бу территорияләргә хезмәт күрсәтүче махсус машиналардан кала.

Заводка кадәрге зона - җитештерү предприятиясенең социаль чараларын үткәрү өчен буш урын. Ул эшчеләрнең төп подъездлары һәм карашлары ягына урнаштырылырга тиеш. Заводка кадәрге зона предприятия читендә урнашкан. Административ һәм көнкүреш максатларында гомуми завод корылмалары тарафыннан формалашкан.

Күрше территория - билгеләнгән чикләрдәге җир участогы һәм анда урнашкан торак бина, бүтән күчемсез милек объектлары, торак яки бүтән максатлар өчен бүлмәләр гражданнар, юридик затлар, Россия Федерациясе, субъектлары. Россия Федерациясе, муниципалитетлар (йорт хуҗалары) - шәхси, дәүләт, муниципаль һәм башка милек формалары, калган өлешләр (уртак милек) уртак милектә.

Индустриаль зона - җитештерү корылмалары әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауның төрле стандартлары булган зона, кагыйдә буларак, киңлеге 50 метрдан артык булган санитар яклау зоналарын, шулай ук тимер юлга керү юлларын таләп итә.

Индустриаль үзәк - ярдәмче производство һәм хуҗалыклар, инженерлык структуралары, элемтә, бердәм көнкүреш системасы һәм башка төр хезмәтләр өчен уртак объектлары булган предприятияләр төркеме. Аны мөстәкыйль яисә сәнәгать зонасының структур өлеше итеп урнаштырырга мөмкин.

Бәйләү челтәре - җылылык йөртүчене төп челтәрләрдән филиалга биналарга ташу һәм җибәрү.

Җирне мелиорацияләү - бозылган җирләрнең җитештерүчәнлеген һәм икътисадый кыйммәтен торгызуга, шулай ук җәмгыять мәнфәгатьләренә туры китереп экологик шартларны яхшыртуга юнәлтелгән эсәрләр җыелмасы.

Санитар саклау зонасы - сәнәгать предприятияләре, корылмалар һәм башка сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы объектлары, торак зоналары, атмосфера өслегендәге пычраткыч матдәләр өчен кирәкле гигиена стандартларын тәэмин итү өчен эшләнгән территория, предприятияләрнең, транспорт элемтәләренең, халык өчен электр линияләренең тискәре йогынтысын киметү.

Урнаштыру системасы - халыкның территориаль кушылмасы, алар арасында функцияләр, производство һәм социаль бәйләнешләр ачыкрак.

Табигать - кеше тормышы шартларын билгеләүче әйберләр, күренешләр һәм әйләнә-тирә мохит факторлары (табигый һәм ясалма).

Әйләнә-тирә мохит - бер үк яки охшаш экологик үзенчәлекләргә ия булган кварталлар төркеме (морфотиплар).

Бистәнең территориаль зонасы - шәһәр төзелешен куллануның төп төре.

Техник коридор - элемтәгә (торба, кабель, электр линиясе һ.б.) өлешчә туры килүче яки уң як куркынычсызлык зоналары куелган җирнең бер өлеше.

Технопарк - сәнәгать корылмалары, бизнес, күргәзмә үзәкләре, фәнни-тикшеренү институтлары, күрше җир участокларында урнашкан мәгариф учреждениеләре, ярдәмче хезмәтләр, инженер-транспорт ярдәме системалары, эшчеләр өчен мәдәни һәм җәмәгать хезмәтләре һәм җитештерү белән идарә итү.

Функциональ зоналар - чикләр һәм функциональ максат территориаль планлаштыру документлары белән билгеләнгән зоналар.

Бер фатирлы торак бинасы участогы - бер гаилә һәм бәйләнешле бәйләнешләр яки кешеләрнең башка якын мөнәсәбәтләре өчен торак бина урнаштыру өчен чирек яки чирек территориясенең бер өлеше, һәм аның белән янәшә урнашкан йорт. ачык функциональ зональләштерү һәм ял итү урыннары, уен мәйданчыклары, спорт, көнкүреш мәйданчыклары, гаражлар (машиналар кую урыннары).

Экологик рамка - төрле төрдәге яшел территорияләр системасы, бу территориянең шәһәр үсеше системасы өчен экологик чиста мохит (антропоген рамка). Экологик база төрле категориядәге урманнар, махсус сакланган табигый зоналар, урман саклау

каешлары, сусаклагычларның сакланган зоналары, сәнәгать һәм инженер корылмаларының саклагыч зоналары исәбенә формалаша.

3 нче кушымта
шәһәр төзелеше өчен җирле стандартларга

ҖИРЛЕК ТЕРРИТОРИЯЛӘРЕН ОЕШТЫРУ
Еллык уртача халык саны (Татарстан Республикасы Икътисад Министрлыгы фаразы буенча)

Исемлек	2012г.	2015г.	2020г.	2025г.	2030г.	2035г.
1	2	3	4	5	6	7
Татарстан Республикасы буенча барлыгы	3803,2	3832,9	3861,7	3871,4	3881,1	3890,8

Таблица2

Территориаль планлаштыру документларында күрсәтелгән объектларның исемлеге

№п/п	Объект төре	Объектлар	Муниципальр айон	Шәһәр	Бистә
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
1	Электр белән тәэмин итү	Түбәнәйтүче станцияләр:			
		ПС 550 кВ	+	+	+
		ПС 220 кВ	+	+	+
		ПС 110 кВ	+	+	+
		ПС 35 кВ	+	+	+
		ПС 10 кВ		+	+

		Электр үткәрүче линияләр			
		550кВ	+	+	+
		220кВ	+	+	+
		110кВ	+	+	+
		35 кВ	+	+	+
		10 кВ		+	+
		ГРЭС		+	
		ТЭЦ		+	
2	Газ белән тәэмин итү	Газ бүлү станцияләре	+	+	+
		Югары басымлы магистраль газүткәргеч	+	+	+
		Газ бүлү пункты	+	+	+
		Югары басымлы газүткәргеч	+	+	+
		Уртача басымлы газүткәргеч	+	+	+
3	Элемтә	Магистраль элемтә челтәрләре	+	+	+
		Автомат телефон станциясе		+	+
		Элемтә каланчасы		+	+
		Телевизионретранслятор		+	+
		Радиотрансляциястанциясе		+	+
		Элемтә челтәрләре	+	+	+
4	Җылылык белән тәэмин итү	ГЭС,ГРЭС	+	+	+
		ТЭЦ		+	
		Җылылык белән тәэмин итү бүлмәсе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
5	Су белән тәэмин итү	Су алу	+	+	+
		Су чистарту корылмалары	+	+	+
		Насосстанциясе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
6	Су бүлү	Канализация чистарту корылмалары		+	+
		Канализациянең баш станциясе		+	+
		Канализациянең насос станциясе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
7	Ягулык белән тәэмин итү оешмасы	Газ саклагыч бүлмәсе		+	+
		Газгольдер		+	+
		Ягулык саклау склады		+	+
8	Каты коммуналь, азык-төлек һәм биологик калдыкларны утильләштерү һәм урнаштыру	Каты коммуналь калдыклар полигоны	+	+	+
		Азык-төлек калдыклары полигоны	+	+	+
		Үләт базы	+	+	+
		Чүп эшкәртү заводы	+	+	+
9	Автомобиль юллары	Федераль әһәмиятле автомобиль юллары	+	+	+
		Региональ әһәмиятле автомобиль юллары	+	+	+
		Муниципаль район чикләреннән, торак	+	+	+
		Шәһәр округы чикләрендә әһәмиятле		+	
		Торак пункт чикләрендәге урамнар һәм		+	+
10	Тимер юл	Тимер юл станцияләре, тукталыш	+	+	+
11	Белем бирү	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	+	+	+
		Гомуми белем бирү оешмалары:	+	+	+
		Башлангыч гомуми белем бирү	+	+	+
		төп гомуми белем бирү оешмалары (төп	+	+	+

12	Сәламәтлек саклау	Дәвалау-профилактика учреждениеләре, шул исәптән:	+	+	+
		Амбулатор-поликлиника учреждениеләре	+	+	+
13	Рекреация	Балаларга ял итү өчен лагерьлар	+	+	+
		Балалы гаиләләр өчен ял йортлары	+	+	+
		Балалы гаиләләр өчен туристик базалар	+	+	+
		Урман-парклар	+	+	+
		Парк, бакчалар		+	+
		Сквер, бульварлар		+	+
		Ял итү өчен мәйданчыклар		+	+
		Аквапарк		+	+
		Пляж		+	+
		Яр буйлары		+	+
14	Көнкүреш хезмәте күрсәтү	Халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү	+	+	+
		Мунчалар		+	+
15	Сәүдә объектлары	Азык-төлек товарлары кибетләре	+	+	+
		Азык-төлек булмаган товарлар кибетләре	+	+	+
		Базар комплекслары	+	+	+
16	Туклану	Җәмәгать туклануы предприятиеләре		+	+
17	Идарә оешмалары			+	+
18	Элемтә	Элемтә бүлеге	+	+	+
19	Торак инфраструктурасы	Социаль торак фонды		+	+
20	Китапханә	Авыл китапханәсе	+	+	+
		Китапханә пункты	+	+	+
21	Мәдәният объектлары	Клуб	+	+	+
		Дини-мәдәни билгеләү учреждениесе	+	+	+
		Театр	+	+	+
		Цирк	+	+	+
		Коцерт залы	+	+	+
		Кинотеатр	+	+	+
		Музей	+	+	+
22	Физкультурно-	Физкультура-спорт заллары	+	+	+
		Ачык яссылык корылмалары	+	+	+
23	Җәмәгать тәртибен саклау	Хокук тәртибен саклауның терәк пункты	+	+	+
		Полициянең участок пункты	+	+	+
24	Янгын куркынычсызлыгы	Янгын бүлеге	+	+	+
		Янгын депосы		+	+
		Янгын пункты		+	+
25	Җирле әһәмияттәге саклау, үстерү һәм тәэмин итү дәвалау-сәламәтләндерү урыннары, курортлар	Шифаханә-курорт учреждениеләре	+	+	+
26	Җитештерү территорияләре	Сәнәгать предприятиеләре	+	+	+
		Коммуналь-склад корылмалары	+	+	+
		Бизнес-инкубатор	+	+	+
		Технопарк	+	+	+

27	Балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру	Яшьләр эшләре буенча органнар учреждениеләре	+	+	+

Таблица4

Иҗтимагый үзәкләрнең структурасы һәм типологиясе, иҗтимагый һәм бизнес зонасы объектлары

Юнәлеш буенча объектлар	**Иҗтимагый үзәкләр һәм хезмәт төрләре буенча иҗтимагый һәм бизнес зонасы объектлары**	
	вакытлы хезмәт күрсәтү	**көндәлек хезмәт күрсәтү**
	Зур авыл җирлеге үзәге	**кечкенә авыл җирлеге үзәге, уртача авыллар җирлеге**
1	**2**	**3**
Административ-эшлекле һәм хуҗалык учреждениеләре	Административ-хуҗалык хезмәте, элемтә, полиция, банклар, юридик һәм нотариаль конторалар, ремонт-эксплуатация идарәләре	Административ-хуҗалык бинасы, элемтә бүлеге, банк, торак - коммуналь хуҗалык предприятиеләре, тәртип саклауның терәк пункты
Мәгариф оешмалары	Көллиятләр, лицейлар, гимназияләр, балалар сәнгать һәм иҗат мәктәпләре һ. б.	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, гомуми белем бирү оешмалары, балалар иҗат мәктәпләре
Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре	Клуб тибындагы учреждениеләр, мәнфәгатьләр буенча клублар, ял итү үзәкләре, өлкәннәр һәм балалар өчен китапханәләр	Кино җайланмалы клуб тибындагы учреждениеләр, өлкәннәр һәм балалар өчен китапханәләр филиаллары
Сәламәтлек саклау һәм социаль тәэмин итү учреждениеләре	Участок хастаханәсе, поликлиника, күчмә ашыгыч медицина ярдәм күрсәтү пункты, даруханә	Фельдшер-акушерлык пункты, табиб амбулаториясе, даруханә
Физкультура-спорт корылмалары	Стадионнар, спорт заллары, бассейннар, балалар спорт мәктәпләре	Стадион, бассейнлы спорт залы, мәктәп белән берләштерелгән
Сәүдә һәм җәмәгать туклануы	Азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы предприятиеләре	Көндәлек ихтыяҗдагы азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы пунктлары
Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре	Кер юу-химик чистарту, мунчалар, янгын деполары, җәмгыять көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, бәдрәф	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, кер юу - химчистка кабул итү пунктлары, мунча

Таблица 4

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләрен исәпләү нормалары һәм җир кишәрлекләре күләме.

Учреждениеләр, предприятиеләр, корылмалар	Үлчәү берәмлеге, үлчәүче	1000 кешегә тәкъдим ителгән тәэмин ителеш (минимум чикләрендә) авыл җирлеге	Җир кишәрлегенең күләме, кв. метр, аерым очракларда-гектарларда (га)	Искәрмә
1	2	3	4	5
I. Мәгариф оешмалары				
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	1 урын	Авыл җирлегенең, шәһәр округының демографик структурасына бәйле рәвештә билгеләнә	Сыйдырышлыгы: 100 урынга кадәр - 40; 100-35дән артык; оешмалар комплексында 500 урын-30. Җир кишәрлекләре күләме кимергә мөмкин: реконструкция шартларында-25%; рельефта 20% тан артык - 15% ка%; торак пунктларда-яңа төзелешләрдә - 10% ка (яшелләндерү мәйданын кыскарту хисабына)	Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының балаларның (1 - 6 яшь) тәэмин ителеше дәрәҗәсе: шәһәр округы һәм шәһәр җирлекләре - 85-100%; авыл җирлекләре-85-90%. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында" 2009 ел, 26 гыйнвар, 42 нче карары нигезендә мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төп төрләренең гомуми мәйданының уртача күрсәткеченең уртача нормативы: шәһәр округлары һәм шәһәр җирлекләре - бер тәрбияләнүчегә 11,28 кв. метр; авыл җирлекләре - бер кешегә 14,36 кв. метр
Төркемнәрнең максималь урыны булган компенсация тибындагы мәктәпкәчә белем бирү оешмалары:	гомуми мәйданның 1 кв. м. 1 тәрбияләнүчегә гомуми мәйданы	17,05 - 51,16	Бирем буенча проектлау	Сыйдырышлылыгына карап, нигезендә "Иҗтимагый инфраструктура, социаль инфраструктура белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында "2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары 2019 елга кадәр хезмәт күрсәтү"
гомуми белем бирү учреждениеләре	1 урын	Җирлекнең демографик структурасына бәйле рәвештә билгеләнә	Сыйдырышлыгы: 400 урынга кадәр-50; 400-500 урын-60; 500 -600 урын-50; 600-800 урын -40; 800-1100 урын - 33; 1100 урын - - 1500 урын-21; 1500-2000 урын -17 (реконструкция шартларында 20% ка кимергә мөмкин)	I-XI сыйныф укучыларын колачлау дәрәҗәсе-100%. Гомуми белем бирү оешмасының спорт зонасы торак белем бирү физкультура-сәламәтләндерү комплексы белән берләшергә мөмкин. Гомуми белем бирү оешмалары биналарының гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткечләре нормативлары: шәһәр округы һәм шәһәр җирлекләре-16,96 - 31,73 кв. метр, авыл җирлекләре - 10,07-22,25 кв. метр (сыйдырышлылыгына карап, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 1996 елның 3 июлендәге 1063-р номерлы күрсәтмәсе нигезендә)

Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру	1 урын	Мәктәп укучыларының гомуми санынннан 120%ы, шул исәптән биналар төрләре буенча, %: яшь туристлар станциясе-0,4%; 20 нче балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе%; балалар сәнгать мәктәбе яки музыка, сәнгать, хореография мәктәбе-12%	Бирем буенча проктлау	Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны билгеле бер колачлау күздә тотыла. Авыл җирлекләрендә балаларга өстәмә белем бирү оешмалары өчен урыннарны гомуми белем бирү оешмалары биналарында күздә тотарга киңәш ителә. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында"2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы карары нигезендә
Интернат-оешмалар	1 урын	Бирем буенча проектлау, 0,6 ким булмаска тиеш	Сыйдырышлыгы: 200-300 урын-70; 300-500 урын-65; 500 һәм аннан күбрәк урын-45	Интернат бинасын (йокы корпусын) интернат оешмасының җир кишәрлегендә урнаштырганда җир кишәрлегенең мәйданын 0,2 гектарга арттырырга кирәк
Һөнәри белем бирү оешмалары	1 урын	Бирем буенча проектлау, 3,0 ким булмаска тиеш	Әлеге кушымтаның 5 нче таблицасы буенча	Җир кишәрлекләре авыл җирлекләрендә урнашкан авыл хуҗалыгы юнәлешендәге уку йортлары өчен 50% ка артырга мөмкин. Төзекләндерү шартларында гуманитар профильдәге уку йортлары өчен 30% ка кимергә мөмкин. Һөнәри белем бирү оешмаларының гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткечләре нормативлары: һөнәри училищелар өчен 1 укучыга 17,35 кв. метр; һөнәри лицейлар өчен 1 укучыга 22,51 кв. метр ("2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында"Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 26.01.2009 елдагы 42 номерлы карары нигезендә)

2. Медицина оешмалары һәм социаль хезмәт күрсәтү оешмалары				
Яке фельдшеры фельдшер-акушер нокта	1объект	Бирем буенча: проектлау	0,2га	Кушылып корылган корылма
Даруханә		Бирем буенча проектлау, якынча	0,2 - 0,3га объектка	Бәлки, авыл җирлекләрендә, кагыйдә буларак, амбулаториядә һәм ФАПта а
	1учреждение	1-6,2 мең сум. яшәүче		
	гомуммәйданның кв.меты	14,0		
Яшьләр эшләре буенча органнарны оештыру	кв.метр гомуммәйдан	25	Бирем буенча: проектлау	Бәлки составында күп профильле учреждениеләр. Учреждениене яшьләр сәясәте өлкәсенә кертүнең төп
	Эш урыны	2 .укытучы, тренер, социаль хезмәткәр һ. б.)		бу озак вакытка исәпләнгән нигезендә яшьтә 12 кадәр 23 ел
Предприятиеләрнең ял Базалары оешма һәм оешмалар, МБ яшьләр лагерьлары	1урын	Бирем буенча: проектлау	140 - 160	
Балалар лагерьлары	1 урын	0,05	150 - 200	

Туристик кунакханәләр	1 урын	Бирем буенча проектлауга якынча 5-9	50 - 75	Иҗтимагый үзәкләрдә урнашкан туристлык кунакханәләре өчен җир кишәрлекләре күләме.- билгеләнгән нормалар буенча кабул итү рөхсәт ителә. коммуналь кунакханәләр
Туристик базалар	1 урын	Шулай ук	65 - 80	
Туристик базалар өчен балалары булган	1 урын	Шулай ук	95 -120	
Шәһәр читендәге ял базалары, Балык тоту-Ау базалары: төнлә белән	1урын	15	Бирем буенча: проектлау	
Башка төнге ял итү урыннары		112		
Кунакханәләр	1 урын	3	75 -100	
Кемпинг	1 урын	9	135 -150	
III. Мәдәни-массакүләм һәм физкультура оешмалары				
Музейлар	1учреждение	1 - 2 муниципальрайонга	Шулай ук	мәдәни-массакүләм һәм физкультура оешмалары- укучылар һәм халык тарафыннан (нормативларны суммалаштырып) җәяүлеләр өчен мөмкин булган чикләрдә куллану өчен 500 метрдан да артмаган
Авыл җирлекләре һәм аларның төркемнәре клублары, мең кеше: 0,2 дән артык 1дән 3кә кадәр	1 урын	300 300 –230 кадәр	Шулай ук	Клублар һәм китапханәләрнең азрак сыйдырышлылыгы зур җирлекләр өчен кабул итәргә тиеш

Авыл массакүләм китапханәләре 1 мең кешегә хезмәт күрсәтү зоналары (30 минутлык һәркем өчен мөмкин булганны исәпкә алып);: авыл җирлекләре һәм аларның төркемнәре, мең кеше: 1дән 3кә кадәр	Саклау, мең берәмле урын	6 - 7,5 5 -6	Шулай ук.	
IV.Физкультура-спорт корылмалары				
Яссылык спорт корылмалары территориясе	Мең кв.метр	1,95	Проектлаштыруга бирем	Гомуми кулланыштагы физкультура-спорт корылмаларын мәгариф мәктәпләренең һәм башка уку йортларының, ял һәм мәдәният учреждениеләренең спорт объектлары белән берләштерергә кирәк. Кече җирлекләр өчен залларны һәм бассейннарны исәпләү нормаларын, объектларның минималь сыйдырышлылыгын исәпкә алып, технологик таләпләр буенча кабул итәргә кирәк.Физкультура-сәламәтләндерү мәйданчыклары комплекслары һәр җирлектә карала. 2 меңнән 5 меңгә кадәр халкы булган җирлекләрдә 540 кв.метр мәйданлы бер спорт залын күздә тотарга кирәк.
Спорт заллары, шул исәптән:	зал идәненең мәйданы кв.метрда	350	Бирем буенча проектлауга, әмма кимендә күрсәтелгән искәрмәдә	
гомуми файдалану		60 - 80		
Балалар һәм яшүсмерләр спорт мәктәбе	зал идәненең мәйданы кв.метрда	10	1,5 - 1,0 га объектка	

				гомуми норма, %: территорияләр-35, спорт заллары-50, бассейннар-45
V. Сәүдә һәм җәмәгать туклануы				
Сәүдә объектлары, шул исәптән: киосклар, павильоннар, кибетләр, ваклап сату базарлары	сату мәйданы кв.метрда	486,6	Җирле әһәмияттәге сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: 4тән алып 6 - 0,4 - 0,6 объектка га; 6 яшьтән алып 10 - 0,6 - 0,8 объектка га; 10нан алып 15 - 0,8 - 1,1 объектка га; 15тән 15кә кадәр 20 - 1,1 - 1,3 га объектка. Кече шәһәр җирлекләренең һәм авыл җирлекләренең сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: кадәр 1 - 0,1 - 0,2 га; 1дән алып 3 - 0,2 - 0,4 га;	Бакчачылык берләшмәләре территориясендә азык-төлек кибетләре 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданының 80 кв. метрын исәпкә алырга тиеш. Ваклап сату базарлары өчен 1 сәүдә урыны 6 кв. метр күләмендә кабул ителә
шул исәптән: азык-төлек товарларын сату буенча	сату мәйданы кв.метрда	148,5	от 3 до 4 - 0,4 - 0,6 га; от 5 до6 -0,6-1,0га;от7до10-1,0-1,2 га.Сату предприятияләре, кв.метрда:	
азык-төлек булмаган товарлар сату буенча	сату мәйданы кв.метрда	338,1	250 дән - 0,08 га 100кв.метрга;250 дән 650 - 0,08гә кадәр.	

			Сәүдә мәйданы 0,06 кв. метр; 650дән алып 1500 - 0,06 - 0,04 кв. метр сәүдә мәйданы; 1500 дән алып 3500 - 0,04 - 0,02 мәйданы 3500 - 0,02 кв. метрдан артык булган сәүдә мәйданы. Ваклап сату базарлары өчен - сәүдә мәйданының 1 кв. метрына 7-14 кв. метр; 14-комплексның сәүдә мәйданы янында 600 кв. метр; 7-комплексның сәүдә мәйданы 3000 кв. метрдан артык булганда	
Азык-төлек һәм яшелчә ризыгы базасы	сату мәйданы кв.метрда			
Җәмәгать туклануы предприятиесе	1утырту урыны	40	Шулай ук урын, га, 100 урынга: 50 дән - 0,2 -0,25 кадәр; 50 дән150 - 0,15 -0,2;кадәр 150 -0,1 дән югарырак.	Шәһәр-туризм үзәкләрендә җәмәгать туклануы предприятиеләре челтәрен вакытлыча халыкны исәпкә алып исәпләргә кирәк. Җитештерү предприятиеләрендә, учреждениеләрдә, оешмаларда һәм уку йортларында җәмәгать туклануы предприятиеләренә ихтыяҗ 1 мең эшләүче (укучы) норматив буенча максималь сменада исәпләнә. Авыл җирлекләренең җитештерү зоналарында һәм башка хезмәт кушымталары урыннарында, шулай ук эшчеләргә хезмәт күрсәтү өчен кыр станокларында 1 мең максатта эшләүче 1 мең кешегә 220 урын исәбеннән җәмәгать туклануы предприятиеләре каралырга тиеш.-

				алмаш. Җәмәгать туклануы предприятиеләре норма буенча тәүлегенә 300 кг. га исәпләнә . кеше. Зур шәһәрләрдә халык күпләп ял итә торган зоналар өчен- шәһәр округларында һәм шәһәр җирлекләрендә җәмәгать туклануы предприятиеләре нормаларын исәпкә алырга-
VI. Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре				
Көнкүреш предприятиеләре халыкка хезмәт күрсәтү объектлары (урыннары)	1эш урыны	4	10 эш урыны бар. егәрлеге булган эш урыннары: 10 - 50 - 0,1 -	Кушылып корылган корылма.

Мунча-сәламәтләндерү-яңа комплексы	1юу урыны	7	0,2 - 0,4 га объектына	Шәһәр округында һәм җирлекләрдә төзекләндерелгән торак фонды тарафыннан 1 мең кешегә мунча һәм мунча-сәламәтләндерү комплексларының сыйфатын исәпләү нормалары бар. Яңа төзелешләр өчен 3 урынга кадәр киметү һәм 10 урынга кадәр арттыру рөхсәт ителә
Кунакханә	1 урын		Кунакханәнең урыннары саны: 25-100-55; 100 дән артык 500-30; 500-1000нән артык - 20; 1000 - 2000-15	Авыл җирлекләренең җитештерү зоналарында һәм башка хезмәт кушымталары урыннарында
Янгын депосы	1 Янгын автомобиле	0,4	Объектка -5 - 2,0 га	НПБ буенча исәп-хисап 101-95
Җәмәгать бәдрәфе	1прибор			Кешеләр күп була торган урыннарда
Зират	га	0,24	Бирем буенча: проектлау	Шәһәр округы, авыл җирлеге чикләрендә урнашкан махсус билгеләнештәге зоналар территорияләрендә
VII. Административ-эшлекле һәм хуҗалык учреждениеләре учреждениеләре				
Административ-идарә итү учреждениесе	1эш урыны	Бирем буенча: проектлау	Бинаның катлары: 3-5 кат - 44-18,5; 9-12 кат - 13,5-11; 16 һәм аннан да күбрәк катлар-10,5 өлкә, шәһәр, район хакимият органнары катларында:	Авыл җирлекләренең җитештерү зоналарында һәм башка хезмәт кушымталары урыннарында

			3-5 кат - 54-30; 9-12 кат - 13-12; 16 һәм аннан күбрәк катлар- авыл хакимият органнары 2-3 катның, катлары - 60 - 40	
Милиция бүлеге	1объект	Бирем буенча: проектлау	0,3 - 0,5га	
Торак-коммуналь хуҗалык- оештыру: торак районы	1объект		1га	Шулай ук.

Бүлек, банк филиалы	1оъект	0,5	0,05 га-3 опера- бүлү белән бүленү урыннары: 0,4 га-20 операция урынында	Кушылып корылган корылма
Операция бүлмәсе касса	1объект	1 дән 10 - 30мең кешегә	0,2 га-2 операция бүлмәсе кыссаларында;	Шулай ук
Элемтә бүлеге	1объект	1 дән 0,5 - 6,0 Мең кешегә	Микрорайон элемтә торак Район, га, Торак халыкка хезмәт күрсәтүче, төркем:	Бүлекләрне, элемтә узелларын, почтамтларны матбугат, телеграфлар, шәһәрара, го агентлыклары- шәһәр һәм авыл телефон станцияләре, абонент- спутник элемтәсе терминаллары, чыбыклы тапшырулар станцияләре, радиотапшыру һәм телевидение объектлары, аларның төркемнәре, егәрлеге (сыйдырышлылыгы) һәм кирәкле участокларның күләме гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр нигезендә кабул ителә
VIII. дини объектлар				
Дини биналар. корылма	корылма	Бирем буенча: проектлау	Шулай ук	

Шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча җирле нормативларга 4 нче кушымта

ТОРАК ЗОНАЛАР

Түбән Кама муниципаль районы халкының торак белән тәэмин ителешен фаразлау

(кв.метр/кеше)

№ п/п	Эш төре	җитешкәнлек	
		2015нче ел	2030нчы ел
1	2	3	4
1.	Түбән Кама районы	24,8	36,7

5 нче кушымта.
Урынлы гридотөзелеш
проектларының нормативларына

ҖИТЕШТЕРҮ ЗОНАЛАРЫ

1нче аблица

Җитештерү объектларының җир участоклары төзелешенең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Җитештерү тармагы	Предприятиеләр (җитештерү)	Төзелешнең минималь тыгызлыгы, %
1	2	3
Җирле сәнәгать	1. Нәфис керамика	56
	2. Металл һәм таштан ясалган сәнгать эшләнмәләре	52
	3. Агачтан уенчыклар һәм сувенирлар	53
	4. Металлдан уенчыклар	61
	5. Тегү әйберләре:	
	ике катлы биналарда	74
	ике катлы биналарда	
	ремонт һәм җиһазлар ясау	60

Искәрмә:

1. *Җитештерү объектының җир участогын төзүнең тыгызлыгы төзелеш мәйданының коймадагы объект мәйданына мөнәсәбәте (яки киртә булмаганда) буларак процентларда билгеләнә*

- тимер юллар өслеге биләгән мәйданны да кертеп, аңа тиешле шартлы чикләрдә).

2. *Төзелеш мәйданы барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар суммасы буларак билгеләнә, шул исәптән, элмәләр, ачык технологик, санитар-техник, энергетика һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, йөк төяү җайланмалары мәйданчыклары, җир асты корылмалары (резервуарлар, базы, сыену урыннары, тоннельләр, шулай ук биналар һәм корылмалар урнаша алмый торган ачык тукталышлар, машиналар, механизмнар һәм ачык складлар.*

тукталышларһәм складларның күләме һәм җиһазлары кабул ителгән очракта, төрле билгеләнештәге объектлар:

предприятиеләрне технологик проектлау нормалары.

Төзелеш мәйданына объект территориясендә резерв участоклар кертелергә тиеш,

бирем нигезендә билгеләнгән биналар һәм корылмаларны (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә) проектлау өчен билгеләнгән.

Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, тимер юл станцияләре, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү мәйданчыклары, яшел үсентеләр (агач, куаклар, чәчәкләр һәм үләннәр), гражданнарга караган автотранспорт чараларының ачык стоянкалары, ачык су белән тәэмин

итү һәм башка канаулар, терәк диварлар, җир асты биналары һәм корылмалары яисә аларның өлешләре белән мәшгуль булган мәйданнар кертелми.

3. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданнарны исәпләү аларның тышкы контурлары буенча җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә башкарыла.

Галереялар һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына башка биналар яки корылмалар урнаша алмый торган герьлар һәм эстакадаларның горизонталь мәйданына проект кертелә, калган участокларда бары тик галерея һәм эстакадаларның фундаментлары белән биләгән мәйдан гына исәпкә алына.

җирнең планлаштыру билгеләре дәрәҗәсе.

4. Объектлар төзегәндә 2 процент һәм аннан да күбрәк Төзелеш тыгызлыгын таблица нигезендә киметү рөхсәт ителә.

5. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә (тиешле техник-икътисадый нигезләмәләр булганда), әмма әлеге кушымта белән билгеләнгән 1/10 дан да артмаска тиеш:

Уклон җирлегендә,%	**Төзелеш тыгызлыгын киметүнең төзәтү коэффициенты**
2 - 5	0,95 -0,90
5 - 10	0,90 -0,85
10 - 15	0,85 -0,80
15 - 20	0,80 -0,70

2нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятиеләр		Минималь тыгызлык төзелеш, %
1		**2**
Мөгезле эре мал-туар	Сыерларны бәйләгәндә сөт Сыерларның саны 50-60 % 400 баш сыерга 800 сыерга	 51*/45 55/50
	Чүп үләннәре саны 90 % 400 чүп үләне 800 һәм 1200 чүп үләне	 51/45 55/49
	сөт вакытында чыбыксыз элемтә Штаммлы чүп үләннәренең саны 50, 60 һәм 90 % 800 чүп үләне 1200 чүп үләне 2000 чүп үләне	 53 56 60
	Ит һәм ит репродукторлары 800 һәм 1200 сыерга	 52**/35

1		2
	Яшь терлекләрне үстерү һәм симертү	
	6000 һәм 12 000 терлек сыйдырышлы	45
	Бозаулар үстерү, яшьләрне үстерү һәм симертү-няня	
	3000 баш терлеккә исәпләнгән	41
	6000 баш терлеккә исәпләнгән	46
	Мөгезле эре терлек симертү	
	1000 баш терлек	32
	2000 терлеккә исәпләнгән	34
	3000 баш терлеккә исәпләнгән	36
	6000 баш терлеккә исәпләнгән	42
	Симертү мәйданчыклары	
	2000 баш терлеккә исәпләнгән	
	4000 баш терлеккә исәпләнгән	
	Нәсел	
	Сөт	
	400 баш сыерга	45
	800 сыерга	55
	Ит	
	400, 600 һәм 800 сыерга	40
	Үстерү, ремонт таналар	
	1000 һәм 2000 баш терлек сыйдырышлы	52
	3000 баш терлеккә исәпләнгән	54
	6000 баш терлеккә исәпләнгән	57
Дуңгызчылык	*Товар Репродукторлары*	
	4000 башка	36
	8000 башка	43
	12 000 башка	47
	Симертү	
	6000 һәм 12 000 башка	39
	Җитештерү циклы белән	
	2000 башка	32
	4000 башка	37
	6000 һәм 12 000 башка	41
	Нәсел	
	100 ана	38
	200 ана	40
	300 ана	50
Сарыкчылык	Бер мәйданчыкта урнашкан йон, йон-ит, ит-салатлар	
	2500 анага	
	5000 ана	60
	4000 баш яшь терлеккә	66
	Ит-йонлы	66
	2500 ана	62
	Тире 1200 ана	56

1		2
	Симертү 2500 башка 5000 башка	 65 74
	Каракүлче алу өчен симертү мәйданчыклары 5000 башка	 58
	Көтү әйләнеше белән Ит-йонлы	 60
	Ит-йон-сөт 2000 һәм 4000 башка	 63
	Тире 1600 башка	67
Кош-кортчылык	Йомырка юнәлешләре 200 мең тавыкка йомырка сала торган тавык 300 мең тавыкка йомырка сала торган тавыклар	 28 32
	ИТ юнәлешләре 3 һәм 6 млн. *бройлерга бройлерлар:*	27***/43
	Үрдәк 65 мең үрдәккә	 31
	Күркәчелек 250 мең күркәгә	 24
	Нәсел Йомырка юнәлешләре	
	50 мең тавыклык нәсел заводы: олы кошлар зонасы яшь бозауларны ремонтлау зонасы	 25 28
	Ит юнәлешендәге 50 мең тавыклык нәсел заводы: олы кошлар зонасы яшь бозауларны ремонтлау зонасы	 25 25
Җәнлекчелек куянчылык	Җәнлекчелек	21
	Куянчылык	22

3нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятиеләр		**төзелешнең минималь тыгызлыгы,**
Теплица	Гомуми мәйданы булган күпьеллык теплицалар 6 гектар 12 гектар 18, 24 һәм 30 гектар	 54 56 60
	Гомуми мәйданы 5 гектарга кадәр булган берьеллык (ангар) теплицалар	41

Предприятияләр		төзелешнең минимааль тыгызлыгы
Авыл хуҗалыгы техникаларын төзәтү буенча	*Парклы хуҗалык өчен үзәк ремонт остаханәләре . Үзәк ремонт остаханәләре белән авыл хуҗалыгы паркы*	
	25тракторга	25
	50 һәм 75тракторга	28
	100тракторга	31
	150 и 200тракторга	35
	Бригадага яки парклы хуҗалыклар бүлекчәләренә техник хезмәт күрсәтү пунктлары	
	10, 20 һәм 30тракторга	30
	40 тан артык тракторга	38
Башка предприятияләр	Авыл хуҗалыгының азык-төлегенҗитештерү һәм саклау буенча. .	50
	Комбикормалы	27
	орлык һәм ашлык саклау өчен	28

* Асылда сызык китерелгән күрсәткечләр өчен биналар булмаса, түбә астында сызык белән күрсәткечләр дә сызык өстендә китерелгән.
** Тупас азыкны һәм асылмалы түшәмне саклаганда, сызым астында - эскердләрдә саклаганда күрсәткечләр дә сызык өстендә китерелгән.
*** Асылда - күпкатлы биналар, сызым астында-бер катлы биналар өчен күрсәткечләр китерелгән.

Искәрмә:

1. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә, әмма артык түгел. Әлеге Кушымтада билгеләнгән 10 процент авыл хуҗалыгы предприятиеләрен төзегәндә, 3 проценттан артык мәйданда, утырту грунтларында һәм катлаулы инженер-геологик шартларда.
2. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы предприятие төзелеше мәйданының предприятие мәйданының гомуми күләменә мөнәсәбәте буларак процентларда билгеләнә.

Биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнарны исәпләү, аларның тышкы контуры буенча, җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә, отмосткалар киңлеген исәпкә алмыйча башкарыла.

3. Предприятиенең төзелеш мәйданына барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар, шул исәптән, элмәчләр, ачык технологик, санитар-техник һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, төяү - бушату җайланмалары, җир асты корылмалары (резервуарлар, базы, сыену урыннары, тоннельләр, инженерлык коммуникацияләренең керү каналлары, шулай ук хайваннар, кошлар һәм җәнлекләр өчен урамда йөрү, автомобильләр кую өчен мәйданчыклар, авыл хуҗалыгы машиналары һәм механизмнары, төрле билгеләнештәге складлар, төрле билгеләнештәге складлар, шулай ук; урамнарның, автомобильләрне һәм ачык саклау складларын кую өчен мәйданчыкларның күләме һәм җиһазлары технологик проектлау нормалары буенча кабул ителә.

Төзелеш мәйданына шулай ук предприятие мәйданчыгындагы резерв мәйданнар да кертелергә тиеш, әлеге биремнәрдә күрсәтелгән биналар һәм корылмаларның

икенче чираты биналарын һәм корылмаларын урнаштыру өчен проектлау.
(күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә).
Галерeләр һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына күрсәтелгән объектларның горизонталь мәйданына бары тик башка биналар яки корылмалар урнаштыра алмый торган 8 участогы гына кертелә, ә калган җир өсте участоклары өчен бары тик җирнең планлаштыру билгеләре дәрәҗәсендә терәк конструкцияләре белән биләгән мәйдан гына исәпкә алына.
4. Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү өчен мәйданчыклар, яшел үсентеләр, гражданнарга караган транспорт чаралары өчен ачык мәйданчыклар, ачык су белән тәэмин итү һәм башка каналлар, терәк стеналар, җир асты корылмалары яисә аларның өлешләре белән билгеләнгән мәйданнар кертелергә тиеш түгел.
Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар өчен классификация һәм санитар-яклау зоналары
1нче класслы - Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм I класслы объектлар-1000 метр санитар-саклау зонасы
1. Дуңгызчылык комплекслары.
2. Кош фабрикасында елына 400 меңнән артык тавык-йомырка сала торган һәм 3 млн.бройлер бар.
3. Эре мөгезле терлек комплекслары.
4. Тирес һәм помета саклагычлары ачык.
2нче класслы-500 метр санитар-саклау зонасы
1. Дуңгыз фермалары 4 меңнән алып 12 мең башка кадәр.
2. Мөгезле эре терлек фермалары 1200 - 2000 сыердан алып 2000-гә кадәр һәм яшь терлекләр өчен 6000-гә кадәр.
3. Фермалар җәнлекчелек фермалары (чәшкеләр, төлкеләр һ.б.).
4. Кошчылык фермалары 100 меңнән 400 мең тавыкка кадәр йомырка сала торган һәм 1дән 3 млн. бройлерга кадәр
елга.
5. Биологик эшкәртелгән сыек тирес фракциясенең ачык саклагычлары.
6. Тирес һәм ташландыкның (букның)ябык саклагычлары.
7. Агулы химикатларны саклау складлары 500 тоннадан артык.
8. Орлыкларны эшкәртү һәм агулау буенча җитештерү.
9. Сыекландырылган аммиак складлары.
3нче класслы -300 метр санитар-саклау зонасы
1. Дуңгыз фермалары 4 мең башка кадәр.
2. Мөгезле эре терлек фермалары 1200 баштан да кимрәк (барлык белгечлекләр), атчылык фермалары.
3. 5-30 мең баш сарык фермасы.
4. Кошчылык фермалары 100 мең тавыкка кадәр йомырка сала торган һәм 1 млн.бройлерга кадәр.
5.Тирес һәм тиресне бораулау өчен мәйданчыклар.
6.Агулы химикатлар һәм минераль ашламалар саклау складлары 50 тоннадан Артык.
7. Авыл хуҗалыгы җирләрен тракторларны кулланып пестицидлар белән эшкәртү (кыр чикләреннән алып торак пунктка кадәр).

8. Җәнлекчелек фермалары.
9. Йөк автомобильләрен һәм авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау, технологик хезмәт күрсәтү һәм саклау буенча гаражлар һәм парклар.

4нче класслы -100 метр санитар-саклау зонасы
1. Теплица һәм парник хуҗалыклары.
2. Минераль ашламалар, агулы химикатлар саклау складлары 50 тоннага кадәр.
3. Коры минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складлары (зона азык-төлек продукциясен эшкәртү һәм саклау предприятиеләренә кадәр билгеләнә).
4. Терлекчелек агымнарын кулланып сугару объектлары.
5. Азык әзерләү цехлары, шул исәптән азык-төлек калдыкларын да.
6. Терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгызлар, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлекләр фермалары) 100 башка кадәр.
7. Ягулык-майлау материаллары складлары.

5нче класслы - 50 метр санитар-саклау зонасы
1. Җиләк-җимеш, яшелчә, бәрәңге, ашлык саклау урыны.
2. Матди складлар.
3. Терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгызлар, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлекләр фермалары) 50 башка кадәр.

5нче таблица **Терлекчелек комплексларының авыл хуҗалыгы продуктларын эшкәртү буенча җитештерү предприятиеләре**

Җитештерү предприятиеләренең исеме	**Санитар-саклау зонасы, метр**
Ит комбинатлары һәм ит-сөт ризыклары	1000
Вак хайваннар һәм кошлар, шулай ук тәүлегенә 50-500 тонна егәрлекле терлек сую объектлары	300
Ит эшкәртү производстволары	300
Сөт, май, сыр җитештерү	100
Җиләк-җимеш һәм яшелчә эшкәртү буенча җитештерү	50
Ит эшкәртү буенча кече предприятиеләр һәм цехлар- тәүлегенә 5 тоннага кадәр, сөт җыймыйча - 10 тоннага кадәр.	50

Шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле нормативларына 6 нчы кушымта

Әйләнә-тирәне саклау

1 нче таблица

Категория рии өчен пычрак	Суммар кыйммәтл күрсәткеч пычрану (Zc)	Туфракта эчтәлек, мг/кг					
		I класс		II классы		III класслыкуркыныч	
		тоташма		кушылма		кушылма	
		органик булмагано	Органик булмаган	органик	Органик булмаган	органик	Органи к
Чиста	-	Фоннан алып Мәдәният йортына кадәр фондтан	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр
Рөхсәт ителгән	< 16	1дән 2гә кадәр 2 фон әһәмияттәге мәдәният йорты	2 фон күрсәткечләреннән доПДК	1 дән 2кадәр ПДК	2 фон күрсәткечләреннән доПДК	1 дән 2кадәр ПДК	2фон күрсәткечләре
Уртача куркыныч	16 - 32	мәдәният йортына кадәр 1дән				2 -5кә ПДК кадәр	ПДК Kmax кадәр
Куркыныч	32 -128	ПДК 2фонәһәмияттәге	ПДКдан Kmax	2 –5кә ПДК	ПДК дан Kmax	> 5ПДК>	>Kmax
Гадәттән тыш куркыныч	> 128	мәдәният йортына кадәр 1дән 2гә кадәр	>Kmax	> 5ПДК	>Kmax		

Кайда?

Kmax-зыянлылык күрсәткечләренең берсе буенча элементның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенең максималь күрсәткече;

Zc-исәп-хисап торак урыннарда туфракның сыйфатын гигиеник бәяләү буенча Методик күрсәтмәләр нигезендә башкарыла.

ПДК-рөхсәт ителгән иң чик концентрация.

Искәрмә: химик матдәләрбелән пычранучытүбәндәгекатегорияләргә бүленәләр: 1нче, 2нче, 3нче класслы куркыныч:

I-мышьяк, кадмий, терекөмеш, кургаш, цинк, фтор, 3,4-бензапирен; II-бор, кобальт, никель, молибден, бакыр, сурьма, хром;

III-барий, ванадий, вольфрам, марганец, стронций, ацетофенон.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрне гигиеник бәяләү һәм аларны куллану буенча киңәшләр

Туфракның пычрану категориясе	Туфракның пычрану характеристикасы	Территорияне куллану мөмкин булган	Туфракны савыктыру буенча киңәшләр
Кабарту	Туфракта химик матдәләрнең микъдары Фоннан артып китә, әмма ПДК дан югарырак түгел	Куллану астында теләсә нинди мәдәният	Туфракның пычрану чыганакларының йогынтысын киметү. Үсемлекләр өчен токсикантларның үтемлелеген киметү буенча чараларны гамәлгә ашыру (известьлау, органик ашламалар кертү һ. б.)
2. Уртача куркыныч	Туфракта химик матдәләрнең микъдары гомуми - санитар, миграцион су һәм миграцион һава күрсәткечләре буенча лимитлаштырылган, әмма транслокацион күрсәткеч буенча өстәмә дәрәҗәдән түбәнрәк булган очракта аларның ПДКСЫННАН артып	Контроль шартларында теләсә нинди культураны куллану	1 категорияле шундый ук чаралар. Миграцион су яки миграцион су белән чикләнә торган матдәләр булганда, җан күрсәткечләре буенча, авыл хуҗалыгы эшчеләренең сулыш зонасында һәм җирле су чыганакларында бу матдәләрнең тотылуын контрольдә тоту үткәрелә
3.Куркыныч	Химик матдәләрнең микъдары зарарлы транслокацион күрсәткеч булганда аларның ПДКсыннан артып китә	авыл хуҗалыгы үсемлекләре сыйфаты	1 категория өчен күрсәтелгән чаралардан тыш, үсемлекләрдә, азык - төлек продуктларында һәм терлек азыгында токсикантларны карап тотуга мәҗбүри контроль.
4. Гадәттән тыш	Химикматдәләрмикъдары зарарлы матдәләрнең барлык күрсәткечләре буенча туфракта ПДКдан артып китә	Техник культуралардан файдалану, авыл хуҗалыгы культураларыннан файдалану үсемлек концентраторларын исәпкә алып чикләнә	Үсемлекләр һәм азык-төлек үстерү кирәк булганда, аларны чиста туфракта үстерелгән азык-төлек белән бутарга киңәш ителә.

3нче таблица

Пычрануга бәйле рәвештә туфрактан файдалану буенча киңәшләр

Туфракның пычрану категорияләре	**Туфракны куллану буенча киңәшләр**
Чиста	Чикләүләрсез куллану
Рөхсәт ителгән	Югары хәвеф-хәтәр объектларны кертмичә, чикләүләрсез куллану рөхсәт ителә
Уртача куркыныч	Төзелеш эшләре барышында казаннарны һәм чокырларны күмү, чиста грунт катламын 0,2 метрдан да ким булмаган күләмдә яшелләндерү участокларында куллану
Куркыныч	Чиста грунт катламнарын юылган чокырлар һәм котлованнарны к үмдерү өчен 0,5 метрдан да ким булмаган чикләнгән күләмдә куллану. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек итүче федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, аннан соң лаборатор контроль астында файдалану
Бик куркыныч	Махсус полигоннарга чыгару һәм утильләштерү . Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек итүче федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, лаборатор контроль астында файдалану

4 нче таблица

Тавыш басымының мөмкин булган һәм рөхсәт ителә торган дәрәҗә чикләре, тавыш дәрәҗәләре, торак һәм иҗтимагый биналарга үтеп керә торган һәм торак төзелеше территориясендәге тавышларның эквивалент һәм максималь дәрәҗәләре

Бина һәм территорияләрне билгеләү	Тәүлек вакыты, сәгать	La авазы дәрәҗәсе (эквивалент дәрәҗә аваз Блэке), дБА	LAмакс авазының максимальдәрәҗәсе, дБА
1	**2**	**3**	**4**
1Җитештерү предприятияләре,административ-идарә персоналының, лаборатория, үлчәү һәм аналитик эшләр өчен бүлмәләренең эш урыннары		60	75
2. Диспетчерлык хезмәтләренең эш бүлмәләре,телефон аша сөйләшү элемтәсе булган күзәтү һәм дистанцион идарә кабиналары, төгәл җыю участоклары, телефон һәм телеграф станцияләре		65	80
3. Эксперименталь эшләр башкару өчен лабораторияләр бинасы һәм сөйләм элемтәсе булмаган күзәтү кабиналары		75	90
4. Җитештерү предприятиеләренең даими эш урыннары булган биналар	-	80	95

1	2	3	4
даими эш урыннары булган предприятиеләр			
5.Хастаханәләр һәм шифаханәләр палаталары	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	35 25	50 40
6.Хастаханәләр,поликлиника,шифаханәләрнең операция һәм табибларның эш бүлмәләре		35	50
7.Сыйныф бүлмәләре, уку кабинетлары, уку йортлары аудиторияләре, конференц-заллар,китапханәләрнең уку заллары,клубның тамаша заллары		40	55
8. Музыка сыйныфлары	-	35	50
9. Фатирларның торак бүлмәләре	7.00 - -23.00 23.00 - 7.00	40 30	55 45
10.Тулай торак бүлмәләре	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	45 35	60 50
11. Кунакханәләрнең халыкара бүленешендәге өч яки аннан кимрәк,дүрт,биш йолдызлы кунакханә номерлары	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00 7.00 - 23.00 23.00 - 7.00 7.00 - 23 00 23.00 - 7.00	35 25 40 30 45 35	50 40 55 45 60 50
12. Ял итү йортларының торак урыннары, пансио-натлар,картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йорт йортлар,мәктәпкәчә яшьтәге балалар учреждениеләренең йокы бүлмәләре һәм интернат мәктәпләр	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	40 30	55 45
13. Офис биналары,администрация, конструкторлык проект һәмфәнни-тикшеренүоешмаларының эш урыннары һәм эш булмәләре		50	65
14. Кафе,рестораннар залы	-	55	70
15. Театр һәм концерт залларының фойесы	-	45	*
16Театр һәм концерт залларының тамаша залы	-	30	*
17.Күпмаксатлы заллар	-	35	*
18. «Долби» җиһазы булган кинотеатрлар	-	30	45
19. Спорт заллары	-	45	*
20. Кибетләрнең сәүдә заллары,аэровокзал һәм вокзалларның пассажирлар залы		60	75
21Турыдан-туры хастаханәләр һәм шифаханәләр биналарына якын территорияләр	7.00 -23.00- 23.00 7.00	45 35	60 50
22. Турыдан-туры торак биналарга, ял йортларына,инвалидлар һәм картлар өчен интернат-йортларга караучы территорияләр	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	55 45	70 60
23Турыдан-туры янәшәсендәге поликлиника,мәктәп Һәм башка уку йортлары,мәктәпкәчә балалар учреж дениясе,микрорайон һәм трак йортлар төркеменең ял итү мәйданчыкларына караган территорияләр		55	70

Искәрмә:

1. Биналарда 1, 5 - 13 позицияләрендә китерелгән рөхсәт ителгән тавыш дәрәҗәсе башка биналардан һәм тыштан үтеп керә торган тавышка гына карыйлар.

2. 5 - 12 нче позицияләрдә китерелгән биналардагы тышкы чыганаклардан рөхсәт ителгән тавыш дәрәҗәләре норматив һава алмашын тәэмин итү шартларында, ягъни вентиляциянең мәҗбүри системасы яисә һаваны кондиционлаштыру системасы булмаганда, ачык форточкалар яисә һава агымын тәэмин итә торган башка җайланмалар шартларында үтәлергә тиеш. Норматив һава алмашын тәэмин итә торган мәҗбүри вентиляция яки һаваны кондицияләштерү системалары булганда, биналарда тышкы шау-шуның мөмкин булган дәрәҗәләре (15 - 17) ябык тәрәзәләрдә мөмкин булган урыннарны тәэмин итү исәбеннән арттырылырга мөмкин.

3. Вентиляция системалары җиһазларыннан, һаваны кондицияләүдән һәм һава җылытудан, шулай ук төзелгән (берләштерелгән) сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләреннән суыту һәм су белән тәэмин итү системалары насосларыннан 5 дБ (дБА) әлеге кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән күрсәткечләрдән түбәнрәк, моңа 9 - 12 (төнге вакыт өчен) позицияләре керми. Шул ук вакытта тавыш тональлегенә төзәтмәләрне исәпкә алмыйлар.

5 нче таблица

Эш урыннарында инфратавышның рөхсәт ителә торган дәрәҗәсе, торак һәм иҗтимагый биналарда һәм торак төзелеше территориясендә инфратавыш дәрәҗәсе

№ п/п	Биналар билгеләнеше	Тавыш басымы , уртача геометрик мәгънәләре октава кисемтәләренең Гц ешлыгы				Тавыш басымының гомумидә-рәҗәсе, дБ лин
		2	4	8	16	
1	Җитештерү предприятияләре Төрле авырлыктагы эшләр Интеллектуаль-эмоциональ киеренкелекле төрле дәрәҗәдәге эшләр	100 95	95 90	90 85	85 80	100 95
2	Торак төзелеше территориясе	90	85	80	75	90
3	Торак һәм иҗтимагый биналар корылмалары	75	70	65	60	75

6 нчы таблица

Электромагнит кырының халык өчен рөхсәт ителгән диапозон ешлыгы дәрәҗәләре - якынча 30кГц- 300 Гц

Ешлык диапозоны	**30 - 300 кГц**	**0,3 - 3МГц**	**3 - 30МГц**	**30 - 300МГц**	**0,3 - 300ГГц**
Нормалаштырыл-ган параметр	Электр кыры киеренкелеге, Е(В/м)				Энергия агымы тыгызлыгы,мкВт/см
Рөхсәт ителгән дәрәҗә чикләре	25	15	10	3	10 25*

* Әйләнә-тирә күзәтү яки сканирлау режимында эшләүче антеннадан нурланыш алу очраклары өчен.

Искәрмә: Таблицада китерелгән диапозоннар түбән ешлыкны кире кагалар һәм ешлыкның өске чикләрен кертәләр.

7 нче таблица

Тышкы ионлы нурланыштан саклануны проектлаганда кулланыла торган эквивалент дозаның куәте

Нурланыш категориясе		**Корылмаларны һәм территорияләрне билгеләү**	**Нурланыш озынлыгы, сәгать\ел**	**Эквивалент проект куәте, мк Зв/ч**
Персо нал	Атөркеме	Персоналның даими булу Бинасы	1700	6,0
		Персоналның вакытлыча булу бинасы-	850	12
	Б төркеме	Нурланыш объекты бинасы һәм персонал урнашкан санитар-яклау зонасы территориясе	2000	1,2
Халык		Төрле башка корылмалар һәм Территорияләр	8800	0,06

Шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативларына 7 нче кушымта

Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау

Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы

№ п/п	**Җирлек атамасы**	**Археоло-гик һәйкәлләр**			**Тарихи һәйкәлләр**			**Шәһәр төзелеше һәм архитектурасы һәйкәлләре**			**Сәнгать һәйкәлләре**			**Җирлек буенча барлыгы**
		саклау категорияләре												
		Ф	**Р**	**М**	**Ф**	**Р**	**М**	**Ф**	**Р**	**М**	**Ф**	**Р**	**М**	
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**
1	Кармалы	-	4	--	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5

Искәрмә:

1. Таблицада литерлар белән түбәндәге күрсәтелгән:
Ф - федераль, **Р** - республика (төбәк), **М** - җирле (муниципаль) әһәмияттәге, **В** - ачыкланган археология объектлары.

2. Мәдәни мирас объектлары саны вакланма аша күрсәтелә: санаучыда - комплекслар һәм объектлар саны, ваклаучыда - проектлар саны.

Шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативларына 8 нче кушымта

ТРАНСПОРТ ИНФРАСТРУКТУРАСЫ

1нче таблица

Халыкны шәхси милектәге автомобильләр белән тәэмин итү (җиңел, йөк һәм автобусларны да кертеп)

(1000 кешегә исәпләнгән машиналар)

Муниципаль район атамасы	**2010г.**	**2015г.**	**2020г.**	**2035г.**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Түбән Кама	182,3	238,4	290,5	446,0

Шәһәр төзелешен проектлауның
җирле нормативларына 9 нчы кушымта

Инженерлык инфраструктурасы

Су белән тәэмин итү

1 нче таблица

Халыкның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗларына бер ел эчендә тәүлеклек уртача су куллануы

Торак төзелеше районнарын төзекләндерү дәрәҗәсе	**Торак пунктларда бер кешегә исәпләнгән уртача тәүлеклек (бер елга), (литр/тәүлеклек) эчәр су куллану**
Эчке суүткәргечле һәм канализацияле , ванналарсыз һәм ванналы, үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән биналар төзү	125-160 160-230 230-350

Искәрмә:

1. Су җыю колонкаларыннан файдалану белән бәйле биналар төзү районнары өчен бер кешегә тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллануны тәүлегенә 30-50 литр кабул итәргә кирәк.
2. Аерым су куллану җәмәгать биналарында хуҗалык - эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗларына (СНиП 2.08.02-89* кабул ителгән классификация буенча), ял йортлары, санатор - туристик комплекслар һәм балалар сәламәтләндерү лагерьлары өчен су чыгымнарыннан тыш, су чыгымнарын үз эченә ала.

3.Таблицада күрсәтелгән чикләрдә чагыштырма су куллануны сайлау климат шартларына, су белән тәэмин итү чыганагының куәтенә һәм суның сыйфатына, төзекләндерү дәрәҗәсенә, төзелешнең катлылыгына һәм җирле шартларга бәйле рәвештә башкарылырга тиеш.

4.Халыкны азык-төлек белән тәэмин итүче сәнәгать ихтыяҗлары өчен су күләме һәм исәпкә алынмаган чыгымнар ,тиешле нигезләгәндә, торак пунктның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗларына гомуми су куллану чыгымының 10 - 20 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул ителә.

5. Үзәкләштерелгән кайнар су үткәргечле биналар (микрорайоннар) өчен җылылык челтәреннән турыдан-туры кайнар су кабул итәргә кирәк: хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗларга суның гомуми чыгымының 40 проценты һәм бер сәгать эчендә максималь су алу - әлеге чыгымның 55 проценты. Катнаш корылмада күрсәтелгән биналарда яшәүче халык санынннан чыгып эш итәргә кирәк.

6.1000000 кешедән артык халкы булган торак пунктларда су куллануны һәр аерым очракта , дәүләт күзәтчелеге органнары белән килешү төзегендә, арттырырга мөмкин.

2нче таблица

Кулланучылар өчен су чыгымы нормалары

Су кулланучылар	Үлчәгеч	Су чыгымы нормалары (шул исәптән кайнар су), литр	
		уртача тәүлеккә	тәүлегенә иң күп су куллану
1	2	3	4
Фатир тибындагы торак йортлар: су белән һәм канализация белән тәэмин ителгән, ванналы	1яшәүче	95	120
газ белән тәэмин ителгән	1яшәүче	120	150
суүткәргечле, канализация һәм каты ягулыкта эшләүче су җылыткычлы ванналар белән	1яшәүче	150	180
суүткәргечле, канализация һәм газ җылыткычлы ванналар белән	1яшәүче	190	225
тиз тәэсир итүче газ җылыткычлары һәм күп урынлы су талаучылар белән	1яшәүче	210	250
юынгычлар, юыну булмәләре һәм душлар белән җиһазландырылган, кайнар су белән үзәкләштерелгән тәэмин ителешле	1яшәүче	195	230
утыру ванналары, душлар белән җиһазландырылган	1яшәүче	230	275
1500дән алып 1700 мм га кадәр озынлыктагы ванналар белән җиһазландырылган	1яшәүче	250	300
югары биеклектә кайнар су белән үзәкләштерелгән һәм аларны төзекләндерүгә таләпләр югары булган 12 каттан артык.	1яшәүче	360	400
Гомуми торак: гомум душ белән	1яшәүче	85	100
Барлык торак бүлмәләрдә душлар белән	1яшәүче	110	120
бинаның һәр секциясендә торак бүлмәләр янындагы катларда гомуми кухнялар һәм душ блоклары белән	1яшәүче	140	160
Кунак йортлары, пансионатлар һәм уртак ванна һәм душлар белән мотельләр	1яшәүче	120	120

Санатория һәм ял йортлары: Барлык торак бүлмәләрдә ванналар белән	1 койка	200	200
Барлык торак бүлмәләрдәдуш белән	1 койка	150	150
Поликлиникалар һәм амбулаторияләр	Сменага 1 авыру	13	15
Көндезге мәктәпкәчә белем бирү оешмалары:			
Ярымфабрикатларда эшләүче ашханәләр	1бала	21,5	30
чималда эшләүче ашханәләр һәм автомат кер юу машиналары белән җиһазландырылган кер юу Бүлмәләре	1бала	75	105
Балалар лагерьлары (шул исәптән ел әйләнәсе гамәлдә): чимал белән эшләүче ашханәле һәм кер автоматлаштырылган кер юу машиналары белән җиһазландырылган кер юу бүлмәләре	1 урын	200	200
ярымфабрикатларда эшләүче ашханәле һәм үзәкләштерелгән кер юу бүлмәләре белән	1урын	55	55
Административ биналар	1эшләүче	12	16
Гимнастика заллары каршында душлары һәм ярымфабрикатларда эшләүче ашханәләре булган гомуми белем бирү оешмалары	1 укучы һәм 1укытучы сменага	10	11,5
Шулар ук озайтылган кон төркемнәре белән	Шул ук	12	14
Гимнастика залларында душ һәм уку бүлмәләре булган мәктәп-интернатлар	Сменага 1 укучы һәм1 укытучы	9	10,5
Йокы бүлмәләре белән	1 урын	70	70
Даруханәләр: Сәүдә залы һәм ярдәмче бүлмәләр	1эшләүче	12	16
Дару ясау лабораторияләре	1эшләүче	310	370
Ризык әзерләүче җәмәгать туклануы предприятияләре			
туклану залында гамәлгә ашырыла торган	1 шартлы ашамлык	12	12
Чыгара торган ярымфабрикатлар:			
Итле	1тонна		6700
Балык	1тонна		6400
Яшелчә	1тонна		4400
Кулинар	1тонна		7700
Кибетләр: Азык-төлек	20 кв.метрлысәүдәз алына 1 эшләүче	250	250
сәнәгать товарлары	Сменага 1 эшләүче	12	16
Чәчтарашханәләр	Сменага 1 эш урыны	56	60
Клублар	1 урын	8,6	10
Тамашачылар өчен	1 урын	3	3

спортчылар өчен(душта юынуны исәпкә алып)	1 кеше	100	100

1	2	3	4
Мунчалар:			
Эскәмияләрдә сабын юу һәм душта чайкану өчен	1килүче		180
савыктыру процедураларын кабул итү һәм шулай ук душта чайкану белән	1килүче		290
душкабинасы	1килүче		360
ванна бүлмәсе	1килүче		540
Үлән катлавына су сиптерү чыгымнары	1кв.метр	3	3
футбол кыры	1кв.метр	0,5	0,5
башка спорт корылмалары	1кв.метр	1,5	1,5
Яшел үсентеләр ,газоннар һәм чәчәклекләр	1кв.метр	3 - 6	3 - 6
Шугалак өслеген су белән катыру	1кв.метр	0,5	0,5

Искәрмә:

1. Су тоту нормалары төп кулланучылар өчен билгеләнгән һәм барлык өстәмә чыгымнарны үз эченә ала (хезмәт күрсәтүче персонал, хезмәт күрсәтүче персонал, килүчеләр, биналарны җыештыруга һ. б.).

Төркем душларында һәм көнкүреш биналарында, җитештерү предприятиеләрендә урнашкан ванналарда суны кер юу һәм җәмәгать туклануы предприятиеләрендә азык әзерләү, шулай ук хастаханәләр, шифаханәләр һәм поликлиникалар составына керүче су дәвалау процедураларына суны куллану нормаларын билгеләнгән кулланучылардан тыш, өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

2.Уртача тәүлеккә су куллану нормативлары техник-икътисадый вариантларны чагыштыруны үтәү өчен китерелгән.

3. Әлеге таблицада күрсәтелмәгән җитештерү ихтыяҗларына су чыгымнарын технологик биремнәр һәм проектлау буенча күрсәтмәләр нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.Автоматлаштырылмаган кер юу машиналарында һәм кернең специфик пычрану очрагы вакытында кайнар суны куллануны 1 кг коры кер юу нормасыннан чыгып 30 процентка кадәр арттырырга рөхсәт ителә.

5. Су сибү нормасы бер су сибүгә тотылган нормага карап билгеләнә. Тәүлеккә су сибү санын климат шартларына карап кабул итәргә кирәк.

3 нче таблица

Су белән тәэмин итү чыганакларын һәмчә торгансуларны санитар саклау зоналары

№ п/п	Су белән тәэминитү исеме	Су белән тәэмин итү чыганагыннан санитар саклау зоналары чикләре		
		Іпояс	ІІпояс	ІІІпояс
1	2	3	4	5
1.	Җир асты чыганаклары:а) скважиналар, шулисәптән: сакланган су; җитәрлек сакланмаган	 кимендә 30метр кимендә 50метр	 исәп-хисап буенча Тм[2) дан] шул ук	 исәп-хисап буенча Тх[3)дан] шул ук
	Су алу җайланмасы җир асты сулары запасларын ясалма тулыландырганда, шул исәптән ин-фильтрация корылмалары (бассейннар,канал-лар)	кимендә 50метр кимендә 100 метр[1)]	шул ук	шул ук
2.	Өске чыганаклар а) су агымы(елга-лар,каналлар)	агым буенча өскә 200метрдан ким түгел; агым буенча аска 100метрдан ким түгел	исәпләү буенча агымы өскә таба; агым буенча аска таба 250метрдан да ким түгел;	ІІпояс чикләре белән тәңгәл килә; ІІпояс чикләре белән тәңгәл килә;
		яннан – җәйге-көзге ызан су кисү линиясеннән кимендә 100 метр	яннан,кимендә: тигез рельефта 500метр; авышлыкта -750 метр; текә авышлыкта -1000 метр	су бүлү линиясе буенча, кушылдык-ларны да кертеп, 3 - 5 км чикләрендә
	б) сулыклар (сусаклагычлар, күлләр)	су алу акваториясе буенча барлык юнә - лешләрдә дә һәм җәйге- көзге ызан су кисү линиясеннән кимендә 100 метр	акватория буенча: су алу җайланмасының барлык якларына 3 - 5 км; территория буенча: яр буенча ике якка да 3 -5 км һәм нормаль терәк дәрәҗәдә су кисүдән 500 - 100 метр ераклыкта	ІІпояс чикләре белән тәңгәл килә;

1	2	3	4	5
3.	Суүткәргеч корылмаларһәм су үткәргечләр	Санитар-саклауполосасының чикләре запас диварлардан һәм көйләүче сыешлыклардан, фильтр һәмконтакт яктырткычлардан-кимендә30метр4); су басымы башняларыннан, кимендә, 10 метр5); калган биналардан (отстойниклар, реагент хуҗалыгы,хлорсклады6), насос станциясе һ. б.) - кимендә 15метр; иң кырый суүткәргечлинияләрдән: грунт суларыбулмаганда,суүткәргечнең диаметры 1000 миллиметрга кадәрбулган очракта кимендә 10 метр һәм 1000 миллиметрдан артык диаметр булганда кимендә 20 метр; грунтсулары булганда-суүткәргечләрнең диаметрына карамастан, кимендә 50метр		

Искәрмә:

1. Җир асты суларының инфильтрацион су алу җайланмаларының I поясы чигенә су алу һәм өске сулык арасындагы яр буе территориясе кертелә, әгәр алар арасындагы ераклык 150 метрдан кимрәк булса.
2. IIпояс чикләрен билгеләгәндә Тм(җир асты сулары ташкыны белән микроб пычрануның су алу урынына күчү вакыты) түбәндәге таблица буенча кабул ителә:

Гидрологикшартлар	**Тм (тәүлектә)**
1. Җитәрлек сакланмаганҗир асты сулары (грунт сулары, шулай ук ачык сулык белән турыдан - туры гидравлик бәйләнеше булган басымлы һәм басымсыз камламара сулар)	400
2.Сакланган җирастысулары(ачык сулык белән турыдан - туры гидравлик бәйләнеше булмаган басымлы һәм басымсыз камламара сулар)	200

3.Су йөртүчән катламны химик пычранудан саклау өчен билгеләнгән өченче поясның чиге гидродинамик исәпләүләр белән билгеләнә. Шулук вакытта сулыкларга химик пычрану хәрәкәтенең вакыты Тхның исәп-хисабыннан күбрәк булырга тиеш,
Тхсу алу җайланмасын эксплуатацияләү срогы буларак кабул ителә (су алу җайланмасының гадәттәге срогы - 25 - 50 ел).

4.Суүткәргеч корылмалар урнашкан территориядә хлор склады булган очракта, торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр санитар-сак зонасы күләме хлор җитештерү, саклау, транспортлау һәм куллану вакытында куркынычсызлык кагыйдәләрен исәпкә алып билгеләнә.

5.Әлеге кушымтада «Су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы суүткәргечләрне санитар саклау зоналары» СанПиН 2.1.4.1110-02 билгеләгән нормалары бар.

4 нче таблица

Электр куллану нормалары

Коммуналь-көнкүреш кулланучыларының электр энергиясен тотуның һәм иң югары электр йөкләнешенең куллану сәгатьләренең эреләндерелгән еллык күрсәткечләре

Торак пунктлар категория-ләре	**Стационар электр плиталары булмаган торак пункт**		**Стационар электр плиталары булган торак пункт**	
	электр энергиясе нең чагыштырма чыгымы кВт/ кеше елга	**иң югары электр йөкләнешен кулланунының еллык сәгать саны**	**электр энергиясе-нең чагыштырма чыгымы кВт/ кеше елга**	**иң югары электр йөкләнешен кулланунының еллык сәгать саны**
Зур	2480	5400	3060	5600
Уртача	2300	5350	2880	5550
Кече	2170	5300	2750	5500

Искәрмә:

1. Эреләндерелгән күрсәткечләр торак һәм иҗтимагый бианаларының, коммуналь - көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең, транспорт хезмәте күрсәтү объектларының, тышкы яктылык белән электр куллануны күздә тота.
2. Күрсәтелгән мәгълүматлар торак биналарда кондицияләү, электр җылыту һәм электр җылыткычы кулллануны исәпкә алмый.
3. Иң югары электр йөкләнешен кулланунның еллык сәгате туклану үзәгенең 10 (6) кВ шиннарына китерелгән.

5 нче таблица

Торак биналарның фатирларында электр кабул итүне чагыштырма электр йөкләнешен исәпләү

Электр энергиясенкулланучылар	**Чагыштырма электр йөкләнешен исәпләү, кВт/фатир, фатирлар саны булганда:**													
	1 - 5	**6**	**9**	**12**	**15**	**18**	**24**	**40**	**60**	**100**	**200**	**400**	**600**	**1000**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**
Плиталы фатирлар: табигый газда *	4,5													
сыекландырылган газда(шул исәптән төркемлеҗайланмалар-да һәм каты ягулыкта)	6													
электр белән,куәте 8,5кВт	10													

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Егәрлеге 10,5 кВт кадәр булган электрплиталы югары комфортлы фатирлар **	14													
Бакчачылык ширкәтләре участокларындагы йортлар	4													

* Бер типтагыпроектлы йортларда.

** Тәкъдим ителгән мәгънәләр.

Искәрмә:

1. Таблицада күрсәтелмәгән фатирлар өчен чагыштырма йөкләнешне исәпләү интерполяция юлы белән билгеләнә.
2. Фатирларның чагыштырма йөкләнешен исәпләү гомумйорт бүлмәләрен (баскыч, идән асты, техник катлар, чарлаклар һ.б.) яктырту йөкләнешен, шулай ук аз көчлеҗайланмаларның һәм вак көч җиһазлары йөкләнешен исәпкә ала.
3. Чагыштырма йөкләнешен исәпләү уртача 70 кв.метр мәйданлы фатирлар өчен (35 тән 90 кв.метрга кадәр фатирлар) типлаштырылган проектлы биналарда һәм150 кв.метр (100 кв.метрдан 300 кв.метрга кадәр фатирлар) индивидуаль проектлы уңайлыклары югары булган фатирлар өчен китерелгән.
4. Уңайлыгы югары булган фатирлар өчен хисап йөкләнешен проектлауга йөкләмә нигезендә яисә барлыкка килгән куәт һәм ихтыяҗ коэффициентлары нигезендә һәм бер үк вакытта СП 31-110-2003 буенча билгеләргә кирәк.
5. Гаиләнең фатир бүленеше чагыштырма йөкләнешне исәпләгәндә саналмый.
6. Гомумйорт көч йөкләнешен, иҗтимагый биналарның (янкорма) яктырту һәм көч йөкләнешен, реклама йөкләнешен, шулай ук фатирларда электр җылытуын, электр - җылыткычларныңчагыштырма йөкләнешен исәпләгәндә хисапка алмыйлар.
7. Таблицада китерелгән исәп-хисап күрсәткечләренә, җирле шартларны исәпкә алып, конкрет куллану өчен төзәтмәләр кертелергә мөмкин. Документлаштырылган һәм билгеләнгән тәртиптә расланган эксперименталь мәгълүматлар булганда йөкләнешне алар буенча исәпләргә кирәк.
8. 10 кВтка кадәр булган иллюминацияләр йөкләнеше бинага кертелгәндә исәп-хисап йөкләнешендә исәпкә алынмаска тиеш.

6 нчы таблица

Шәхси торакйортлардаэлектроприемникларның чагыштырма электр йөкләнешен исәпләү

Электр энергиясен кулланучылар	Чагыштырма исәп – хисап йөкләнеше, кВт/йорт, шул күләмдәшәхси торак йорт									
	1 - 3									
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**
Табигый газдагы плиталы йортлар	11,5									
Табигый газдагы плиталы һәм егәрлеге 12кВтка кадәр булган электр сауналы йортлар	22,3									
Егәрлеге 10,5 кВтка кадәр булган плиталы йортлар	14,5									
Егәрлеге 10,5 кВтка кадәр булган электр плиталы һәм егәрлеге 12 кВтка кадәр булган сауналы йортлар	25,1									

Искәрмә:

1. Таблицада күрсәтелмәгән шәхси торак йортлар өчен чагыштырма йөкләнешне исәпләү интерполяция юлы белән билгеләнә.
2. Чагыштырма йөкләнешне исәпләү гомуми мәйданы 150 дән 600 кв. метрга кадәр булган шәхси торак йортлар өчен китерелгән.

3.Электр саунасыннан башка гомуми мәйданы 150 кв.метрга кадәр булган шәхси торак йортлар өчен чагыштырма йөкләнешне исәпләү табигый , яисә сыекландырылган газдагы плиталы, яисә электр плиталары булган типик фатирлар өчен 1 нче кушымта таблицасы буенча билгеләнә.

7 нче таблица

Иҗтимагый биналарының эреләндерелгән чагыштырма электр йөкләнешне

№ п/п	Бина	Үлчәү берәмлеге	Чагыштыр-ма йөкләнеш
1	**2**	**3**	**4**
Җәмәгать туклануы предприятиеләре			
1	Тулысынча электрлашкан утырту урыны булган: 400 кадәр	кВт/урын	1,04
2	Өлешчә электрлашкан (газ хәлендәге ягулык плиталары белән) утыртуурыннары булган: 400кадәр	шул ук	0,81

1	2	3	4
Азык-төлеккибетләре			
4	Һаваны кондицияләмичә	кВт/кв.метрлы сәүдә залы	0,23
5	Һаваны кондицияләштерү белән	Шул ук	0,25
Азык-төлек булмаганкибетләр			
6	Һаваны кондицияләмичә	»	0,14
7	Һаваны кондицияләштерү белән	»	0,16
Гомуми белем бирүмәктәпләре			
8	Электрлаштырылган ашханәләр һәм спорт заллары	кВт/1укучыга	0,25
9	Балалар ясле-бакчасы	кВт/урын	0,46

Торак һәм иҗтимагый биналардачагыштырмаэнергиячыгымнарының база дәрәҗәсен билгеләү таблицалары

Җылылык энергиясен җылытуга һәм аз катлы бер фатирлы һәм күпфатирлы йортларны, кунакханәләрне һәм тулай торакларны вентиляцияләүгә тотуның ягулык чорының градус-тәүлекләренә кертелгән еллык чыгымының база дәрәҗәсе

(Вт с/(кв. метрда °Стәүлектә))

Йортларның җылытыла торган мәйданы,кв.метр	**Катлар саны**			
	1	**2**	**3**	**4**
60 һәм кимрәк	42,0	-	-	-
100	34,7	37,5	-	-
150	30,6	33,3	36,1	-
250	27,8	29,2	30,6	-

Искәрмә:

1. Йортның җылытыла торган мәйданының нигез дәрәҗәсендәге 60-1500 кв.метр интервалда линия интерполяциясе буенча билгеләнергә тиеш.
2. Җылытыла торган бер фатирлы йорт мәйданы дигәндә, эчке һаваның исәп-хисап температурасы 12 °С тан югары булган җылытыла торган бүлмәләр мәйданнары суммасын аңлыйлар, блокланган йортлар өчен - бер блок фатирының мәйданы шулай ук 12 °С тан югары, ә гомуми баскычлы күпфатирлы йортлар өчен - җәйге биналарсыз фатирлар мәйданнары суммасы.
3. Ике һәм өч катлы йортларда 1500 кв.метр мәйданлы һәм аннан да күбрәк дүрт катлы йортлардан соң - күпфатирлы йортлар өчен мәгълүматлар китерелә, башка күрсәткечләр бер фатирлы аерым яки блокланган йортлар өчен.

9нчы таблица

Күпкатлы торак һәм аерым иҗтимагый биналарында җылылык энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

Бина типлары	**Катлар саны**							
	1	**2**	**3**					
Торак, кунакханә,тулай торак	8нче таблицабуенча							
Хастаханә, дәвалау, 1,5-сменалы эш режимы белән белем бирү учрежденияниязләре	33,8	32,8	31,8					
Балаларбакчалары	37,8	36,8	35,8					

9 нчы таблицада аталмаган,җылылык энергиясен җылыту системасында һәм башка иҗтимагый биналарны вентиляцияләүдә куллануда чагыштырмача еллык чыгымның база дәрәҗәсе

(Вт с/(кв. метр °С тәүлек))

Җылыту чорында градус-тәүлек, °Стәүлек	Уртача тәүлеклек чагыштырма эчке җылылык бүлеп чыгару, Вт/м²					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 35**
2000	26,0	22,0	19,0	17,0	13,0	10,0
4000	26,2	22,4	20,0	18,0	14,5	12,0
6000	26,5	23,0	21,0	19,0	15,7	13,5

11 нче таблица

Торак биналарны кондицияләү системасына электр энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт сәг/кв.метрелга)

Елның җылы чорында тышкы һаваның температурасын исәпләү, °С	Уртача тәүлеклек чагыштырма эчке җылылык бүлеп чыгару			
	4 - 6	**7 - 9**	**10 - 12**	**13 - 15**
22 - 23	3,0	5,0	7,0	9,0
24 - 25	6,5	9,0	11,0	13,5
26 - 27	10,5	13,5	15,5	18,0
28 - 29	15,0	18,5	20,5	23,0
30 - 31	20,5	24,0	26,0	28,5
32 - 33	26,5	30,0	32,0	34,5
34 - 35	33,0	36,5	38,5	41,0
36 - 37	40,0	43,5	45,5	48,0
38 - 39	47,5	51,0	53,0	55,5
40 - 41	55,0	59,0	61,0	63,5

12 нче таблица

Иҗтимагый биналарны кондицияләү системасына электр энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт сәг/кв.метрелга)

Елның җылы чорында тышкы һаваның температурасы исәпләү,°С	Уртача тәүлеклек чагыштырмаэчке җылылык бүлеп чыгару					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 35**
22 - 23	6,0	8,0	9,5	11,0	12,0	12,5
24 - 25	10,0	12,0	13,5	15,0	16,5	18,0
26 - 27	14,0	17,0	19,0	21,0	22,5	24,0

Елның җылы чорында тышкы һаваның температурасыисәпләү,°С	Уртача тәүлеклек эчке җылылык бүлеп чыгару					
	5 - 10	11 - 15	16 - 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35
28 - 29	20,0	23,0	25,5	28,0	30,0	31,5
30 - 31	27,0	30,5	33,0	35,5	37,5	39,5
32 - 33	34,5	39,0	41,5	44,0	46,0	48,0
34 - 35	42,5	46,5	50,0	52,5	55,0	57,5
36 - 37	51,0	55,5	59,0	62,0	65,0	67,5
38 - 39	60,0	64,5	69,0	72,5	75,5	78,0
40 - 41	70,0	75,0	79,5	83,0	86,0	89,0

13 нче таблица

Җылылык энергиясен кайнар су белән тәэмин итү системасына чагыштырма еллык чыгымның нигез дәрәҗәсе

(кВт сәг/кв.метрелга)

Биналар типлары	Фатирның мәйданы, кунакханә номерлары, тулай тораклар, 1 кешегә туры килә/кв.метрелга				
	12 - 15	16 - 20	21 - 25	26 - 30	31 - 40
Торак	200	150	120	100	80
Кунакханә	150	112	90	75	60
Тулай торак	180	135	110	90	70

Таблица 14

Офис һәм административ биналарны кайнар су белән тәэмин итү системасына җылылык энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының нигез дәрәҗәсе

(кВт сәг/кв.метрелга)

Эксплуатацияләү режимы, атнага сәгать саны	Бер хезмәткәргә туры килә торган мәйдан, бер кешегә кирәкле кв.метр				
	6 - 8	9 - 10	11 - 12	һәм 13 14	15 - 16
40 - 60	6,0	4,5	3,5	3,0	2,5
61 - 80	8,5	7,3	6,0	4,7	3,5
81 -100	11,0	9,5	8,0	6,7	4,5
101 -120	13,0	11,0	9,5	7,5	5,5
121 -140	15,5	13,3	11,0	8,7	6,5
141 -168	18,0	15,5	13,0	10,5	7,5

16 нчы таблица

Иҗтимагый биналарны яктырту системасында электр энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт сәг/кв.метр елга)

Биналарны эксплуатациялә режимы, атнага сәгать саны	**Яктылыкның уртача дәрәҗәсе, лк**					
	100 -150	**151 -200**	**201 -250**	**251 -300**	**301 -350**	**351 -400**
40 - 60	38,5	56,0	70,0	87,5	90,5	119,0
61 - 80	42,0	67,0	84,0	105,0	126,0	143,0
81 -100	54,0	78,5	98,0	124,5	147,0	166,5
101 -120	61,5	89,5	112,0	140,0	168,0	190,5
121 -140	69,5	101,0	126,0	158,0	189,0	214,0
141 -168	77,0	112,0	140,0	175,0	210,0	238,0

17 нче таблица

Биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасында электр энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт сәг/кв.метрелга)

Бина типлары	**Катлар саны**				
Торак	**1 - 3**	**4 - 6**	**7 - 10**	**11 - 15**	**> 15**
Иҗтимагыйэксплуатацияләү режимы белән, атнага сәгать: 40 - 60	10,0	10,5	11,3	12,0	13,0
61 - 80	12,0	12,6	13,4	14,3	15,5
81 -100	13,7	14,5	15,5	16,7	18,2
101 -120	15,2	16,0	17,3	18,8	20,4
121 -140	16,6	17,6	19,1	20,8	22,7
141 -168	18,0	19,2	20,5	22,0	25,0

18 нче таблица

Торак биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасында беренчел энергиянең чагыштырма еллык суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(кг.у.т./кв. метрелга)

Ягу чорының градус-тәүлек күрсәткече	**Катлар саны**					
	1 - 3					
2 000	46,0					
4 000	49,0					
6 000	53,0					
8 000	58,0					
10000	64,0					
12000	70,0					

19 нчы таблица

Иҗтимагый биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасында беренчел энергиянең чагыштырма еллык суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(кг.у.т./кв. метрелга)

Ягу чорының градус-тәүлек күрсәткече	**Биналарны эксплуатацияләү режимы, атнагасәгать саны**					
	40 - 60	**61 - 80**	**81 -100**	**101 -120**	**121 -140**	**141 -168**
2 000	61,5	68,0	74,5	81,0	87,5	940
4 000	54,9	59,9	64,9	69,9	75,8	79,8
6 000	61,3	65,0	68,7	72,4	76,0	79,6
8 000	68,7	71,4	74,1	76,9	79,7	82,4
10000	75,5	77,4	79,3	81,2	831	85,0
12000	85,5	87,4	88,3	90,2	92,1	94,0

Шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативларына 10 нчы кушымта

ЯНГЫНКУРКЫНЫЧСЫЗЛЫГЫ

Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендәге биналардан һәм корылмалардан, алар белән чиктәш саклау объектларына кадәр янгынга каршы ераклыклар

Нефть һәм нефть продуктлары складлары биналары һәм корылмалары белән чиктәш объектларның аталышы	Нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан склад, метр категориясендәге алар белән чиктәш объектларга кадәр янгынга каршы ераклык				
	I	II	Ша	Шб	Шв
1	2	3	4	5	6
Алар белән янәшә урнашкан җитештерү объектлары биналары һәм корылмалары	100	40 (100)	40	40	30
Урманчылыклар (урман парклары) урман утыртмалары: ылыслы һәм катнаш токымнар; яфраклы токымнар	100 100	50 100	50 50	50 50	50 50
Урман материаллары, торф, янучан матдәләр, печән, салам складлары, шулай ук торфның ачык ятмасы участоклары	100	100	50	50	50
Гомуми челтәрдәге тимер юллары(өем төбенә яки чокыр кашлагына кадәр): станцияләрдә; разъездларда һәм платформаларда; перегоннарда	150 80 60	100 70 50	80 60 40	60 50 40	50 40 30
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (юл чите): I, II һәм III категорияләр; IV һәм V категорияләр	75 40	50 30	45 20	45 20	45 15
Торак һәм иҗтимагый биналар	200	100 (200)	100	100	100
Гомуми файдаланудагы автозаправка станцияләренең өләшү колонкалары	50	30	30	30	30
Автомобильләр өчен шәхси гаражлар һәм ачык стоянкалар	100	40 (100)	40	40	40
Складка карамаучы канализация корылмалары һәм насос станцияләре	100	100	40	40	40
Складка карамаган су заправкасы корылмалары	200	150	100	75	75
Парк резервуары өчен авария сыешлыгы (авария сыешлыклары)	60	40	40	40	40
Шартлау-янгын куркынычы һәм янгын куркынычы буенча А һәм Б категорияләренең технологик җайланмалары һәм газ яндыру өчен факель	100	100	100	100	100

Бензин һәм дизель ягулыклы автозаправка станцияләреннән алып, алар белән чиктәш объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар

Янгынга каршы аралар билгеләнә торган объектларның исемнәре	Автозаправка станцияләреннән янгынга каршы ераклыклар		
	җир асты резервуар-лары белән	җир өстерезервуарлары белән	
		гомуми сый-дырышлылы гы 20 куб метрдан артык	гомуми сый-дырышлылы гы 20 куб метрдан артмый
1	2	3	4
Сәнәгать оешмаларының җитештерү, склад һәм административ-көнкүреш биналары һәм корылмалары	15	25	25
Урман утыртмалары булган урманчылыклар (урман парклары): ылыслы һәм катнаш токымлы; яфраклы токымлы	 25 10	 40 15	 30 12
Торак һәм иҗтимагый биналар	25	50	40
Кешеләрнең массакүләм булу урыннары	25	50	50
Шәхси гаражлар һәм автомобильләр өчен ачык стоянкалар	18	30	20
Сәүдәкиосклары	20	25	25
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (юл чите): I, II һәм III категориләр өчен; IV һәм V категорияләр өчен	 12 9	 20 12	 15 9
Электрлаштырылган шәһәр транспорты маршрутлары (контакт челтәренә кадәр)	15	20	20
Гомуми челтәрдәге тимер юллар(өем түбенә яки чокыр төбенә кадәр)	25	30	30
Автозаправка станцияләренә карамаган чистарту канализация корылмалары һәм насос станцияләре	15	30	25
I һәм II класслы куркыныч радиоактив һәм зарарлы матдәләр булган АН, БН, ГН категорияләренең технологик җайланмалары, биналар һәм корылмалар		100	
Урман материаллары, торф, җепселле янучан матдәләр, печән, салам складлары, шулай ук торфның ачык ятмасы участоклары	20	40	30

3 нче таблица

Басым астында сакланган гомуми сыйдырышлылыгы 10 000 куб. метрга кадәр булган складтагы резервуардан яисә складка кермәгән 40 000 кубометр, изотермик ысул белән сакланучы,биналарга һәм корылмаларга кадәр янгынга каршы ераклыклар

Бина һәм корылманың исеме	**Янгынга каршы ара, метр**			
	Басым астындагы **җир өсте резервуар-лары, ярымизотер микларны** кертеп	**Басым ас-тындагы җир асты резервуар-лары**	**Изотермик җир өсте резервуар-лары**	**Изотермик җир асты резервуар-лары**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Трамвай юллары һәмтроллейбус линияләре, гомумичелтәрдәге тимер юллар(өем төбенә яки чокыр кашлагына кадәр)	100	75	100	75
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары, (юл чите)	50	50	50	50
Югары көчәнешле электр тапшыру линияләре (һава) (өем төбеннән әйләндереп алган урынга кадәр)	терәкнең биеклеге кимендә 1,5	терәкнең биеклеге кимендә 1,5	терәкнең биеклеге кимендә 1,5	терәкнең биеклеге кимендә 1,5
Катнаш оешмалар территорияләре чикләре (коймага кадәр)	300	250	300	200
Торак һәм иҗтимагый биналар	санитар-яклау зонасы чик-ләреннән тыш, кимендә 500	санитар-яклау зонасы чик-ләреннән тыш, кимендә 300	санитар-яклау зонасы чик-ләреннән тыш, кимендә 500	санитар-яклау зонасы чик-ләреннән тыш, кимендә 300
Җылылык электр үзәге	200	200	200	200
Агач материалларs һәм каты ягулык складлары	200	150	200	150

10 нчы таблица

Ылыслытокымнарның урман утыртмалары булган урманлыклар (урман парклары) (оешма яисә склад территориясе киртәсеннән)	100	75	100	75
Яфраклы токымнарның урман утыртмала-рыбулган урманлыклар(урманпарклары) (оешма яисә склад территориясе киртәсеннән)	20	20	20	20
Складка карамый торган завод эчендәге җир өсте һәм җир асты технологик торбаүткәргечләре	әйләндереп ал ган урыннан тыш,әмма20гә якын түгел	15 якын түгел	әйләндереп ал ган урыннан тыш,әмма20гә	15 якынрак түгел
Җитештерү зонасында урнашкан биналар һәм корылмалар,резервуарлары куб метрлар күләмендә: 2000 -5000; 6000 - 10000	 150 250	 120 200	 150 200	 100 125
Факел җайланмасы (факел көпшәсенә кадәр)	150	100	150	200
Оешма территориясе янындагы зонада (административ зонада) биналар һәм корылмалар	250	200	250	200